

T.C.
IĞDIR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ve DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI

IĞDIR İLİ'NDE İÇ GÖÇ VE GECEKONDULAŞMANIN DİNDARLIK VE DİNİ
HAYATA TESİRİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hasan KOCAR

2013- IĞDIR

T.C.
IĞDIR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ve DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI

IĞDIR İLİ'NDE İÇ GÖÇ VE GECEKONDULAŞMANIN DİNDARLIK VE DİNİ
HAYATA TESİRİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan:
Hasan KOCAR

Danışman
Doç. Dr. Emine ÖZTÜRK

IĞDIR – 2013

T.C.
İĞDIR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç.Dr. Emine ŞEKTÖRK danışmanlığında, HAASAN KOCAK tarafından hazırlanan bu çalışma 04 / 09 / 2013 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç.Dr. Emine ŞEKTÖRK İmza:

Jüri Üyesi : Yrd.Doç.Dr. Fatih ŞEKER İmza:

Jüri Üyesi : Yrd.Doç.Dr. Musa ŞEKER İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 04 / 09 / 2013

Doç.Dr. Emine ŞEKTÖRK
Yrd.Doç.Dr.Necmettin ŞEKER
Enstitü Müdürü

ÖZET

KOCAR, Hasan, Iğdır İli'nde İç Göç Ve Gecekondulaşmanın Dindarlık ve Dini Hayata Tesiri, Yüksek Lisans Tezi, Danışman; Doç. Dr. Emine ÖZTÜRK, 206 s.

Sanayileşmeyle birlikte kentler cazip merkezlere dönüşmekte ve göçler bu merkezleri besleyerek da büyümektedir. Göçler zamanla kentlerin etraflarında gecekondu tarzı yapıları doğurmaktadır ve bu yapılar kentin bir gerçeğine döner. Iğdır ilinde de bu göçler ile oluşmuş olan mahalleler mevcuttur.

Araştırmamız teroik olarak kavramların incelenmesi ve tarihi gelişimlerinin seyirlerinin takip edilmesi, uygulamalı verilerin tablolar haline getirilmesi ve ardından bu verilerin yorumlanması en son elde edilen bulguların değerlendirilerek hipotezlerle uyumlu olup olmadıklarının kontrolü şeklinde üç kısma ayrılmıştır.

Bireyler gittikleri her yere kendi dini inançlarını ve geleneklerini taşımaktadırlar. Kentleşen bireyler değişmekte ve değişimden din de nasibi almaktadır.

ABSTRACT

KOCAR, Hasan, The Effect of Internal Migration and Squatting to Religion and Religious Life in Iğdir Province, Postgraduate Thesis, Advisor; Professor Doctor Emine ÖZTÜRK, 206 p.

The cities turn into attractive centers together with industrialization and migrations support and enlarge these centers. Migrations cause the structures like squatter's houses around the cities in time and these structures turn into a reality of the city. There are neighborhoods in Iğdir province organized with these migrations.

Our research has been controlledly divided into three parts by evaluating the findings and whether they are compatible with the hypothesis and by interpreting these data, practically bringing these data into tables and following historical developments, and theoretically examining the concepts.

ÖNSÖZ

Son iki yüzyıldır şehirler aldıkları göçler neticesinde kentlere dönüşmüşlerdir. Birçok düşünür için bu iki kavram günümüzde birbirinden bu anlamda farklılaştırılmışlardır. Göç sadece bir nüfus hareketi veya şehirleri karmaşık devasa yapılara dönüştüren bir sosyal hareket değildir. Göç beraberinde bir çok yenilik ve problemimde barındıran ekonomik, sosyal, psikolojik, dini, jeopolitik yönleri olan karmaşık bir olgu haline gelmiştir.

Araştırmamızın amacı göç olgunun genelde toplumlar için yarattığı sosyal, ekonomik ve dini sebep ve sonuçlarını incelemek, özelde ise Iğdır iline olan etkilerini incelemektir. Araştırmamız üç kısma ayrılmıştır birinci kısımda kent, göç, din gibi kavramlar üzerinden teorik bir çalışma yapılmıştır, ikinci kısımda ise araştırmamızın uygulama kısmına ait tablolar ve bu tabloların yorumlanması söz konusudur, üçüncü kısımda ise elde edilen bulguların değerlendirilmesi yapılmıştır.

Araştırma sırasında katkılarıyla bana destek olan, tavsiye ve eleştirileriyle bana yol gösteren, danışmanlığımı yapan Değerli Hocam Doç. Dr. Emine ÖZTÜRK'e ve katkılarından dolayı bölümümdeki diğer bütün hocalarıma, arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Hasan KOCAR

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL SAYFASI.....	3
ÖZET.....	4
ABSTRACT.....	4
ÖNSÖZ	5
TABLO LİSTESİ.....	8
ŞEKİL ve GRAFİK LİSTESİ.....	12
KISALTMALAR.....	12
ANAHTAR SÖZCÜKLER.....	12
GİRİŞ.....	13
A. ARAŞTIRMANIN, KONUSU, AMACI VE ÖNEMİ.....	13
1. Araştırmanın Konusu	13
2. Araştırmanın Amacı	14
3. Araştırmanın Önemi.....	15
4. Araştırmanın Hipotezleri.....	16
B.ARAŞTIRMANIN METOD.....	17
1. Araştırmanın Modeli.....	17
2. Evren ve Örneklem.....	18
C. SINIRLILIKLAR.....	18

I.KISIM

ARAŞTIRMANIN TEORİK ÇERÇEVESİ.....	20
1.BÖLÜM: KENTLEŞME VE GECEKONDU.....	20
1.1. Kentleşme, Sanayileşme ve Modernizm.....	20
1.2. Türkiye’de Kentleşme	28
1.3. Modern Şehrin Oluşumu; Gettolaşma ve Gecekondulaşma.....	32
1.4. Türkiye’de Gecekondulaşma.....	43
2. BÖLÜM: KENT VE DİN.....	46
2.1.Modern Şehrin Oluşumunda Dinin Rolü	46
2.2.Sanayileşme Sonrası Göçler ve Gecekondu Yaşamında Dinin Yeri.....	58
3.BÖLÜM: KENTLEŞMENİN BİR UZANTISI OLARAK YABANCILAŞMA	64
3.1. Küreselleşme, Sekülerleşme ve Kentleşme.....	64
3.2. Yabancılaşma ve Değişim.....	70
3.3. Göç, Kent, Kültür Ve Yabancılaşma.....	74

3.4. Gecekondu ve Yabancılaşma veya Anomi	82
4.BÖLÜM: GÖÇ NEDİR?.....	87
4.1. Göç Kavramı, Tanımı, Anlamı Ve Muhtevası Ve Göçebelik.....	87
4.2. Dış Göç.....	91
4.3. İç Göç	97
4.3.1. İç Göç ve Türkiye Örneği.....	99
4.3.2. İç Göç ve Uyum Sorunları.....	104
4.3.3. Iğdır'daki İç göç Ve Iğdır'a Etkileri.....	112

II. KISIM

UYGULAMALI ARAŞTIRMA.....	114
A). Olgusal Durum, Örneklemin Demografik Yapısı.....	114
B). Göçün Sebebi, ve Göçerin Genel Durumu.....	123
C). Göçerin Dindarlığının Boyutları, Alışkanlıkları Dini Ritüellere Katılım Sıklığı ve Dine Olan Eğilimleri.....	133
D). Deneklerin Demografik Özellikleri İle Onların Dindarlıkları Eğilimleri Arasındaki İlişkileri.....	150

III. KISIM

GENEL DEĞERLENDİRME	182
1. Demografik Özellikler.....	182
2. Iğdır İline Göçün Sebebi ve Göçün Genel Karakteri	183
3. Göçerin Dindarlık ve Geleneksellik Eğilimleri, Alışkanlıkları Dini Ritüellere Katılım Sıklığı Ve Dine Olan Eğilimleri.....	185
A) Göçerin Geleneksel Toplum Eğilimleri.....	185
B) Göçerin Dini Eğilimleri.....	186
4. Deneklerin Demografik Özellikleri İle Onların Dindarlıkları Eğilimleri ile Göç Eğilimleri Arasındaki İlişkileri.....	187
A) Göçerin Demografik Özellikleri Dini Eğilimleri Arasındaki İlişki.....	187
B) Göçerin Demografik Özellikleri Göç ve Sosyal Eğilimler Arasındaki İlişki.....	188
5. Hipotezlerin Değerlendirmesi	189
SONUÇ.....	191

KAYNAKÇA.....	192
EKLER.....	199
Anket Formu.....	199

TABLO LİSTESİ

Tablo-1: Örneklemin Yaşa Göre Dağılımı.....	115
Tablo-2: Örneklemin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	115
Tablo-3: Örneklemin Medeni Duruma Göre Dağılımı.....	116
Tablo-4: Örneklemin Medeni Geldiği İle Göre Dağılımı.....	116
Tablo-5: Örneklemin Kaç Yıl Önce Göç Ettiklerine Göre Dağılımı.....	117
Tablo-6: Örneklemin Mesleğine Göre Dağılımı.....	117
Tablo-7: Örneklemin Aile Birey Sayısına Göre Dağılımı.....	118
Tablo-8: Örneklemin Çalışan Birey Sayısına Göre Dağılımı.....	119
Tablo-9: Örneklemin Yaşadığı Evin Kendisine Ait Olup Olmadığına Göre Dağılım.....	119
Tablo-10: Örneklemin Yaşadığı Evin Tapusunun Olup Olmadığına Göre Dağılım.....	120
Tablo-11: Örneklemin Para Biriktirebilmelerine Göre Dağılımı.....	120
Tablo-12: Örneklemin Gelirinin Masrafları Karşılıyıp Karşılamadığını Göre Dağılım.....	121
Tablo-13: Örneklemin Eğitim Seviyesini Göre Dağılım.....	121
Tablo-14: Örneklemin Suça Bulaşıp Bulaşmadığına Göre Dağılım.....	122
Tablo-15: Örneklemin Geldikleri Yeri Geçim Sıkıntısından dolayı terk Göre Dağılımı.....	123
Tablo-16: Örneklemin Geldikleri Yeri Şehir Hayatının Çekiciliğinden Dolayı Terk Edip Etmediğine Göre Dağılımı.....	123
Tablo-17: Örneklemin Geldikleri Yeri Terör Olayları Dolayı Terk Edip Etmediğine Göre Dağılımı.....	124
Tablo-18: Örneklemin Geldikleri Yeri Devlet Köyümüzü Boşalttığından Dolayı Terk Edip Etmediğine Göre Dağılımı.....	125

Tablo-19: Örneklemin Geldikleri Yeri Yeni Bir Meslek Edinmek İçin Terk Edip Etmediğine Göre Dağılımı.....	125
Tablo-20: Örneklemin Geldikleri Yeri Çocukların Eğitimi İçin Terk Edip Etmediğine Göre Dağılımı.....	126
Tablo-21: Örneklemin Geldikleri Yeri Kan Davası Yüzünden Terk Edip Etmediğine Göre Dağılımı.....	126
Tablo-22: Örneklemin Şimdiki Hayatını mı daha iyi yoksa Eski Hayatınız mı Sorusuna Göre Dağılımı.....	127
Tablo-23: Örneklemin Geldikleri Yere Geri Dönmeyi İsteyip İstemediklerine Göre Dağılımı.....	127
Tablo-24: Örneklemin Geldikleri Yerle Bağlantılarının Olup Olmadığına Göre Dağılımı.....	128
Tablo-25: Örneklemin Yurtdışında Bir Ülkeye Geri Dönmemek Üzere Gitmek İstemelerine Göre Dağılımı.....	129
Tablo-26: Örneklemin Başka Bir Mahalleye Taşınmak İstemelerine Göre Dağılımı.....	129
Tablo-26: Örneklemin Mahallenizin Hangi Eksikliği Sizi Rahatsız Ediyor Sorusuna Göre Dağılımı.....	130
Tablo-27: Örneklemin Devlet size yeterince Yardım ediyor mu Sorusuna Göre Dağılımı.....	130
Tablo-28: Örneklemin Iğdır'da en Çok Yapmak İstediginize Göre Dağılımı.....	131
Tablo-29: Örneklemin mahallenizde Akrabanız var mı? Sorusuna Göre Dağılımı.....	132
Tablo-30: Örneklemin Kadınların Çalışmaları Günah mı? Sorusuna Göre Dağılımı.....	133
Tablo-31: Örneklemin Televizyonda İzlediği Programlara Göre Dağılımı.....	134
Tablo-32: Örneklemin Evde Bulundurduğu Kitaplara Göre Dağılımı.....	135
Tablo-33: Örneklemin Düzenli Kur'an Okuyup Okumadığına Dair Göre Dağılımı.....	135
Tablo-34: Örneklemin Çocuklarını Kur'an kursuna gönderip göndermediğine Göre Dağılımı.....	136
Tablo-35: Örneklemin Dünya Memnuniyet Algısına Göre Dağılımı.....	137

Tablo-36: Örneklemin Toplumdaki Dürüst Meslek Grubu Algısına Göre Dağılımı.....	138
Tablo-37: Örneklemin Şu An Türkiye'nin En Önemli Meselesi Nedir? Sorusuna verilen cevaba Göre Dağılımı.....	138
Tablo-38: Örneklemin “Kendinizi Öncelikle Ne Olarak Hissediyorsunuz?” Sorusuna Göre Dağılımı.....	139
Tablo-39: Örneklemin Hangi Terbiyenin Önce Geldiğine Göre Dağılımı.....	140
Tablo-40: Örneklemin Mahallerinde bir Kur'an Kursu veya İmama Hatip İsteyip İstemediklerine Göre Dağılımı.....	141
Tablo-41: Örneklemin Çocuklarını Hangi Okula Göndermek İstediklerine Yöneldiklerine Göre Dağılımı.....	141
Tablo-42: Örneklemin Siyasi tercihlerini Belirleyen Etmene Göre Dağılımı.....	142
Tablo-43: Örneklemin Sahip Olunan Dini Bilig'inin Kaynağına Göre Dağılımı.....	143
Tablo-44: Örneklemin Baş Örtüsü Yasağına Yönelik Olan Tutuma Göre Dağılımı.....	144
Tablo-45: Örneklemin Kamu Çalışanlarına Baş Örtüsü Yasağına Yönelik Olan Tutuma Göre Dağılımı.....	144
Tablo-46: Örneklemin Allah'ın Varlık Algısı İle İlgili Tutuma Göre Dağılımı.....	145
Tablo-47: Örneklemin Hangi Dini Ritüellik Daha Sık Yaptığına Göre Dağılımı.....	146
Tablo-48: Örneklemin Dini Konuların İlk Danışma Mercisine Göre Dağılımı.....	146
Tablo-49: Örneklemin Kandil Günlerinde Mevlit Okutma Tercihine Göre Dağılımı.....	147
Tablo-50: Örneklemin Kandil Günlerinde Yakınlarını Arayıp Günlerini Kutlaması Tercihine Göre Dağılımı.....	148
Tablo-51: Örneklemin Kandil Camiye Gitme Alışkanlığına Göre Dağılımı.....	148
Tablo-52: Örneklemin Düzenli Namaz Kılma Alışkanlığına Göre Dağılımı.....	149
Tablo-53: Örneklemin Düzenli Cuma Namaz Kılma Alışkanlığına Göre Dağılımı.....	149
Tablo-54: Örneklemin Düzenli Kur'an'ı Kerim Okuma Alışkanlığına Göre Dağılımı.....	150

Tablo-55: Örneklemin Cinsiyeti ile “Geldiğim Yeri Geçim Sıkıntısından Dolayı Terk Ettim.” Sorusuna Verdiği Yanıtlarına Göre Dağılım.....	151
Tablo-56: Örneklemin Cinsiyeti ile “Para Biriktirebiliyor musunuz ?” Sorusuna Verdiği Yanıtlarına Göre Dağılım.....	153
Tablo-57: Örneklemin Cinsiyeti ile “Dünyaya Geldiğinize Memnun musunuz ?” Sorusuna Verdiği Yanıtlarına Göre Dağılım.....	154
Tablo-58: Örneklemin Cinsiyeti ile “Size Göre Burası mı İyi Yoksa Eski hayatınız mı ?” Sorusuna Verdiği Yanıtlara Veri Göre Dağılım.....	157
Tablo-59: Örneklemin Cinsiyeti ile “Mahallenizde Bir Kur’an kursu Veya İmam Hatip Lisesi Açılmasını İster misiniz ?” Sorusuna Verdiği Yanıtlara Göre Veri Dağılım.....	158
Tablo-60: Örneklemin Cinsiyeti ile “İğdir da yapmayı en çok istediğiniz nedir?” Sorusuna Verdiği Yanıtlara Veri Dağılım.....	160
Tablo-61: Örneklemin Cinsiyeti ile “İbadet Olarak Aşağıdakilerden Hangisini Yaparsınız?” Sorusuna Verdiği Yanıtlara Veri Dağılım.....	163
Tablo-62: Örneklemin Cinsiyeti ile “Düzenli Namaz Kılarım” Sorusuna Verdiği Yanıtların Veri Dağılım.....	165
Tablo-63: Örneklemin Cinsiyeti ile “Düzenli olarak oruç tutarım” Sorusuna Verdiği Yanıtların Veri Dağılım.....	166
Tablo-64: Örneklemin Yaş ile “Düzenli olarak Namaz Kılarım” Sorusuna Verdiği Yanıtların Veri Dağılım.....	168
Tablo-65: Örneklemin Yaş ile “Düzenli olarak Cuma Namaz Kılarım” Sorusuna Verdiği Yanıtların Veri Dağılım.....	170
Tablo-66: Örneklemin Geldiği İl ile “En Son Seçimde Tercihinizi Belirleyen Şey Ne Oldu?” Sorusuna Verdiği Yanıtların Veri Dağılım.....	172
Tablo-67: Örneklemin Mesleği ile Eğitim Düzeyi Değişkeninin Veri Dağılım.....	175
Tablo-68: Örneklemin Aylık Geliri İle ile ‘ “Türkiye’nin En Önemli Meselesi Nedir?” Değişkeninin Veri Dağılım.....	179

ŞEKİL ve GRAFİKLER

Grafik 1: Kültürlerarası Duyarlılık Gelişim Modeli.....	78
Grafik 2: 1927-2012 Yılları arasında Kırsal ve Kentsel Nüfusun Sayısal ve Yüzde Dağılımı.....	102
Grafik 3: Grafik- 2: Iğdır İlinin 2009 ile 2010 Yılları arasındaki Göç Hareketleri.....	112

KISATMALAR

a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.t.	Adı Geçen tez
a.g.d.	Adı Geçen Dergi
a.g.m.	Adı Geçen Makale
doç.	Doçent
Dr.	Doktor
Prof.	Profesör
s.	Sayfa
S.	Sayı
c.	Cilt
Yay.	Yayın
Çev.	Çeviren
Bkz.	Bakınız
Ünv.	Üniversite

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Göç, Kentleşme, Uyum, Anomi, Gecekondu, Yabancılaşma, Modernizm, Sekülerizm, Küreselleşme, Sanayileşme.

GİRİŞ

A. ARAŞTIRMANIN, KONUSU, AMACI VE ÖNEMİ

1. Araştırmanın Konusu

Kentleşme kentli olmak, kent kültürü ile yoğrulmak demektir. Kentler modern hayatın iddialarının yaşandığı ve bu iddiaların geliştirildiği mekânlardır. İnsanlar bu mekânlarda geleneksel toplum tipinden sıyrılarak modernizmin yoğun etki alanına girerler. Araştırmamız; modern zamanların kalabalık ve yabancı mekânları olan kentlerin bireyin davranışları, sosyal ilişkileri ve dini inançları üzerinde yarattığı etkileri ortaya koymaya koyacaktır.

Kimi düşünür için din, sosyal hayattaki hâkim konumunu kaybederek bireylerin özel yaşamına doğru çekilmiştir. Dinin 17. Yüzyıla kadarki hâkim konumu göz önüne alındığında yapılan tespitin doğru olduğunu söylemek mümkündür. Klasik sosyologların ekseriyetinin bu anlamdaki düşünceleri farklılaştıracak bir takım bulgular öne sürdükleri bu bulgulara ışığında ise daha da sekülerize olacak bir toplum ve birey ön gördükleri görülmüştür. Bu öngörüler tekâmül nazariyesi çerçevesinde insanlığın düz bir çizgi de daha mükemmele doğru evirildiği şeklinde yeniden yorumlanarak zenginleştirilmiştir. Dinden uzaklaşmada bu anlamda mükemmellik basamaklarından sayılmıştır. Bu konudaki genel kaniya, kentleşme kavramı ile paralel olarak insan topluluklarının yaşadıkları sekülerist dönüşüm algısının etkili olduğu araştırmamızda işlenecektir.

Klasik sosyologlar göçün etkisiyle ilk defa kente gelen köylü insanın çoğunlukla şehrin ve hatta modern hayatın değerlerini tercih ettiğini ve bu yolla sekülerleştiğini, kendilerine ait geleneksel değerleri bir tarafa bıraktıklarını iddia etmiştir. Bu görüşler karşın modern din sosyologlar göçün etkisiyle kente gelen bireyin dini yaşam ve tercihlerinin biraz daha bireyselleştiğini savunmaktadırlar. Dinin sosyal hayatın birçok alanından çekildiğini hatta bazı alanlarında ise tamamen etkisini yitirdiğini düşünmemekteyiz. Buna karşın bizler dinin değişen yeni yüzlerine ve yükselen, rağbet gören yeni durumlarına da dikkat çekeceğiz. Yirminci yüz yılın başlarından itibaren dinin çekildiği alanların bir kısmına dönüş yaptığı söylenebilir. Bu bağlamda dinin

değişen ve bireyselleşen yeni yüzlerine dikkat çekmek ve gözle görülür bir dini canlanmanın var olup olmadığı da araştırmamızın önemli boyutlarından biridir.

Göç ve çarpık kentleşme kaynaklı gecekondulaşmanın dini hayata veya dindarlığa olan etkileri yapacağımız alan araştırmasının en temel konusudur. Bizce gecekonduların yapıları kentin coğrafi sınırları içinde olmalarına karşın kentin kültür ve sosyal yaşam coğrafyasının sınırlarının dışında kalmaktadırlar. Gecekonduların bu yapıları da bizim araştırma konularımızdan birini teşkil edecektir.

İlk bölümlerde genel teorik çerçeve, kentleşme, göç, sekülerleşme, uyum, yabancılaşma ve dinin yeni yüzleri gibi kavramlar ile belirlenecektir. Alan araştırmamız Iğdır ilinin göç alan mahallerini kendisine örneklem olarak alacaktır. Özde Iğdır ilinde yaşanan iç göçün kentin demografik, siyasal, toplumsal ve dini yapısına olan etkileri araştırmamızın diğer başka konusu olacaktır.

2. Araştırmanın Amacı

Dünya son iki yüz yıldır çok hızlı bir şekilde kentleşmektedir. Gelişmiş ülkelerdeki kentli insan nüfusu kırsaldan yaşayan insan nüfusunu ikiye katlamış durumda. Dünya nüfusu için de benzer bir durum söz konusu, dünya nüfusunun yaklaşık olarak yarısından fazlası kentlerde yaşamaktadır. Kentlerin bu derece yoğun bir nüfusa sahip olmalarında ebetteki modern zamanların en önemli olgusu haline dönüşen göç etkili olmuştur. Göçlerin büyük bir kısmı gönüllü ve sanayi göçleri şeklinde oluşmakta ve bunlar ulusal ve uluslararası boyutlarda gerçekleşebilmektedir. Araştırmamızın amaçlarından biri de bu göçlerin kentlerin oluşumlarındaki oldukça hayati derecedeki rolüne dikkat çekmek olacaktır.

Kent yaşamı, sadece nüfusun bir araya gelmesi ve toplu bir şekilde yaşamasından ibaret bir şey değildir en azından olay bu kadar basit sonuçlar üretmez. Kentleşme insanların tüketim biçimlerini, yaşam şekillerini, inançsal pratiklerini, örgütlenme hallerini, üretim araçlarını ve tabii ki sosyal ilişkilerini oldukça derin değişikliğe uğratmıştır. Araştırmamız insan topluluklarının yaşadıkları bu değişikliğe ve değişiklik neticesinde ortaya çıkan kırsal – kent ikili yapılarına dikkat çekecektir. Bu çerçevede ortaya çıkan bu ikili yapı üzerinde duran düşünürlerin görüşlerine, onların ortaya koymuş oldukları kavramlarla birlikte yer vereceğiz.

Kent ve kırsal alanların arasındaki bu belirgin yaşamsal farklılıkların karşılaşma alanları sayılabilecek olan gecekondular tarzı yerleşim yerlerinin genel toplumsal yapılarını ve oluşum şekillerini ortaya koymak araştırmamızın bir başka amacı olacaktır. Gecekonduların ortaya çıkış sebepleri, toplumsal yapıları, hâkim kültürden farklı yönleri ve dini yaşama olan ilgileri bizim araştırmamızın bir başka amacı olacaktır. Iğdır ilinin kentleşme ve gecekondular mantığını anlayabilmek amacıyla yönelik olarak, Türkiye'nin yaşamış olduğu kentleşme ve göç tarihine kısaca teorik olarak değineceğiz.

Araştırmamızın amacının odağında ise Iğdır kentine iç göç ile gelen ve Iğdır'ın kenar mahallerini kendilerine mesken edinen göçerlerin toplumsal ve özel yaşamlarındaki dini ve sosyal yönelimleri ortaya koymak olacaktır. Saha araştırması neticesinde elde ettiğimiz verileri karşılaştırmalı tablo analizleri ile desteklenecektir. Bireylerin yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik yapıları, geldikleri iller gibi değişkenler ile onların dini yaşayış, ibadet ve dini tutumları ile sosyal yaşamlarındaki bir takım tercihlerini kıyaslanmak sureti ile varsayımlarımız test edilecektir.

3. Araştırmanın Önemi:

Dünya Modernizm adı altında ve tam olarak ne zaman başladığı kestirilemeyen bir yaşam programı tarafından olabildiğine kudretli bir şekilde yeniden inşa ediliyor. Bu bir süreçtir ve bu süreç kentlerde yaşanmaktadır. Kentleşme tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde ve 1992 yılına kadar henüz bir kasaba olan ve kentleşme sürecini henüz tamamlamamış olan ilimiz Iğdır'da da bir geçmişe ve tabii ki etki alanına sahiptir. Kentleşmenin etkilerinin insanların seküler yaşamsal aktivitelerine ve dini pratiklerine olan yansımalarını ortaya koymak ve etkilerin doğurduğu olumsuz sonuçlarının analiz edilmesinin oldukça hayati olduğuna inanmaktayız. Araştırmamız modernizmin toplumlarda meydana getirdiği yabancılaşma, bireyselleşme gibi haklı kaygıların mütevazı bir meyvesi hükmündedir. Araştırmamızın önemi Iğdır ilindeki göç ve gecekondulaşma olgusunun dindarlık ve dini hayata tesirini inceleyen ilk araştırma olmasından da kaynaklanmaktadır.

Bu araştırma kentlerin oluşumunun tarihsel seyrine ve modern kentlerin oluşum sebepleri sayılan göç olgusuna ve göçün altında yatan ekonomik etkenlere, itici ve çekici unsurlara genel perspektiften bakacaktır. Türkiye örneği üzerinden Iğdır iline

yapılan göçleri ele aldığımız araştırmamız Iğdır'ın kenar mahallerine göçen insanların yaşadıkları uyum sorunlarına dikkat çekmektedir. Araştırma mahalle sakinlerinin yaşamsal pratiklerinde ve inanışlarında dinin ve geleneksel toplumun izlerini ortaya koymaya yönelik hazırlanan alan araştırması verileri ile de desteklenecektir.

Kentin etraflarında kentle tam manası ile bütünleşip bütünleşmedikleri merak edilen bu kitlenin sosyal yaşamlarında dinin izlerine bu alan araştırmaları sayesinde ulaşmak mümkün olacaktır. Bu insanların mahallelerinde yaşadıkları fiziksel sorunları, göç sebepleri, yeni yerle olan ilişkileri, beğenileri, siyasi tercihlerine etki eden sebepleri, dini pratiklere olan ilgileri gibi konular yine bu anketle cevap bulacak sorulardan bir kaçı olacaktır.

4. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın Denence ve Sayıtları

Araştırma sürecinde yukarıdaki problemlerin cevapları sınanacaktır. Bu cevaplar denenceler şeklinde aşağıdaki şekilde kategorize edilmiş ve örnekleme test edilerek ana kitle için varsayılmıştır.

Denenceler

- Göç ile din arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- Göç edenlerin dini tutum ve davranışları (dindarlıkları) ile göçe ilişkin tutum ve davranışları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- Göçe ilişkin tutum ve davranışlar ile kentleşmeye ilişkin tutum ve davranışlar arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- Araştırmaya katılan deneklerin olgusal durumları (yaş, cinsiyet, medeni durum, aylık gelir düzeyi ve Türkiye'nin hangi bölgesinden oldukları gibi özellikler) ile dindarlığa ilişkin tutum ve davranışlar arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- Göçün ortaya çıkışında sırasıyla önce ekonomik, sonra sosyal, politik ve en son olarıktan kentsel nedenlerin etkin bir rol oynadıkları düşünülmektedir.

- Göç edilen yerin tercihinde göçerin tanıdık veya akrabaların varlığını gözeterek tercih ettiği düşünülmektedir.
- Bu mahallelerin gecekondulu tarzı yapıların üstlendiği tampon bölge gibi işlevini sürdürdükleri dolayısıyla bu insanların halen geleneksel reflekslerini kentlilere oranla yüksek düzeyde taşıdıkları sanılmaktadır.

B.ARAŞTIRMANIN METODO

1. Araştırmanın Modeli

Bir araştırmanın modeli araştırmanın konusunu tayin eden, sonuçların sunulmasına kadar geçen faaliyetleri kapsayan süreçtir.¹

Değişkenler açısından bakıldığında, konunun tasvirinde, demografik özellikler ile göç, gecekondulaşma ve dindarlık boyutları arasındaki ilişki incelenecektir. Dolayısıyla bu araştırmada değişkenler arasında önerilen ilişkiler modeli şematik olarak aşağıdaki gibi gösterilebilir.

Şekil 1: Değişkenler arası ilişkiler

¹ Zeki Arslantürk, Sosyal Bilimciler İçin Araştırma Metot ve Teknikleri, V. Baskı, İstanbul, 2001, Çamlıca Yay. , s. 38.

2. Evren ve Örneklem:

Araştırmamızın amacı doğrultusunda örneklerimiz Iğdır ili içerisinde oldukça yoğun göç alan üç mahallesinden seçilmiştir. Araştırmayı yaptığımız mahalleler Karaağaç, Yedi Kasım ve Ofis mahalleri Iğdır'a çevre illerden en fazla göçün yapıldığı mahalleler olduğu bilindiği için bu mahalleler bizim için araştırma alanı oluşturmuşlardır. Adı geçen mahalleler özellikle son on beş yıl içerisinde oldukça yoğun göç almışlardır. Alınan göç neticesinde bu mekalar hem kentleşme açısından hem de sosyal açıdan oldukça yoğun bir biçim almıştır.

Araştırmamız için hazırladığımız sorular bireylerin göç sebeplerini, uyum sorunlarını, dini inanç pratiklerini ve görüşlerini, siyasal eğilimlerini, kentten beklentilerini, sosyal ve siyasal problemlere bakış açılarını ve çevresel algı şekillerini ortaya koymaya yönelik olmuştur. Örneklem sayıları, yaş aralıkları ve cinsiyet dağılımları temsil kabiliyeti dikkate alınarak seçildi.

Örneklem temsil kabiliyetleri açısından sağlıklı sonuçlar vermesi için her mahalleden eşite yakın denekler alınmaya dikkat edildi. Denekler iç göç edenler veya göçtükleri iller bazında bir ayırma tabii tutulmaksızın seçilmişlerdir deneklerin % 40,8'i kadın ve % 59,2'si erkek olmak sureti ile 260 kişiden ibarettir.

C. SINIRLILIKLAR

Araştırma bir süreçtir. Süreç kavramı bir olgunun belli bir zaman süresince oluşumunu, yapılaşmasını ifade eder. Bu nedenle, araştırma, araştırma süresince araştırma konusunun belirlenmesi ve araştırılan problemlerin çözüm önerilerinin sunulması; sonuca bağlanmasına kadar yapılan faaliyetler bütünüdür. Araştırmacının bu faaliyetleri yaparken bir takım güçlüklerle karşılaşması doğaldır. Ancak bu güçlükleri aşma durumu araştırmanın da arzu edilen amaca ulaşmasına etki edecektir. Daha doğrusu araştırmayı belli sınırlar içerisinde çekecek ve sınırlandıracaktır. Doğal olarak biz de bu araştırma sürecinde bir takım güçlüklerle karşılaştık. Bunlar:

- Konunun ve parametrelerin tesbiti ile ilgili güçlükler.

- Anket formlarının ilgili bireylere ulaştırılması ve bu anketlerin deneklere bizatihi uygulanmasında karşılaşılan güçlükler.
- Deneklerin anket formundaki soruları cevaplandırmada zaman kısıtlılığı.
- Deneklerin anket formundaki soruları cevaplandırmada bir takım çekincelere sahip olması.
- Anketlerin geri dönüşümünde yaşanılan güçlükler.

Olarak özetlenebilirler.

- Bu güçlüklerin bir kısmı araştırma sürecinde aşılabilmiş, bir kısmı da aşılamamıştır.

Bu araştırmanın mevcut planı kısaca şöyle ifade edilebilir: Araştırma teorik ve uygulamalı olmak üzere iki ana kısımdan oluşmaktadır. Araştırmanın teorik kısmında birincil olarak göçün nedenlerinden, çeşitlerinden ve sonuçlarından mevcut göç teorilerinden, Türkiye’de göçün en önemli boyutunu oluşturan kan davalarından ve terörden söz edilecektir.

I.KISIM
ARAŞTIRMANIN TEORİK ÇERÇEVESİ

1.BÖLÜM:

Kentleşme ve Gecekondu

1.1. Kentleşme, Sanayileşme ve Modernizm

İnsanlar bu dünyada yaşayışlarını sürdürebilmek için birbirleri ile yardımlaşmak, tehlikelere karşı birbirlerini korumak ve sosyo-ekonomik sorunlarını çözebilmek için bir araya gelmek zorundadırlar. İnsanı sadece biyolojik bir varlık olarak düşünürsek dahi o doğa karşısında kendisini yalnız hisseder zira biyolojik donanımları onun tek başına yaşaması için müsait yaratılmamıştır. Sırf bu yalnızlığını gidermek için bile insan, insana ihtiyaç duyar. Bir araya gelen, nebatatı ardından ise hayvanı evcilleştiren insan yerleşik hayatı, ticareti, toplumsal kurumları ardı ardına meydana getirir.² Zaman içinde devletler kuran ve devletleri kentlere bina eden toplumlar bu devletleri kentlerden yönetmişlerdir. Fakat sanayi devrimine kadar kentler devletlerin yönetildiği mekânlar olmasına karşın kırsal kadar yoğun nüfus tutamamışlardır. Kentler bir yere kadar insanlar için cazip iş olanakları sağlayarak insanları kendisine çekse de bu göç oldukça sınırlı düzeydeydi. Daha çok hizmet sektöründe çalışan, ticaretle uğraşan ve küçük el zanaatkarları ile meşgul olan bir şehirli kesimi yaratan bu kentler zamanla belirli bir nüfus yoğunluğuna ve kent kültürüne sahip olmuşlardır. Kırsaldan göç eden birey böylelikle hem sosyal ortamını hem de kazanç şeklini değiştirerek kendi kişisel özelliklerine sirayet edecek ailevi ve çevresel değişiklikleri de gerçekleştirmiş oldu. Fakat sanayi öncesi göçlerde ketli olmak modernleşmek veya sekülerize olmak demek değildi zira modernizm bir hayat programı olarak henüz yaşama kodlanmamıştı. Yine kent ve kırsal kesim arasında bir kültürel farklılık oluşurdu ve bu farklılık bireylerin yaşamlarına ve kişiliklerine sirayet ederdi. Fiziksel ortamını ve üretim araçlarını farklılaştıran bireylerin kişilik özelliklerinin de değiştiğini; para biriktirmeye, artı değer elde etmeye ve bununla da bir takım yatırımlar yapmaya başladığı görülür.

² Mübeccel Kiray, Kentleşme Yazıları, Bağlam Yay. , Ankara,1998, s. 9.

Öteden beri kentler insanların medeniyetlerinin beşikleri veya kuluçka merkezleri olarak görülmüştür. ‘Tarihçiler ile toplumbilimciler kentlerin ortaya çıkışına uygarlıkların doğuşu göz ile bakarlar.’³ İlk kentlerin büyüklükleri hakkında ciddi bir bilgimizin olmamasına karşın bir takım tahminlerde bulunmak imkân dâhilindedir. ‘Antik çağların kentlerinin büyüklüklerine ilişkin fazla bir bilgimiz olmamakla birlikte MÖ 6.yüzyılda Babil’in 350 bin ve iki yüz yıl sonra da Syracuse’un 400 bin nüfuslu olduğunu bilinmektedir.’⁴ Kentleşme ve kent kültürüne dair ilk ciddi kanıtlara daha doğrusu modern zamanların kalabalık ve kurumsal olarak karmaşık kentlerine benzerlikleri açısından emsal teşkil edecek ilk örneklere Roma döneminde rastlayabiliriz. ‘ Kuşkusuz antik çağın en büyük kenti bit buçuk milyon nüfuslu Roma’ydı. Eski Yunan ve Roma kentleri, tutsaklık düzenine dayanan bir uygarlığın ürünüydü.’⁵ Ama günümüzün modern kentleriyle kıyaslandığında karşımıza şöyle bir gerçek çıkar. O dönemde Roma da yaşayan kentli bireylerin sayısı toplam nüfusa oranın oldukça azdır. Sanayi devrimi öncesinde kentlerde daha çok tüccar ve zengin az sayıda kişi yaşardı toplumun ekseriyeti küçük köy yâda kasabalarda yaşamlarını çiftçilik ve hayvancılık ile sağlardı.

Sanayi devrimi öncesindeki kent toplum yapıları ile modern kentli toplum yapılarını birbirinden ayıracak çok net kriterler söz konusudur. Bu kriterler üretim araçları, toplumsal ilişkiler veya nüfus yoğunlukları şeklinde maddeleştirilebilir. ‘Çok önceleri 4. Yüzyılda kentler ile köyler arasında kesin bir işbölümü vardı; köyler tarımla kentler daha ziyade el sanatları uğraşırđı. Ortaçağ kentleri bu sebeple çok seyrek nüfusluydu. 1450 yılında Nürenberg 20.165 bin; 1440 Frankfurt 8719; Bürüksel ise aynı tarihte 40.000 bin nüfuslu idi.’⁶ Bu dönemde insanların çok ciddi bir artı değer elde etme ve para kazanma hırsı içinde olmadıkları görülmekte. Bu yöndeki eğilimler oldukça sert bir şekilde ahlaki değerler içinde kınanırdı. Bireycilik, para kazanma hırsı ret edilen davranışlar arasındaki iken tutumluluk, paylaşım, işbölümü, aza kanaat ise takdir edilirdi. Kimi teknik gelişimler dahi formel veya in formel kurallar ve kurumlar tarafından hırs yapıyor diye engellenirdi. ‘Başkalarından daha çabuk ve daha ucuza üretimde bulunabileceği uygulamalarla başkalarının zarara sokulmasına izin verilirdi, teknik gelişmeler hıyanet olarak karşılanıyordu. Kısacası

³ Ruşen Keleş, Kentleşme Politikası, Yay. , Ankara, 2010, s. 28.

⁴ Keleş, Kentleşme..., a.g.e. , s.28

⁵ Keleş, Kentleşme..., a.g.e. , s.28

⁶ Orhan Türkoğan, Değişim Kültür ve Sosyal Çözümle, Birleşik Yay, İstanbul, 1990, s.110

Avrupa 12. yy da tıpkı Osmanlı toplumunda gözlemlendiği gibi, dengeci, müdahaleci, eşitlikçi, kapalı lonca sistemi içinde idi.”⁷ Toplumun bünyesindeki bu anlayış gelişen pozitivist hareketlere paralel meydana gelen köylü ayaklanmaları ile birlikte değişime uğramıştır. Sanayi inkılâbı için fikri ve toplumsal alt yapı müsait hale gelmiş yani bireyler kapitalist bir çizgiye doğru dönüşmüşlerdir. “Görülüyor ki, Batı tipi kentleşme ve sanayileşme sürecinin temelinde manevi kültür unsurları, sahip olunan zihniyet ve fikir sistemleri önemli rol oynamıştır.”⁸ Weber özelde Protestan mezhep mensuplarının genelde ise Avrupa toplumlarının yaşamış oldukları bu zihniyet değişimini en iyi analiz eden düşünürdür. O kapitalist eğilimlerin daha çok Protestan mezheplerin mensuplarında rastlandığını ortaya koymuş bunun da kaynağının batının ahlak dünyasının dehlizlerinde bulunduğunu iddia etmiştir. Sanayi devrimi, toplumsal planda gerçekleşen bu zihniyet değişimi ile desteklemek suretiyle ve kapitalist-liberalist ekonominin üstüne kendisini ikame ederek gerçekleştirmiştir.

Batı uygarlığında meydana gelen bir dizi teknik yenilikler çok daha geniş çaplı bir takım sosyal ve ekonomik değişikliklerin yalnızca bir parçasıydı. Bu değişikliklerin en önemlisi iş gücünün kitle halinde kırsal alandan durmaksızın büyüyen sanayi sektörüne göç etmesidir.⁹ “Kentleşme dar anlamı ile kent sayısının ve kentte yaşayan nüfusun artmasıdır.”¹⁰ Sanayi devriminden önce oransal olarak çok fazla bir değişiklik göstermeyen köy-kent nüfus oranları Sanayi Devrimi veya Endüstri Devrimi sonrasında korkunç bir değişim göstermiştir. Bu oransal değişikliğin temelinde ise sanayileşmenin tetklediği göçlerin olduğunu görmek imkânsız değildir. “Şu halde, sanayi devrimi sonrasında kentleşme, sanayileşmenin bir yan ürünü olarak görülür. Bu özel koşullarda, sanayileşme ve kentleşmenin ayrılmaz bir biçimde birbirlerine bağlı olaylardır.”¹¹ Zira sanayileşme, şehirlere ve gelişmiş olan ülkelere ve kıtalara doğru meydana gelen bir göçü tetiklemiştir böylelikle göçler çok hızlı bir şekilde köy/kent dengesini bozarak kentleri kalabalık, yabancı ve hareketli hale sokmuştur. “Kentleşme son iki yüz yılın en önemli olgularından birisidir. Endüstri devrimi ile birlikte ortaya çıkan makine teknolojisi, gelişen fabrika ve ulaşım sistemleri, bunların sağladığı

⁷ Türkdoğan, a.g.e. , s.110

⁸ Türkdoğan, Değişim..., a.g.e. , s. 110.

⁹ Anthony Giddens, Sosyoloji, Birey Yay. , İstanbul, 1994, s. 15.

¹⁰ Ruşen Keleş, Türkiye’de Şehirleşme, Konut ve Gecekondu, Gerçek Yay. , İstanbul, 1972, s. 66.

¹¹ Keleş , Türkiye’de..., a.g.e. , s. 29.

kolaylıklar büyük miktarda nüfusun topraktan kopmasına yol açmıştır.”¹² Bu durumda modern zamanların göçü; isteğe bağlı, keyfi, sanayi göçleri şeklinde olmaktadır. Göçler ; “Fabrikaların yakınlarında sanayi kapitalizminin simgesi olan işçi kentleri doğdu.”¹³ Modern zamanların kentleri ise sanayileşmenin şişirdiği kentler olarak tanımlanabilir. Sanayileşme ve onun doğurduğu alternatif iş alanları kente rengini verdi. “

Nüfusun dengesi kentlerin lehine değişmeye başlamıştır. “Endüstriyel toplumlarda görülen çok önemli diğer bir demografik değişim ise yerleşimin kırsal yöreden kentlere doğru olmasıdır. Diğer bir değiş ile kent nüfusunun artmasıdır.”¹⁴ Kentleşme insanların mekânsal olarak yaptıkları bir ortam değişikliği ile sınırlı olmayan bir takım sosyolojik değişiklikleri de beraberinde getirmiştir. Sosyologlar ortaya çıkan bu değişiklikleri köy-kent kıyaslamaları yapmak sureti ile çözümlenmeye çalışmışlardır. İnsanların kente göçü hem kentleri kalabalık hale getirmiş hem de yeni kentleri doğurmuştur. “Özellikle sanayileşme süreci; kent patlamasını ortaya çıkararak, kent sayısında önemli artışlar sağlamış ve kentlerin sosyal ve ekolojik yapıları da hızlı bir değişmeye sahne olmuştur. Bu sosyal değişmeyi sosyologlar dikotomik (ikili) ayrımlarla açıklamışlardır. Tönnies “cemaat-cemiyet” Durkheim mekanik dayanışma-organik dayanışma”, Alfred Vierkant, “tabiat kavimleri kültür kavimleri,” Franklin Giddings “etnik cemiyet-demotik cemiyet”, Howard Becker “kutsal cemiyet-laik cemiyet”, Robert Redfield “folk cemiyeti-şehir cemiyeti” İbn-i Haldun “bedevihadari” şeklinde kır ve kent ayrımı yaparak sosyal değişmeyi tanımlamışlardır.”¹⁵ Bu yeni mekânsal haller ki modern kentler tabiri uygun olur, beraberin yeni olguları gündeme taşımakta; toplumsal bünyede, kurumlarda, davranış örüntülerinde ve kalıplarda değişiklikler meydana getirmektedir. “Kentleşme salt bir nüfus birikimi olayı değildir. Bir ülkenin teknolojik, ekonomik ve toplumsal yapısında meydana gelen değişmelerin sonucunda ortaya çıkan evrensel bir süreçtir. Aynı zamanda kentleşme bir sonuç olarak toplumun ekonomik, sosyal ve siyasal yapısında ve toplumu oluşturan bireylerin tutum ve davranışlarında da değişmelere yol açabilmektedir.”¹⁶

¹² Enver Özalp, Sosyolojiye Giriş, Anadolu Üniversitesi Yay. , Eskişehir, 1995, s. 287.

¹³ Keleş, Türkiye’de..., a.g.e. , s. 29.

¹⁴ Özalp, Sosyolojiye..., a.g.e. , s.339

¹⁵ Yaşar Demirkan, Kentleşme Sürecinde Dini Yaşam (Eryaman Örneği), (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Sosyolojisi Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2003, s. 11-12.

¹⁶ Özalp, Sosyolojiye..., a.g.e. , s. 288

Modernizm birden çok saç ayak üzerine yükselen ve bu ayaklar ile var olan bir gerçekliktir. Bu saç ayaklar içinde en temel sütun kapitalizm ve onun temel argümanı sanayileşmedir. Sanayileşmenin temelini hızlı ve seri üretimi teşkil etmektedir. Kurulmuş olan devasa üretim kompleksleri içinde aynı anda, aynı üründen çok fazla üreterek ve bu üretilen ürünler sadece yurtiçi değil uluslararası arenada pazarlanarak pazar sahası tüm dünya olarak belirlenir. Bir sanayi kuruluşu sürekli büyümek ve kendini katlamak zorundadır aksi halde büyümeye ve karlılığa dayanan bu yapı çöker. Devasa bir kartopu gibi tepeden yuvarlanarak büyümesini katlayan sanayi kuruluşları sürekli olarak istihdam edecek işçi ve pazar arayışı içinde kendilerini büyütme yoluna giderler. Bu büyüme onlar için bir yaşam şekli ve modelidir.

Modernizm sanayileşme sayesinde kentleri cazip kılmış, insanları standart yaşam biçimleri içinde birer potansiyel müşteriye veya alıcıya çevirmiştir. “Kentler sürekli büyümekte ve kentlerde yaşayan birey sayısı hızla artmaktadır. Nüfusu 100 bini aşan kentlerde, 1800 yılında dünya nüfusunun sadece % 1,7 si yaşarken bu oran 1900’de % 5,5’e 1970’te % 22’ye yükselmiştir.”¹⁷ Belli bir standarda kavuşturulan kitleler sanayi çarklarını işçi olarak çeviren birer aktif çalışan oldukları gibi bu çarkların işlemesi için gerekli olan arzı da yaratmakla mükellef konuma getirilmişlerdir. “Yüzyılın başında dünya nüfusunun % 90’ı kırdı yaşamaktaydı ve kentlere olan yoğun göçlerle birlikte bu oran 1980’lerde % 65 dolaylarına gerilemişti ve yoğun göçlerin hala devam etmesiyle bu oran yakın zamanda dünyanın yarısının kentlerde yaşadığı bir demografik görüntüye ulaşacaktır.”¹⁸ Bireylerin kazandıklarını tüketmesi konusunda ise oldukça teşvik edici olan kapitalist sistem biriktirmeyi, tasarrufu sevmeyen ve bireylerin isteklerini sürekli yukarılara doğru taşıyan bir yapı inşa eder. Sürekli tüketim endeksli yaşam, hedonist akımların ve bencil, kendine aşırı güvenen insan tipi ile birleşerek günümüz modern bireylerini yaratılmış oldu.

Modernizm bir noktada varlığını kentlere ve kentleşmeye bağlı olarak sürdürmektedir bu yüzden modernizm ve kentleşme olguları arasında oldukça yakın bir ilişki söz konudur. En azından artık günümüzde modern kentler diye bir kavram söz konusudur ve birçok düşünür için modernizm sadece kentlerde yaşanacak bir olgu konumundadır. “Bütün kent yaşamı modern değildir, fakat bütün modern yaşam kent

¹⁷ Keleş, Türkiye’de..., a.g.e. , s. 29.

¹⁸ Kadir Şahin, Aydın Örneğinden Hareketle Göç Ve Kentle Bütünleşme: Kemer Ve Osman Yozgatlı Mahalleleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma, (Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın, 2008, s.112

yaşamıdır. Çünkü yaşamın modernleşmesi demek, kent yaşamına daha fazla benzemesi demektir”¹⁹ Kentler olmadan modernizmin eksik veya hiç olmayacağını söylemek yerinde olur zira Modernizmin temel düsturları ancak kentleşme ile hayat bulabilir. Modernizmin yaşam düsturlarını tam manası ile kırsalın birincil ilişkileri içinde ve cemaat tipi bir toplumda yaşanması imkânsızdır. Modern hayatın en az etkiledikleri alanların kırsal bölgelerdeki yerleşim yerleri olduğu ve dini hayatın bu yerlerde daha canlı olarak yaşandığını bilmekteyiz. Kırsal mekânlardaki bireylerin geleneklerine bağlı ve metafizik öğelere açık oldukları ise aşikârdır. Az tüketen, yardımlaşan, tasarrufa önem veren bu mekân insanları modern yaşamın seküler etkilerinden ve tüketim çılgınlığından en az etkilenmiş kesimleridir.

Kentleşme değişimin kendisidir “Şehir kavramı sadece fiziki çevrenin değişmesi, ihtiyaçların yeni şekiller alması değildir, onun da ötesinde şehirleşmesi kültürel yapıyı, davranış biçimlerini, hata insanın mahiyetini etkilemiş olmasıdır. Böylece kentleşme, iktisadi ve fiziki açıdan bir yerleşme biçimi olmakla kalmıyor, aynı zamanda kendine has bir hayat tarzı ve kültürde yaratmaktadır.”²⁰ Sanayileşme ise kırsalı gözde mekânlar olmaktan çıkarmış ve kentlere insanların akıp gitmesini sağlamıştır. “Kentleşme hemen hemen her ülkede tarımsal nüfusun azalmasını, buna karşılık tarım dışı alanlardaki nüfusun oranının artmasını gerekli kılmıştır.”²¹ Böylelikle Modernizmin etki alanından yani kentlerden uzak olan bu kesim kentlerde sanayinin bir parçasına dönüşmüştür.

Çoğu ülke için modernleşme veya modern ülkeler içine girebilmek için kırsal nüfusu kentlere taşımak hayati bir önem arz eder zira sanayi üretiminin sağlanabilmesi için kent nüfusunun bu merkezlere taşınması gerekmektedir. Sadece ekonomik boyutu ile düşündüğümüzde kentler yoğun nüfusun bir araya gelmesi ile alternatif meslek dalları ve ekonomik sektörleri doğurmuştur ki bu insanların dağılık olarak yaşadıkları yerlerde ortaya çıkamayacak sektörlerdir. Bu nüfus yoğunluğu sanayi dışında çalışan yeni bir kitlenin iş bulmasını sağlamıştır. Kentlerin sanayileşme ile olan sıkı ilişkileri göz önünde alındığında sanayi öncesi kentlerin varlığının aşikâr olmasına karşın yoğunluklarının düşük olduğunu görebiliriz ki bunun sebebinin ise sanayi devriminin seri üretim ile çok fazla iş gücüne ihtiyaç duymasından kaynaklanmıştır.

¹⁹ İnan Özer, Kentleşme ve Kentleşme, Ekin Yay. , Bursa, 2004, s.11

²⁰ Türkdoğan, Değişim..., a.g.e. , s. 113.

²¹ Keleş, Türkiye’de..., a.g.e. , s. 37.

Peki, insanlar sanayi devriminden önce nasıl geçiniyorlardı? Neden devrimle beraber şehirlere taşınma ve gelirlerini artırma gereği hissettiler? Tarımda makinalaşma ki bu da sanayileşmenin bir sonucudur, kırsal nüfusun iş alanlarını azalmış ve insanların kentlere göçmesini sağlamışsa da bize göre en temel neden insanların yaşadıkları fikirsel, düşünsel değişimdir. İnsanların yaşam standartlarını üst seviyelere taşıyan ve tüketim alışkanlıklarını değiştiren bu fikirsel değişim insanın sekülerleşmesi ile birebir iniltidir. Dünya gelip geçici ve meşakkatli bir mekân olmaktan çıkmış, doğasının sırları ifşa edilmiş, kanunları tespit edilmiş ve zaptı rap altına alınmış, uysal ve büyüden arındırılmış metaya dönüşmüştür. Bu M. Weber 'de meşhur dünyanın büyüü bozuldu şeklindeki ifadesinde kendisine ruh bulan bir durumdur.

Kentler sanayileşme ile doğmamıştır fakat sanayileşme kentlerin yoğunluğunu artırarak yeni bir takım olguları ve sorunları doğurmuştur. “Evrensel bir olgu olan kentleşme, toplumların siyasal, ekonomik ve toplumsal yapısındaki değişmelerin hem ürünü, hem de belirleyicisidir.”²² Kentler insanların birlikte yaşama dürtüsünün en üst düzey bir yansıma olarak ortaya çıkmış, sanayileşme ile birlikte hem farklı işlevler kazanmış hem de hacimsel olarak oldukça farklı haller almıştır. Kentleşme bir yerde bir olgunun sonucu olarak ortaya çıkmışsa da başka bir takım şeylerinde nedeni olmuştur.

Peki, modernizmi bu sürecin yani kentleşme sürecinin neresine tutturabiliriz? Modernizm daha önceden de ifade ettiğimiz gibi birden çok saç ayağı olan ve bir tek sebebe indirilemeyecek kadar karışık bir yaşam programıdır bu yüzden moderniz ile kentleşme veya kentleşme ile sanayileşme arasındaki ilişki iç içe geçmiş bir haldedir. Fakat süreci kabaca şöyle ifade edebiliriz; Modernizmin fikri alt yapısını oluşturan Aydınlanma Felsefesi, pozitif bilimlerin gelişmesine, seküler yaşam tarzının yaygınlaşmasına, bir takım buluşlar coğrafi keşiflere öncülük yapacak bir takım yeniliklerin ortaya çıkmasına vesile olacaktır. Böylece sanayide ve tarımda makineleşme bilimsel gelişmelerin ışığında kendisine yol ararken coğrafi keşiflerin öncülüğünde denizcilik ve taşıma sektörü gelişmiştir. Kırsal alanlar makineleşme ile boşalmaya ve kentler ise toplu üretim ve tüketim merkezlerine dönmeye başlamıştır. Yukarda saydığımız bir dizi gelişme, modernizimin doğuşuna vesile olacak bir çok

²² Hüseyin Hurma, Türkiye’de Kentleşme Ve Göç Olgusunun Siyasal Katılıma Etkisi, (Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi) Muğla, 2003 , s.15

yeni fikri ve sosyal yeniliğin temelini atılacağı ve yaşanacağı mabetlerin kentlerde inşasına sebep olacaktır. Kalabalık kentler yapılan dini Reformların da sayesinde modern yaşamın bireyci ve seküler hayat tarzının yaşam alanlarına dönüşmüşlerdir. Kendilerini geleneksel ve dini toplumun sosyal kontrol araçlarından azade bir halde bulan kitleler, kentlerde oldukça üst düzey bir özgürlük vurgusu ile yaşam sürmeye başladılar. Nilüfer Göle İslam'ın Yeni kamusal yüzleri adlı kitabında modernizmin bu kadar yaygın ve uzun ömürlü olmasının sebebini; onun sürekli olarak kendisini değiştirebilmesine veya eleştiri kabul edebilmesine vermektedir. “Modernizm ‘in en önemli özelliği kendi kendini gözden geçiren – ütopyalar uğruna canavarlar doğurmuş, sanayileşme adına çevreyi kirletmiş, iş adına bireyi yabancılaştırmış, rekabet adına eşitsizlikler üretmiş olmak gibi- hatalarını aşmaya çalışan bir programdır.”²³ Modernizm; birçok olgu ile var olan ve bireylere yaşamsal atmosfer sağlayan yaşam sistemi veya Göle'nin tabiri ile bir programdır. Bu olgular içerisinde modernizme oldukça yoğun katkı sağlayan sanayileşme, küreselleşme, kentleşme diğer olgularında yardımcı ile kendilerini, toplumları ve bireyleri yeniden inşa ederler. Küreselleşme yaygınlaşan iletişim araçları sayesinde imkânsız denilecek bir düzeyde insanların etkileşimini üst düzeylere taşımakta modernizmin temel savları her alana ve coğrafyaya rahatlıkla nüfuz edebilmektedir. Bu durumda sanayi devrimi kırsalın içini boşaltmış ve kentleri üretim merkezlerine dönüştürmek sureti ile iç-dış göçleri tetiklemiştir ki bunun sonucunda nüfusun yoğunluğu kentlere doğru kaymıştır. Modern zamanların kalabalık kentleri modernizmin yaşam alanlarına hizmet etmiştir. Modernizm ise doğurduğu birçok olumsuzluğa yine kendi içinden olmak kaydı ile çözümler geliştirmeye vesile olacak eleştirilere açık olmuştur. Bu eleştiriler sayesinde alternatif arayışlar yine modernizmin sınırları içinde kalmaktadır. Modernizmin doğurduğu olumsuzluklar, onun yenilenmesi veya başka şekilde tekrar sunulmasını sağlanmış olur. Batı dışı toplumların yaptığı gibi batı toplumları modernizmi ret etmeden ondan faydalanma yollarına bakıyorlar.²⁴

²³ Nilüfer Göle, İslam'ın Yeni Kamusal Yüzleri, Metis Yay. , İstanbul, 2000, s. 12.

²⁴ Göle, İslam'ın Yeni..., a.g.e. , s. 12.

1.2. Türkiye’de Kentleşme

Türkiye’nin kentleşme tarihinin 1950’lerde NATO üyesi olması ve ABD’nin üye ve müttefik ülkeleri belirli bir standartta ulaştırmak amacıyla yönelik olarak başlattığı *Marshall Yardımları* sayesinde ivme kazanmıştır. “ABD bu yardımları (Marshall Yardımlarını) yaparken özellikle tarımda kullanılmasını ve bunun için karayollarına ağırlık verilmesi şartını koşmuştu. Binlerce sene geleneksel usullerle yapılan tarıma makineleşme başlayınca, milyonlarca kişi işsiz kaldı ve yeni açılan karayollarını izleyerek büyük şehirlere göç etti.”²⁵ Neredeyse tüm kentlerin tarihleri göçleri göçlerin tarihleri ile birlikte veya onlara paralel bir şekilde yazılmaktadır. Türkiye’de göç edenlerin sayısı her geçen yıl daha da artmaktadır. “Doğdukları il dışında yaşayan nüfusun genel nüfustaki payı 1935 yılında % 6,08 ike bu oran 1980’de % 21,2’e 1990 da % 23,5’e yükselmiştir.”²⁶ Türkiye son 50 yıllık süre içinde çok hızlı bir kentleşme süreci içine girmiştir. Kentte yaşayan nüfusun oranı hızla artmakta nüfusu 10.000’in üzerinde olan kent sayılarında artışlar görülmektedir. 1950 yılında 5 milyon kentliye karşın 2000 yılında 44 milyon kişinin kentlerde yaşadığını görmekteyiz.²⁷ Ayrıca kentleşmenin dağılımının pek de dengeli olduğunu söylemek mümkün değildir. Gelen göçlerinin büyük bölümünün 100.000 ve daha fazla nüfuslu kentlere doğu olduğunu söyleyebiliriz.²⁸ Modern kentlerin ise tarihleri Türkiye örneğinde olduğu gibi sanayileşme, makineleşme ile birlikte yazılmaktadır. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için ise gecekondular gibi kentleşme sorunları oldukça yaygın ve olağan sorunlardır. Bu ülkelerin ideal kentleşme tipleri üretmedikleri ise oldukça aşikârdır zira bu ülkelerde Türkiye örneğinde olduğu gibi sanayi ve göç ikilisi tam uyumlu bir şekilde yürütmüş değildir.

Göçlerin, kentten daha büyük başka bir kente veya kırsaldan kentlere doğru olduğu bilmekteyiz Türkiye’de göçlerin ekseriyeti kırsaldan kente doğru olmuştur. “Türkiye bu göçlerin kentten kente olduğu görülmekle birlikte, genel olarak kırdan kente olmaktadır.”²⁹ Ayrıca Türkiye’de bölgeler arası kentleşme oranının da çok fazla değiştiğini görebilmekteyiz. “1980 yılında Marmara bölgesi, % 68,7’lik bir kentleşme

²⁵ Ali Bulaç, *Din-Kent-Cemaat*, Ufuk Kitap Yay. , İstanbul, 2008, s. 22.

²⁶ Özer, *kentleşme...*, a.g.e. , s. 52.

²⁷ Özer, *kentleşme...*, a.g.e. , s. 65.

²⁸ Özer, *kentleşme...*, a.g.e. , s. 65.

²⁹ Niyazi Akyüz, *Ankara’nın Boğaz İçi Semtinde Dini Hayat Ve Kentleşme Üzerine Bir Araştırma*, Ankara, 1994, (Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi), s.22

oranı ile % 45,4 olan Türkiye ortalamasının hayli üzerine çıkarken, Karadeniz bölgesi % 24 ile en düşük kentleşme oranına sahip bölge olarak gözükmektedir.”³⁰

Her ülke kendisine bir yol haritası çizer ki Türkiye'nin bu yol haritasında kentleşme çok önemli bir yer tutmaktaydı. “Türkiye cumhuriyeti kuruluşundan itibaren aydınlanma geleneği içinde köktenci bir “çağdaşlaşma” ya da “modernite” projesini uygulamaya çalışmıştır. Bu projenin en önemli boyutlarından birisi ekonomik gelişmenin sağlanmasıdır. Bu boyut içerisinde kapitalist gelişme, sanayileşme ve özel mülkiyetin kurumsallaşması özel bir yer tutar.”³¹ Kuşkusuz gelişmekte olan tüm ülkelerin Türkiye gibi bu tür modernleşme projeleri vardır ve bu projelerin en önemli ayağını ise kentleşme oluşturmaktadır. Bu kentleşmenin gerçekleştirilebilmesi ise kırsal nüfusun eriyerek kentlere akması ile olacaktır şüphesiz. “Tarımın modernize edilmesi amacıyla 1950’lerden bu yana genişletilen kredi hacmi, artan traktör sayısı- Marshall Planıyla- küçük köylü işletmelerinin yerine büyük işletmelerde çalışan köylülerin ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. Bu gelişmenin bir sonucu olarak tarım sektöründe açığa çıkan nüfus fazlası, köylerden büyük kent merkezlerine göçü-iç göçü zorlamıştır.”³² Görüldüğü gibi kendine özel sebeplerine rağmen Türkiye’deki göç tüm dünyada olduğu gibi ekonomik eksenli ve sanayi kollarının gelişimine paralel bir çizgide yürümüştür ve yürümektedir.

Kimi düşünürlerde cumhuriyetin kurucu hedefi olan modernleşmenin, Türkiye Cumhuriyeti’nin Osmanlı imparatorluğundan devraldığı geleneksel toplum yapısının muasır medeniyetler çizgisine ancak kentleşmeyle taşıyabileceğinin bilinci hâkimdi. Kentleşme modernleşme demektir, daha fazla seküler olmak, resmi eğitime ve küresel argümanlara daha fazla muhatap olmak demektir. “Bu nedenle, “eski sistemin”, toprak üzerine kurulu bir sistem olması yönüyle, yeni sistemin kentler üzerine kurulu bir sistem olması gerekliliği ortaya çıkmıştı. Bu gereklilikle, yeni kurulan devletin modernleşme tahayyülleri de mekâna farklı anlamlar yüklemişti. Yani yeni devletin mekânsal yerleşiminin, onun yeni kimliğini ortaya koyacağı düşünülüyordu. Bu nedenle eskiden kopuşu ve yeni ideolojiyi ortaya koyan, “yeni kentlere” ihtiyaç vardı.”³³ Örneğin yeni başkentin Ankara seçilmesiyle birlikte Osmanlı’ya reddi miras yapıp, Ankara örneğiyle de Batıya dönük ve Batı eksenli bir siyaset takip edilerek

³⁰ Akyüz, a.g.e. s. 22.

³¹ Hurma, Türkiye’de Kentleşme..., a.g.e. , s. 14.

³² Türkoğan, Değişim..., a.g.e. , s. 109

³³ Şahin, Aydın Örneğinden..., a.g.e. , s.125

modern, o dönemin ifadesiyle asri yani çağdaş ve Batı kültürüyle formatlanan yeni kentler oluşturulmuştur. Peyami Safa'nın Fatih Harbiye romanı geleneksel şehir değerlerini temsil eden Fatih semti ile, modern şehir değerlerini temsil eden Harbiye arasındaki derin sosyo-kültürel çatışmanın romanıdır. İşte Gecekondulaşma ne geleneksel şehre ne de modern şehre uymayı becerememiş iki arada bir derede yaşayan bir insan tipolojisinin yaşandığı bir yapılaşmadır. Konumuza ışık tutması açısından romanın kısaca özeti şöyledir.

Peyami Safa'nın sanat dünyasının zirvesine tırmanan eserlerinden biridir. Çünkü Peyami Safa'nın olgunluk çağında yazılan bir eserdir. Türk - İslam mücerretlerini Osmanlı müşahhasında meydana getirdiği medeniyetten kopulup batıya yönelişin cemiyet ve aile üzerindeki tesirlerini işlemektedir. Batılılaşma hareketinin önceleri muayyen semtlerde süratle yerleşmesine mukabil bazı semtlerin daha fazla geleneğini muhafaza ettiğini ve böylece İstanbul' un yamalı bohça manzarasına büründüğünü görürüz. Zamanla batılılaşma cereyanını büyük bir gayretle eski medeniyete bağlı İstanbul semtlerini hırpaladığını ortaya koyarken, medeniyetler arası, çatışmanın ailelere kadar girerek babayı aynı dünyada bırakıp, çocuğunu batıya doğru çektiğini göstermektedir. Bir moda salgını tarzında yayılan Batılılaşma hareketinin zamanla ruhlarda nasıl bir törpülenme husule getirdiğini teşhisten sonra; bu yeni hayat üslubuna gönül vermişlerin dahi ruhlarının en derin ve en nazlı noktalarında, öz kültürümüz arzusunun küllenmiş bir kor şeklinde varlığını muhafaza ettiği, eserde açıkça görülmektedir. Peyami Safa, Fatih - Harbiye' de toplum ve kültür yozlaşmasının nedenlerini tartışırken de toplumdaki maddileşmeyi öne sürerek Batılılaşmanın gereksizliğini vurguladı. Fatih - Harbiye onun bu yönünü en iyi gösteren romanıdır. Peyami Safa bu romanını kahramanı genç kızın (Neriman), asıl değerlerden uzaklaşarak Harbiye'de yaygınlaşan Avrupai yaşama özenmesini ve yeniden Fatih'in simgelediği aslına dönüşünü betimlerken, bu değişimi, bütünüyle ruhsal etmenlere bağlar.³⁴

Modernleşme hamlesinin mantığında şüphesiz kentsel yaşamı merkeze almak ve bu yaşamın etkisi altına aldığı kırsal yaşam alanları ile birlikte topyekûn bir şekilde kalkınma vardır. Şehirler insanların çok çabuk ve hızlı bir şekilde eğitim, propaganda, reklamlar yolları ile etki altına alınabildikleri mekânlar oldukları için bu insanlarda

³⁴ Erişim: <http://www.fmrtr.com/kitap-ozetleri/586916-fatih-harbiye-roman-ozeti.html>, Erişim Tarihi: Erişim Tarihi: 21.06.2013.

kültürel yaratımlar meydana getirmek daha kolaydır. Bu yüzden kalkınmışlık kentleşme ile doğru orantılı olurken modernleşme ise kentleşme ile ölçülür hale gelmiştir.

Modernizm ile hızlı kentleşme ve sanayileşme birbirlerini doğuran ve etkileyen birer mekanizma inşa etmişlerdir ki; bu mekanizmalar aynı zamanda değişimin bir parçası oldukları gibi aktörü durumuna da gelmişlerdir. Yani sadece bir sürecin değişen ve dönüşen yanını değil aynı zamanda da bu sürecin ana yönlendiricisi konumuna da yükselmişlerdir. Modernizm ise tüm bu süreçlerin doğurduğu bir üst olgusal durum olarak ortaya çıkmıştır ve bu olgusal durumun yaşamsal alanı kentler olmuştur. “...kentleşme toplumsal kuruluşlarda belirli zaman aralıklarıyla, adeta ardı ardına yaşanan gelişme ve değişimlere karşılık gelmektedir. Bu gelişim ve değişimleri insanların mekânda bir noktaya yerleşmesi; sanayi öncesi kentin ortaya çıkması, sanayi kentinin oluşumu ve metropolitenleşme olarak sıralayabiliriz.”³⁵

Birkaç başlık altında değişik yönlerini inceleyeceğimiz gecekondulaşma olgusu kentleşme tarihimizde kilit konumdadır. Bu olgu bir sonuç olduğu gibi zamanla sebep olmaya doğru evrilerek kültür oluşturma aşamasına gelmiştir. “Gecekondu; Köyden şehirlere nüfus akınlarının ve ülkelerin sosyo-ekonomik gelişme seviyesinin dolaysız bir ürünüdür, ama diğer taraftan içinde yaşayanlarla birlikte toplumsal değişimin hem aracı hem de sonucu olmaktadır.”³⁶

Gecekondu Türkiye kentleşmesi için çok önemli bir olgu olmasına karşın ona özgün bir yapılaşma değildir zira bu yapıların benzerleri gelişmekte olan tüm ülkelerde ortaya çıkmıştır. “Türkiye’deki kentleşme hareketini gelişmiş ülkelerden ayırt eden önemli bir özellik bu noktada ortaya çıkmaktadır. Batıda kentleşme, kalkınma ile birlikte yürümüştür. Oysa Türkiye’de ekonomik büyüme hızı, kentleşme hızından (bir kaç yıl dışında) her zaman düşük olmuştur.”³⁷ Yani bu olgu nüfusun kent tarafından emilimi ile alakalı tamamen sosyo- ekonomik eksenli bir yapılanmadır. Göçün niteliği konusunda gelişmiş ve hızla sanayileşen ülkeler ile bizim gibi gelişmekte olan ülkeler arasında farklılıkları vardır. “Gelişmiş ülkelerde kentleşme sanayileşmenin bir fonksiyonu iken, gelişmekte olan bu ülkelerde bu iki süreç arasında

³⁵ Hurma, Türkiye’de Kentleşme..., a.g.e. s.15

³⁶ Akyüz, Ankara’nın Boğaz..., a.g.e., s.28

³⁷ Aziz Yıldırım, Kentleşme Ve Kentleşme Sürecinde Göçün Suç Olgusu Üzerindeki Etkileri. (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kentleşme Ve Çevre sorunları Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2004, s. 24

münasebet çok azdır. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için bu mesele, kentleşme açısından önemini sürdürmektedir.’’³⁸

1.3. Modern Şehrin Oluşumu; Gettolaşma ve Gecekondulaşma

Modern şehirlerin başlangıcını sanayi devrimi ile ilişkilendirmek imkân dâhilindedir. Bu ilişkinin karşılıklı olarak birbirini yaratma, imar etme, olgunlaştırma şekillerinde tezahür ettiğini görebilmekteyiz. Birinin varlığı diğerininkine muhtaçtır ve onun varlığı ile kemale erebilmektedir. Bu yüzden modern anlamdaki ‘şehirçiliği’ anlamak sanayileşme olgusunu ve onun mantığını anlamaya bağlıdır ki bu anlamaya ‘sanayileşmenin tüketimi doğurduğu kültürünü anlamak için de kentleşmeyi ve göçü anlamak gerekir’ ifadesini de eklemek yerinde olur. “Tarım teknolojisinin gelişmesi insan üzerinde nasıl bir etki yapıp ilk yerleşim bölgelerinin kurulmasını ortaya çıkardıysa endüstri devriminin de insan üzerinde birçok etkisi olmuştur. Endüstrileşme süreci hem ketlerin yapısında hem de insan sistemi ve yaşamı üzerinde çok hızlı değişimler yaratmıştır.’’³⁹

Sanayileşme göçü tetikleyerek kalabalık modern şehirleri doğurmuştur ve kentlerden tüm dünyaya, özelde Avrupa kıtasından yayılan bir zihniyet değişimi yıllardır insanda uyumakta olan bir dünyevileşme dürtüsünü uyandırmıştır. Yıllardan beri insanların dini ve ahlaki değerleri ile bastırılan ve dünyanın metasının kıymetsizliğine atfedilen yargılar bu süreçte dini duygularla beraber zayıf düşmüştür. Ekonomi bu yeni zihniyet değişiminden nasibini hemen almıştır. İnsanların dünyanın metasını olan bu yeni bakış açısına gelişimini şimdilerde halen sürdürmekte olan Kapitalist ruh oldukça katkı sağlamıştır ki M. Weber bu görüşü bilimsel olarak ilk dillendiren kişidir. “Weber’e göre kapitalizmin doğuşu, Batının değerler kompleksi içerisinde yer alan, Protestanlık inancının, rasyonel bir riyazet çerçevesinde, meslek hayatına uygulanması sayesinde gerçekleşmiştir.’’⁴⁰

Avrupa 30 yıl savaşları sonrası, dini anlayışını sorgulayarak içinde bulunduğu din kökenli açmazlara çözümler üretmek üzere harekete geçmiştir. Bu yolda atılan adımların veya itirazların üç koldan geliştiğini ve gelişen dini itirazlar topluca adını

³⁸ Akyüz, Ankara’nın Boğaz..., a.g.e., s. 30

³⁹ Özalp, Sosyolojiye..., a.g.e., s. 292.

⁴⁰ Ersan Ersoy, Tarihsel Kapitalizmden Güncel Kapitalizme Küreselleşme, İnönü Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları; Malatya, 2008, s. 145.

Protestanlık olarak aldığını görmekteyiz. Geleneksel Hıristiyan mezheplerinden ayrılan yeni genç mezheplerin müntesiplerinin aşırı dünyevi yönleri ve emeği olabildiklerinde kutsamaları Max Weber'in dikkatini çekmiştir. Max Weber Hıristiyan toplum içinde mezhepler bazında bireylerin sermaye biriktirme ve dünyevileşme düzeylerini geliştirmiş olduğu teorik yaklaşım ile ortaya koymaya çalışmıştır. Yapmış olduğu çalışmalarında herkesin malumu olan bir şeyi yani Protestan bireylerin diğer mezhep mensuplarına nazaran daha zengin olduklarını ortaya koymuştur. Bireylere özgü bu tespitini daha sonrasında devletlere de yöneltmiştir. Aynı sonuçları devletler bazında da almıştır ki bunu yaptığı alan araştırmaları ile desteklemiştir. Böylece bu tespit malumun ilamı olmasına karşın ilk defa sistematize ederek sebepleri ile birlikte ortaya koymuş olmasından dolayı onu değerli kılmıştır. Seküler ve kapitalist anlayışın Protestanlığın ahlak anlayışından kaynaklandığının ortaya konması bir hayli ses getirmiştir. "...rasyonel olarak nitelendirdiği ekonomik davranışı irrasyonel şekilde ortaya çıkan uyarılarda aramaktadır. Weber'in farkı da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Weber bu bağlamda püritenizm ile ilintili olarak ele aldığı Protestanlığın ekonomik açıdan rasyonelliğinin temelini de püriten teolojide görmektedir."⁴¹ Rasyonel yani dünyevi olan ekonomik yönelimlerin altında yatan biricik sebebin irrasyonel tetikleyicilerin varlığından söz etmiştir düşünür. Ona göre Protestanların ekonomik alanda daha başarılı bireyler olması ve zengin devlet kurmasının altında yatan sebep bu mezhebin dünyaya ve dünyevileşmeye yapmış olduğu vurgu ve çalışmayı yüceltiyor olmasıdır. "Protestan mezhebindeki hâkim düşünce, dünyevi çalışmaların bireye Tanrı tarafından emredildiği yönündedir."⁴²

Bir mezhepler tarihi uzmanı sayılan düşünür yapmış olduğu saha araştırmaları sayesinde bu tespitlerini sayısal verilerle temellendirmiştir. Protestan mezheplerinin tembihledikleri seküler tavsiyeler Avrupa ve Kapitalizm için bir hareket noktası olmuştur. Bu başlangıcı alan kapitalist anlayış önce mezhep mensuplarında sonra ise diğer insanlarda da hâkim konuma yükselmiştir ki insanların dünyaya ve onun işlerine karşı olan tutumları ve algılayış şekilleri değişmiştir bu sayede. Bu ruh insan topluluklarında baştan beri var olan ve İ Haldun'un biriktirme, artı değer üretme, tüketeceğinden çok kazanma olarak tespit ettiği ve kentli insanlarda var olan bir

⁴¹ Fatma Sünney, Hürrem, Max Weber'in Sosyoloji Bilimine Katkıları, (Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Felsefe Grubu Öğretmenliği Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008, s.131

⁴² Hürrem, a.g.e. , s. 137.

potansiyelin uyanışıdır aslında. Weber göre bu potansiyelin uyanmasını bizler Hristiyanlığın doğuşundan çok sonra Avrupa'nın tanışmış olduğu genç Protestan mezheplere borçluyuz. Weber İnsanlığın Protestanlığa borçlu olduğu bu kapitalist ruhun insanlığa bir hediye olduğuna inanmamaktadır, Weber'in bu mezheplerin sekülerize edici yanlarından haz duyduğu anlamı çıkması zira bu durum onun sadece tespit ettiği bir olgudur. "Weber'e göre batıda zamanla bu manevi ve ahlaki yapının cismanileşmesi (sekülerizasyonun) kılıcın kınından sıyrılması gibi toplumun katmanlarını etkileyerek sosyal bunalımlara yol açmıştır."⁴³ Kentler ise ancak kentli insanlarda ortaya çakabilecek ve gelişebilecek olan bu ruh halinin doğuşuna ve gelişimine öncülük etmiştir. Kentleşme doğrudan varlığını kapitalist bir ruha borçludur bu durumda. Kapitalist bir ruh yani dünyanın, sermayenin, çalışmanın kutsandığı bir ruh sanayinin yani ekonominin canlanmasını sağlamış böylece sadece ülkenin sınırları içinde değil sınırlarının dışına da taşan bir ekonomi kapitalizmi doğurmuştur. Kentler üretim yapan ve hammaddeye şekil veren onlardan yeni bir şeyler üreten fabrikalarla dolup taşmıştır.

Weber Batı'daki ekonomik gelişmeye baktığımızda oldukça farklı bir şeyle karşılaşacağımızı söyledi: Servet biriktirmeye karşı tarihte hiçbir yerde olmayan bir iştah söz konusudur. Bu tutum Weber'in kapitalizmin ruhu dediği şeydir –ilk kez kapitalist tüccar ve sanayicilerin sahip oldukları bir dizi, inanç ve değerler. Bu insanların güçlü bir servet biriktirme arzuları vardı. Fakat başka yerlerdeki servet sahiplerinin aksine; onlar, biriktirdikleri zenginliklerde rahat bir hayat sürme çabası göstermediler. Aslında, onların hayat tarzı nefisinden feragat eden ve tutumlu bir hayattı; zenginliği sıradan tezahürlerinden sakınan gösterişsiz ve sessiz bir hayat yaşamaktaydılar. Weber, özelliklerin bu olağandışı birleşiminin Batı'nın ilk dönem iktisadi gelişimi için yaşamsal önem taşıdığını göstermeye çalıştı. Zira önceki çağlar ve kültürlerdeki varlıklarının aksine, bu gruplar kendi servetlerini har vurup harman savurmadılar. Bunun yerine biriktirdikleri serveti başkanlığını yaptıkları işletmelerin gelişimini daha da ilerletmek için kullandılar.⁴⁴

Weber'in kuramının özü, kapitalizmin ruhundaki tutumların dinden devşirildiğidir. Kapitalist ruhun gelişmesinde Hristiyanlığın kısmi bir rolünün vardır, bu güdülerin esasında Protestanlık tarafından sağlanmıştır ki özellikle Protestanlığın

⁴³ Türkoğan, Değişim..., a.g.e. , s. 111.

⁴⁴ Anthony Giddens, Sosyoloji, Birey Yay. , İstanbul, 1994, s.96

bir çeşidi olan Püritenizm tarafından. İlk kapitalistlerin çoğu Püritendiler ve birçoğu Kalvinci görüşleri benimsemişlerdi. Weber, birtakım Kalvinci düsturların kapitalist ruhun doğrudan kaynağı olduklarını öne sürdü. Bu düsturlardan birisi insanın, Tanrı'nın yeryüzündeki vasıtası olduğu ve insanın ehli hizmet olarak bir memuriyette – Tanrıya daha büyük hamd-ü sena olması için bir meslekte çalışmasının Kadir-i Mutlak tarafından gerekli görüldüğü fikriydi.⁴⁵

Kalvinciliğin ikinci önemli bir yönü mukadderat fikriydi. Buna göre, sadece kaderleri öyle takdir edilmiş belli insanlar “seçilmişler” -yani ahrette cennete girecekler arasındaydı. Kalvin'in öğretisinin özgün biçiminde ifade edildiği haliyle, bir insanın dünyada yapacağı hiçbir şey onun seçilmişlerden biri olup olmamasını değiştiremezdi; bu tanrı tarafından önden takdir ve tayin edilmişti. Ancak, bu inanç Kalvin'in izleyicileri arasında öylesine bir bunalıma sebep oldu ki, inananların seçilmişliğin alameti sayılabilecek bazı işaretleri tanımalarına imkân sağlaması için daha sonra biraz değiştirildi.⁴⁶

Püritenler sefahatin şer olduğuna inanmaktaydılar, dolayısıyla servet biriktirme güdüsü kasvetli ve gösterişsiz bir hayat tarzı ile birleşti. İlk dönem girişimciler kendilerinin toplumda büyük değişikliklerin meydana gelmesine yardımcı olduklarının çok az farkındaydılar; onlar her şeyin üstünde dinsel güdüler tarafından zorlanmış kişilerdi. Püritenlerin münzevi -yani nefsinden feragat eden- hayat tarzı sonunda çağdaş medeniyetin esas bir parçası haline geldi. Weber şöyle yazdı. “Püriten Ehli hizmet olarak bir memuriyette çalışmak istedi, biz ise böyle yapmak zorundayız. Çünkü asketizm manastır hücrelerinden çıkarılıp günlük hayatın içine taşınca ve dünyevi ahlakı kendi egemenliği altına alamaya başlayınca, rolünü çağdaş ekonomik düzenin muazzam evrenini yaratmakla oynadı. Asketizm dünyayı yeniden biçimlendirme işini yüklediğinden ve kendi ülkelerini dünyada gerçekleştirmek istediğinden maddi eşyalar insan hayatı üzerinde tarihin hiçbir döneminde görülmemiş derecede giderek artan ve sonunda amansız hale gelen bir güç kazandı. Bir kimsenin kendi memuriyetindeki ödevi, fikri, ölü dinsel inanışların hayaleti gibi yaşamlarımız içinde sinsi sinsi dolaşmaktadır. Medeniyetin yerine getirilmesi en yüksek manevi ve kültürel değerlerle ilişkilendirilemez olduğunda ya da, diğer yanda ekonomik bir zorunluluk olarak hissedilmesi gerekmediğinde, birey onu haklı gösterme çabasını

⁴⁵ Giddens, Sosyoloji, a.g.e. , s.26

⁴⁶ Giddens, Sosyoloji, a.g.e. , s.38

bütünüyle terk etmemektedir. En gelişkin olduğu yerde Birleşik Devletlerde, kendi dinsel ahlaki anlamlarından sıyrılmış servet arayışı kendine pür dünyevi tutkuların eşlik ettiği bir şey olmaya meyyleder. Weber'in kuramı birçok açıdan eleştirilmiştir. Örneğin bazıları, onun "kapitalizmin ruhu" dediği görüşün, Kalvencilik işitilmeden çok önce, on ikinci yüzyıl ilk İtalyan tüccar kentlerinde görülebileceğini öne sürmüşlerdir. Diğerleri, onun Protestanlıkla bağlantılandırıldığı "bir memuriyette çalışma" fikrinin Katolik inançlarında zaten mevcut olduğunu ileri sürmüşlerdir. Yine de Weber'in açıklamasının temel unsurları birçok kişi tarafından kabul edilmektedir ve onun geliştirdiği tez ilk kez dile getirildiği zamanki kadar çarpıcı ve aydınlatıcı olmayı sürdürmemektedir. Eğer Weber'in tezi geçerli ise çağdaş ekonomi ve toplumsal gelişme ilk bakışta bunlardan çok uzakta bir şeyden –bir dizi dinsel ülküden- çok kesin bir şekilde etkilenmiştir.⁴⁷

Durkheim İntihar adlı eserinde özellikle Protestan mezhep mensuplarında görülen yüksek İntihar oranlarına dikkat çekmiştir. "İki mezhepte aynı şekilde olmak üzere katı bir biçimde intihar yasaklandığı için bu durum ile ilgili açıklama bu mezhep arasındaki farklılıklarda aranmalıdır. Durkheim her Protestan'ın tanrı önünde yalnız bırakıldığını ancak her bir Katolik Hıristiyan'ın kilise ayinleri, günah çıkama, zorunlu doktrin, vb. sosyal uygulamalarla bütünleştirildiğini savunur."⁴⁸ Weber gibi o da modern zamanda dinin azalan rolüne kitaplarında sıkça değinir, düşünür, dinin bütünleştirici rolünün intihar gibi vakaları önlemede tek başına yeterli olmasa da oldukça önemli olduğunu sık sık dile getirmiştir.

Modern anlamdaki şehirler veya kentler şimdiki hallerini kendi iç nüfuslarına değil almış oldukları göçlere borçludurlar. "Gelişmekte olan ülkelerin kentlerinde doğurganlık eğilimleri oldukça azaldığından, kentleşme daha çok köylerden kentlere olan nüfus akımları ile beslenir."⁴⁹ Oldukça kozmopolit bir halle bürünen modern kentler adeta aldıkları göçler yüzünden bir ülkenin malı olmaktan çıkarak dünya kentlerine dönüşmüşlerdir. Sanayi göçleri diyebileceğimiz bu göçlerin temel argümanı yani çıkış noktası ekonomidir ve gönüllü olarak yapılmaktadır. "Az gelişmiş toplumlarda, özellikle ülkemizde kentleşmeyi etkileyen unsurlar daha ziyade dış uyarıcılar yoluyla hızla meydana gelmiştir. Sanayileşme ile iş gücü arasında, gelişmiş

⁴⁷ Giddens, Sosyoloji, a.g.e. , s. 45

⁴⁸ Inger Fuseth, Pal Repstad, Din Sosyolojisine Giriş, Çev: İhsan Çapçioğlu, Halik Aydınalp, Birleşik Yay. Ankara, 2011, s. 72.

⁴⁹ Vejdi Bilgin, Sosyal Çözülme ve Din, Etüt Yay. , Samsun, 1997, s. 53.

ülkelerde olduğu gibi fonksiyonel bir ilişkinin bulunmayışı çarpık kentleşme denilen bir sürecin ortaya çıkmasına yol açacaktır.”⁵⁰ Sanayi devrimi sonrasında meydana gelen göçler modern zamanlara has bir olgudur ve beraberinde bir takım başka olguları ve kavramları getirmiştir. Bu kavramlar “...varoş, getto, slumlar ve Türkiye örneğine en yakın ve bizim tarafımızdan üretilen bir kavram olan gecekondu. Gettolar, varoşlar ve slumlar, sanayileşmiş ülkelerde göç dalgalarıyla oluşmuş mekânlar olarak, şehirlerin merkezlerinde yer alan ancak şehirle bütünleşememiş, marjinal nüfusu barındıran yerleri ifade etmek için kullanılmaktadır.”⁵¹

“*Getto*, 10. yüzyılda Venedik’te yaşayan Yahudilerin zorunlu olarak ikamete tâbi tutuldukları ve etrafı çevrili, giriş-çıkışları kontrol altında tutulan yerleşim yerlerini ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Yahudilerin tecrit edilmiş bu yerleşim yerleri, Macarca “varoş” olarak ifade edilmiştir. Getto, 20. yüzyıl başlarında, Amerika’da Doğu Avrupa Yahudilerinin yerleşim yerlerini ifade etmek için kullanılmaya devam edilirken; zamanla yoksul, ikinci sınıf, dışlanmış diğer dinî, etnik, ırkî azınlık göçmen gruplarının yerleşim yerleri için de kullanılmaya başlanmıştır.”⁵² Başlangıçta dışlanmış gruplar için bir ara form bölge olarak görev yapan, bu kesimler için birer uyum mekanizması işlevini gören ve bu bölgelerdeki insanlara kendileri gibi olanlar ile aynı mekânda yaşamalarına olanak sağlayan gettolar alt kültür gruplarının sığınağı durumuna gelmiştir. Fakat geçici bir durum olması umulan ve kısa bir zaman dilimi içinde sığınılacak bir liman vazifesi görmesi beklenen bu tarz yerleşim yerlerinin mevcut durumları devam ettiği sürece bu mekânlarda yaşamlarını sürdüren alt kültürlerin hâkim toplumsal kültüre ne uyumu ne de ona kendisinden bir şeyler katması beklenemez.

Slum, “Yine uça grupların yer aldığı, kötü konutlar, yetersiz kamu hizmetleri, yüksek suç oranları, sapkın davranışlar, düşük eğitim seviyesi, Anomi gibi özellikleriyle şehrin diğer bölgelerinden ayrılan bir başka yerleşim yeri de slum’dır. Genellikle, Amerikan şehirleri içindeki gruplar için kullanılan kavram, gettodan farklı olarak, karma bir nüfus yapısı içerir.”⁵³ Bir modern kentleşme sorunu veya şehirleşme gerçeği olarak getto, gecekondu gibi Slumlar da sanayileşme ile birlikte ortaya çıkan

⁵⁰ Türkdoğan, Değişim..., a.g.e. , s. 112.

⁵¹ Kasım Karaman, Türkiye’de Şehirleşme Olgusu Ve Gecekondu Sorunu, Fırat Üniversitesi Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi (DEUM), S:4; 2003 , s. 113.

⁵² Karaman, Türkiye’de Şehirleşme..., a.g.d., a.g.m. , s. 113.

⁵³ Karaman, Türkiye’de Şehirleşme ..., a.g.d., a.g.m. , s. 113.

bir gerçekliğin kentsel ve toplumsal yansımalarının bir sonucu olarak kendisine has özellikler doğurmuş. Slum, tip yerleşim birimlerinde geçicilik söz konusu değildir birkaç nesil bu mekânlarda doğup büyümüştür ve daha çok alt düzey gelir gruplarının yaşadığı mekânlar olduğu için kentin asıl yerlilerine de rastlamak mümkündür. Bu tip mekânlarda yaşayan bireyler diğer kentleşme problem biçimlerinde olduğu gibi ana eksen kültür yapısına uyum sorunu çekmekte daha doğrusu ana eksene aykırı bir yol çizmektedir.

Gecekondulaşma, “Gecekondu ve gecekondulaşma toplumsal bir olgu olarak göç olayının bir sonucudur. Göç ise sanayileşme sürecinde kırdan kente doğru ortaya bir devinimin kentsel mekânlara yansımalarıdır.”⁵⁴

“Gecekondulaşma aslında her iki kuruluşla uyum sağlama niteliğini tamamen kaybettiği için **geçişli** diyebileceğimiz bir kimliği yansıtmaktadır. Bu geçişli durum yani kırılık hayat tarzına alışık olan insanların kent hayatının dinamik yapısına uyum sağlayamayışı bir takım yan-kültür alanlarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur.”⁵⁵ Bu kavram bizim ülkemize has bir kavram iken olgu olarak yani bir sorunsal olarak ise tüm ülkeleri ilgilendiren bir kavramdır. “Gelişmekte olan ülkelerin, hatta batı ülkelerinin kentlerinde bile bu olgu vardır. Mesela İngiltere’de devlet, sanayi şehirlerine gelen köylülere ucuz konutlar yaptırır, Hindistan’da köylerden gelenler sokaklarda, parklarda, istasyonlarda kamp kurarlar. Türkiye’de ise halkın bu meseleye bulduğu çözüm tarzı gecekondulardır.”⁵⁶ Çok boyutlu ve karmaşık sorunlar doğurabilen bu olgu kentlerin etrafını kaplayan hem şekilsel olarak hem de kültürel olarak o kentle uyum içinde olmayan ayırık bir gerçekliktir.

Gecekondu olgusuna değişik bakış açıları ile bakan üç ayrı yaklaşımı dillendirerek bu işin çok yönlülüğüne dikkat çekmek istiyoruz; **Tampon Bölge Kuramı**, bu kuram gecekonduyu, göçerin göç ettiği kente tutunmalarını sağlayan, onların uyum süreçlerinde yaşayacakları şokları en aza indiren bir işlev üstlendiğine inanırlar. Kongar, tampon kurumları şöyle açıklamaktadır. “Tampon kurumlar toplumsal değişimin buhransız olmasını sağlarlar. Toplumsal çözülmenin önüne geçerler. Gerek yapı gerekse işlev bakımından, hem eski hem de yeni toplumsal yapı

⁵⁴ Mehmet Uzun, Mehmet Çete, Gelişmekte Olan Ülkelerde Yasadışı Yerleşim Sorunlarının Çözümü İçin Bir Model Yaklaşım Önerisi. Jeodesi, Jeoinformasyon Ve Arazi Yönetim Dergisi, 2005, S:II s. 14-93.

⁵⁵ Türkoğlan, Değişim..., a.g.e., s. 112

⁵⁶ Akyüz, Ankara’nın..., a.g.e., s. 28.

içindeki öğelerden farklı nitelikleri vardır. Bu kurumlar, toplumsal yapının çeşitli yönlerini birbirlerine bağlarlar. Bütünün bir parçası olarak, bütünleşmesi sağlanamayan yapı ve işlevler kaybolur. Bunların yerini tampon kurumlar doldurur. Böylece toplumun, orta hızda bir değişimde dengeli kalması sağlanır.”⁵⁷ Tampon bölge kuramı gecekonduculara, göçerin kentlerde uyum esnasında fazlaca yabancılaşmadan kent ile bütünleşmesini sağlayan mekânlar olarak bakar. Kıray, Ereğli çalışmasından sonraki yıllarda, göç olgusunda; gecekonducuları tampon mekanizma olarak ele almaktadır. O'na göre “Türkiye gibi gelişmekte olan yâda az gelişmiş ülkelerde, sanayileşmenin önünde seyreden kentleşme nedeniyle özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kentlere yoğun göçler yaşanmıştır ve kentler düzensiz bir şekilde büyümüştür. Kırdan kente göç eden birinci kuşak göçmenler, kentsel mekân içinde sınırlı sayıda bulunan arsa ve konutlara yerleşerek kent yaşamına adapte olmaya çalışmışlardır. İkinci kuşak göçmenler ise, kent içindeki arsa ve konut stokunun sınırlı olması veya kent içindeki mevcut konutlarda yaşamak için gerekli maddi imkâna sahip olamamaları nedeniyle kent çeperinde boş buldukları araziler üzerine gecekonducular inşa ederek yâda inşa edilmiş gecekonducuları kiralarak kentte tutunmaya çalışmışlardır.”⁵⁸ Bu yaklaşım gecekonduculunun daha çok göç eden kent ile bütünleştirme ve ona geçiş aşamaları sağlama işlevi üzerinde durur. “...böylece Gecekondu bir tampon kurum olarak kente göç edenlerin konut sorununa çözüm getiren ve onların kentle bütünleşmesini sağlayan mekanizmalar olarak ortaya çıkmıştır”⁵⁹ Göç edenlere konut imkânları sunarken aynı zamanda bireylerin köylerinden getirdikleri bir takım unsurları da kullanarak kentlerle uyumunu sağlar. Geleneksel toplumlardan kopmuş bu kitle için Gecekondu aynı zamanda geldikleri yerin tam manası ile olmasa da kültürünü yaşamak ve cemaat içinde kalma hissini yaşamalarına olanak verir.. “...böylece gecekonducular kente yeni gelenler için topluluk güvenliği karşılıklı yardım, düşman bir çevrede varlığını sürdürme imkânı sağlayarak kentle bütünleşmede yardımcı olur.”⁶⁰

Marjinal Sektör Yaklaşımı, bu yaklaşım bir emek çeşidi olarak gördüğü gecekondu nüfusunun işgücü niteliğini ve ekonomiye göç ve nüfus artışı ile kattığı tüketim yani talep fazlalığı gözüyle bakar. Bu yaklaşım bu tür göçlerle oluşan yeni

⁵⁷ Emre KONGAR, Türk Toplum Bilimcileri, Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1982, s. 458.

⁵⁸ Kıray, Kentleşme..., a.g.e., s. 92.

⁵⁹ Özer, Kentleşme..., a.g.e., s. 77.

⁶⁰ Özer, Kentleşme..., a.g.e., s. 78.

nüfusun ekonomiye ucuz ama niteliksiz bir işgücü sunarak kentlilerin daha seçkin ve bol paralı işlere yönelmesini sağladığını iddia eder. Böylece piyasada kimsenin yapmak istemediği diğer niteliksiz, zor ve az paralı işler bu insanlar tarafından yapılarak ekonominin çarklarının dönmesi sağlanır. Dolayısıyla “...gecekondu olayı geçici ve marjinal bir olay değil sisteminin (kapitalizm) mantığından gelen bir gerçektir. Bu nedenle gecekondu nüfusunun bütünü ile marjinal sektör sayılması savı bugünün koşullarında geçersizdir.”⁶¹ Gecekondu olgusuna ekonomik temelli olarak yaklaşım sergileyen görüş sahipleri bunun kapitalizmin bir gerçeklik savı olduğuna inandığı ve zorunluluktan doğduğunu ifade ettiği için gecekonduya da marjinal yani farklı olan gözü ile bakmaz.

Merkez Çevre Yaklaşımı, bu yaklaşım ülkelerin az gelişmişlik ve gelişmişlik gibi ekonomik seviyelerinden yola çıkar. Kuram ülkelere kapitalist ekonomik sistem tarafından bahsedilen bu statüler üzerinden değerlendirme yapmaktadır ve dolayısıyla da merkeze gelişmiş ülkeleri alırken az gelişmiş ülkeleri ise çevreye yerleştirmektedir. Az gelişmiş ülkelerin tüm ekonomileri ve sosyal yapıları bu ülkelere göre şekillenmektedir. Kentlileri kalkınmış ve merkezdeki bir konuma oturtan yaklaşım gecekonduları ise onlara göre şekillenen çevre hükmüne sokar. Bu yaklaşımdaki görüşlere tam manası ile katılmak elbet olanak dâhilinde değildir. Zira ekonomiyi başlı başına bu kadar belirleyici kılmak baştan yanlış bir algılama tarzıdır. Gecekondu nüfusu kimi yerlerde kentli nüfusunu aşmış ve o kentin neredeyse tüm siyasi, kültürel, etnik ve ekonomik yapısını değiştiren başlı başına bağımsız yönelim gösteren ve bir takım toplumsal değişikliklere imza atmıştır. Bu anlamda gecekondu nüfusu bu bakımdan pekte çevre sayılmaz. Gecekondu nüfusunun uyumu söz konusudur; asimilasyonu değil. Zira bunun imkânsız olduğuna inananlardanız, göçmenler sayıları artıkça kendi kültürlerini yaşama düzeyleri de artacak ve özlerini koruyarak değişimlerini gerçekleştirecekleridir.

Kentler sanayileşme sayesinde hızlı bir şekilde göç alarak büyümüş ve bu büyüme çeşitli ve yeni sektörlerin doğmasına sebep olmuştur. Doğan yeni sektörler çok daha fazla istihdama ihtiyaç duymuştur. Böylece dışarıdan gelen iş gücü iş olanağına kavuşmuştur. Bu göçler karşısında gelişmiş ülkelerin ciddi bir sorunu bulunmaktaydı yani gecekondu sorunları kısmen hallettikleri düşünülmektedir, en

⁶¹ Özer, Kentleşme..., a.g.e. , s. 79.

azından gelişmekte olan ülkeler kadar ciddi boyutlarda değildir. Ayrıca bu ülkelerin aldıkları göçler kontrollü ve ekonomileri ise bu akımı karşılayacak büyüklükteydi.

Yoğun bir göç alıyor olsalar dahi, gelişmiş ülkeler çok ciddi bir göç sonrası kentleşme sorunu yaşanmamaktadır. Fakat göçerin ilk durağı sayılan bu tarz mekânlar her göç alan ülke için benzer işlevi gördüğü söylenebilir. Göçün uyum çerçevesinde yumuşatılarak ana gövdeye eklenmesi bu tarz yerleşim yerleri için oldukça hayati bir işlevdir. "...geçiş halindeki toplumlarda, Sjoberg'in uyum mekanizmaları ile benzer bir işleve sahip '*tampon mekanizmalardan*' söz edilmektedir. Tampon mekanizmalar, geçiş halindeki toplumların değişme süreçlerinde farklı hızlarda değişen kurum ve değerler arasında bağlantıyı sağlayan ve dengeyi kuran bir araç formdur. Bu mekanizmalar sayesinde sosyal değişme süreci, sosyal çözülme ve Anomi olmadan dengeli bir biçimde gerçekleşebilmektedir."⁶²

Gecekondu meskenlerinin sorun yapan asıl mesele göç değildir göçün iyi bir şekilde organize edilmemesi veya göç sebebi olan iş imkânlarının sağlanmamasıdır. Gecekondu sorunu yaşayan toplumlarda iş gücü ile iş arasında fonksiyonel bir ilişki söz konusu değildir. Kentleşme ile sanayileşme paralel ve dengeli bir şekilde yürütülmelidir; aksi halde gecekondu sorunları ortaya çıkar ve çıkmıştır da. Gecekonducularda yaşayan bireylerin kendi sosyal çevrelerinden koptukları ve dolayısıyla kontrol mekanizmalarından azade olduklarını varsaydığımızda bu insanların sistemi ve onun normlarını yok saymaları veya onun aksine hareket etmeleri normal bir hal alır. Gecekonducular bu yönü ile bakıldığında toplumun diğer kesimleri için sorun teşkil ederler, topluma sonradan dâhil olan bu kenar mahallelerde denetim oldukça azdır ve bu insanlar o kentin tüm sorunlarının müsebbibi gibi görülürler. Toplumların merkezinde yaşayan ve yerli diyeceğimiz insanlar için bu insanlar çevreyi teşkil ederler ve iki kesim arasında ön yargılar gelişir.

Gecekonducular, genel itibarı ile ister iç göçle ister dış göçle olsun coğrafi olarak dâhil oldukları halde kente kültürel olarak dâhil olamamış bireylerin yaşadığı mekânlardır. Sebeplerden sadece biri olmasına karşın, bu mekânlardaki bireyler kentin hâkim kültürünü karşılayacak düzenli bir ekonomik yapıya sahip değillerdir. "...sanayileşmenin yetersiz ve kentlerin ekonomisinin bu nüfusu barındıracak seviyede olamaması sebebiyle, kentlerde düzenli işlerden çok, marjinal geçimlik işlere

⁶² Karaman, Türkiye'de Şehirleşme ..., a.g.d., a.g.m. , s. 111.

yerleşebildiklerini veya işsiz kaldıklarını, kentte konut almaya güçlerinin yetmediği ifade edilmekte ve gecekondunun, bu durumdaki insanların kıt kaynakları ile ortaya çıktığını bilmekteyiz.”⁶³ Mübeccel Kıray, Ankara’da ortalama bir ailenin geliri 1.400 iken gecekondulu mahallelerinde yaşayan bir ailenin ise ancak 400 tl para kazandığını ve bu oranlar gecekondulu gelirlerinin 1/4’ü olduğunu söylemektedir.⁶⁴ Fakat bu kesimin yine de köylerine dönmeyi düşünür “Öte yandan, güçlkle kazanılan bu gelir köyde elde edilen ortalama gelirin 2 katıdır.”⁶⁵ Dolayısıyla bu insanlar kent kültürü ile bir senfoni içinde yaşayamamalarının önündeki engellerden biri de ekonomik sorunlardır.

Bireyler göç ederek geldikleri yeni mekânlarda konut ihtiyacını gecekondulardan veya kenar mahallerden temin ederler. Şehir ile kırsal arasında bir geçiş vazifesi gören bu mekânlar zamanla bir yaşam şekline dönüşürler. Birey hem şehir hayatının yıkıcı etkisinden ailesini ve kendisini mahalle kültürü adı altında korurken hem de yavaşta olsa bu ara form sayesinde uyum sağlamaktadır. Bu yaşam tipleri yani gecekondular şehir ile kırsal kültürü arasında adeta bir gri alan veya kuşak gibidir. “Şehre ilk gelen göçmenler, daha sonra gelenlere konut edinme ve iş bulma konularında yardımcı olmaktadır. Diğer taraftan şehre önce gelenler, sonra gelenlerin şehirde kendilerini yalnız hissetmelerini önlemekte ve yabancılaşmaya karşı bir kalkan görevi görmektedir. Şehirlerde oluşan hemşerilik bilinciyle, yardımlaşma ve dayanışma, dernekler aracılığıyla kurumsallaşmaktadır.”⁶⁶

Gecekondular birçok konuda farklılık arz ederler öncelikle bu mekânlarda sonradan gelenler oturur, mekânsal olarak şehrin dışındadırlar, kültürel olarak yerli halktan farklıdırlar, ekonomik olarak düşük düzeyde insanlar oturur, konut fiyatları düşüktür, evler oldukça derme çatma ve ucuzdur. Tüm bu maddelerin sayısını artırma imkânımız dâhilindedir. Ekonomik sebeplerden hareket ederek göçen bu insanların geldikleri bu yeni kentin fakirleri ve ötekileri olmaları ve uzun bir süre daha o şekilde kalmaları bir başka garabettir. “Yoksulluk, bir göç sebebi olması yanında, göçün önemli sonuçları arasında da ele alınabilmektedir. Bu kentsel yoksullukta, bir yandan kırsaldaki yoksulluğun taşınması ile – Türkiye’de özellikle Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgeleri’nde ortaya çıkan bir yoksulluk hali söz konusu iken diğer yandan da kentlerde işsiz kalmaya dayalı bir yoksulluk türü ortaya çıkabilmektedir. Yapılan

⁶³ Akyüz, Ankara’nın Boğaz..., a.g.e., s. 29.

⁶⁴ Kıray, Kentleşme..., a.g.e., s. 99.

⁶⁵ Kıray, Kentleşme..., a.g.e., s. 99.

⁶⁶ Karaman, Türkiye’de Şehirleşme ..., a.g.d., a.g.m. , s. 114.

bir araştırmada, gc sonrasında hanelerin, geçimlerini, % 40 oranında çalışma, % 40 oranında borçlanma ve % 13,2 oranında da devlet kurumlarının desteği ile sağladıkları ortaya çıkmıştır.⁶⁷

1.4. Türkiye’de Gecekondulaşma

Gecekondulaşma tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de sanayileşme ile birlikte oluşan yoğun gcn neticesinde ortaya çıkan nüfus hareketinin bir mekânsal yansımaları olarak kendisine büyük şehirlerin kenar mahallelerinde yer bulmuştur. Dünyadaki gelişmelere paralel olarak Türkiye’de gc, geliştirilen liberal ekonomik politikalar ve gelişme kaydetmeye başlayan ekonomi sayesinde bir gereklilik olarak ortaya çıkmıştır. ‘‘Türkiye’de, hızlı şehirleşme sonucu meydana gelen gecekondu yerleşim yerleri, Slum, getto veya varoş kavramlarıyla açıkladığımız yerleşim yerlerinden, şehirle bütünleşme ya da şehirlileşme eğilimleri, dikey sosyal hareketlilik beklentileri ve kırdan şehre geçiş özellikleri taşımaları açısından farklılıklar arz etmektedir... Kırdan şehre gerçekleşen hızlı gc sonucunda, şehirlerde, konut yetersizliğinden doğan ancak şehirle bütünleşme eğilimlerinin yüksek olduğu, kır ve şehir yaşantısı özelliklerini bir arada taşıyan grupların yaşadığı yerleri tanımlamaktadır’’⁶⁸

Türkiye’de Gc 1950’li yıllarda oldukça büyük bir ivme kazanmıştır. Gc pozitif yönde ivme kazandıran şey küçülen ve makineleşen tarım arazilerinin kırsalda iş gücü fazlalığına sebep olması ve ardında ise insanların daha yüksek gelir elde etmek veya iş bulmak umudu ile kentlere yönelmeleri olmuştur. Türkiye’deki ilk dalga gc ekonomik temelli ve Türkiye’nin neredeyse her bölgesinden insanı kapsamaktaydı. 1950 yıllarında Türkiye’nin Marshall Planı çerçevesinde ulaşımın geliştirilmesi ve tarımın endstrileştirmesi şartı ile aldığı destekleme kredileri bu alanda kentin çekiciliğini arttırırken kırsalın iticiliğine de yol açmıştır. Özelikle İstanbul, Ankara, İzmir bu gc lere muhatap olurken bu şehirlerin kenar mahallelerine ve daha çok kamu arazilerinin üzerinde derme çatma kulübeler inşa edilmek sureti ile gecekondu kendisini göstermeye başlamışlardır.

⁶⁷ Faruk Taştı, Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Gc, İstanbul niversitesi alışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bolumu, Kamu-İş Dergisi, İstanbul, 2009, C:X, S:4, s. 125.

⁶⁸ Karaman, Türkiye’de şehirleşme..., a.g.d., a.g.m. , s. 113.

Türkiye ikinci büyük göç dalgasını artan terör olayları yüzünden 1980’li yıllarında yaşadı. Ekonomik gerekçeleri bulunan göç hadisesine bir de güvenlik endişesi, yakılan ve boşaltılan köyler ve terör gibi gerekçeler de eklenmiş oldu. “OHAL Bölge Valiliğinin Kasım 1997 verilerine göre, dönüş yapanlar hariç olmak üzere, OHAL uygulanan 6 il ile mücavir alanını oluşturan 4 ilde 820 koy, 2345 mezra boşaltılmıştır. Toplam 3165 yerleşim biriminde 57.314 haneden 378.335 kişi, çeşitli kentlere göç etmiştir. Bu sayılara tamamen boşaltılmayan yerleşim birimlerinden ferdi olarak göç edenler dâhil değildir. Ayrıca OHAL uygulaması ve onun mücavir alanı kapsamı dışında kalan bazı illerde de boşaltılan yerleşim birimleri bulunmaktadır. Bu konumda olan 10 ildeki duruma dikkate alındığında, boşaltılan koy sayısı 905’e, mezra sayısı 2533’e, toplam sayı ise 3428’e tırmanmaktadır.”⁶⁹ Bu bölgelerde sınır kapıları terör endişesi yüzünden kapatılmakta, gayri resmi sınır ticareti rahat bir şekilde yapılamamakta veya baskı altına alınmaktaydı. Geçim kaynaklarından hayvancılık, yaylacılık faaliyetlerinin yasaklanmasından dolayı durma noktasına gelmekteydi. Tüm bu gerekçeler özellikle güneydoğu bölgesinden yoğun bir nüfusun batıya doğru hareket etmesini sağlamıştır.

1950’li yıllarda baş gösteren göç hareketini birinci göç dalgası olarak adlandıracağız, 1980’li yıllarda başlayan ve 1990’lı yıllarda ise doruk noktasını bulan göç hareketine ise ikinci göç dalgası diyeceğiz. Bu iki göç hareketinin ortak ve ayrık yanları vardır. İkinci dalga her ne kadar terör odaklı bir göç olsa da göç edilen şehirlerin ülkenin ekonomik olarak en gelişmiş büyük şehirleri olması ve insanların yine ekonomik vesilelerle tanış oldukları bu ortamlara ailelerini götürüyor olmaları tesadüf değildir. İkinci dalga göçü diğer göçle ayıran bir başka ayrıntı ise, bu göçün Türkiye’nin sadece ağırlıklı bir bölgesinden ve doğal olarak Türkiye’deki at kültür gruplarından birini teşkil eden Kürtler tarafından yapılmış olmasıdır. Bu sosyal hareketlilik bir taraftan toplumsal bir kaynaşma için şans yaratmış, ayrılıkçı Kürtler için coğrafi bölünme ihtimalini ortadan kaldırmıştır. Bir diğer taraftan da çatışma alanları doğurma potansiyeli taşıyan riskli alanlar oluşturmuştur. Ayrıca bu göç dalgasının yönemiş oldukları şehirler bakımından farklılıkları vardır, hedefinde yine göçün birinci dalgasında olduğu gibi büyük kentler vardır. Ayrıca bu göçlerin doğunun bazı şehirlerini de kendisine hedeflediği görülmüştür. Diyarbakır, Şanlıurfa, Gaziantep,

⁶⁹ Erişim: <http://adli.web.sayfasından> alınmıştır. Doğu Ve Güneydoğu Raporu (Ocak 1999) (19-01-1999) CHP Doğu Ve Güneydoğu Komisyonu, Erişim Tarihi: 19.04.2013

Van gibi kısmen ekonomileri gelişmiş şehirlerin nüfus yapıları ve şehirlerinin yüzleri gecekondulu tarzı yapılanmalar ile değişmiştir.

Iğdır iline baktığımızda il, sınır kapılarının olması, iklimin yumuşak olması, tarıma müsait ve ovalık arazilerin bulunması, etnik bakımdan karma olması hasebiyle terörden fazlaca etkilenmemiş olması gibi etkenler sayesinde komşu illerden göç almıştır. Fakat aldığı göç verdiği göçü karşılayacak düzeyde değildir henüz. Bir defa göç eden ikinci bir göçe daha müsaittir. Bu gerçeklikten yola çıkarak Iğdır gibi çevre illerden göç alan iller aldıkları göçü birkaç yıl sonra büyük şehirlere kaptırabilmektedir. Ayrıca son yıllarda Iğdır'ın aldığı ve verdiği göç arasındaki fark gittikçe azalmaktadır. "İlin kentleşme oranı artış eğilimi gösterse de bu oran Türkiye geneli kentleşme oranından düşüktür. 1990 sayımlarına göre il nüfusunun %61'i kırsal, %39'u kentsel alanda yaşamaktaydı. Bu oranlar 2000 sayımlarında kırsal alanlarda %51,72'ye gerilerken kentsel alanlarda yaşayanların oranı ise %48,28'e çıkmıştır. Bu oran % 65 olan Türkiye ortalamasının altında kalmıştır. Kilometrekareye düşen insan sayısı kent merkezinde 72 iken, il genelinde 47'dir. İlde bulunan 157 köyden 109'unun nüfusu 500'ün altında olup köylerin çoğu oldukça düşük nüfusa sahiptir." ⁷⁰ 2011 yılında yapılan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (Adnks) Veri Tabanı incelemesini yayınlayan Türkiye İstatistik Kurumu nüfus dengesinin % 53 kent % 47 kır şeklinde değiştiğini bize göstermektedir. ⁷¹ Bu kentleşme oranları yine de Iğdır'ın Türkiye kentleşme ortalamasını yakalayamadığını göstermektedir.

Iğdır hem ekonomik olarak cazip olmanın koşullarını yerine getiren bir il olarak iç göç alırken, bu göçün Iğdır'a geliş biçimi; çoğunluğu çevre köylerden olmak üzere içeriye doğru gerçekleşmiştir. Gelen göçlerin büyük bir kısmı kentin etrafını saran Yedi Kasım Mahallesi, Karaağaç mahallesi, Çimen Mahallesi ve Ofis Mahallesi diye tanımlanan ve Halfeli beldesi ile Yedi Kasım mahallesi arasındaki eskiden boş alanlara yerleşmişlerdir. Özellikle Yedi Kasım Mahallesi demografik olarak devasa bir güç durumuna gelerek Iğdır'ın Nüfus ve siyasal yapısına müdahale noktasına gelecek bir düzeyde gelişim göstermiştir.

⁷⁰ Erişim: [http://tr.wikipedia.org/wiki/I%C4%9Fd%C4%B1r_\(il\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/I%C4%9Fd%C4%B1r_(il)). Erişimi Tarihi: 28.04.2013;

⁷¹ Erişim: [http://tr.wikipedia.org/wiki/I%C4%9Fd%C4%B1r_\(il\)#cite_note-17](http://tr.wikipedia.org/wiki/I%C4%9Fd%C4%B1r_(il)#cite_note-17). Erişim Tarihi: 28.04.2013

2. BÖLÜM

Kent Ve Din

2.1.Modern Şehrin Oluşumunda Dinin Rolü ve Yeri:

Modern anlamda kentleri veya metropollerini anlamak onların ortaya çıkış sebepleri iyi bilmek ile mümkündür. Günümüzün modern kentleri veya tarihin eski çağlarındaki kentlerin tamamının ana oluşum şekilleri veya dayandıkları temel argümanların hemen hemen aynı olduklarını görebiliriz. Tarihçiler M.Ö. 3500 ile 4000 yılları arasında Mısır, Hint ve Mezopotamya bölgelerinde kentleşme adına bir devrimin yaşandığını gözlemlemişlerdir. Adı geçen coğrafyalarda kentleşme adına yeni bir takım oluşumların olduğu ve bunların köy, kasaba yâda çiftliklerde dağınık bir şekilde yaşayan insan topluluklarının daha önce meydana getirdikleri organizasyonlara benzemediği görülür. Meydana gelen şey karmaşık sosyal organizasyonu olan, kendi yazılı normlarını oluşturan ve öz savunma mekanizmalarını kuran bir insan organizasyonudur. Yani insanların kurdukları bu mekânlar günümüz kentlerin temellerini oluşturuyorlardı.

Kentlerin mantığı öncelikle güvenlik ve ekonomi üzerine kurulmuştur ki bu kentlerin elverişli iklimlerin olduğu verimli toprakların bulunduğu, su kaynakların yaygın olduğu yerlere kurulmasının sebebinin açıklar. İnsanlar kentlerde ticaret sayesinde artı değer üretme yoluna giderek kırsaldan en önemli farklarını yaratmış oldular ve böylece ekonomi kentler için önemli bir kanıt olmuş oldu. Kent insanı İbn-i Haldun'un da dediği gibi tükettiğinden çok kazanarak sermayeyi yaratmıştır bunu da kırsalın yoğun nüfusunun hammaddesini işlenmiş veya yarı işlenmiş şekilde satarak yapmayı başarmıştır. Kentliler kırsalın ürünlerini yakın uygarlıklara kervanlar veya gemiler yolu ile satar ki bu ürünler hayvancılık, tarım ve madene dayanıyordu ve onlardan yüksek karlar elde ederek giderek güçlenmişlerdir böylece kent insanları tüccarlar ve onların geliştirdiği hizmet sektörü ile geçinen insanların oluşturduğu mekânlar haline gelmiştir.

Modern öncesi dönemlerde kentler Ekonomi eksenli kurulmalarına karşın oluşumlarında, yönetilmelerinde, kültürel ve mimari yaşamında dine oldukça fazla yer verdiğini görmek mümkündür. "...sosyal hayat alanları da sosyal grup-kurumlar gibi daima dini etki altındadır. Nitekim köyler, kasabalar, şehirler ve bölgeler bir merkez

etrafında toplanırlar. Bu ‘kutsal merkezlerin’ (Delhi, Mekke, Roma vb.) bağımsız, kendilerine özgü kültü olan bölgelerden meydana gelmeleri ve buna paralel olarak bir ‘devlet dininin’ oluşması.’’⁷²

Modern ile geleneksel toplumları birbirinden ayıracak birçok etken vardır bu etkenlerden en önemlisi şüphesiz ekonomidir. “Günümüz toplumlarında ekonomi, insan davranışlarının ve ilişkilerinin temelinde yer almakta ve onlara yön vermektedir.”⁷³ Yani günümüzdeki toplularda ekonominin gözle görülür bir etkisi söz konusudur. “Modern toplumlar ekonominin daha önceki toplumlardan olduğundan daha ayırt edilebilir ve derin etkilere sahip olduğu toplumlardır.”⁷⁴ Bu etkinin altında şüphesiz kentlerin kurulma mantığı ile aynıdır yani ekonomik sebepler bireylere de aksetmiş ve bireylerin yaşamları ekonomik eksenli olarak düzenlenmiştir kentlerinin şekilsel yapıları gibi. “Geleneksel toplumlarda sosyal kurumlar din eksenli bir yapı oluştururken, modern toplumlarda eksen kurumlar ekonomidir.”⁷⁵ Ekonominin toplumun ana eksenine oturmasının birçok saiklerini sıralamak mümkündür ki biz bunların bir kısmına tezimizde yer yer değinmişizdir. Kentleşme ve din olguları ile birebir irtibatlı olması hasebiyle daha doğrusu dinin modern yüzlerinin yaşandığı yeni tür mekânlar olan modern kentlerin oluşumuna hamilik yapan sanayileşme veya endüstriyel devrim bizim birincil konumuz olmaktadır.

Avrupa kıtasından tüm dünyaya yayılan sanayileşme hamlesi din-kent ve din-birey ilişkileri üzerinde oldukça derin etkiler bırakmıştır. Bu yüzden bizler özellikle sanayileşmenin ve kentleşmenin tarihini bir Avrupa tarihi formatında anlatma gereğini hissediyoruz. Bu coğrafyadan alınan sonuçların oldukça çarpıcı ve dünya tarihi için derin etkileri olmuştur. Modernizmi bir çatı yaşam biçimi olarak görmek ve Avrupa kıtası eksenli başlayan tüm hareketleri, gelişmeleri ve olguları (Aydınlanma felsefesi, reform hareketleri, Rönesans hareketleri, bilimde rasyonalist akımlar, Fransız devrimi, laik anayasalar vb.) bu çatı yaşam biçiminin şimdiki halini olgunlaştıran sebepler olarak görmek doğru olur zannımızca. T. More yazmış olduğu ‘Utopia’ adlı eserinde şimdilerde siyasal anlamda Laiklik ve toplumsal planda ise Sekülerizmin izlerine rastlamak mümkün. Utopia da yaşayan Hristiyan topluları dinsel inancın yanı

⁷² Mustafa Keskin, Din ve Toplum İlişkileri Üzerine Bir Genelleme, Din bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, C:IV, S:2, s.14. Erişim:[www.dinbilimleri.com/DergiPdfDetay.aspx?ID=419/] Erişim tarihi: 31.01.2013.

⁷³ İsmet Altıkardeş, Din ve Sosyal Bütünleşme, Rağbet Yay., İstanbul, 2004, s. 274.

⁷⁴ Anthony Giddens, Christopher Pierson, Modernliği Anlamak, Alfa Yay., Bursa, 2001, s. 85.

⁷⁵ Zeki Arslantürk, Tayfun Amman, Sosyoloji, Çamlıca Yay., İstanbul, 2011, s. 332.

sıra aklından da yaralanarak çok daha önemli şeyler başarabileceklerini dile getirmiştir.”⁷⁶ Dinin toplumsal yaşamdan koparak ana belirleyici kurum olmaktan çıkması ve sıradan bir sosyal kurumla özdeş görülmeye başlanması yine Avrupa tarihindeki Reform ve Rönesans hareketlerinin yarattığı kırılmaların izleri sürülerek izah edilebilir. More Utopia’ında yine laik sisteme benzeyen bir takım öğelere rastlamaktayız “ Utopia’daki rahiplerin çok saygın bir konumu olmalarına karşın yalnızca din işlerine baktıkları, törenleri yönetip bir tür ahlak yargıçlığı yaptıkları görülür... Suçluları cezalandırmak yani dünyaya özgü iktidarı kullanmak, prensin ve diğer yöneticilerin işidir.”⁷⁷ Dinin hem sosyolojiye hem de teolojiye yani inanca yönelik bir alan olduğunun farkında olan More⁷⁸ onun toplumsal bünyeden tamamen atılmasına karşı olmasına rağmen dinin aşırı müdahalesini ve dünya işleri ile olan bu aşırı ilgisini kabul etmemektedir. Din Utopia da bir işlevsel kuruma dönüştürüldüğünü ve sosyal fonksiyonuna dikkat çekildiğini görmekteyiz. Kişi ceza hukukundan başka engel tanımazsa yani tanrı inancını yitirirse kendi tutkularının ve kendi bencilliğinin esiri olur ve devletin yasalarını gizlice ve ustalıkla çiğner. Oysa Tanrı ile öte dünya korkusu buna engel olur. Böylece toplumsal huzur sağlanmış suç önlenmiş olur.⁷⁹ Görüldüğü gibi dinin sosyal işlevi ve faydacı yönü ön plana çıkarılarak bir ana belirleyici olmaktan uzaklaştırıldığı görülür. More laik bir devlet anlayışının kıvılcımlarını kitabında güçlü bir şekilde alevlendirmiştir.

Avrupa tarihinin bu birikimsel olayları sonuçta bize zaman içinden süzülüp gelen düşünce şekilleri ve yaşam kalıpları hediye etmiştir. Sosyal hayattan dinin uzaklaştırılması ya da bakışların somutlaştırılması Karpat’a göre modernizemdir. “Modernleşme; geleneksel değişmelerin kültür ve kültüre temel olan dini bir yana bırakarak yani milletin manevi yönünü hesaba katmadan onun yalnız somut maddi, milliyetçi yönler üzerine inşa etmek istenmiştir.”⁸⁰ Bu somut yaşamsal kalıpları modernizm demek yerindedir sanırım ki bu çatı yaşam biçimi ekonomi ile iç içe bir şekilde yapılmıştır. “İlk olarak Modernlik, modern toplum ve endüstriyel uygarlığı

⁷⁶ Mehmet Ali Ağaoğulları, Levent Köker, Tanrı Devletinden Kral Devletine, İmge Yay., Ankara, 1997, s. 220.

⁷⁷ Ağaoğulları, Köker , a.g.e., s.221.

⁷⁸ Ağaoğulları, Köker , a.g.e., s.221.

⁷⁹ Ağaoğulları, Köker , a.g.e., s.222.

⁸⁰ Kemal Karpat, Ortadoğu’da Millet, Milliyet, Milliyetçilik, Timaş Yay. , İstanbul, 2011, s.15.

aynı anda anlatan temsili bir kavramdır... Ekonomik kurumların karmaşık bir birleşeni, özellikle endüstriyel üretimi ve Pazar ekonomisini' anlatır.'⁸¹

“Modern öncesi toplumlarda gerek sosyal hayatta, gerek siyasi hayatta gerekse de ekonomik ilişkilerde önemli ölçüde yer bulan din, modernite ile birlikte toplumsal hayattaki güçlü konumunu yavaş yavaş kaybetmeye başlamıştır.”⁸² Sosyal hayatta özne durumunda olan ve toplumsal hayatın tüm kurumsal etkileme gücüne sahip olan din nesne konumuna düşmüştür. Her ne kadar bu sosyal hareketlerle din zarar verme düşüncesi ile yola çıkmadıysa da bu gelişmeler dine ve onun etki alanlarına zarar vermiştir. “Aslında Rönesans ve reform hareketi dini kendi alanına çekmek ve yöneticilerin dinin gücünü kullanarak halkı sömürmesine karşın bir başkaldırma hareketidir. Dinden ziyade bu hareketin hedefi yöneticilerdir. Hatta reform hareketi bizzat din adamları tarafından başlatılmış idi. Bu hareket feodal toplum yapısının yıkılması ile sonuçlandı. Feodal beyler ortadan kalktı ama onlar ile birlikte din de yara aldı, insanların dine karşı güvenleri yıkıldı.”⁸³ Avrupa kıtasından başlangıcını alan ve toplumsal arka planları olan bu hareketler materyalist felsefeler ile desteklenmek sureti ile teorik alt yapıları sağlamlaştırılmış ve eğitim yoluyla toplumun tüm katmanlarına yaygınlaştırılmıştır.

İnsan bu yeni dönemde asli ve merkezi unsur olarak akıl kavramının da yaratıcısı pozisyonuna yükseltmek sureti ile ilahlaştırılmıştır. “Tanrı da din de aklın yaratması olduğuna göre, akıl aslidir ve onun insanların zihinde yerini gasp eden tanrıyı insanların zihninden kovması ve yerine kendisini oturması gerekmektedir. Nitekim Nietzsche Tanrıyı öldürme cesaretini göstermiştir. Yalancı tanrının yanlış dinine de ihtiyaç yoktur.”⁸⁴ Kendisini ve seküler ihtiyaçlarını bu dönemde merkeze alan insanın bu gelişimine sanayi devriminin büyütüp hantallaştırdığı ve yaşamın merkezine oturttuğu kentler ev sahipliği yapmıştır.

Din insanın hayatında şekil veya biçim değiştirmek suretiyle de olsa varlığını muhafaza etmeye devam etmektedir fakat kolektif olmaktan çok bireysel inanca yönelmiştir.. Bir aşkın varlık inancı insanlığın büyük bir çoğunluğunda kendisini canlı olarak sürekli bir biçimde muhafaza ettirmektedir. “Şekil değiştirmiş olsa da dinin

⁸¹ Giddens, Pierson, Modernliği..., a.g.e., s. 83.

⁸² Ahmet Yalçın Gülen, Kentleşme Sürecinde Dinî Tutum Ve Davranışların Değişimi (Ankara Örneği), (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kentleşme Ve Çevre Sorunları Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2007, s. 37.

⁸³ Arslantürk, Amman, Sosyoloji, a.g.e., s. 334.

⁸⁴ Arslantürk, Amman, Sosyoloji, a.g.e., s. 335.

modern insan hayatını etkilemeye devam ettiği gözlemlenmektedir. Ancak bunun geleneksel yapıya geri dönüş şeklinde bir değişme olmadığı da açıktır.’’⁸⁵ Din, tarihsel süreç içinde batı insanından başlamak üzere insanlığın düşünsel arka planından tedricen sökülüp atılmıştır. ‘‘Dünyevileşmenin esas sağlayıcısı, batı medeniyeti, modern bilim, modern ekonomidir.’’⁸⁶ Bireylerin düşünce alt yapılarında başlayan sekülerizm hareketi kendisini sosyal yapıya ardından kurumlara ve tabi ki kentlerin yüzüne de yansıtmıştır. Bu yönüyle düşündüğümüzde sekülerizm çok büyük bir proje olan Modernizmin bir ürünü veya parçasıdır Berger; ‘‘Sosyolojik olarak dünyevileşme olgusu daha genel bir sürecin, modernleşmenin bir parçası ve bölümüdür’’⁸⁷ der. Modern kentler bireyin ve onun ihtiyaçlarını hedefleyen oldukça seküler bir menfaat yapısı olan ekonomi üzerine inşa edilmiştir.

Kentleri ekonomi üzerine kurulu düzeni ve yoğunlaşmış insan nüfusu ile birlikte ele alınarak değerlendirilirse daha doğru tahliller ortaya çıkabilir. Kentler bu yapılarından dolayı kırsaldan farklılık sergilerler. ‘‘Hemen hemen dünyanın her yerinde köylülerin (kırsal nüfus) şehirlilere nazaran ortalama olarak daha çok daha muhafazakâr oluşları da köy sosyal hayatında dinin etki derecesini gösteren bir husustur.’’⁸⁸ Ve bu muhafazakârlık geleneksel toplum yapısını doğurmuştur. ‘‘Din, köyde aynı zamanda sosyal kontrolü kolaylaştıran ve onu sağlayan, hatta bir ölçüde tartışmalı normlar dizinin kaynağıdır. Esasen dinin, aile ve akrabalık sistemi ile birlikte geleneksel toplumların temel dayanaklarından birini teşkil ettiğini söyleyebiliriz.’’⁸⁹ İşte bu anlamda kentler öncelikle insanların geleneksel cemaat tipi toplum yapılanmasından ayrılarak ikincil ilişkiler geliştirmelerine sebep olmuş ve böylece insanların sosyal kontrol ve aile gibi birincil kontrol mekanizmalarını yitirmesine sebep olmuştur. ‘‘Din insanda ve toplumda hep toplumsal kontrolün en önemli araçlarından biri olmuştur. Bu etmen zayıfladı mı insanın ilkel biçimlere ve toplum dışı gidişlere doğru gerilediğini, uygarlığın çökmeye yüz tuttuğunu, toplumsal ve ahlaksal paganizmin baş gösterdiğini görebiliriz.’’⁹⁰ Bu durum da geleneksel cemaat tipini çepeçevre saran dinin zayıflaması ile birebir ilintilidir. ‘‘Toplumsal olarak dinin

⁸⁵ Arslantürk, Amman, Sosyoloji, a.g.e.,, s.332.

⁸⁶ Niyazi Akyüz, İhsan Çapçoğlu, Ana Başlıkları ile Din Sosyolojisi, 2008, İstanbul, Gündüz Eğitim Yay., s. 105.

⁸⁷ Peter L. Berger, Melekler Hakkında Söylenti, Rağbet Yay., İstanbul, 2002, s. 167.

⁸⁸ Mehmet Fikret Gezgin, Genel Köy Sosyolojisi İlişkileri, İ.Ü. Basım Evi Yay., İstanbul, 1997, s.147.

⁸⁹ Gezgin Mehmet Fikret, a.g.e., s. 147.

⁹⁰ Nurettin Şazi Kösemihal, Sosyoloji Tarihi, Remzi Kitapevi Yay., İstanbul, 2010, s. 297.

en önemli fonksiyonlarından birisi, kontrol mekanizması olması ile ilgilidir. Özellikle geleneksel toplumlarda din, belirli konularda ahlâkî normlar getirerek ortak ahlâk ilkelerinin gelişmesini ve bunların kolektif biçimde benimsenmesini sağlar.”⁹¹ Ayrıca aile kurumu kentleşme ile birlikte küçülerek fert sayısını azaltmış ve temel işlevlerinden biri olan dinin öğretilmesi ve aktarılması fonksiyonunu da yitirmiştir. Bu durum dinin modern kentlerde zayıflaması veya resmi din anlayışlarının yanında farklı birçok yeni yorumlarının oluşmasına sebep olmuştur.

Dinin Bireysel İşlevleri; Dinin bireylerin manevi hayatını düzenleyen aşkın, uhrevi yönleri vardır. Bu aşkın yön bireysel planda oldukça hayati derecedeki işlevi modern yaşamın savları ile doldurulamaz zira modern yaşam meta ile sınırlıdır bireylerin metafiziksel aşkın yönüne hitabı şimdilik söz konusu değildir. Din halen bireylerin öte dünyaya ve yaratılışa yönelik birçok kaygısına cevap veren tek kurumdur. Pozitif bilimler kimi zaman ret kimi zaman ise yorumsuz bıraktıkları bu tarz metafizik alanlar ancak dini bilgi ve tecrübeler ile aydınlanabilmektedir.

Dinin bireysel psikoloji ve bilinmeyene yönelik verdiği cevaplar bireyin bir dünya kurma çabasına destek verir. “Bunun yanında din, takipçilerine bir değerler sistemi sunarak bireylerin etrafındaki dünyayı anlamalarına da yardımcı olur. Toplumsal düzeyde ise dinin, sosyal kontrolü sağlama, toplumsal dayanışma ve bütünleşmeyi artırma, ortak değerler sistemi yaratma, dinî ritüeller aracılığıyla bireylerin sosyalleşmelerine olanak tanıma gibi pek çok işlevi vardır.”⁹² Modern yaşam, kentlerde insanları bireyselleşmenin cenderesine sokarak onları oldukça rasyonel varlıklara dönmüştür. Şehrin yoğunluğu içinde bireyler ruhlarını yani metafizik alana yönelik yanlarını silikleştirmişlerdir. Gözlerinin gördüğünün ötesinde bir gerçekliğe inanmamak şehrin beton duvarlarının onlararettiği bir gerçeklik olmuş, şehirlerin gürültüsünden ezan sesleri ve çanlar duyulmaz olmuştur adeta.

Bu bireyselleşme cenderesi içindeki kentlinin geleneksel toplumlardan kalma cemaat tipi yapılanmaların benzerlerini inşa çalıştıkları, birincil ilişkilerin kurulabilecekleri bir takım yeni gruplara veya cemaatlere yöneldiği bilinmektedir. Bu gerçeklik insanlık için oldukça trajik bir durumdur. Zira kurulmaya çalışılan bu sun’i yapılanmaların tam manası ile geleneksel kırsal yapıların birincil ilişkilerini insana

⁹¹ Gülen, Kentleşme..., a.g.e., s.17

⁹² Gülen, Kentleşme..., a.g.e., s.17

sunamayacağı aşikârdır. Din ile yoğrulmuş geleneksel yaşamın hayat basamaklarının yerini; kentsel yaşamın menfaate dayalı oldukça rasyonel ve zorlu yokuşları almıştır.

Dinin Toplumsal İşlevleri; Dinlerin ilk muhatapları bireyler olmasına karşın ferdi de aşan toplumsal yönleri vardır. “Dinin ilk etkilediği birim fert olsa da bu dinin toplumsal yön ve etkilerini ortadan kaldırmaz. Din kutsallık özelliği ile ferdi olduğu kadar kolektif münasebetleri de düzenler.”⁹³ Bir dini sadece ferdi planda düşünmek imkânsızdır. “Dinin ferdi olduğu kadar, aynı zamanda ferdi aşan sosyal karakteri de vardır. Bu da, dinin objektifleşerek bir gruba, bir topluma mal olması demektir.”⁹⁴ Din cemaatsiz olamaz ve cemaat teşkil edemeyen bir din çökmeye meyher. Tüm dinler müntesiplerine cemaat muamelesi yapar onlara birleştirici bir üst kimlik inşa eder ve bu şekilde onları bir arada tutmaya çalışarak; aynı fizik ortamı paylaşmasalar bile onları duygu birliği içinde tutarlar. “Din toplumun anlamlı bir bütünselliğe kavuşmasına yönelik kucaklayıcı sembollerin sağlanmasında hayati bir önem taşır... din insanın evrende kendisini rahat hissetmesini mümkün kılan bilişsel bir yapı olarak tanımlanabilir.”⁹⁵ Kur’an’ın “Müminler ancak kardeştir.”⁹⁶ Veya Hristiyanlığın “Tanrı çobanımızdır.”⁹⁷ Şeklindeki ifadeleri Tanrı ve halkı arasındaki ilişkiyi Mezmur (95,7) şu pasajları: “Çünkü O Tanrı’mızdır, Bizse O’nun otlağının halkı, Elinin altındaki koyunlarız.”⁹⁸ Mealindeki vurguları; bize dinlerin inananlar arasında bir cemaat kurma çabası içinde olduğunu gösterir niteliktedir.

Aynı dinin ümmeti veya aynı ezanın muhatapları, birbirlerini hiç tanımayan bireyleri ortak değerler çerçevesinde bir araya getiren din; onları tek bir ilah, tek ilahi bir kitap, tek kurtarıcı bir lider veya tek bir peygamber ortak paydaları altında toplar. Böylece bireyler arasında bir duygudaşlık sağlanmış olur; aynı anda oruç tutan, kurban kesen, bayram veya Cuma namazını kılan; ortak bir cemaatin mensupları olmanın kendilerine verdiği hazdan pay alırlar. “...ibadetler dini gruplaştırmayı (farklılaşmayı) oluşturur, geliştirir ve fertleri bütünleştirir. İster bir aile kabile veya millet olsun ister, grubun kenetlenmesinde ayinlerin (dini ritüel, ibadet) çok büyük bir rolü vardır.”⁹⁹ Kendi dinlerinin müntesiplerinin acısına ve sevinçlerine ortak olurlar ki; bu, insanların

⁹³ Akyüz, Ankara’nın Boğaz..., a.g.e., s. 40.

⁹⁴ Keskin, Din ve..., a.g.d., a.g.m., s. 10.

⁹⁵ Şerif Mardin, Bediüzzaman Said Nursi Olayı, İletişim Yay., İstanbul, 1995, s. 166.

⁹⁶ 49/Hucurat Suresi/10

⁹⁷ Hezekiel: 34/31

⁹⁸ İbraniler: 8/10, I.Petrus: 2/9, Vahiy: 21/3, Tesniye: 19/5; 26/19, I.Samuel: 12/22, Mezmur: 29/11.

⁹⁹ Akyüz, Çapçioğlu, Ana Başlıkları..., a.g.e., s.41.

kendilerinden aşkın bir duygudaşlık içinde olmalarını sağlayarak onları maddi çıkarlar dışında bir ümmet bilinci içinde bütünleştirir. Bireyler direkte dini ritüeller sayesinde veya sosyal etkinliklerin içine serpiştirilen bu unsurların sayesinde kendisini bir dinin mensubu, büyük bir cemaatin üyesi olarak görür ve dini yaşama fırsatı elde ederek kendisini bir gruba veya şeye ait hissederek aidiyet sorunsalını aşar.

“Din o topluluktaki fertlere belirli bir zihniyet veya ruh getirir, dinin bütün mensupları o zihniyeti benimser ve şuurlu veya şuursuz olarak bu zihniyet onların hayatlarına tesir eder. Fertlere çevrelerindeki dünyayı özel gözlüklerle görmelerini sağlayan kavramsal görüş imkânları sağlayan din, böylece ferdin içinde yaşadığı dünyayı anlaması ve kendini bu dünyada belirli bir yere yerleştirmesi sonucunu doğurur.”¹⁰⁰ Dinin birey üzerinde farklılaştırıcı, ötekileştirici veya gruplaştırıcı bir etkisi de vardır; şüphesiz ki bu dinin ümmet veya cemaat oluşturmasının en önemli aracıdır. “Başka bir ifade ile söylemek gerekir ise dinin hem topluluk üyelerini birleştirici, bütünleştirici, olumlu etkileri olduğu gibi hem de birliği zayıflatıcı ve bozucu, olumsuz tesirleri vardır. Çünkü her yeni din, eski anlayışlar ve kurumların anlamları ve varlık sebeplerinin kaybolduğu yeni bir dünya yaratır. Böylece tabii ve tarihi bağlar iptal edilir ve eşyanın yeni düzeni eskisinin yerini alır.”¹⁰¹ Din herhangi bir toplumda ortaya çıktıktan sonra o toplumda yayılır ve zamanla o toplumun geleneklerinde, ahlakında ve toplumsal bünyesinde yerleşerek o toplumun bireylerinin üst kimliği haline gelerek en büyük bütünleştirici olur. “...dinin toplumda bütünleştirici rolü, ihtilaf yaratıcı ve parçalayıcı fonksiyonundan kat kat fazladır.”¹⁰²

Tarih, hiçbir zaman inançsız bir toplumun olmadığını öğretmemiştir bize ve bu değerli öğretinin bizi iki önemli sonuca götüreceği kanısındayız. Birincisi; Tüm kültürlerin yapılarının toplumsal kurumlarının oluşumunda dinlerin oldukça derin etkilerinin olduğudur. Zira dinler ve onların ortak paydası olan aşkınlık toplumların tüm yapı taşlarına işlemiş ve onları şekillendirmiştir. “Max Weber ‘e göre her toplum bir şekilde ekonomik ve toplumsal ahlak yaratır ve geliştirir. Bu ahlakın temelleri söz konusu dinin inanç esasları tarafından belirlenir. Şu halde bütün din sistemlerindeki toplumsal ve ahlak ilkeleri, insanın toplumsal davranışlarını doğrudan veya dolaylı olarak etki altında bulundurur ve böylece toplumsal yapıyı belirlemede önemli rol

¹⁰⁰ Akyüz, Ankara'nın Boğaz... , a.g.e., s. 42.

¹⁰¹ Akyüz, Çapçioğlu, Ana Başlıkları..., a.g.e. s. 40.

¹⁰² Akyüz, Çapçioğlu, Ana Başlıkları..., a.g.e. s. 42.

üstlenir.”¹⁰³ Bu yönüyle düşünüldüğünde günümüz modern kentlerinde dinin bu kentlerin mimarisinden yaşam alanlarının düzenlenmesine kadar birçok alana etki yaptığı aşikârdır. Meydana gelen tüm kurumlarda dinin veya inancın çok büyük veya derin etkisi söz konusudur ve bu etki asırların birikimi ile şekillenmiştir böylece bu derin etki kurumsal yapıların özlerine sinmiştir. Şerif Mardin özelde İslam dini ve genelde ise dini inanç için “ İslam dininin yalnızca bir dini inançtan ibaret kalmadığını, toplumdaki hayatı şekillendirdiğini, siyasi yükümlülükler için temel sağladığını, kısacası gündelik hayatla toplumsal ve siyasal örgütlenmenin en küçük boşluklarına bile nüfuz ettiğini”¹⁰⁴ söylemiştir. Dinin birikimsel ve toplumsal kurumlarına olan derin nüfuzu Weber çok açık bir şekilde şöyle ortaya koyar; “Dinin yarattığı toplumsal ve ekonomik ahlakın mensuplarının yaşadığı toplumsal ve ekonomik hayat üzerine doğrudan tesirini incelemiş ve bu konuyla ilgili olarak oldukça yankı yapan bir tezde geliştirmiş bulunan Weber. Bu tezinde bilhassa Hıristiyanlığın bir kolu Protestanlığın gelişmiş ülkelerde geçerli olan Kapitalist ekonomik düzeni temellendirmedeki rolünü inceleyerek Marksist tezin aksine dinin inancın ve bu inancın temellendirildiği dünya görüşünün söz konusu ekonomik düzeni etkilediğini ortaya koymuştur.”¹⁰⁵

Hiçbir toplumun inançtan yoksun olmağı gerçeğinin bize öğrettiği ikinci ders ise; bireylerin tabiatlarının, yaratılış esaslarının aşkın bir varlık (Tanrı) anlayışını arama üzerine kurulduğudur. Kimi İslam âliminin sevk-i ilahi diye adlandırdığı yaratılışın fitratın gereği olan bu arayış insanın varlığı kadar normaldir. İnsan var oldukça din de toplumsal hayatın içinde varlığını devam ettirecek sonrasında ise varlığını toplumsal hayata yansıtacak ve onu etkileyecektir. Tarih bize değişen dozlarda olmak kaydı ile dinin toplumsal hayatın kendisinde ve toplumun kurumlarının içinde varlığını bir şekilde sürdürdüğünü kanıtlar.

Dinin Modern Yaşamda Değişen Yüzü; Modern kentlerin yeni yaşam şekilleri yarattığı malumdur. Dinler toplumları etkiledikleri gibi toplumlarda da etkilenmişlerdir yani din ile toplum arasında karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. Dinlerin, esas çizgiler üstünde kalmak sureti ile kendilerine yeni istikametler çizilmesine müsaade eden açık uçları vardır. Bu uçlar sayesinde kendisini yeniler veya kimi zaman aslından uzaklaşırlar. Dinlerin yenilenmesi veya reform edilmesi bu çerçevede ele alınabilir.

¹⁰³ Akyüz, Çapçioğlu, Ana Başlıkları..., a.g.e. s. 46.

¹⁰⁴ Mardin, Bediüzzaman..., a.g.e., s. 13.

¹⁰⁵ Akyüz, Çapçioğlu, Ana Başlıkları..., a.g.e. s. 47.

Bu bir ihtiyaçtır ve dinlerin çağın gereklerine verdiği bir cevaptır. Dinin toplum üzerindeki etkisinin zayıflaması da bu konudaki çabaları teşvik eder ama bazen bu çabalar kaçışları hızlandırabilir de. “Dinin fert ve toplum üzerindeki veya bireysel yaşayış ve sosyal kurumlar üzerinde yaygın etkisini kaybetmesi. Weber’in büyüünün çözülmesi dediği şey de budur. Temelde sekülerleşme ile ifade edilen bu durum, aynı zamanda dinin anlamı ve mahiyetinde bir takım değişiklikler de meydana getirmiştir.”¹⁰⁶ Dinin anlam ve mahiyetindeki bu değişikliklerin günümüzde yeni dini yorumların, dini yaşam ve algılama şekillerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Çeşitlenen dini kaynakların ve din adamlarının bilhassa Hıristiyan dünyasındaki otoritesinin ve güvenin yıkılması ile resmi veya tekdüze din anlayışları çeşitlenmiştir. Luckmann ve Berger bu durumu anlatmak için ‘Resmi Din Anlayışı’ terimini kullanmışlardır. Resmi din anlayışı dönemin din adamlarının tekleştirdikleri ve tüm inananların tabii oldukları dini yorumları ifade etmek için kullanılmaktadır. Bireysel inanç kurumsal resmi yorumlar ile şekillenir, birey kendisine rehber olarak dinin resmi temsilcilerini alır. Fakat din adamlarına ve kurumlarına karşı duyulan güven sorunu bu din anlayışının yerine yeni bireysel anlayışların doğmasına sebep olmuştur. Bu çelişki veya güvensizlik beraberinde resmi dini anlayışından farklı bireysel yönelimler de ortaya çıkaracaktır.¹⁰⁷ Bu konuda Berger; Din de toplumsal bir olay olmaktan çok bireylerin özel yaşamlarında varlığını, inanılabilirliğini, fonksiyonlarını sürdüren bir realite haline dönüşmüştür.¹⁰⁸ Demek sureti ile dinin değişen ve bireyselleşen yüzüne dikkat çekmiştir.

Dinin ve dindarlığın değişen yeni yüzlerine dikkat çeken bir başka düşünür ise Ali Bulaç olmuştur. Bulaç, dinin değişen toplumsal yapıya, kentleşmeye paralel olarak kendisini değiştirdiğini ifade etmiştir. Fakat İslam dininde değişiklik Bulaç’ın tespiti doğrultusunda şahsileşmekten ziyade toplumsallaşmaktadır. Fakat bu tepkinin de kaynağında bireyselleşme korkusunun yattığını söylemek yerinde olacaktır. Bu bağlamda bireyselleşen veya şahsileşen dinden ziyade İslam ülkelerindeki cemaatleşme olgusuna dikkat çekmek gerekmektedir. “Cemaatler, modernliğin geldiği noktada bir bakıma kaçınılmaz olarak ortaya çıkan tabii ve zaruri bir örgütlenme

¹⁰⁶ Bilgin, Sosyal..., a.g.e., s. 22.

¹⁰⁷ Thomas Luckmann, Görünmeyen Din, Rağbet Yay., çev. Prof. Dr. Ali Coşkun, Yrd. Doç. Dr. Fuat Aydın, 2003, Orijinali Adı: The Invisible Religion, 1977, Rağbet Yay., s. 106.

¹⁰⁸ Peter L. Berger, Brigitte Berger, Hansfried Kallner, Modernleşme ve Bilinç, Pınar Yay., İstanbul, 2010, s. 207.

biçimidir.”¹⁰⁹ Modernliğe bir cevap ve bir yönüyle onun bir ürünü olabilecek modern manadaki cemaatler temel referanslarını dinlerden alan ve Müslüman cemaatlerin bir örgütlenme biçimi olarak geleneksel toplumlardan kalma bir ilişki biçimine atıf yapmak sureti ile kendilerini yeniden üreten bir yapıdadırlar.¹¹⁰

Birey hiç bir zaman içinde bulunana sonsuzluk arzusunu veya Berger’in ifadesi ile ilahi kozmos ile olan irtibatını koparmamıştır ki bu ona yaratanın doğuştan verdiği bir hediyesidir. Bu irtibat modern kentlerin değiştirdiği şartlar yüzünden artık direkt birey tarafından aracı kurumlar ve şahıslar olmadan sağlanmaktadır. İslam dini bir ümmet olarak nitelendirdiği müminlerin vakit namazlarında camilerde bir araya gelmelerini ve cemaatle namaz kılarak bir bütünü parçaları olduklarını hissetmelerini ister. Fakat modern kentlerin çok yoğun çalışan Müslüman ümmeti ya namazı terk ederek bu bağı zayıflatmış ya da iş yerlerinin bir köşesinde serdikleri seccadeleri ile ilahi kozmos ile irtibatlarını direkt olarak sağlamaya çalışmışlardır. Thomas Luckmann ilahi kozmos ile bireyin aracı bir kurum olmadan direk olarak bağlanma yolunu seçmesinin birçok sebebinin olduğunu söylerken bu sebeplerin en önemlisinin kentleşenin getirdiği şartlar olduğunu ileri sürmektedir.¹¹¹ Kendisini yeniden yaratma tabirini düşünür Tönnies’in cemaat tipi toplumların yarattıkları birincil ilişkilere bir aşkın atıf olarak gördüğünü görmekteyiz. Yani düşünür yaratanı ile birincil ilişki kurma çabasında olduğunu iddia eder.

Dinin ve dindarlığın değişen yüzüne yönelik olarak T. Luckmann gibi düşünürler, geleneksel kalıplar ile dine bakılmasının günümüzde bizi toplumsal yaşamda dinin yerinin algılanması konusunda yanlış kanılara götüreceğine inanmışlardır. Kiliseye veya camiye devam eden insanların sayısı ile orantılı bir dindarlığın ölçülmesi yanlıştır. Düşünürün üzerinde ısrarla durduğu bu konu şöyle bir itirazda bulunur; belli bir çerçevede kalan yerel anket çalışmalarının veya sayısal verilerin yanlış bir algıya sebebiyet vermektedir. Dini inancın kurumsal dini inanç ile bir tutulması ve onunla birlikte analize tabi tutulması yanlıştır. “Din çok şey olabilir; fakat ancak organize ve kurumsal hale geldiği ölçüde bilimsel tahlile elverişlidir.”¹¹² Dolayısı ile kurumsallaşmayan dini ayinle ilgili veya doktrin (kurumsallaşmış dini düşünceler) haline gelmeyen bir din incelenmeye değer görülmemektedir. Bu anlamda

¹⁰⁹ Bulaç, Din..., a.g.e., s. 27.

¹¹⁰ Bulaç, Din..., a.g.e., s. 34.

¹¹¹ Luckmann, Görünmeyen..., a.g.e., s. 41.

¹¹² Luckmann, Görünmeyen..., a.g.e., s. 18.

sadece kurumsallaşmış olan din ile ilgilenen ve ona odaklanan din sosyolojisi geleneksel pozitivistin sularında kürek çekmeye başlayacaktır. Pozitivist bir bakış açısı ile din tahlil edilmeye çalışılmaktadır. “Bu anlayışa göre din belli akıl dışı inanışların kurumsal karışımıdır.”¹¹³ Pozitivistin dine akıl eksenli bakışı ve baştan reddiyeci yaklaşımı dinin sadece kurumsallaşmış yani sosyal bir olgu olmuş hali ile ilgilenmesi ve din sosyologlarının da tam da bu konuda çalışması düşündürücüdür. Dinin izini bireylerin vicdanlarında arama eğilimleri veya onların bireyselleştiğini söylemek kimilerine göre modern yaşamda dine yer bulma veya dinin alanını vicdana hapis etme olarak algılansa da ki, haklılık payları vardır, fakat dinin toplumda, bireylerin inanç dünyasında modern zamanda aldığı yeni durumlara ışık tutacak ipuçları da verir bize.

“Kent içi sınırların kalkması ve kentlerdeki nüfus yoğunlaşması kentte yaşayan herkesi birbirine yabancı hale getirerek, ahlaki kontrolü zorlaştırmıştır. Yabancı, ahlaken yargılanması mümkün olmayan kişidir. Hiç bir yere ve kişiye bağlı olmayan yabancının davranışları, ancak yasal yaptırımlarla kontrol altına alınabilir. Birbirini ahlaken yargılaması mümkün olmayan insanlar arasında duygusal bir yakınlık beklenemez. Bu, yabancılar arasındaki ilişkinin kuralsız olduğu anlamına gelmez. Ahlâk kurallarının yerini piyasa ekonomisinin değerleri ve insan haklarına kaynaklık eden evrensel etik değerler almıştır.”¹¹⁴ Kent yaşamının her yönüyle bireylerin dini yaşamına yapmış olduğu etkileri göz ardı etmememiz gerekmektedir. Modern kentlerde ve zamanla “Dinin koruyucu çatısı kırılmış, günah kapıları açılmıştır. Müminin cemaatleşme hedefi, manevi engellerle birlikte fiziksel engellerle de kuşatılmıştır. Geçmişte geniş ailenin ve ümmetin bir üyesi olan Müslüman, en fazla bir yüzyıl içinde kendisini bir milli devletin vatandaşı olarak, küçülen bir aile ve daralan bir ev ortamında bulmuştur.”¹¹⁵ Bireyler tanıdık olmayan bir çevrenin içinde yaşamaktadır ki bu ortamlarda ahlaki olarak temel düsturların dışında kimse ile bir sorumluluk paylaşımında değildirler. Sosyal kontrol dini değerlerin dışına taşarak evrensel ahlak kuralları ve belki insani vicdan sınırları içinde kalmıştır. Bireyler bu ortamda birbirlerini bağlayan yasal yaptırım araçlarının dışında bir kontrol ve denetim aracına itibar etmezler. Bu yazılı normlara tabi olan modern kent insanın kendi ürünleri

¹¹³ Luckmann, Görünmeyen..., a.g.e. , s. 18.

¹¹⁴ Cevat Özyurt, Yirminci Yüzyıl Sosyolojisinde Kentsel Yaşam, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 10, S. 18, Balıkesir, 2007, ss.111-126, s. 124.

¹¹⁵ Cahit AKTAŞ, Habitat 2 Kent Zirvesi, İstanbul, 1996, C:I, Ailenin Evsizleşmesi, s. 39.

sayılabilecek bir hukuka tabi olarak yaşaması ve Tanrı'nın içinde olmadığı bir hukuk düzeni içinde yaşıyor olması bireyde Tanrı'nın buyruklarına karşı bir güvensizlik ve kendi egosuna karşıda aşırı güven duygusu hâsıl edecektir. Tanrının buyrukları hukuk kurallarının bir kısmını etkileme potansiyeline sahipken bu güç elinden alınmış ve hukuk sistemleri bireylerin ihtiyaçlarını dikkate alan ki onun fiziksel ve insani özelliklerini esas alan ve dinlere eşit mesafede duran bir yaklaşım sergilemiştir.

2.2. Sanayileşme Sonrası Göçler ve Gecekondu Yaşamında Dinin Yeri:

Gecekondu, sanayileşmenin ve hızlı kentleşmenin modern toplumlara hediye ettiği bir kavramdır. Bu kavramla yakın anlamlara gelen ve içinden çıktıkları toplumların özelliklerini yansıtan başkada kavramlardır şüphesiz. Gecekondu Türkiye gibi gelişmekte ülkeler için halen çözülmesi gerekli olan bir sorun iken gelişmiş ülkeler bu sorun halledilmiş sayılır en azından mekânların alt yapıya bakan yönleri. Bu kavramın biricik müsebbibi olan göç, gecekondu ile birlikte daha önceki bölümlerde tarafımızdan ele alındığı için bu bölümde gecekonduların dini boyutlarına değineceğiz.

“İnsanların beslenme ve güvenlik endişeleri, onları daha verimli ve güvenle yaşayacakları yerlere göç etmeye zorlamıştır. Bazı durumlarda siyasi ve ekonomik nedenler bir toplumun normal yaşantısını değiştirerek onlara göç noktasına getirebilir.”¹¹⁶ Gecekondu bir ülkenin ekonomisinin göç dalgasını karşılayamaması neticesinde ortaya çıkan mekânsal durumdur. “İşçi olmanın (istihdam oranı) kaba bir göstergesi olan endüstriyel gelişme artışı Türkiye’de her beş yılda % 8 olduğu halde, kırdan kopma sürecinin göstergesi olan kentsel merkezlere göç hızının beş yılda % 18 olmaktadır.”¹¹⁷ Bu oranlar bize kente göç eden ama istihdam edilemeyen % 10’luk büyük bir kitleyi işaret eder. İşte bu kitle iş bulamamakta veya çok düşük ücretli marjinal işlerde çalışmak zorunda kalmaktadır. Gecekondu ise bu kitlenin barındığı yerler olur. Bu anlatılarımız için ekonomik boyutu ile alakalıdır fakat toplumsal hiçbir olay diğerinden bağımsız değildir. Bir olay başka bir olayı tetikler ve onda değişikliğe sebep olur. Göç eden birey toplumsal, bireysel ve dini sorunları da göç ile birlikte bu mekânlara taşınır. Gecekondu bireylerin bu sorunlarının bir kısmının

¹¹⁶ Sosyal Bilimler Ansiklopedisi, Risale Yay. , İstanbul, 1991, C:II, s. 36.

¹¹⁷ Kiray, Kentleşme..., a.g.e., s. 97.

çözüldüğü, bir kısmının ertelendiği ve bir kısmının ise yeniden üretildiği ara form veya tampon mekânlardır.

Göçen bireyin zorunlu barınma mekânları olan gecekonducuların kültürel uyum açısından işlevlerini en iyi bir şekilde ifade eden kavram 'ara form' kavramıdır. "Kentlere akın eden nüfus kitleleri, yeterli örgütsel yapıdan ve gerekli alt yapıdan yoksun olduğu için kendilerine özgü kentsel mekânlar oluşturmaktadırlar. Bunun en tipik örneği gecekonducular olarak görülmektedir. Gecekonducular, akraba ve hemşeri dayanışması gibi ara kurumların (tampon) oluşturduğu mekânlardır."¹¹⁸ Gecekonducular kent ile kırsalın arasında bir yeni form olmak üzere kurgulanabilir veya düşünülebilir zira bu kavram kültürel, dini ve de mekânsal açıdan bu dediğimiz kavramı tam manası ile karşılar. "Gecekonducular fertlere şehir hayatında yaşama fırsatı sağlamakta, ayrıca şehrin diğer bölgelerde yaşayan aile ve fertlerle etkileşimi yoluyla bütünleşmeyi sağlamakta bunu yaparken köy ile olan bağını tamamen koparmamaktadır."¹¹⁹ Gecekonducuların ara form durumu dinin yeni yüzleri ve bireyin yaşadığı dini değişim ile de alakalıdır.

Gecekonducular kentleşmemiş fakat köylü de olmayan bireylerin kaldığı iki ayrı yaşam şekli veya formu arasında kendisine has melez bir yaşam şeklini ifade eder. Bu yapılaşma şekline ilk bakıldığında aslında ekonomik nedenleri bağrında taşıyan bir olgu gibi durur, sanki ekonomik olarak kente tutunamayan ve kent yaşamını karşılayacak ekonomik getirisi olmadığı için bu şekilde bir yaşam alanına hapis olmuş insanları bize tarif eder. Gecekonducuların zaten kültürel ve ekonomik olarak temel işlevinin bu olduğuna inanılır ki bu kentleşme için oldukça faydalı getirileri olan bir sistemdir. Gecekonducuların bu işlevini destekleyecek oldukça fazla sayıda teorik ve pratik çalışma vardır. Fakat bilinmesi gerekli olan asıl şey Türkiye örneğinde olduğu gibi gecekondu nüfusunun niceliksel karşılığının çok şey ifade ettiğidir. Niceliksel olarak bu nüfusun kentli nüfusu aşmış olması onları kentli nüfus içinde eritecek çoğunluktan ve yüksek kültürden yoksun olacağı anlamına gelecek ki gecekonducularda yaşayan bireylerin bu sayısal üstünlüğü onların hem kültürel hem de çevresel olarak kentleşmemesinin en önemli engelini teşkil edecektir. Kentler için iş gücü anlamına gelen göçmenlerin kentlere uyum sağlamaları için birer geçiş mekanizmaları gibi çalışmaları gereken gecekonducular bu işlevlerini de kısmen yerine getirirler fakat

¹¹⁸ Demirkan, Kentleşme..., a.g.e., s. 28.

¹¹⁹ Akyüz, Ankara'nın Boğaz..., a.g.e., s. 33.

gecekondu kalma süresi uzadıkça bu işlev kaybolur ve bu mekânlar birer yaşam alanına dönüşür. Gecekondu nüfusu çoğalıp şehir bu nüfusu karşılayamaz duruma geldiğinde artık kentlerin etrafı gecekonduyla örülür ve kentlerin nüfusu içinde gecekondu nüfusu uça bir unsur olmaktan çıkıp kentin kendisi veya bir kültür yaratıcısı olur. Bir kentin ana yapı kültür unsurları azınlığa düşerek etkinliğini ve etkileme gücünü kaybeder. Daha net bir ifade ile gecekondu insanı mekânsal olarak yaşadığı geçici barınma yerlerini terk edip kentli insanla kaynaşabileceği yeni mekânlara taşınmadığı sürece hem ayrı hem de farklı olarak kalacaktır.

“Dinin en temel fonksiyonlarının başında, toplumlara belli bir ‘zihniyet kazandırma’ veya ‘yeni bir dünya kurma vizyonu’ sağlaması gelmektedir. Nitekim Berger’in ifadesiyle: “Hayata anlam ve gaye kazandıran din, insanın dünya kurma girişiminde stratejik bir rol oynamaktadır. Din, evrenin tamamını insan açısından manidar bir varlık olarak kavramanın cüretkâr bir girişimidir.”¹²⁰ Dinin bireyi merkeze alarak kurmaya çalıştığı dünya algısı sayesinde bireyin din aracılığı ile ve onu merkeze almak sureti ile tüm hayatını üretir. Modern zamanlarda bireylerin yaşamları bir takım müdahaleler yüzünden oldukça seküler bir çizgiye taşınmıştır. Özellikle kentlerin yoğun ekonomi eksenli hayat tarzı ve seküler eğitimi sayesinde birey rasyonel düşünceye sevk edilerek metafiziğe ve onun temelini oluşturduğu dini inanca olan güvenleri azaltılmıştır. Özellikle bilimde bir metot olarak kullanılması gereken şüphe, bireylerin metafizik öğelere karşı bir ön yargı geliştirmelerini sebep olacak böylece metafiziğe ve onun yansımalarına karşı bireylerin inanç dünyasında sarsıntılar hâsıl olacaktır. Kentlerde doğup büyüyen bireylerin dünya inşası hep bu çerçevede olduğundan kırsala nazaran aralarında dini algılama ve dünya kurma şekilleri de farklı olacaktır.

G. Simmel Modern kültürün gelişimi hakkında düşüncelerini ortaya koyduğu eserlerinde özellikle nesnel ve öznel ruha dikkat çekmiştir. Nesnel ruhun bireyin duygularına egemen olduğunu ve modern kültürün bu yönünün modern bireyde sorunlara sebep olacağına dikkat çeker. “Nesnel kültürün aşırı ölçüde gelişmesi, bireyi tamamen nesnel varoluşa indirgemektedir ve izole edilen kentliler bu duruma bıkkın görüntüleri ile aldırmaçlıkla ve bazen de nefretle karşılık vermektedir.”¹²¹ Düşünür bireylerin düştükleri bu bıkkınlık açmazından kurtulmaları için geliştirdiği

¹²⁰ Keskin, Din ve..., a.g.d., a.g.m., s. 11.

¹²¹ Fuset, Repstad, Din Sosyolojisine..., a.g.e., s. 81.

çözümlerden biri dine yönelim gösterilmesini tavsiye etmektedir. “ Modernitenin ikilemine çözüm bulmak için Simmel, sanatın, bilimin ve dinin birer rahatlama kaynağı olacağını umut ederek kültüre yönelmiştir.”¹²²

Weber, “Dinin, insanların zihniyet yapısını oluşturmasının en önemli yansıması, toplumların kültürleri üzerinde kendisini göstermektedir. Öyle ki din, toplum yapısına yön veren bir üst sistem olur, der.”¹²³ Sosyal ve düşünsel hayat insanların kendi yaratımları ve dışavurumlarının bir ürünüdür ki Weber yüzyılımızı dönüştüren en büyük ekonomik hareket olan kapitalizmin bu yaratılışının bir yansıması olarak görür. “Weber kitabına ekonomik davranışların kendine özgü ahlaki içerikleri olduğunu savunarak başlamıştır.”¹²⁴ Bireyler kendi düşünsel dünyalarını oluşturan en büyük oluşturucularından yola çıkarak diğer ihtiyaçlarını belirler ve onları bu üst kurum sayesinde şekillendirir. Bu üst kurumun başında metafiziğin sarmaladığı dini değerler gelir ki bunun sayesinde diğer kurumlar da başta din olmak üzere üst yapı kurumları tarafından dönüştürülür. Bu görüş K. Marx’ın toplumsal yapı kuramı ile tamamen zıttır zira ona göre başta ekonomi olmak üzere toplumsal kurumlar diğer alt kurumlarla birlikte toplumun üst yapı kurumlarını şekillendirmektedir ki din de bu şekillenen kurumlar arasındadır.

Geleneksel ve Modern Toplum Yapılarının Dini Anlayışları; “Modern öncesi toplumlarda din, toplumun bütünleşmesinin temel dinamiğini oluşturmuştur.”¹²⁵ Kırsal toplumlarda din kendiliğinden ve yaygın bir şekilde yaşanmaktadır, buralarda din, benlik oluşturma konusunda oldukça hâkim bir konumdadır. “Geleneksel toplumlarda din, tek yaygın değer olarak geleneğin özgün ve temel biçimini oluşturmakta, sosyal birlikteliğin en üst noktasında toplumun bütün faaliyetlerini etkisi altına alarak sosyal yaşamın en küçük ayrıntılarına kadar inerek onları her yönünü düzenlemeyi hedef almaktadır. Geleneksel toplumda din hâkim değerler sistemi olduğundan, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel alanlar dinin kurallarına göre belirlenmiştir. Din sıkı kurallar koyan normatif bir niteliğe sahiptir.”¹²⁶ Buna karşın kentlerde dini eğitim aileden alınıp eğitim kurumlarına devredildiğinden dolayı, bireylerin bu bilinci oluşturabilmesi için özel bir uğraş içine girmesi ve bu şekilde

¹²² Fuseth, Repstad, Din Sosyolojisine..., a.g.e., s. 81.

¹²³ Keskin, Din ve..., a.g.d., a.g.m., s. 12.

¹²⁴ Fuseth, Repstad, Din Sosyolojisine..., a.g.e., s. 81.

¹²⁵ Emine Öztürk, Cumhuriyet Dönemi Aydın Kimliği Sekülerleşme ve Köy Enstitüleri, Rağbet Yay. , İstanbul, 2012, s. 117.

¹²⁶ Demirkan, Kentleşme..., a.g.e., s. 34.

kimlik teşekkül ettirmesi gerekmektedir. Bu kimlik yakın bir aile çevresi tarafından oluşturulmaya, resmi veya gayri resmi eğitimler ile desteklenerek ve kurulan özel cemaat tipi gruplar ile birlikte yaşamak sureti ile oluşturulmaya muhtaçtır. Kentler içinde oluşturulan bu kimlikler kimi zaman marjinal bile sayılırlar fakat geleneksel kırsal kesimde bu zihniyet yapısı aile tarafından doğal bir süreç içinde bireye aşılandığı için oldukça alternatifsiz ve sorgulamadan oluşturulur.

Kırsalda yaşayan bireyler geleneksel dini inançla büyür, dinlerin en büyük düsturu olan itaati ön plana alarak hayatlarını tanzim ederler. Öğrenerek değil de görerek ve taklit ederek yaşanan bir dini hayatın hüküm sürdüğü kırsala karşın kentlerin sorgulayıcı, eğitime dayalı ve sürekli yeniliklere açık dini anlayışları söz konusudur. Görüldüğü gibi bireylerin dini yetiştirilme tarzları dahi farklılık göstermektedir. Gecekondu sakinlerinin içsel yaşamları bu iki farklı din algısı tarafından inşa edilir. Gecekondu insanı kent yaşamının gerektirdiği eğitim ve donanım ile yüklü olmamasına karşın kentin fiziksel, sosyal ve ekonomik yaşamının da içinde olmak zorunluğundan dolayı bir sıkışmışlık hali yaşayabilmektedir. Bu sıkışmışlık halini gecekondu ortamı az da olsa yumuşatarak bireye kırsal ortamdan yaşamsal fanuslar sunar. Fakat birey hem kırsal yaşamdan tavizler vererek yaşamını kısmen de olsa değiştirmek hem de kırsalın bir takım vazgeçilmezlerini kişisel ve sosyal yaşamında halen devam ettirerek önceden kurmuş olduğu kurgusal dünyasına ters düşmemeye çalışır ki bu değişim orantılı bir şekilde yapılmadığı zaman yabancılaşma veya Dejenerasyon yaşanır. Bu iki ayrı dini zihniyet dünyasının karşılaşma alanı sayılan gecekonduların ara form olma özellikleri bu mekânlarda yaşayan bireylerin kent/din algısı ile karşılaştığında kırsalın kendi zihniyet dünyasını kısmen de olsa değiştirmesine sebep olur. Fakat gecekondu mensupları sahip oldukları temel inanç esaslarını sağlam tutmaktadır zira bu bireylerde inancın bu unsurları Weber'in de dediği gibi zihniyet dünyalarının en temel oluşturucusudur ve alternatiften yoksundur. Allah inancının ve kader anlayışının halen çok sağlam bir şekilde yaşadığı bu mekânlarda kimi bireylerin kentsel yaşamın kendilerine göre ahlaksız koşulları yüzünden kırsalda belki yaşamadığı dine daha fazla sarılmalarını sağlamıştır. Kimi bireylerin ise dinin temel inanış esasları sabit kalmak kaydı ile dinin bazı farzını terk ettikleri görülmüştür ki bu durum daha çok evin çalışan bireylerinde görülür. Bir başka gerçek ise dinin teşkilatlı şekillerinin yoğun görüldüğü kentlerde bu bireylerin bu tarz teşkilatlanmalara ilgi gösterdikleridir. Geleneksel yaşam tepkilerinin veya

zihniyet dünyasının gecekondularda halen devam ediyor olmasının bir başka kanıtını ise siyasal tercihlerde bulmak imkân dâhilindedir. Kentin yerlileri ile göçerlerinin siyasal tercihler konusunda ayrıştıklarını görmek mümkündür tıpkı etnik veya kültürel bakımdan ayrıştıkları gibi. Özellikle 1980’li yıllarda alevlenen terör olayları yüzünden büyük şehirlere veya çevre illere göç eden Kürt ve Alevi kökenli alt kültür gruplarının siyasal tercihleri onların geleneksel reflekslerini koruduklarını göstermektedir. Bugün Türkiye’de Kürtlerin en fazla yaşadıkları kente dönüşen İstanbul’da bu bireylerin halen etnik reflekslerini saklı tuttuğunu ve bu potansiyelin ciddi bir oya dönüştüğünü görebilmekteyiz. Alevi kökenli vatandaşların yoğunlukta göçtükleri mahallelerin veya semtlerin oylarının renklerini de halen tarihin derin dehlizleri belirlemektedir.

Türkiye’nin en çok göç alan büyük şehirlerinin gecekondularının siyasal tercihlerinin kentli nüfusla halen uyuşmadığı bilinen bir başka gerçektir. “Gecekonduların daha çok muhafazakâr veya sağ partilere yöneldiği gibi sol örgütlerin yönelimlerin varlığı aşikârdır. Gecekondular semtleri özellikle de 1970’li yıllardan sonra siyasete oldukça önemli oranda etki yapmışlardır. Bu yıllardan başlayarak dinci kesimler bu yörede yaşayanların tutucu yanlarına ve köylerinden getirdikleri dinsel yanlarına... Hitap etmiştir.”¹²⁷ Bu tarzdan siyasal yönelimlere veya kentin genel siyasal eğilimden uzak tercihleri yapmalarından da anlaşılacağı gibi bu insanların kentle uyumları tam değildir. “Türkiye ölçeğinde; 1970’li yıllarda sol partilere, 1980’li yıllarda merkez partilere oy veren gecekonduların (yeni kentlinin), 1990’lardan itibaren radikal sağa doğru kayması ilginç bir gelişmedir.”¹²⁸ Gecekonduların kentlinin siyasal atmosferinden solumadığı yani onun insanının dünya görüşünü paylaşmadıkları anlamına gelecektir ki bu onların kendilerine özgü bir kültür yaratıkların da kanıtı niteliğindedir. Bu kültür ise onların sahip oldukları özel koşullar yaratmıştır. Bu kültür yaratımında dinin oldukça önemli bir yer tuttuğuna inanmamızın bir başka kanıtı da bu insanların az önce de ifade ettiğimiz gibi bunlardaki sağ partilere olan yönelimidir. Gecekonduların nüfusunun din kökenli bir dışavurumu sayılan oy verme işi onların kırsal yapıdan aldıkları din eksenli dünya algılarını kentlerde sürdürüyor olmalarının bir ifadesi hata kentliye tepkileri konumundadır. Fakat bireylerin kendileri olarak kalarak veya bu dünya algılarını değiştirmeden kentleşmelerinin yollarını bulmaya yöneldikleri bilinir ki bu değişime direnç olarak algılanabilir. Gecekondular

¹²⁷ Hurma, Türkiye’de Kentleşme..., a.g.e., s. 61.

¹²⁸ Kemal Görmez, Kent ve Siyaset, Gazi Kitabevi Yay., Ankara, 2000, s. 141.

aslında başarısız bir kentleşme denemesinin mekânsal yansımasından veya kültürel arada kalmanın duyumsallığından başka da bir şey değildir. Doğal bir şekilde ortaya çıkar ve sonradan kalıcılaşırlar.

3. BÖLÜM

Kentleşmenin Bir Uzantısı Olarak Yabancılaşma

3.1 Sekülerleşme, Küreselleşme ve Kentleşme

Günümüzde kentleşme ile modernleşme veya gelişmişlik paralel düzeyde gelişen kavramlardır. Kapitalist, liberalist akımlarla desteklenen küresel ölçekte bir ekonomik yapının yaygın iletişim ağları ile kendisine dünyanın her yerinde müşteri bulunduğu günümüzde yerelliğe veya özgünlüğe çok nadir rastlanır. Belki bir ütopya gibi gelen sosyalizmin bir insanlık ulusu yaratma çabası ve bu uğurda ırk, din, gelenek, örf ve adetler gibi ayrımcı unsurları yok etme çabası küreselleşme sayesinde fakat farklı yöntemlerle kısmen başarılmıştır. Küreselleşme dünya halklarının birbirlerini çok sıkı bir şekilde bağlanması sürecidir. “ Milli devlet sınırlarının eski dönemlere göre daha az önemli bir hale gelmesi sonucu bilim, sanat, hukuk, siyaset, kültür, iktisat ve din alanlarında dünyadaki bütün ülkelerin birbirlerine daha çok bağımlı hale gelmeleri ve ortak değer, yaklaşım ve tavırlar benimsenmeye zorlanmaları sürecine küreselleşme denilmektedir.”¹²⁹

“Devletlerarası sınırlar yalnız uluslararası bölgesel kuruluşlar çerçevesinde değil, bütün dünyada önemini giderek yitirmeye yüz tuttu.”¹³⁰ Bağımlı olmak benzetmek demektir bunun adı kültürel emperyalizmdir ki bu da küreselleşme sayesinde ve toplumların kendilerine ait olan farklılıklarının törpülenmesi anlamına gelmektedir. “Kültür emperyalizminin daha da yaygınlaşması kültürde bir tek tipleşme, özellikle bu sürece hâkim olan kültürler doğrultusunda bir homojenleşme, kitle tüketim kültürünün egemen olması, sermaye ve malların ulusal sınırları tanımaksızın olabildiğince serbest dolaşımı, hemen her alanda bir belirsizlik, yönsüzlük ve derlemeciliğin kendisini göstermesi, her mutlak ve keskin bilgiyi inkâr...”¹³¹ Bu benzeşme veya tek düze bir yaşam şeklinin zorlanması toplumların sahip oldukları

¹²⁹ Arslantürk, Amman, Sosyoloji, a.g.e., s. 454.

¹³⁰ Kentleşme..., a.g.e., s. 53.

¹³¹ Arslantürk, Amman, Sosyoloji, a.g.e., s. 454.

manevi değerlerin içlerin boşaltılması veya bireylerin bu değerlere karşı kayıtsız kalmaları sayesinde başarılıdır. Bireyler değişim karşısında kendi özgün değişimlerini sağlayacak itici ve zorlayıcı etmenlere yani yerel, özgün etmenlere sahip olmadıklarından kapitalist ekonominin etki alanında kalabilmektedirler. Ortak etkileyici karşısında aynı renk değişim emareleri sergileyen bireyler böylece birbirlerine benzeşerek farklılıklarını yitirirler.

Kentleşme ve küreselleşme ile birlikte ele alacağımız bir başka kavram da sekülerleşmedir; “Doğüstü güçlerden ve kutsaldan uzaklaşma yönünde gerçekleşen bir eğilim ve dünyevileşme anlamına gelir. Weber ’in dünyanın büyüünden arınması ve toplumun rasyonelleşmesi kavramı ile ifade etmeye çalıştığı olguya ilişkili olan sekülerleşme, toplumsal açıda ele alındığında dinin günlük hayattan her geçen gün etkisizleşerek önemini kaybetmesi,..”¹³² Sekülerleşmeyi; nesnelleşme, dünyevileşme, nesnenin dışında hiçbir gerçekliği açık veya örtük olarak kabul etmeme anlamlarına gelen bir bakış açısı veya dünya görüşü olarak tarif edebiliriz. Bünyamin Dura ise sekülerleşmeyi; “Siyasetin, kültürün, bilimin, dine dayanan değerlerden arındırılması ve bağımsızlaştırılması olayı, bir anlamda laikleşme, diğer anlamda da sekülerleşmeyi ifade eder.”¹³³ şeklinde tarif eder.

“Sekülerleşme teorilerine göre dinin, dünyevileşme sürecinde işlev kaybına uğraması sadece devlet ve siyaset alanlarında görülmemektedir. Toplumdaki ekonomik gelişmeye koşut olarak dinsel değerleri de içeren toplum kültüründe ve değerler sisteminde de bir değişim olacaktır ve böylece yaratılan yeni değerler kişileri geleneksel kültürde önemli bir yeri olan dinsel değerlerin etkisinden uzaklaştıracaktır.”¹³⁴ Sekülerizmin bireylerin farklılıkları üzerinde bir ayıklama, onların içinin boşaltılması, onları anlamsızlaştırma gibi işlevlere de sahip olduğu söylenebilir. “Dinsel ve metafizik dayanakların ortadan kaldırılması ve insanın kendi başına bırakılması (yalnızlaştırılması) olarak tanımlanabilir”¹³⁵. Dinin toplumsal yapıdan el çektirilmesi veya uzaklaştırılması sekülerizmin temel savı veya başlangıç noktasıdır. “Dinin sosyal kurumlar üzerindeki etkisini yitirmesi, ahlakın toplum gerilemesine ve dönüşmesine yol açmıştır. Bugün faydacı ahlak anlayışı pek çok

¹³² Öztürk, Cumhuriyet Dönemi..., a.g.e., s. 114.

¹³³ Bünyamin Duran, Sekülerleşme Krizi Ve Çıkış Yolları, Timaş Yay., İstanbul,1996, s. 12.

¹³⁴ Gülen, Kentleşme..., a.g.e., s.38

¹³⁵S. Nakib Attas, İslam, Sekülerizm ve Geleceğin Felsefesi, İnsan Yay., İstanbul, 1995, s. 45.

sosyal kurum üzerinde egemen olmuştur.”¹³⁶ Ahlak dinden ayrılarak evrensel ahlak kuralları içine yerleştirilip; insanın ortak malı olarak lanse edilmektedir; yani seküler ve insani bir ürüne dönüştürülür. İnsanlığın mükemmelleşmesinin bir aşaması olarak görülen seküler bakış açısı insanın kemale ermiş hali olarak takdim edilmiştir. Nakip Attas “İslam, Sekülerizm ve Geleceğin Felsefesi” adlı kitabında bu tarz düşünceleri şu şekilde ifade etmiştir: sekülerizasyonun ortaya çıktığı mekânlar kentlerdir, toplumsal hayatın yapısı sırasıyla ilkel kabileye, köye, kasabaya ve kente doğru evrilmiştir. Basit toplumsal yapıların karmaşık kent uygarlıklarına doğru ilerler ve tarihsel süreç kimileri için sekülerizm ve kentleşme ile birlikte insan ilerlemesinin bir aşaması olarak görülür.¹³⁷

Sekülerleşme kavramı ayrıca kentleşme ve küreselleşme ile birlikte dine yeni anlamlar yüklenmesine de sebep olmuştur. “Kentleşmeyle birlikte insanların dini inanç, ibadet, günlük yaşamdaki bazı dini davranış ve tutumlarında farklılaşmalar meydana gelmiştir. Bir yandan sanayileşme, modernleşme, Sekülerleşme ve küreselleşme diğer yandan hızlı ve çarpık kentleşmenin yol açtığı sosyo-kültürel değişimler dini yaşamın boyutlarında ve dine ait algılamalarda önemli farklılıklar ortaya çıkarmıştır.”¹³⁸ Sekülerleşme hakkında çok çeşitli görüşler vardır ve bu görüşlerin ekseriyeti ise oldukça olumsuzdur, kimi sosyologlar ise bunun aksine aslında bu kavramın o kadar da olumsuz olmadığını söylemektedirler. Bu konuda nispetten olumlu görüş bildiren T. Luckmann “Din, diğer sistemler üzerindeki etkisini büyük ölçüde kaybetmiştir; ancak hayattaki belirsizlikleri azaltma konusundaki güçlü konumunu sürdürmektedir.”¹³⁹ Demektedir. Bu konuda olumlu düşünenlerden biri de T. Parsons “Modern toplumlarda işlev farklılaşma yoluyla din çeşitli işlevlerini yitirmiştir ancak bu nedenle din birincil işlevlerini daha iyi yerine getirebilecektir.”¹⁴⁰ Yorumunu yapmaktadır. Sabino Acquaviva “ Bir süreç olarak sekülerleşme kendi başına dindar olmanın yeni yollarını açabilir. Şu bir gerçektir ki eğer din, harici formlarından yoksun bırakılırsa kesinlikle oyunun kurallarının değişmesinden dolayı en sonunda kutsalın tecrübesini yaşamının yeni yollarına izin verir.”¹⁴¹ Din, sekülerleşme yüzünden alan kaybetmiş olsa da saf-manevi ve bireysel bir alan

¹³⁶ Altıkardeş, Din ve..., a.g.e., s. 154.

¹³⁷ Attas, İslam, Sekülerizm..., a.g.e., s. 46.

¹³⁸ Demirkan, Kentleşme..., a.g.e., s. 106.

¹³⁹ Arslantürk, Amman, Sosyoloji, a.g.e., s. 481.

¹⁴⁰ Arslantürk, Amman, Sosyoloji, a.g.e., s. 480.

¹⁴¹ Roberto Cipriani, Din Sosyolojisi, Rağbet Yay., İstanbul, 2011, s. 246.

oluşturmak sureti ile kendisini daha üst ve temiz bir alana çekmiştir. Dinin bireyselleşmesi toplumsal alanlardan ve kurumsal yapılardan çekilmesi ama bireysel planda halen varlığını sürdürüyor olması belki kimileri için bir kazanç veya teselli olabilir ama kimileri için bu dine modern dünyada bir yer bulma çabası veya telaşından başka bir şey değildir. Sekülerizmi modernizmle eşdeğer görenler olduğu gibi onu modernizmin bir saç ayağı olarak kabul eden düşünürler de mevcuttur. Fakat bu konuda kesin bir şey vardır ki o da sekülerizmin varlığının küreselleşmeye yardımcı argümanlar ürettiğidir.

Türkiye tarihi bağlamında yenileşme, modernleşme veya batılılaşma tarihimizle paralel yürüyen bir süreç olagelmıştır. “ Türk modernleşme projesini benzer projelerden ayıran, onu farklı kılan ayırıcı üç ana unsuru vardır: batılılaşma, devlet merkezilik ve sekülerleşme.”¹⁴² Modernleşme projemiz Batıdır çünkü muasır medeniyetlerin tamamı batı medeniyetinin devletleridir. Modernleşme şeklimiz ise devlet merkezli yani tepeden inmedir zira halkın içinde bu yönde çok ciddi bir talep yoktur veya halk bu konuda kendi rotasını çizecek kadar eğitilmiş ve açık değildir. Çağdaşlaşma projemiz sekülerdir zira yüzümüzü çevirdiğimiz medeniyet projeleri pozitivist bir anlayışın eseridir. “Topluma sormadan, onun hayat bütün hayat pratiklerini tepeden tırnağa batılı hayata benzetmek için sert, otoriter ve radikal politikalara başvururlar.”¹⁴³ Bu zihniyet Osmanlıdan yenileşme hareketlerini devralan genç cumhuriyetin halen sürdürdüğü bir hakikattir.

Küreselleşme bir insanlık ulusu yaratma çabasıdır veya ona sebep olmaktadır demiştik, peki hangi kültür unsurları ile bir insanlık ulusu yaratılacaktır? “Küreselleşme elbet tarafsız bir şekilde gelişmiyor ve sonuçları bakımından tamamen hayırlı bir olay değildir. Avrupa’nın ve Kuzey Amerika’nın dışında yaşayan birçok insanın gözünde rahatsız edici bir Batılılaşma (belki şimdiki tek süper güç, küresel düzeyde ekonomik, kültürel ve askeri konumu ile sağladığı hâkimiyetten dolayı ABD olduğu için, Amerikalaşma diyebiliriz) damgasını taşımaktadır.”¹⁴⁴ Afrikalı kabilelerden, Amerikalı Kızılderililere, muson yağmur ormanlarında yaşayan yerlilere kadar inen küreselleşme onlara hâkim ülkelerin kültürel öğelerini ulaştırmıştır. Gelişmiş ülkelerin seri bir şekilde üreterek ekonomik birer metaya dönüştürdükleri

¹⁴² Ali Bulaç, Göçün ve Kentin Siyaseti, Çıra Yay., İstanbul, 2009, s. 30.

¹⁴³ Bulaç, Göçün ve..., a.g.e., s. 31.

¹⁴⁴ Anthony Giddens, Elimizden Kaçıp Giden Dünya, Çev; Osman Akınay, İstanbul, 2000, Alfa Yay. , s. 26.

kültürel öğelerini pazarlama başarıları aynı zamanda küreselleşmenin de başarısı sayılır. Dünyanın her yerinde insanlar Coca-Cola içiyor, McDonald's tan hamburger yiyor, aynı tarz kot pantolonlar giyiyor, Hollywood stüdyolarında üretilen aynı filmleri izleyerek aynı artiste tutuluyor. Yeme içme, giyinme, eğlenme alışkanlıklarının tamamı birbirlerine bezemektedir. Yerel unsurlar artık seyirlik ve nostaljik birer temaya dönüştürülmüş durumdadır. Görüldüğü gibi kültürel öğelerin neredeyse tamamı sanayileşmiş güçlü devletlerin bağrından çıkmaktadır bu da bize insanlık ulusunun küresel kültürel öğelerinin yaratılması konusunda adaletli ve oldukça katılımcı bir paylaşıma gidildiği söylenemez. Yani bir taraf üreten taraf olurken diğeri ise etkilenen ve bu öğeleri kendi toplumsal bünyelerinde sindirmeye çalışan taraf olmaktadır. Az gelişmiş ülkelerin Batılılaşma veya Amerikalılaşma endişelerinin yerinde olduğunu söylemekte fayda vardır bu durumda. Küreselleşmenin bu kültürel yayılcı ve emperyalist yönünden dolayı birçok ülkede anti- küreselci gruplar ortaya çıkmakta ve bu unsurlar dini ve gelenekçi gruplarla bu konularda ortak hareket edebilmektedir.

“Bazılarına göre küreselleşme, bir avuç kişinin refah yolunda hızla ilerlediği, çoğunun ise sefalet ve umutsuzluk içinde yaşamaya mahkûm olduğu bir kazananlar ve kaybedenler dünyası yaratmıştır.”¹⁴⁵ Küresel şirketlerin tamamının merkezlerinin ABD veya gelişmiş ülkeler olduğunu bilmek bile bize küresel ekonomi veya sermaye derken aslında Batı veya Amerikan sermayesi kastedildiğini anlatmaktadır. Küreselleşme kesinlikle tek bir süreci bağrında taşıyan veya tek bir nedenden kaynaklanan ve ardından zamana yayılan tek koldan yürüyen bir süreç değildir. Çok karmaşık birçok etkenin yönettiği birden çok sürecin sonucunda ortaya çıkmış bir olgudur ki; bu olguya en çok katkıyı değer yargılarının içini boşaltmak sureti ile Sekülerizim sağlamaktadır. Radyo, televizyon, bilgisayar, internet, gazete, dergi gibi pek çok iletişim aracının yaydığı bir süreçtir. Bu sürecin tekipleştirme ve bağımlı yapma özeliği tek taraflı olmasa dahi bir tek tarafa doğru baskın olduğu da aşikârdır. Yani dünyadaki tüm ekonomilerin birbirlerine bağımlı olduğu ve birindeki dalgalanmanın diğerini etkilediği ve kimsenin tek başına bağımsız bir ekonomi yürütemediği bir yapıdan söz ediyoruz. ABD enflasyon veya işsizlik rakamlarının yüksek seyretmesi, Çin ekonomisinin beklenin altında bir büyüme göstermesi,

¹⁴⁵ Giddens, *Elimizden Kaçıp...*, a.g.e., s. 27.

İngiltere’de bir türlü kurulamayan hükümet hatta Hindistan’daki düğün mevsimi. Tüm bunların hepsini dikkate almadan ekonomiyi küresel ölçekte anlayamazsınız zira tüm ülkelerin komşu olduğu bir süreci ifade eder bu oluşum. Dikkatinizi çekerse eğer örneklerini verdiğimiz tüm bu ülkeler ekonomileri güçlü ülkelerdir Ruanda veya Nijer’deki bir kargaşanın bu etkiyi oluşturmaz.

Küreselleşme veya Globalleşme kimilerine göre mutlak bir benzeşmeyi veya kültürel aynılaşıma değildir. Bu hareket sayesinde yerel nitelikteki kültürel öğeler ve kimliklere yapılan vurgular artmıştır.¹⁴⁶ Bu düşün sahipleri globalleşmeyle birlikte boy atan yerelleşme hareketlerine dikkat çekerek “Alışkanlıklar belirli bir düzeyde benzeşme meydana getirmiş ve hatta dünyanın belirli bölgelerinde Amerikan kültürü diğer kültürler üzerinde başat bir konuma yükselmiş olsa da globalleşme kültürel çeşitliliği sona erdiren bir süreç değildir.¹⁴⁷

“Gerçekte son çeyrek asırdır kapitalizmin en önemli projesi olarak varlığını koruyan modernizemin yeniden yapılanması bağlamında okunabilecek söz konusu gelişmeler içerisinde kentler ve toplumsal yaşam daha önce hiç görülmemiş bir hız ve ölçekte değişim göstermeye başlamıştır.”¹⁴⁸ Bu değişimlerden nasibini fazlasıyla alan toplumsal değerler kendi küresel değerlerini üreterek yeni bireyler yaratmaktadır. Kentler küresel ölçekte bir benzeşmenin yaşamsal mekânları olmaktadır. Sekülerleşme küresel ölçekte bir ekonomik ve kültürel pazar oluşturma çabalarına destek olmaktadır bunu da toplumların değerleri nesnelleştirmek sureti ile yapar. Küreselleşmeyi kentleşmeden bağımsız veya o olmadan var olacağını düşünmek imkânsızdır zira mekânsal olarak bu imkân kentleşmenin olanakları ile sağlanabilir. Bu olgunun kapitalizm tarafından ve teknolojik gelişmeler ile yaratıldığını bu yol ile birbirlerine benzeştirilen ve istekleri nesnelleştirilen (sekülerize edilen) bireylere ekonomik olarak hitap etmek daha kolay hale gelmiştir.

¹⁴⁶ Coşkun Can Aktan, İstiklal Yaşar Vural, Globalleşme Fırsat mı, Tehdit mi?, Zaman Kitap Yay., İstanbul, 2004, s. 26.

¹⁴⁷ Aktan, Vural, Globalleşme..., a.g.e., s. 26.

¹⁴⁸ Gökçen Kılıç, Hayat Zengin Muhafazakâr Yerel Yönetim Çerçevesinde Küresel Kentleşme Deneşimi: Kayseri Üzerine Bir Değerlendirme, Çağdaş Yerel Yönetimler, Kayseri, 2012, C:XXI, S:4, s. 27-30-45.

3.2. Yabancılaşma ve Değişim

Yabancılaşma esasında birey ile alakalı bir durumdur, onun psikolojik algılama biçimi veya şeklini alakadar eder. “İnsanın kayıtsız, hatta düşman bir evrende kendi basına yalnız olduğu anlamına gelen yabancılaşma neredeyse tüm insan ve toplum bilimlerinde, felsefede ve edebiyatta iki yüz yıldır önemini koruyan bir temadır.”¹⁴⁹ Bireyin çevresine, nesnelere veya toplumsal düzene karşı yaşadığı duyarsızlık halini ifade etmek için kullanılır. Bu ruhsal hal toplumsal düzeyde yaşandığı zaman toplumun bireylere bireylerin ise toplumun değer yargılarına karşı hissettiği hissizleşme hali olarak tanımlanabilir. “Berger ve Luckmann’a göre yabancılaşma, anlam kaybolması olarak tanımlanır: toplumsal olarak kurulmuş bilgi sisteminden ayrılmış ve dağılmış olmuştur.”¹⁵⁰ Demektedirler. Modern zamanların sıkça dile getirilen toplumsal kaynaklı ve birey merkezli rahatsızlığının temelinde bireylerin topluma olan aidiyet duygusunu kaybetmesi, ona karşı alakasını yitirmesi ve toplumsal amaçlara katılım göstermemesi olarak özetlenebilir. Yabancılaşma, sosyal, psikolojik ve felsefi yönleri olan genel itibari ile insanın bir ortamdan, süreçten uzaklaşması olarak adlandırılır. Psikolojik olarak insanın kendi yaşadığı doğasından uzaklaşması ve insanlara karşı ilgisiz, lakayt kalması, Şeylerin, nesnelere zihin için yabancı olması, onlara ilgi duymama ve tiksinti duyma, İnsanı kendine kendi doğasına ve özüne yabancı ve ayrı olma halleridir. Görüldüğü üzere yabancılaşmanın birden çok yorumu vardır bu yorumların özünde bu kavramın birden çokta bakış açısı nasibini almasıdır. Bu tanımların çokluğu bilim dallarının kendi pencerelerinde bu olguya bakmaya çalışmalarından dolayı ortaya çıkan bir çeşitlilikten kaynaklanmaktadır. Felsefenin, psikolojinin ve sosyolojinin ilgi alanlarına giren ve bu bilim dallarının bakış açılarından nasibini alan gerçeklik, günümüzde halen birçok toplumsal sorunun müsebbibi olarak kabul edilmektedir. Bu yabancılaşma hali veya hastalığı modernleşen veya bu uğurda çaba sarf eden toplumlar için bir sorun teşkil eden ve bireyin iç dünyasında başlayarak toplumsal yansımaları oldukça derin bir şekilde ortaya saçılan bir durumdur.

¹⁴⁹ Gökhan Ofluoğlu, Ozan Büyükyılmaz, Yabancılaşmanın Teorik Gelişimi Ve Tarihsel Süreç içinde Farklı Alanlarda Görünümleri, Kamu-İs; Der. C:10, S:1, 2008, s. 115.

¹⁵⁰ A. Ruth Wallace, Alison Wolf, Çağdaş Sosyoloji Kuramları, Punto Yay., İzmir, 2004, s. 324.

“Ne kadar geleneksel ve tutucu olursa olsun her toplum ve her kültür sürekli bir değişim içindedir.”¹⁵¹ Değişim kaçınılmazdır ve fert odaklı bir harekettir yani toplumsal değişimin temelinde fert vardır. Değişim ferdin davranışlarında, düşüncelerinde ve tavrında olmaktadır. Bir veya birkaç ferdi değiştirmesi değişim olarak görülemez bu değişimin daha geniş bir şekilde olduğu vakit toplumsal değişim sayılabilir.¹⁵² “Toplumsal değişime her şeyden önce bir topluluk fenomenidir ve o topluluğun bir bölümünün hayat şartlarını ve tarzlarını veya toplulukta yaşayan fertlerin zihniyetlerini etkilemektedir.”¹⁵³ Değişimin asıl bizi ilgilendiren kısmı toplumsal bünyede meydana getirdiği haldir, ister farklılaşma, yenilenme veya olgunlaşa olsun isterse de bozulma, aşınma, gerileme diye adlandırılın adına ne dediğimiz hiç önemli değildir. Bu değişimin kendisi bizi ilgilendirir ki bu değişerek eskisine nazaran farklı olan şeyin yeni hallerinin getirdiği yeni durumlar bizi ilgilendirir. Değişim bir süreçtir, süreç anlam itibari ile tedricidir yani kademeli olarak gerçekleşmesi gereken bir dizi basamaktan ibarettir. “Değişmeyen toplum yoktur değişimler zamanla toplumun parçaları haline gelirler. Fakat ansızın, sarsıcı, temelli ve özellikle kaynağı dışarıdan sanılan değişimler olduğu zaman toplumun tutucu kişileri bu değişimin getireceği korkuları ilk fark eden kişiler olur.”¹⁵⁴ Değişim bir süreç olmaktan ziyade ani bir şekilde toplumda meydana geldiği zaman veya değişimin özü değil de şekli ithal edilmeye kalkışıldığı zaman bünyede uyumsuzluğa ve şoka sebep olur. Şok kavramını İsmail Doğan; “Yeni bir olgu ve olay karşısında hazırlıksız olmanın gerektirdiği psikolojik ve toplumsal şok, korku, heyecan ve panik halidir.”¹⁵⁵ Şeklinde tanımlar. Bu şok veya ithal değişim kalıplarının toplumun değer yargılarında kendine yer bulmaya başlaması bireylerde kendi toplumunda kendini yabancı olarak görmesi hissini uyandırır yada bu değişimin reddine yönelebilir. Kemal Karpat bu konuda; “Halk kültürel modernleşmeyi kendi geleneksel değerlerine, yaşayışına tarihi anılarına yönelmiş sayıp bunları korumak için seferber olarak direnmiş, fakat aynı zamanda değişmeyi yani modernleşmeyi kendi ölçüleri ve değerleri ile bağdaştırarak kabul etmiştir.”¹⁵⁶

¹⁵¹ Joseph Fichter, *Sosyoloji Nedir?*, Çev: Nilgün Çelebi., Toplum Yay., Ankara, 2009, s. 166.

¹⁵² Akyüz, *Ankara'nın Boğaz...*, a.g.e., s. 34.

¹⁵³ Akyüz, *Ankara'nın Boğaz...*, a.g.e., s. 34.

¹⁵⁴ Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2002, s. 29.

¹⁵⁵ İsmail Doğan, *Sosyoloji-Kavram ve Sorunlar*, Sistem Yay., İstanbul, 1996, s. 335.

¹⁵⁶ Karpat, *Ortadoğu'da...*, a.g.e., s.13

Doğan yabancılaşma olgusu açıklarken bireyin ruh haletini “Bu olguda birey toplum içindeki işlevini yürütmesinde yardımcı olan, bilinen psikolojik ipuçlarının birden tümüyle ortadan kalkması ve yerlerini yabancı anlaşılabilir olanların alması sonucu oluşan bir şaşkınlığı yaşar.”¹⁵⁷ Şeklinde açıklar. Sekülerizm ise küresel araçlar sayesinde bireylerin toplumsal yapılarındaki yazısız yön kodları olan değer yargılarını çözümledikleri için bireyin değişim karşısında savunmasını kırar yani bireyi yönsüz bırakır. “Bu yeni kültür de sürekli bir kaynama içindeyse ve daha kötüsü değerleri sürekli değişiyorsa yön sapması daha da yoğunlaşacaktır.”¹⁵⁸ Yabancılaşma bu kodların geçersiz kaldığı durumları ifade etmek için de kullanılır. Berger bu konuda modernliğin geleneksel dünyaları aşındırdığını söyler ayrıca yabancılaşmanın anlamın yeniden keşfedilmesi ile bir bilgi sisteminin yeniden kuruluşu bu ulusların yabancılaşmasını hafifletebilir.¹⁵⁹

Bizler göç ve kentleşme ile birlikte bireyin yaşadığı ani değişim hareketlerini nazara alarak; bu değişiklikler bireyin dışında bir kuvvet tarafından ve bireyin rızası alınmadan ona dayatıldığı için bireyde bir öz savunma geliştirmeye inanmaktayız. Fert değişen toplumsal ve çevresel şartlara kendisini adapte edemez. Bu durum eskiden içinde büyüdüğü mahallenin değişen yeni yüzünde kendi anılarını göremeyen bir bireyin anlam dünyasında yaşadığı kırgınlığa veya yabancı olma haline benzer. İthal değişim kalıpları ise değişimin hızlı haline ve uyum sorununa ek olarak bireylerde kendi anlam dünyasına ait olmamasından kaynaklanan oldukça yoğun bir anlam kaybına ve dolayısıyla yabancılaşmaya sebep olur. Birey toplumsal kurumlarında ve değerlerinde gördüğü ve kendi kültür anlam künyesinden olmayan bu yeni şeylere mesafeli durabilmektedir. Esas olan şey ise yeniliklerin toplumsal bünyede meydana getireceği tahribatı öngörebilmek bu yönde tedbirler alabilmektir, değişim öğeleri toplumun ihtiyaçları ve değerleri ile uyumlu bir hale sokularak verilmelidir. Bu da toplumun kültürel kodları olan değer yargıları sayesinde sağlanabilir. Değer yargıları muhafaza edilemediği zaman ise ortaya kontrolsüz bir değişim çıkar bu değişim ise uyumsuz kurumsal ve toplumsal bünyeleri doğuracaktır. Birey toplumun kurumsal yapıları ve kendi değer yargıları arasında kendisini sıkışmış ve yalnız bulabilir. Bu değişimler toplumun kendi özsel değer yargıları ile ki bunun temel yapı taşlarını din

¹⁵⁷ Doğan, Sosyoloji-Kavram..., a.g.e. , s. 335.

¹⁵⁸ Doğan, Sosyoloji-Kavram..., a.g.e. , s. 336.

¹⁵⁹ Wallace, Wolf, Çağdaş Sosyoloji..., a.g.e., s. 324.

oluşturur, sayesinde en az sorunla ile atlatılabilir veya toplum modernlikle uyumlanabilir. Türkiye'nin modernleşme süreci esnasında kültürüne çok derin bir şekilde işleyen İslam'ın yok sayması dikkat çeken Mardin "Kemalist seküler kültür, sadece Batıyı örnek almaları gerektiğini söyleyen buyruklardan oluştuğu için Türk kültürünün taşıdığı birikimin içini boşaltmıştır. Kemalizm yaygın olan İslam üslubunun yerine koyabilecek hiçbir şey önermedi." ¹⁶⁰ Diyerek aynı zamanda bunun zaman mekân derinliğini tartamadığını da söylemiştir. ¹⁶¹

Değişimin temel paradigması alışkanlıklar üzerinden yürütür yani değişim aslında bilinen, alışık olunan halden sapmadır. Alışkanlıklar ise bireylerde ve toplumsal hafızada sürekli olarak güven duygusunu savlar. Bu durumun yani bilinen, alışık olunan halin ani kaybı veya farklılaşması doğal olarak bir güvensizliğe sebep olacaktır. Birey değişimin kendisinden bir şeyleri alıp götürdüğünü ve kendisini, çevresini farklılaştırdığını gördüğü zaman telaşlanır ve ona cephe alır onu ret etmeye meyledebilir. Modernizemin savları ile değişen batı dışı toplumların bazılarının onu eleştirerek kendisine özümsemekten çok onu reddini inkârına kalkışması bu yönü ile anlaşılır bir şeydir. ¹⁶²

"Vernon'a göre din sadece insanın tabiatüstü ve kutsal ile değil dünya ile münasebetini kurar." ¹⁶³ Din değişim sürecine rehberlik, kılavuzluk yaparak değişimin temel parametrelerine ferdin sahip olduğu kültürel kodları işlemek sureti ile değişime bireyden katkılar sağlar. Şerif Mardin dinin, derin kökleri olan kadim bir kurum olarak görmekte ve İslam'ın tarih boyunca birçok değişimden geçtiğini ama bunların hiçbiri 19. ve 20. yüzyıldaki değişim kadar çarpıcı olmadığını söyler. ¹⁶⁴ İslam'ın hızlı bir şekilde değişen toplumsal değerlere karşı üstlendiği rolü 'Hatırlatıcılar' olarak belirler " İslam bir taraftan hatırlatma görevi üstlenmiştir. İnanların doğru yâda yanlış olarak İslam'ın değişmez özünün ne olduğunu ortaya koyma adına bir yeniden hatırlamadır." ¹⁶⁵

Toplum içinde fertler istenmedik değişim süreçleri karşısında aciz kaldıkları durumda değişim olgusuna karşı bir umutsuzluk hissine kapılırlar yani kendilerini istenmedik ve durdurulamayan bir sürecin bağrında sürüklenirken bulurlar. İnanç

¹⁶⁰ Şerif Mardin, Türkiye, İslam ve Sekülerizm, İletişim Yay., İstanbul, 2011, s. 161.

¹⁶¹ Mardin, Türkiye, İslam..., a.g.e., s. 161.

¹⁶² Göle, İslam'ın Yeni..., a.g.e., s. 12.

¹⁶³ Akyüz, Ankara'nın Boğaz..., a.g.e., s. 38.

¹⁶⁴ Mardin, Türkiye, İslam..., a.g.e., s. 159.

¹⁶⁵ Mardin, Türkiye, İslam..., a.g.e., s. 159.

bireylerde özellikle değişemeyen ve sorgulanamayan sabit kalan yönü yüzünde sürekli olarak bireye güven duygusu telkin eder ve ona sığınacağı sabit alışkanlıklar sunar. Berger 'Kutsal Şemsiye' sinde dini "Sosyal kurumlar ağının üzerini kaplayan, o olmadığı zaman yoksun kalacakları bir istikrar ve 'doğruluk' görüntüsü veren bir kubbedir. Bu şekilde dinsel işlevler, toplumsal kurumlara nüfuz ve onların devamlılığını sağlar."¹⁶⁶ Demektedir. Din bireylerin anlam dünyasına güvenli liman vazifesi sunar. Bu liman bireylerin duygu dünyasında duruluğu ve sağlamlığı savlara böylece modernizmin yoğun ve yıpratıcı etkilerinden inancın sabit ve değişmeyen yüzü sayesinde kendisini muhafaza eder.

Kısacası; değişim yeni durumlar, yeni toplumsal yapılar demektir ki; bu toplumsal yapının farklılaştığı anlamına gelir. Toplumun içinde nefes alan birey de bu değişime refleks verecektir doğal olarak; bu atmosferin bireylerin solunumu için uyumlu hale getirmek esastır. Değişim mutlaktır fakat bunun iyi yönetilmesi gereken bir süreç olduğunu bilmek gerekir. Bu süreçte din önemli ve hayati bir rol oynar.

3.3. Göç, Kent, Kültür ve Yabancılaşma

Göç bireysel ve toplumsal sonuçları olan bir olaydır, hem göç eden bireyi hem de göç edilen toplumu etkileyen sonuçlar doğuran bir nüfus hareketidir. Göç ile birlikte değişim kaçınılmazdır zira bireyler hem sosyal çevrelerini hem de ekonomik araçlarını göç yoluyla değişikliğe uğrattırılar. Göçün neticesinde göç eden bireyler önceden alışık oldukları geleneklerden ve yetiştikleri kültürel değerlerinden çok farklı değerlerle karşılaşılır. Değişik kültür yapılarından gelen ve birer kültürel yapı taşıyıcısı, üretici ve yaşayıcısı olan insanlar aynı ortamları göç neticesinde paylaşmak zorunda kalırlar. Normal durumlarda birbirleri ile alışık bir şekilde iç içe doğan ve yaşayan kültürel unsurlar zaman içinde birbirlerine alışır ve hatta kültürel alışverişler sayesinde birbirlerine geçişler bile sağlarlar. Bu geçişler zamana yayılarak ve gönüllü bir şekilde nesilden nesile aktarılmak sureti sağlanır. Göçte kültürel alışma veya uyum az önce değindiğimiz normal süreçten farklı bir şekilde meydana gelir. Hakim veya ana kentli kültür bir anda, ki bu zaman ifadesini toplumsal olaylarda kısa bir zaman dilimini ifade etmek için kullandık, karşısında veya içinde geleneksel değerlere sahip kırsal kültür

¹⁶⁶ Akyüz, Çapçioğlu, Ana Başlıkları..., a.g.e. s. 358.

unsurlarını görmektedir. Bu iki kültürün karşılaşma alanı olan gecekondular bu anlamda hem karşı karşıya gelişi hem de uyumu temsil eden ara kültürel formları bünyesinde barındırır. Bu bağlamda göç bir kültürel uyum veya karşı karşıya gelmeyi doğurmaktadır.

Peki, kültür nedir? “Bir toplumun bireylerinin nasıl düşünmesi ve hissetmesi gerektiğini, onların eylemlerini yönlendirmeyi ve yaşama nasıl bakacaklarını belirlerken bireyler tarafından varlıklarının farkına varılmayan bir gerçekliktir.”¹⁶⁷ Bir başka kaynakta kültür; “İnsanın bir toplumun üyesi olarak edindiği bilgi, inanç, sanat, hukuk, Ahlak, töre ve tüm diğer yetenek ve alışkanlıkları içeren karmaşık bir bütün” olarak tanımlamaktadır. “Kültür, insanların belirli bir toplum içinde öğrendikleri, paylaştıkları ve anlam inşa etmeye çalıştıkları bir yaşam düzeni olarak ifade edilebilir.”¹⁶⁸ İsmail Doğan kültürün tarihsel derinliğine dikkat çekerek “Bir milletin tarih boyunca biriktirip kendine özgü bir biçimde geliştirdiği zihinsel, sanatsal, tarihsel, yazınsal, dinsel, öznel yaşantılarının semboller, gelenekler, anıtlar ve adetler ile ifadesidir.”¹⁶⁹ Şeklinde tanımlamaktadır. İnsanların inşa ettikleri anlam dünyalarının ürünlerini maddi ve manevi ürünler olarak ikiye ayrılabilir. Göç esnasında bireyler manevi değerlerini yanlarında taşırlar doğal olarak ve taşıdıkları bu değerleri gittikleri yeni yerlerde de yaşama uğraşısına girerler. Köylülük veya kırsallık sadece bir yaşamsal mekân değildir şüphesiz bu kavramların taşıdıkları anlamsal yüklemeler söz konusudur ve bu bireylerin taşıdıkları belirli bir zihniyet vardır. “Topraktan kopan köylü sırf kente göç ettikleri için kendi etkileşim kalıplarını ve değerini değiştirmedirler. Bir köylü gibi düşünüp bir köylü gibi davranmaya devam ettiler.”¹⁷⁰ Yani bireyler kendi değerlerini kültürleri yaşamaya devam ederler “Ebeveynlerin kültür ve inanç değerlerini almış bir insan yabancı bir kültür ve inanç sistemi ile yüz yüze geldiğinde, genellikle büyük bir çatışma karşısında bulur kendisini.”¹⁷¹

Toplumlar kültürlerini bütün bireyleriyle birlikte, tüm toplumsal değer yargılarını kullanarak, uzun tarihi zaman dilimleri içinde ve sürece yaymak sureti ile üretirler. Üretilen değer yargıları kendisini üreten milletin belirleyici unsuru olur.

¹⁶⁷ Emine Öztürk, Din Ve Kültürel Ritüelleriyle Caferilik, Rağbet Yay., İstanbul, 2011, s. 25.

¹⁶⁸ Zeynep Aksoy, Uluslararası Göç ve Kültürler Arası İletişim, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C:5 S: 20, s. 298, 2012.

¹⁶⁹ Doğan, Sosyoloji-Kavram..., a.g.e., s. 372.

¹⁷⁰ Kıray, Kentleşme..., a.g.e., s. 185.

¹⁷¹ Renat Zahar, Sömürgecilik ve Yabancılaşma. İnsan Yay., İstanbul, 1999, s. 43.

“Manevi kültür bir topluluğu, halkı ya da milleti diğerinden ayıran gelenekler, kolektif davranışlar, toplumsal kurallar, değer yargıları ve zihniyettir.”¹⁷² Bu demek oluyor ki kültür, bir toplumu diğerinden farklı yapan şeydir; zira her toplumun diğerinden ayrılması onun farklı bir kültür coğrafyasından ve tarihi geçmişten gelmesinden kaynaklanmaktadır. Toplumlar birbirlerinden coğrafi olarak uzaklaştıkça doğal olarak etkileşimleri de en aza ineceği için benzeşme olasılıkları da asgari düzeye inecektir. Komşu ülkelerin ve uygarlıkların arasında azami derecedeki farklılıklara karşın kıtalar arası veya okyanus ötesi toplumların değişik kültürel coğrafyalar inşa ettikleri görülmüştür. “Kültürlerarası iletişim, türlere mensup insanlar arasında etkileşim ve anlam aktarımları, yabancıların algılanması, açıklanması ve kültürel farklılıkların gözetilmesi...”¹⁷³ Demektir. Günümüzde çok yoğun bir kültürel iletişim ve etkileşim olanağına rağmen halen devam eden bir farklılaşmalar söz konusudur. Farklılıklar ve bu farklılıklara uyumsuzluk bireyin yabancılaşmasına sebep verir zira yabancı olan şey bireyin kendisine uzak ve kendisinin

Kültürün maddi unsurları kapitalizmin sayesinde çok rahat bir şekilde pazarlanarak parasal değerlere dönüştürülebilmektedir. Maddi çıkar elde etme dürtüsü ile harekete geçirilen kapitalist zihniyet sosyalist ülkelerde dahi kendisine çok rahat bir şekilde inanan bulabilmektedir. Bu sayede kültürel yapıların tüm maddi unsurları birer metaya dönüştürüle- bilinmekte ve bu yolla pazarlanmaktadır. Fakat kültürlerin manevi tarafları bu pazarlıklara veya alışverişe gerçek manada dâhil edilememiştir ki; maneviyatın doğası da böyle bir şeye müsait değildir. Özellikle farklı dini inanış gruplarının farklı kültürel yapılara sahip olmaları hatta taban tabana zıt bir takım unsurları bünyelerinde barındırmaları beklenen bir şeydir. Fakat gerek aydınlanma felsefesi sayesinde gerekse de pozitivist akımlar yüzünden metafiziğin sitemli halleri olan dinler yıpratılmıştır. Küreselleşmenin çok büyük bir etkileşim ağı sunmasına ve insanları benzeştirmesine karşın yerel unsurları ana yapılardan yerelleşme adı altında ayırıştırılmaktadır. “Kültürlerin bir yandan benzeşmesine, diğer yandan toplumsal refleksler ile özgün değerlerin korunması, aktarılması ve öne çıkarılması anlamında ayrışmasına yol açmaktadır.”¹⁷⁴

¹⁷² Aksoy, Uluslararası Göç., a.g.d. , a.g.m. , s. 298.

¹⁷³ Aksoy, Uluslararası Göç., a.g.d. , a.g.m. , s. 298.

¹⁷⁴ Aksoy, Uluslararası Göç., a.g.d. , a.g.m. , s. 298.

Uluslar düzeyinde gerçekleşen göçler toplumları mekânsal olarak bir araya getirirken, iç göçler aynı coğrafyanın değişik toplumlarını, topluluklarını, bölge insanlarını bir arada yaşamaya zorlamaktadır. “Uluslararası göç, farklı kültürlerin parçası olan bireylerin, grupların, örgütlerin ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel anlamda hızlı ve yoğun bir etkileşim içinde bulunmalarına neden olmaktadır.”¹⁷⁵ Bu yoğun etkileşim kültürleri birbirleri ile uyuşturduğu gibi çatıştırabilme özelliğine de sahiptir. Göç eden birey göç ettiği toplum ile ne kadar çok ortak paydaya sahip ise o toplum ile uyum içinde yaşaması veya o toplumun ortak hedefleri için veya toplumun düzeninin devamı yönünde çalışması için o kadar gönüllü olur.

Berger yabancılaşma konusunda bireylerin yaşayacakları muhtemel yabancılaşma krizlerinin müsebbibi olarak moderniteyi ve onun yaşam mekânları olan kentleri suçlamaktadır. Modernliğin özgür kılma vasfı, en büyük etkisini insanları bireyselleştirme yoluyla göstermiştir.¹⁷⁶ Bireyselleşen fertler; özgül ahlak sistemlerini ve ideolojileri doğurmuş böylece dinlere ya alternatifler ortaya çıkmış ya da yeni yorumlar doğmuştur. “Yabancılaşma ise aynı bireyselleşme olayının kardeş bileşenidir. Daha basit bir biçimde ifade edelim yabancılaşma, bireyselleşme olayının bedelidir.”¹⁷⁷ Bu yönüyle incelendiğinde düşünürlerin yabancılaşmaya başka bir boyut kattıkları ama en nihayetinde ise modernizmin yabancılaştırıcı etkisi yadsımadıklarını göstermişlerdir.

Göç edenlerin göç ettikleri bu toplumlar ile belirli bir tarihi birliktelikleri olmuşsa şayet bu etkileşim sayesinde bir takım kültürel öğeler benzeşmiş olabilir veya ortak din anlayışlarını paylaşımlarından da kaynaklanan sebeplerden dolayı yine kültürler benzeşebilir. Birey böylece sonradan dâhil olduğu bu yeni kültür atmosferinde kendisine sevimli gelen bir takım unsurları da basamak yaparak uyum sürecini hızlandırır. Ortak din, tarih, ırk ortak bir payda sağlayarak uyumu kolaylaştırmakta ve bireyin yabancılaşma halini bir nebze de olsa derman olmaktadır. Her toplumun yazılı normlar veya yazısız değerler sayesinde düzenini devam ettirme gereksinimi vardır ve her toplumun uzun vadede aynı ortak ve büyük çaplı amaçlar etrafında bir araya gelme gereksinimi vardır. Bu ancak bireyin bulunduğu hâkim kültüre yabancı kalmaması veya ona düşmanlık beslemesi ile olur. Göç eden birey

¹⁷⁵ Aksoy, Uluslararası Göç., a.g.d. , a.g.m. , s. 298.

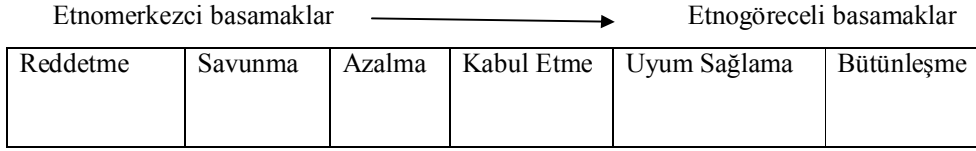
¹⁷⁶ Berger, B. Berger, Kallner, Modernleşme ve..., a.g.e., s. 219.

¹⁷⁷ Berger, B. Berger, Kallner, Modernleşme ve..., a.g.e., s. 219.

belirli bir nüfusa da kavuştuktan sonra göç ettiği yerde kendisine has kültürünü yaşamaya başlar. Bu bireyler ana toplum yapısına entegre olabilmek için kendi kültürü ile birlikte için o toplumun ortak amaçları uğruna çalışabilmesi ancak o topluma uyum sağlaması sayesinde olur. Bu uyum bireyin kendi değerlerini bir tarafa bırakması anlamına elbet gelmemelidir bu asimilasyon demektir ki hâkim kültürün kanun koyucularının bu tarz bir yaklaşım içinde olma durumunda karşılaşacakları tepki tam tersi yönde olacaktır şüphesiz. “Asimilasyon tümüyle yeni bir birey ortaya çıkarırken, uyum ile çok kültürlü bir birey haline gelmektedir. Bu bağlamda kültürel uyum, bireyin öz kültürünü kaybetme bedeli ödmeden yeni bakış açıları ve değerler kazanmasını sağlayan bir süreç olarak görülmektedir.”¹⁷⁸

Kültürel uyum süreci konusunda Milton J. Bennett bir tablo hazırlayarak bu süreci belirli bir basamaklama ile bireylerin geçtikleri aşamalara dikkat çekmek için kullanmıştır.

Grafik 1: Kültürlerarası Duyarlılık Gelişim Modeli¹⁷⁹

Bu basamak süreçlerini incelediğimizde göreceğimiz gibi bireylerin ilk etapta verdiği tepkinin hâkim kültürü ret etme veya onu yok sayma şeklinde olduğunu ardından ise bu tepki zamana yayılarak ve izlenecek politikalar eşliğinde birey ile hâkim kültürün bütünleşmesin sağlanabileceği anlaşılmaktadır. Bu süreç tablosunda uyum sağlama ile bütünleşme tam manası ile aynı şeyler olarak görülmez. Düşünere göre uyum sağlama bireyin karşı kültürü anlayabilme, ona karşı uygun ve uyumlu tepkiler verme aşamasıdır fakat birey bu aşamada kendisine halen bu kültürün bir parçası olarak görmemektedir. Bireyler hâkim kültür ile sorunlar yaşamamakta ve o kültürün mensupları ile duygudaşlık yolu ile anlaşabilmektedir, davranışlarının bu kültür kodlarına göre ayarlayabilmektedir. Bu aşamada aynı zamanda bir çift

¹⁷⁸ Aksoy,Uluslararası Göç..., a.g.d. , a.g.m. , s. 300.

¹⁷⁹ Kaynak: Milton J. Bennett, “Intercultural Communication: A Current Perspective”, *Basic Concepts of Intercultural Communication: Selected Readings*, Ed. Milton J. Bennett, Yarmouth, ME: Intercultural Press, 1998, s.26.

kültürlülük aşaması da mevcuttur ki bu durum daha çok değişik kültürdeki anne baba evliliği neticesinde meydana gelen bir durumdur. Bütünleşme aşaması belli bir aşamada bireylerde kendisini boşlukta görme halini verse de bu duygu zamanla tüm kültürlerle kendisini yakın hissetme ve onları anlama kapasitesine sahip olma halini verir. Çok kültürlülük diyebileceğimiz bu aşamada birey birçok kültür ile iç içe yaşamak durumunda yaşayacağı bir tepkidir.

Göçün bireyin uyum sorunlarına sebep olduğu konusunda hemfikir olduğumuza göre bireyin bu uyuma ne derece katıldığını da bilmekte fayda vardır zira birey eğer zorunlu göçe tabi değilse kentli olma konusunda oldukça istekli davranacaktır. Fakat her ne kadar bu istek bireyde mevcut ise de bireylerin yaratılışı üzere oldukları fitratları icabı kentleşme bireylerde yabancılik duygusunu uyandıracaktır, bu kaçınılmaz bir sonuçtur. Bu yabancılik yumuşatılabilir, ertelenebilir fakat tam manası ile arızaları giderilemez. Özellikle kentleşme ile birlikte dönüşüme uğrayan aile, fertler bazında arızalara sebep olacaktır. “Şehirlerde, kırsaldaki aile ve akrabalık bağlarının gevşemesi ve bireyler arası ilişkilerin resmî, kesintili, yüzeysel, geçici ve anonim olması, gelir dağılımındaki eşitsizlikler, sosyal kontrolün kaybı, kültürel çözülme, şehirle bütünleşememe ve kimlik bunalımı gibi olumsuzluklar; yalnızlık, güvensizlik, sapkın davranışlar, suç yönelim, uyuşturucu kullanımı gibi sosyal ve psikolojik problemler ortaya çıkarabilmektedir.”¹⁸⁰

Konumuzun ana teması göç eden bireyin göç etikten sonra yaşamaya başladığı yeni ortamının birey üzerinde yarattığı olumsuz psikolojik etkiler oluşturmaktadır. Bu durumda bizleri asıl ilgilendiren husus bireylerin kırsaldan kentlere doğru yaptıkları özellikle ekonomik eksenli göçlerdir. Bu durum tabii ki beraberinde bize şunu düşündürmektedir bireyleri asıl sıkıntıda bırakan şey onun sahip oldukları şeyleri ile yaşadıkları ortamın uyumsuzluğudur. Bu konuda Simmel ve Wirth’ te önemli bireysel davranış şekillerine dikkat çekmişleridir. Düşünürlerin kentlin bireylerin davranışlarını dönüştürme şekline ve bireycilik yüklü ikincil ilişkilerine dikkat çekerek kentler için ‘**Anomi Davranışların Mekânı**’ tabirini kullanırlar. “Kentlerde aralarında duygu ve heyecan bağı olmayan insanların bir arada yaşamaları ve çalışmaları rekabet, yükselme ve düşmanlık duygusunu geliştirir. Yakın fiziksel bağı rağmen sosyal mesafenin

¹⁸⁰ Karaman, Türkiye’de Şehirleşme ..., a.g.d., a.g.m. , s. 110.

büyüklüğü, yalnızlık duygusunu artırır ve sinirsel gerilimlere neden olur.’’¹⁸¹ Wirth şehirlerin Kalabalık ve güvensiz oluşları bireylerde güvensizliğe ve kendisini yalnız hissetmesine sebep olacağına dikkat çekmektedir. Bireyler bu mekânlarda geleneksel toplumların irsi veya dinsel bağların sağlam araçlarına sahip değildir. “Köy ve kasaba toplumundaki sıcak ve yüz yüze ilişkiler bu süreçle birlikte parçalanmakta birbirinden kopuk ilişkilere dönüşmektedir. İnsanlar ilgilerini sınırlamakta her bir ilişkiyi bu sınırlar içinde düşünmektedir. Bu da kentleşmeye özgü bir yabancılaşma demektir. Çünkü Tolon’a göre insan ilişkilerin parçalanması sonucu yabancılaşma doğmuştur.’’¹⁸²

Bireyler yalnızlık duygusunu gidermek için sürekli olarak kendisini bir arayışın içinde ve bir gruba ait olma hissine kapılmış bulurlar. Özel ilgi gruplarına veya örgütlere üye olmak sureti ile bu yönde kendisinde oluşmuş olan güvensizliği giderme, yalnızlığın önüne geçmeye çalışır. “Hiçbir grup bireyin ihtiyaçlarına tam olarak cevap veremediği için, birey birçok grupla ilişki içinde olmalıdır. Her bir grup onun kişiliğinin özel bir parçasına hitap ettiğinden, birey ilişki içinde olduğu gruplara, sadece kişiliğinin ilgili boyutunu gösterir. Hiçbir grup birey üzerinde sosyal (ahlâkî) kontrol sağlayamaz. Kentlerde sosyal kontrol, örgütlü gruplar tarafından yürütülür.’’¹⁸³ Modern toplumların yaşam alanları olan kentlerin bireylere güvensizlik ve yalnızlık duygusun pompalayarak onları yeni bir takım gruplar oluşturmaya zorlar. Fakat bu oluşumların bireyin ihtiyaçlarını karşılayamadığı gibi bireyin toplumsal hayatının her alanına da hâkimiyeti söz konusu olamayacağı ve bireyleri toplumsal denetim altına alamayacağı için bu ihtiyaçları varlığını devam ettirir. Spor yapmak için üye olunan bir tesiste, yâda kültürel faaliyetler için üye olunan başkada bir kültür merkezinde bireyler sadece o yönlerini ve ihtiyaçlarını karşılayacakları ortamlarda bulunurlar bunun dışında örneğin ailevi, dini yâda psikolojik sorunlar bu ortamlarda tatmin edilemez veya gösterilemez.

Kent - Sanayileşme ve Yabancılaşma konusunda K. Mark üretim araçlarının farklılaşması ve insanların emeği eksenli olarak yaşadığı bir sorun olarak yabancılaşma hususunda oldukça kafa yormuştur. “İşgücü ve üretimi insanın bir parçası olarak gördüğü için Marks bu ilişkiye zarar veren her şeyin yabancılaşmaya katkıda

¹⁸¹Erişim, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/33/1641/17556.pdf>. Erişim Tarihi: 30.01.2013, a.g.d., a.g.m., s. 116.

¹⁸² Doğan, Sosyoloji-Kavram..., a.g.e., a.g.e., s. 377.

¹⁸³ Özyurt, Yirminci Yüzyıl..., a.g.d., a.g.m., s. 117.

bulunacağına inanır.”¹⁸⁴ Bu durumda sanayileşme bireylerin işgücü, emek ve ürün dengesini bozmuş ve bunlar arasındaki ilişkiye zarar vermiştir. “Marx kapitalist toplumlarda işçinin kendisini bir mal veya nesne olarak görüldüğünü vurgulamaktadır.”¹⁸⁵ Marks’a göre Bu anlam kayması kapitalist sanayi kentlerinde yaşanmaktadır. “Marks, yabancılaşmanın bireyselliğin kaybı anlamına geldiğini ve yabancılaşma, emeğin işçinin dışında olması, onun özüne ilişkin olmaması ve işçinin kendi emeğini, üretimini yadsıması sonucu işine, emeğine, içinde yaşadığı doğaya, kendi öz doğasına ve diğer insanlara uzaklaşmasına neden olan eylemdir.”¹⁸⁶

Göç bireylerin başka bir kültür çevresine yapmış olduğu bir seyahati ifade eder. Göç eden birey geleneksel bir toplumsal çevreden modern diye nitelenebilecek birincil ve bencil ilişkilerin hâkim olduğu Bir çevreye göç eder. Bu mekânlardaki din anlayışı dahi şahsileşmiştir. “ Bireylerin Modernitenin farklılaştırıcı özeliği ile dini otoriteden bağımsız olarak dini inançlarını kendi eğilimleri doğrultusunda benimsemesi söz konusudur.”¹⁸⁷

Sonuç olarak; Bireyler göç etme nedenlerine bağlı olarak içine girdikleri toplumların hâkim kültürleri ile bir zaman dilimi içinde aşamalı olarak etkileşim içine girmektedirler. Bu etkileşim süreci ilk başta bireyde kültürel şoka ve ardında yabancılaşmaya sebep olmaktadır. Bireyin hazır bulunurluğuna bağlı olarak uyumu biraz daha kolay sağlamaktayken aksi şekildeki zorunlu bir göç uyumu acılı bir şekilde sokmaktadır. Uyumun, bütünleşmenin hâkim kültür ile azınlık durumundaki göçmen kültürün birbirlerini anlama aşaması olarak da görmek mümkündür zira uyum tek taraflı bencil bir durum olamaz. Yabancılaşma ise uyumun sağlanamadığı durumlarda ister iç göç ile ister dış göç ile oldukça uzak bir kültürün kenar mahallerinde yaşamak zorunda kalan bireyler için ortaya çıkan toplumsal ve bireysel rahatsızlıktır. Bir kültür üreticisi, taşıyıcı ve aktarıcı olarak insanın hâkim kültüre karşı yaşadığı duyarsızlık, ilgisizlik halini ifade eder. Gecekondulara bu geçişleri kurulan memleket prototipleri olan mahaller sayesinde yumuşatmaktadır. Din ise sağladığı aşkınlık ve koruyucu tabaka ile bireye kendisini koruma yollarını sağlar.

¹⁸⁴ Fuseth, Repstad, Din Sosyolojisine..., a.g.e., s. 67.

¹⁸⁵ Fuseth, Repstad, Din Sosyolojisine..., a.g.e., s. 67.

¹⁸⁶ Ofluoğlu, Büyükyılmaz, Yabancılaşmanın Teorik..., a.d.e., a.g.m., s. 115.

¹⁸⁷ Akyüz, Çapçioğlu, Ana Başlıkları..., a.g.e., s. 382.

3.4. Gecekondu, Yabancılaşma veya Anomi Durumlar

Yabancılaşma olgusu gecekondu tarzı mekânlara özgü yâda onlarla sınırlı bir durum değildir. Fakat bu kavramın sanayi devrimi ve hızlı kentleşme ile birlikte oluşan yeni ekonomik ve kentsel yapı ile birlikte gündemimize giren bir gerçekliktir. Yani, yabancılaşma gibi sosyal bir durumun hem psikolojik hem de sosyal alt yapıları modern kentlerde atılmaktadır. Gecekondulaşma kentleşmenin içinde ve onunla birlikte anılması gereken bir kentleşme durağı, aşaması veya sürecinin parçasıdır. “Kentleşme/kentleşme ve bu olguların ekseninde meydana gelen yabancılaşma, bütünleşme ikileminin en önemli durağı göç sonrasında kentlerde ortaya çıkan gecekondulardır. Gecekondu, kentlere göç sonrasında, göç eden insanların konut ve barınma sorunlarına kendi eksenlerinde bulmuş oldukları pratik çözüm olarak nitelendirilebilir. Türkiye’deki belli başlı araştırmalarda gecekondu, “kendine ait olmayan yer”, “yasalara aykırılık”, “hemencecik, birdenbire, bir gecede”, “sağlıksız” gibi belli başlı temel özellikler etrafında tanımlanmaktadır.”¹⁸⁸ Kentleşme modern zamanların yarattığı ve onunla var olan ve olacak olan ve geri döndürülemez, kaçınılmaz bir olgudur. Kentler kendi nüfusunu kendisi karşılayacak doğurganlığa sahip değildir. İnsanlar kentleştikçe ve zenginleştikçe çocuk sayısını düşürmektedir. Kentler bu yönüyle kırsala muhtaç ve ondan sürekli olarak takviye almak zorundadır aksi halde çarkları durur ve en büyük gücü olan ekonomisi ölür. Ucuz iş gücü ve kalabalık bir nüfus ile ekonominin çarkları ancak dönebilir, kentin finansı sağlanır yoksa kentlinin ekeceği bir toprağı veya besleyeceği bir hayvanı yoktur. Kentin insanları çarklar gibi birbirlerine geçmiş ve birbirlerini iter durumdalar tüm iletişimleri neredeyse yazılı veya mecburi iletişim ritüellerden ibarettir.

Kapitalist sistem kenti merkeze alan bir örgütlenmeye gitmektedir fakat bu kırsalın tamamen içinin boşaltılacağı anlamına da gelmez. Zira kentlinin toprağı dayalı ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için kırsalın tamamen boşalmaması gerekmektedir. Tarım ve hayvancılıktaki endüstriyel gelişmeler toprağın işletilmesi ve hayvancılık için çok fazla bir iş gücüne ihtiyaç bırakmamıştır. Kapitalizm günümüzde tarım ve hayvancılığı birer endüstriyel kola dönüştürmüştür. Örneğin kümes hayvancılığı, seracılık, endüstriyel balıkçılık, besi hayvancılığı endüstrinin birer kolu haline

¹⁸⁸ Taşçı, Bir Sosyal..., a.g.d. , a.g.m. , s. 193.

getirilmiş ve bu meslekler köylünün işi olmaktan çıkmıştı. Bu faaliyetler endüstriyel üretim faaliyetleri kapsamına girmiş ve bu üretim kompleksleri kentlerin çok yakınlarına kadar taşınmıştır.

Kısacası kentler kırsaldan daha cazip iş imkânları ve oldukça rahat yaşamsal alanlar sunmaya başlamıştır. Bu durum son iki yüz yıldır neredeyse böyle ve bir şekilde kendisine yeni yollar çizerek sürekliliğine devam ettirmektedir. Peki, kentlerin nüfus artışı kendi kendisine yetmediğine ve göçe muhtaç olduğuna göre bir gün iç göçünü bitirince ne olacak. İşte bu durumda ise daha az gelişmiş ülkelerden nüfus taşınarak bu yolla beslenmesine devam edecektir. Öncelikli olarak yasal yollarla ve kalifiye sayılacak iş gücünü kendi içine taşıyan gelişmiş ülkeler iş gücü probleminde çözüm bulmaya çalışmaktadırlar

Gelişen yeni sektörler ve sürekli artan talep iç ve uluslararası göçü tetikleyecektir bu göçlerde gecekonduların varlığına vesile olacaktırlar. Gecekondu insanların yaşadıkları en temel sorun ait olma, kabullenememe veya benimseyeme sorunudur. Buna göre, göç edenler, terk ettikleri yerdeki hayat tarzları ve davranış kalıplarını değiştirememektedirler. “Daha da önemlisi, kendilerini yeni kente “yabancı” olarak görebilmektedirler. Bundan dolayı da, kentin yaşam tarzına ve davranış kalıplarına uymak için bir çaba sarf edilmemektedir.”¹⁸⁹ Bireylerin yaşadıkları bu aidiyet sorunu topraklarından bir şekilde kopmuş olan ve kendisini bir şeye ve yere ait olma hissini karşılığını gittiği yerde bulamamaktan kaynaklanır. Gidilen yerde gece kondu mekânlarında kalma süresi artıkça sorunda katlanarak devam eder “Toplumdaki kültür sahaları arasındaki kaynaşma söz konusu değildir. Bu yüzden gecekondu insanı egemen kültürden soyutlanmış durumdadır.”¹⁹⁰ Bu soyutlama kentlerin emlak fiyatları ile mekânsal olarak da sağlanabilmektedir. Kapitalizmin nimetlerinden faydalanan zengin, yerli, orta ve üst düzey kuşak kendi etrafına kurduğu maddi duvarlar sayesinde gecekonduda yaşayan insanların alamayacağı evlerde oturur, onların alışveriş yapamayacakları merkezlerden alışveriş yapmaktadırlar. “Tam donanımlı, tecrit edilmiş ve sosyal açıdan oldukça türdeş semtlerde yaşayan orta sınıflar yer alıyor. Maddi durumları iyi olan orta sınıf aileler artan bir hızla kentin dışına, kendilerini daha alt sınıflara mensup insanlardan iyice ayırabilecekleri, onlarla ilişki kurmaktan kaçınabilecekleri, istedikleri kişilerle görüşüp

¹⁸⁹ Taşçı, Bir Sosyal..., a.g.d. , a.g.m. , s. 195.

¹⁹⁰ Türkdoğan, Değişim..., a.g.e. , s. 118.

istemediklerini yaşamlarından kolayca çıkarabilecekleri uydu kentlere taşınıyorlar.”¹⁹¹ Bu tarzdan bir mekânsal ayırım bireylerin kente uyumlarını zorlaştırdığı gibi onların uyumsuz ve marjinal kalmalarına da bir sebep teşkil eder şüphesiz. Bu durum göçerin uyumunun tam manası hiçbir zaman gerçekleşmeyeceğini ve bu mekânlarda kalma süresi artıkça uyumun daha da zor olacağını bize göstermektedir.

Birey gönüllü veya gönülsüz bir şekilde koparıldığı kültürel çevresini elbet her zaman arayacak, kendi eğilimlerini gittiği yerlere de yansıtacaktır tabii olarak. Bu eğilimlere bir karşılık bulamaması yani ortak eğilimlere sahip bireylere rastlayamaması veya sahip oldukları eğilimler ile yaşanan gerçeklerin uyuşmaması bireyde bulunduğu ortamı ret etme tepkisi oluşturur. Gecekondu alanları ise bireylere eski yaşamlarından bazı kesitler sunduğu için bu ret çok katı bir şekilde olmayacaktır, gecekonducular bu yönüyle bakıldığında geçiş sağlayan ara formlar olarak işlev görürler. “Türkiye kırdan kente göç olgusu ile tanıştığı 1950’li yıllarda bu sürecin beraberinde getirdiği sarsıntılarla baş etmesini sağlayacak bir dizi mekanizma geliştirmiştir. Kitlesel göç olgusunun sarsıcı etkilerini hafifleten en temel kurum gecekondu olmuştur.”¹⁹² Görüldüğü gibi kentleşme ve şehirleşme için hem şekilsel hem de sosyal olarak tam bir kriz olarak görülen gecekondu tarzı mahallerin varlığı aslında çok büyük bir toplumsal yabancılaşma ve ayrışmanın önüne geçen bir mekanizma görevini üstlenmektedir.

Bu insanların kentlerden zaman içinde umduğu düzeyde bir refah elde ettiğini ve buna bağlı olarak gecekonducuları kendilerine bir atlama tahtası yaparak kentin orta düzey kesimlerinde konut elde ettiğini varsayarsak ki bu kentleşme sürecinde beklediğimiz olağan bir haldir. Bu süreç bireylerin kenti karşılayacak ekonomik kazanç elde etmesi sayesinde ortamını değiştirerek kentlileşmeye başladığı anlamına gelir ki bu aynı zamanda belirli bir sürecin uyum açısından işlediği anlamına da gelir. Kanaatimize göre sağlıklı bir kentleşmenin gereği ve ara form olmanın gerektirdiği üzere göçmenin kentlere geçiş için gecekondu tarzı mahalleri ortalama 2 yâda 4 yıl kullandıktan sonra buradan taşındığıdır. Bu geçiş aşamasında gecekonducular sarsıcı değişikliklerin olmamasında özellikle ilk nesiller için bir kültürel uyum havzaları sunarlar.

Göç eden aileler gecekonduadaki asgari kalma sürelerini çok fazla aşarak kendilerine bir mekân ve yaşam alanı yaratacak hele geldiklerinde artık gecekondu bir

¹⁹¹ Deniz Kandiyoti, Ayşe Saktanber, Kültürel Fragmanlar, Metis Yay., İstanbul, 2012, s. 37.

¹⁹² Özer, Kentleşme..., a.g.e., s. 33.

olguya dönüşür. Gecekondualarda yaşayan bireyler için onun kültürü ile yaşamak iki kültürün arasında kalmak anlamına gelecektir ki bu aidiyet duygusunu tekrar bireyin duygu dünyasına taşımak anlamına gelecektir. Bu aidiyet hissi ekonomik sıkıntılar ile ve varsa etnik ve bölgesel ayrımcılık ihtimali ile birleşirse bu mekânlar çok ciddi sıkıntılara gebe hale gelir. Gecekondualarda yaşayan göçerlerin bu yeni kültüre karşı ilk etapta tepki göstermesi veya uyum sorunları çekmesi normal karşılanması gerekir ki, bu tepkinin altında göçerin sahip oldukları değer yargıları olduğu gibi ana kültür yapı sahiplerinin de tavırları da etkilidir şüphesiz. Zira ana kültür sahibi olan bireylerin sonradan topluma dâhil olmaya ve kentin nimetlerinden pay almaya çalışan bu insanlara karşı duyduğu hisler o toplumun bireylerinin uyumu açısından önemli bir etkidir. Kendisinden olmayan ve öteki olan bu bireylerin sonradan geldikleri bu yeni ortamda dışlanmaları onlardaki yabancılık hissini artıracak fakirlik, acizlik, dışlanmışlık ve aidiyetin kaybolmasına sebep olacaktır. Bu durumdaki bireyler hiçbir şekilde toplumun yazılı veya yazısız normlarını kabul etmezler ki bu Anomi'nin başlangıcıdır.

“Anomi terimi Yunanca bir olup Kanunsuzluk yâda Normsuzluk anlamına gelmektedir.”¹⁹³ Bu kavram hukuk normlarından ziyade toplumsal normları hedef alan bir hissizliği ifade etmek için kullanılır daha çok. Anomi kavramı yabancılaşma kavramı ile iniltili fakat tam manası ile onun içine girmeyen bir kavramdır. “Sosyolojik anlamı ile anomilik özellikle yabancılaşma kavramı ile yan yana kullanılır. Modern kalabalık kentlerinde bireyin kendisini mutsuz ve kendi kimliğine yabancı kalması...”¹⁹⁴ Olarak tanımlanır. Bu kavramın açılımında bireyin yazılı veya yazısız hâkim değerlere başkaldırısı vardı. “Anomi; kuralları geçerliliğini yitirmiş ve herkes tarafından benimsenecek yeni kurallar yaratamamış bir toplumda, bireyleri toplumsal bütüne bağlayan bağların kopması durumunu ifade etmektedir.”¹⁹⁵ Bu kavramı ilk ortaya atan Durkheim; “Anomi’yi; toplumsal kuralları yokluğu veya ihtiyacı karşılamadaki yetersizliği nedeniyle toplumsal değer sistemleri ile birey arasındaki ilişkilerinin bunalımlı bir durum alması, toplumsal dayanışmanın ortadan kalkması hali olarak tarif eder.”¹⁹⁶ Bu süreçte ana kültür yapısının sahiplerinin bu mekânlardaki bireylere karşı bir tavır belirleyerek etiketlemeye gittiği durumlar olabilmektedir. Bu

¹⁹³ Sosyal Bilimler Ansiklopedisi, a.g.e., C:I, s. 43.

¹⁹⁴ Sosyal Bilimler Ansiklopedisi, a.g.e., C:I, s. 44.

¹⁹⁵ Ofluoğlu, Büyükyılmaz, Yabancılaşmanın Teorik..., a.d.e., a.g.m., s. 116.

¹⁹⁶ Yıldırım, Kentleşme Ve..., s. 80.

etiketleme sürecinde bireylerin topluca ön yargı kalıplarına yerleştirilerek standardize edildiği görülür. Yabancılaşma uyum sürecini geciktiren veya uyumun gecikmesi neticesinde ortaya çıkan paradoksal durum içinde var olur, uyum tam manası ile sağlandığı vakit yabancılaşma kaybolur ve yabancılaşmanın olmadığı bir bireyde ise uyum sağlanmış sayılır. Anomi ise yabancılık halinin aksiyona dönüşmesi ve suça yönelmesi olarak ta tarif edilebilir.

Gecekondularda yaşayan bireyler içinde buldukları kentin nimetlerinden en az payı alır ve bayındırlık hizmetlerinden ise en son faydalanırlar. Bu bireyler aynı zamanda kentin hem kültürel olarak hem de fiziksel olarak yabancı ve farklı olanı konumundadırlar. İnsanlar kaybedecekleri ne kadar çok şeyleri olurlarsa o kadar çok dikkatli ve az riskle yaşarlar ve insanlar içinde yaşadıkları toplumda ne kadar mutlu ise o kadar çok o toplumsal düzenin yanında olur. Gecekondu insanı bu konuda oldukça büyük riskler taşırlar; zira bu insanlar o kentin en fakir insanlarına ev sahipliği yapar. İçinde oturdukları evleri genellikle yasal olmayan şekillerde inşa etmişlerdir; bu yasal olmayan çatı onlara sistemin yeri geldiğinde reddi ve ihlali için gerekçeler sunar veya farklı zeminler hazırlar.

Özetle şunu söyleyebiliriz; gecekondu bir yaşamsal alan olarak halen toplumların özellikle gelişmekte olan toplumların bir gerçeğidir. Bu insanların toplumsal uyum süreçleri onların ekonomiden aldıkları payların artırılması, manevi ihtiyaçlarının karşılanması en azından bu konuda örgütlü olmalarına yardımcı olunması, alışık olmadıkları dini ve geleneksel yapıların ve kurumların inşası ve muhafazası için tedbir alınması ve aile gibi kurumlarının bozulmaması için sosyal politikaların yürütülmesi gerekmektedir.

IV. Bölüm: GÖÇ NEDİR?

5.1. Göç Kavramı, Tanımı, Anlamı, Muhtevası Ve Göçebelik

“Göç coğrafi mekân değiştirme sürecinin sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal boyutları ile toplum yapısını değiştiren nüfus hareketidir.”¹⁹⁷ Temelde bir nüfus hareketi olan göç insanın yer değiştirmek sureti ile çevresinde meydana getirdiği değişikliktir. “Tarih boyunca insanların farklı yöreler, bölgeler, ülkeler arasındaki hareketi farklı etkenler ile devam etmiş ve halen de etmektedir. Göç olgusu, insanın daha iyi bir hayat sürdürme mücadelesinde önemli bir yere sahiptir. Ekonomik, toplumsal ya da siyasal nedenlerden kaynaklanan göç olayları zorunlu veya gönüllü bir biçimde, ülke sınırları içinde yâda farklı ülkeler arasında gerçekleşmektedir.”¹⁹⁸

Göçün öncelikle insanlık kadar eski bir olgu olduğunu bilmek ve kimi düşünürere göre ise insanlığın ilk ve en tabii hali olarak görmek gerekmektedir. Göç, insanların kimi zaman hayvanlarına otlak bulmak için, kimi zaman hayvanlarını aşırı sıcak ve aşırı soğuk havanın etkisinden kurtarmak için, kimi zaman ise su kaynaklarına kolay bir şekilde ulaşmak için başvurdukları bir yöntemdir. İnsanlar hayvanları evcilleştirip onlardan faydalanmaya başladıktan sonra ekonomilerini ve tabii ki yaşam şekillerinin büyük bir kısmını bu hayvanların yani ekonomik araçlarının etkisine sokmuşlardır. Artık onlar için göç eder olmuşlardır ve özellikle At gibi hayvanların da gücünü de kullanarak daha uzak yerlere rahat bir şekilde ulaşmışlardır. İnsanlığın bu serüveni konumuz ile fazla ilgili olmadığı için bu kadar cık bir özet anlatımı yeterli buluyoruz.

Ne zaman ki insan tarıma dayalı bir yaşamı yoğun olarak yaşamaya başladıysa onun sürekli göçebelik hayatı asgariye inmiştir. Tarih bize göçebe, yarı göçebe ve yerleşik toplumların bir arada yâda birbirlerine komşu olarak yaşadıkları anlatmaktadır. İnsanların sürekli yâda yarı göçebeliği bir hayat tarzı olarak benimsediği dönemler dünya nüfusunun oldukça seyrek olduğu ve ülke sınırlarının çokta net olmadığı dönemlerdi ve hayat tarzı bir yaşam şekli ve biçimidir. Nüfusun yoğun olmadığı geniş ve serin otlakların oldukça yaygın olduğu Asya steplerinde bu hayat tarzı elbet sorun teşkil etmemiştir. Ne zamanki nüfus çoğalıp insanlar artık

¹⁹⁷ Özer, Kentleşme..., a.g.e, s. 10.

¹⁹⁸ Aksoy, Uluslararası Göç..., a.g.d., a.g.m., s. 292-293.

büyük kentlerde yaşamaya ve devlet teşkilatlarını kurmaya başladılar işte o zaman göçebeler adına bir takım sorular ortaya çıkmaya başladı. Başta sınır güvenliği, vergi ödeme ve askere alma yani ortak bir anayasaya tabi olmanın gerektirdiği yükümlülükler yüzünden pek çok sorun baş gösterecektir. Bu sorunlar zamanla yerleşik bir hayata geçerek düzenli bir ordu ve devlet teşkilatı kuran insanları, meydana getirdikleri yüksek kültürlerinden dolayı merkeze taşımıştır. Bu zaman dilimleri içinde göçebeler değişime ayak direyen ve sorun çıkaran çevre pozisyonuna layık görülerek dışarıda bırakılmıştır.

Anadolu'ya ilk gelen ve önce Selçuklu ardından Osmanlı medeniyetlerinin kuruculuğunu yapan Oğuzlar zaman içinde yerleşik hayata geçerek kendilerini bu coğrafyanın merkezine, medeniyetin ise kuruculuğuna terfi ettirmişlerdir. Ne zamanki kendileri gibi önceden göçebe olan ama kendilerinden sonra buldukları bu coğrafyaya gelen, Türkmen, Yörük gibi adlarla ötekileştirilen soydaşları gelmişler o zaman bu göçerler çevre pozisyonuna layık görülüş farklılaştırılmıştır. “Yerleşik Türkler genellikle merkezi oluşturan ve Sünni kimliği temsil eden Oğuzlar, çevrede bulunan fakat daha ziyade volk-islam etkisi altında kalan göçebe gruplar ise Türkmen olarak adlandırılacaktır.”¹⁹⁹ Göçer insanlar belki kentlilerin eski yaşamlarının izlerini ve kültürel öğelerini barındırıyor olabilirdi ama her ikisi arasında kentlilik ve göçerlik gibi iki temel yaşam koşulunun ağır değişim baskısı vardı. Belki aynı soyun ve coğrafyanın insanları olmalarına karşı yaşam koşulları bu toplulukları farklılaştırmıştır.

Göç etme olgusuna insanların ekseriyetinin yerleşik hayata geçip kentlerde veya daha küçük yerlerde yaşamaya başladığı zamandan itibaren hor görülmeye başlanmıştır. Kendi yaşam coğrafyalarının etrafında sürekli bir deveran içinde göçebe yaşayan ulusların yerleşik uluslara olan oranları sayı itibari ile azalmaya başladığı zaman göç artık aykırı bir durum olduğu gibi sorun da olmaya başlamıştır. Osmanlı imparatorluğunun göçebe Türklerle ile yaşadığı tam da buydu; “Bu hareketlilikleri, uzak bir bölgede aniden ortaya çıkıp ekili arazilerde koyun otlatıp sorun çıkarabilmeleri ya da köylülere saldırmak gibi eylemlerle potansiyel bir tehlike kaynağı oluşturuyordu. Dahası örgütlenme biçimleri yüzünden aşiret ağasının üzerine yoğunlaşan itaat padişaha bağlılığı özendiriyordu.”²⁰⁰ Göçebe toplulukların yerleşik

¹⁹⁹ Orhan Türkdoğan, Osmanlıdan Günümüze Türk Toplum Yapısı, Çamlıca Yay., İstanbul, 2004, s. 350.

²⁰⁰ Rudı Paul Linderner, Göçebeler ve Osmanlılar, İmge Yay., Ankara, 2000, s. 95.

toplumlara nazaran marjinal duruma gelmeleri veya sayısal olarak azınlık durumuna düşmeleri onların zorla da olsa yerleşik hale getirilmesi düşüncesini doğurdu bunu sebebi ise “Göçebelerin sabit çiftçiler ve kentliler gibi devletin bildik düzenine kolayca uyum sağlamayacak, çok özel bir tebaa olmasıdır.”²⁰¹

Gün gelip sürekli olarak göç eden ve diri kalabilen uygarlıklar İbn- Haldun’un tespiti ile artık yerleşik uygarlıkları yenebilmiş ve onları zapturapt altına almışlardır. Bir uygarlığı göçebeliliğin verdiği dirilik ve canlılıkla işgal edebilen göçebeler zamanla yerleşik olan uygarlığın yüksek kültürünün de etkisi ile asabiyetini kaybederek soysuzlaşırlar. Bedevilerin ahlaki özelliklerinde adalet, hadariler de ise adaletsizlik belirgin vasıftır. Gelirlerinin az olması ve hırstan uzak oluşları ile bedeviler ahlaki yönden daha tam, hırs ve tamahın artması ile de hadariler ahlaki yönden daha zayıf olurlar. Zamanla hadarileşen bedevi toplumlar için de aynı ahlaki bozulmanın söz konusu olacağını söyleyen İbn Haldun, bu gidişatın değişmediğini de vurgulamıştır.²⁰²

İ. Haldun kırsal ile kent ayrımı yaparken yerleşik kentleri ile göçebe olan veya geçiş dönemimde olan köy insanlarını kıyaslar ve köy insanlarının sağlam, mert, güvenilir, özgüvenleri yüksek ve özgür ruhlu insanlar olarak tarif eder. Köy aile yapılarını ise sağlam, dengeli ve huzurlu olarak tanımlayan düşünür için göçebelik veya geleneksellik kentlilikten daha soylu bir durumdur. Yerleşik toplumların daha ziyade düzenli orduları ve yerleşik teşkilatları, kurulu ve işleyen devlet kurumları diğerlerine nazaran ise oldukça yüksek kültürleri vardır; bu yüzden işgal edilmiş olsalar dahi zamanla göçebeyi içinde eritmeyi başarmışlardır. Göçebeler ise hâkimiyetlerini kurulu devletin teşkilatı üstüne kuracağı için ona benzeşmeye meyleder. Bu işgaller aslında göçebe halkların yerleşik olma arzusundan kaynaklanmaktadır ki; bu arzuyu tüm göçebe halkların bir amacı olarak görmek yanlış olmasa gerek. İ. Haldun için bu bir döngüdür ve dört aşamalı bir süreç olarak işler. Göçebeler devlet kurmak için bir çaba içine girer ve uygarlık kurar ve ketlerde yaşamaya başlar ardından ise soysuzlaşma ve israf artar sonrasında ise devletleri başka bir göçebe topluluk tarafından yıkılır. “Bu son aşamada rahatlık ve savurganlık hastalıklara ve ahlaki bozulmalara yol açar. Toplum ilkel yaşamın atılgan ve cesur

²⁰¹ Linderner, Göçebeler ve..., a.g.e., s. 96.

²⁰² Ayşe Ekinci, İbn Haldun’ da Adalet Anlayışı,(Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Ve Din Bilimleri (İslam Felsefesi) Anabilim Dal, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2008, s. 30.

biçimine tümüyle yabancılaşır. Böylece toplum dış saldırılara karşı güçsüz düşer. Ağır vergiler ve dış saldırılara karşı güvensizlik altında ezilen toplumda umutsuzluk yayılmaya başlar.”²⁰³

Kırsaldan kente göç kırsalın en önemli yerleşim birimi olan köyü zayıflatmış nüfusunu eritmiştir. “Köylüler yalnızca tarımsal alanda yaşayan kişiler olarak tanımlanamazlar. Köylülük tipik olarak küçük izole, kapalı ve kendi kendine yeterli topluluklar içinde yüzyıllar öncesine dayanan gelenek, değer ve inanışları ile iç içe yaşamıştır. Öküz ve sabana dayanan basit bir teknoloji kullanarak son derece sınırlı bir artı değer üretmiştir. Kentlerle ilişkisi çoğu zaman sadece vergi ve askerlikle sınırlı kalmıştır. Yaşamında farklılaşma yâda uzmanlaşma yoktur.”²⁰⁴ Gelişen teknoloji, ulaşım araçları ve ulaşım yollarının yaygınlığının etkisi ile sanayileşmenin kentleri cazip hale getirmesi köyü izole olmuşluğundan çıkarmış ve yoğun etkileşime tabi tutmuş. Kırsalda yaşayan toplumlar ihtiyaçları ise çeşitlendirilmek sureti ile tüketimin çarkına dâhil edilmiştir. Azla yetinen ve kendi kendisine yeten bir cemaat olma vasfı yitirtilmiştir. Köylü yâda kırsalda yaşayan toplum kente göçmeden küreselleşmenin araçları tarafından mekânlarında kentleştirilmiştir.

Tarih boyunca insanlığın bir sıradanlığı haline gelen yer değiştirme nüfus hareketi olmasına karşın sadece bir hareket nüfus sirkülasyonundan ibaret kalmamış ekonomik, sosyal ve siyasal sonuçlar doğuran başlı başına ve oldukça önemli bir endüstriyel olgu olmuştur günümüzde. “Günümüzde göç, belli bir zaman dilimi içinde belli bir yerleşme alanında yaşayanların, kendi iradeleri ile yaşam yerlerini söz konusu yerleşme alanının dışına taşınmaları olarak tanımlanmaktadır.”²⁰⁵ Vejdi Bilgi Göç için “Göç, sadece bir yer değiştirmeyi ve insanın mekân içinde dağılımını dile getirmez. Aynı zamanda ayrı ayrı her bir olayda bir meslek değişikliğini, sosyal bir durumun değişmesini, hatta bu akımlar sırasında birlikte taşınan insanın bütün sosyal varlığının da değiştiğini gösterir.”²⁰⁶ O halde göç, daha önce yerleşik olarak buldukları mekânlarından insanların siyasal, ekonomik, sosyal bir takım nedenlerden dolayı ayrılarak kendisine göre olumsuzluk addettikleri bu durumdan kurtulma umudu ile yapmış oldukları hatırı sayılır yer değişiklikler bütünü olarak görülebilir. En azından

²⁰³ Mustafa Yıldız, İbn Haldun'da Tarihselci Devlet Kuramı, Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi, 2010, Güz, S:10, s.44, Erişim: [http://www.flfsdergisi.com/sayi10/25-55.pdf] Erişim Tarihi: 15.08.2013.

²⁰⁴ Kıray, Kentleşme..., a.g.e. , s. 185.

²⁰⁵ Özer, Kentleşme..., a.g.e. , s. 12.

²⁰⁶ Bilgin, Sosyal..., a.g.e. , s. 50

bizim inceleyeceğim göç çeşidi bu olacaktır zira bir yaşam tazı olan tam ve yarı göçebelik (Mevsimlik işçilik, yaylacılık) değineceğim fakat inceleme alanımın merkezinde olmayacak bir çeşit olacaktır. Göçü bir olgu olarak kabul edebilmemiz için olgunun temelinde olduğu gibi hatırı sayılır bir sayıda gerçekleşmesi gerekmektedir. Türkiye de ve dünyada bu olgu kentleşmenin ve sanayileşmenin adeta yapı taşı oluşturmuştur fakat Türkiye gibi az gelişmiş ülkelerde bu nüfuz akımı büyük şehirlerin bünyesinde sağlıklı bir şekilde eritilip barındırılmadığı için gecekondular gibi bir gerçeklikte doğmuştur. Sanayideki büyüme hızı bu çaptaki bir nüfuz artışını kaldıramadığı için işsizlik problemi ve tabii ki gecekondulaşma baş göstermiş oldu. Şimdi göçün yapılış yerine göre çeşitlerini inceleyelim;

5.2. Dış Göç

Dış göç insanların türlü sebeplerden dolayı zorunlu veya gönüllü olarak ülkelerinin sınırlarının dışına doğru yapmış oldukları yer değiştirme hareketidir. “Göç, kısaca, ekonomik, toplumsal veya siyasal nedenlerle insanların bireysel ya da kitlesel olarak yer değiştirme eylemi olarak tanımlanmaktadır.”²⁰⁷ “Göç olgusunu sadece yer değiştirme eylemi ile sınırlandırmamak gerekir. Daha kapsamlı bir tanıma göre “ Göç, çalışmak ve kendine daha iyi yaşam olanakları bulmak umuduyla, insanların oturdukları yeri bırakıp başka yörelere giderek orada kesin ya da geçici olarak yerleşmeleridir.”²⁰⁸ Bu başlık altında ise bu hareketin her iki yüzünü de yani hem insanların zorunlu yer değiştirmelerine sebep olan yönünü hem de onların daha iyi koşullarda yaşama arzularından kaynaklanan isteklerinin yönünü ile ele alacağız. Tarihe bakıldığında kitlesel göç hareketlerinin çoğunlukla belirli bir zorunluluktan, savaş, sürgün, doğal afet, kuraklık gibi çevresel dayatmalardan kaynaklandığı görülmektedir. “Tarihteki ilk büyük kitlesel göç olayı, 4. yüzyıl ortalarında Çin devletinin egemenliğinden kurtulmak için batıya doğru hareket eden Hun’larına Karadeniz’in kuzeyine yerleşmesi sonucunda, buradan kaçan Cermen kavimlerinin yıllar boyunca Avrupa Kıtasını istila etmesi olarak kendisini gösteren ve bugünkü Avrupa devletlerinin temelini attığı kabul edilen Kavimler Göç’üdür.”²⁰⁹ Bu hareketin

²⁰⁷ Aksoy, Uluslararası Göç., a.g.d. , a.g.m. , s. 293.

²⁰⁸ Aksoy, Uluslararası Göç., a.g.d. , a.g.m. , s. 293.

²⁰⁹ Aksoy,Uluslararası Göç., a.g.d. , a.g.m. , s. 293

çok çeşitli sebepleri olabilir kimisinin nedeni etnik, dini, siyasi temelli çatışma, baskı, yıldırma veya sürgün olabilmekteyken kimi ise gönüllü olarak yasal veya yasa dışı yollarla yapılır. Birinci durumdaki kitlenin göç sebebi altında zorlayıcı unsurların bu kitleyi yaşadığı coğrafyadan itmesi ve onun yaşamsal alanını daralması varken ikincil durumdaki kitle ise daha fazla refah için gönüllü olarak bir ayrılma göstermiştir. Bu zorlayıcı veya isteğe bağlı sebeplerden dolayı yerlerinden ayrılan bu kitle kimi zaman iç göçü tercih ederken çoğu zamanda dış göçü yeğler. “Dış göç olgusunun gerçekleşmesinde gelinen ülkedeki itici faktörler önemli bir yer tutar. Göç eyleminin gerçekleştirileceği ülkenin çekici faktörlerinden ziyade, göç için terk edilen ülkenin itici faktörleri daha çok önemlidir.”²¹⁰ İşte bu noktada dış göçün ekseriyetinin sayısal dökümü göçün yöneliş nedenini bize bildirir. Göçlerin kimisinin zorunlu yani mecburiyetten dolayı gerçekleştiğini, bireyin dışında gerçekleşen bir takım fiziksel veya sosyal baskılardan dolayı insanların ülkesini terk etmek zorunda kaldıkları görülür. “15. ve 18. yüzyıllar arasında Afrika’dan 15 milyon insan köle olarak çalıştırılmak üzere Amerika kıtasına taşınmış; 19. yüzyılda milyonlarca insan Çin ve Hindistan’dan Amerika ve Avrupa’ya sözleşmeli işçi olarak gönderilmiş; 20. yüzyılda meydana gelen iki büyük dünya savaşı milyonlarca insanı yurdundan etmiştir.”²¹¹ Savaşlar, iç karışıklıklar, mezhepsel, dini, etnik veya siyasi baskılar, çevresel felaketler ki bu yüz yılımızda iklim göçleri olarak da kendisine isim almıştır. Bunlar gibi birçok faktör bireyi göç etmeye, zorunlu yer değiştirmeye zorlamıştır. Bu göçler komşu ülkeye sığınma orada güvenli alan bulma arayışından kaynaklanır. Birey kendisi dışında meydana gelen bu koşulların kendisine dayattığı bu duruma bir refleks olarak göç eylemine kalkışır. Göç neticesinde daha güvenilir olarak görülen dış ülke veya en yakın komşu ülke sığınılacak bir mekân olarak seçilir. Bireylerin yapmış oldukları uluslararası göçler *Mülteci, iltica, yasadışı göç* gibi kavramların gündeme gelmesine sağlamıştır. “1951 Cenevre Sözleşmesi’ne göre, mülteci (refugee), kendi ülkesi dışında bulunan, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşü sebebiyle zulüm görmekten haklı nedenlerle korku duyan ve ülkesinin korumasından yararlanamayan ya da yararlanmak istemeyen veya zulüm korkusu nedeniyle oraya

²¹⁰ Murat Özdemir, Türkiye’de İçgöç Olgusu, Nedenleri ve Çorlu Örneği, (Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi Ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Edirne, 2008, s. 21.

²¹¹ Aksoy, Uluslararası Göç..., a.g.d. , a.g.m. , s. 293.

dönmek istemeyen kişi olarak tanımlanmaktadır.”²¹² Her ülkenin kendisine bir şekilde sığınmış olan bu insanlara **mülteci** muamelesi yapma zorunluluğu vardır ki; bu uluslararası yasalar ile güvence altına alınmıştır. Ulusların ise mülteciler konusunda doğal bir takım zorunlulukları, yükümlülükleri vardır.

Küreselleşen dünyada sanayileşmenin kentleri gözde yaşam mekânlarına dönüştürmesine paralel olarak, Uluslararası göç çağımızın en büyük sosyal hareketi oluvermiştir. “Bugün 6,8 milyar olan dünya nüfusunun 200 milyonu (%3) doğduğu ülkeden farklı bir ülkede yaşamını sürdürmekte olup, gelişmiş ülke nüfuslarındaki göçmen payı 1970 ile 2000 yılları arasında ikiye katlanmış durumdadır.”²¹³ Bu çarpıcı rakamlar bize her ne sebeple olursa olsun insanların ana vatanlarını; doğup büyüdüğü yerleri, akrabalarını ve ailesini, aile büyüklerinin mezarlarının olduğu kabirleri, çocukluklarının geçtiği mekânları bırakıp kültürel olarak kendilerine pekte benzemeyen diyarlara göçüp gittiklerini göstermektedir. Bu büyük göç akımı doğal olarak göçmenlerin göçtüğü ülkelere kendi uyum sorunlarının anlamına gelmektedir ki; bu göçmenlerin sayıları onların sorunlarını da artıracaktır.

Araştırmacılara göre bu göçün çeşitlenip çoğalmasının altında çeşitli etnik, dini ve siyasi çekişme çatışma ve gerilimler olduğu gibi ülkeler arası gelir dağılımındaki adaletsizlik veya gelişmiş ülkelerdeki kalkınmışlığa karşı göç veren bu ülkelerdeki geri kalmışlık temel sebep olmaktadır. Üçüncü dünya ülkeleri diye adlandırılan az gelişmiş ülkeler uluslararası göç için kaynak teşkil etmektedirler. Sanayileşmiş, ekonomik bakımından iyi bir seviye yakalamış daha çok Kuzey Avrupa ülkeleri ise bu göçe hedef teşkil ederler fakat yeryüzündeki en büyük göçü karşılayan ülkenin ABD olduğu bilinmektedir. Dünya göçmen nüfuzunun yaklaşık olarak % 20’sini karşılayan ABD göçün olumsuzluklarını da bünyesine kattığı gibi hızla gelişen devasa ekonomisi için oldukça canlı ve ucuz iş gücü elde etmenin avantajını sağlamıştır.

“II. Dünya Savaşından sonra yıkılan Avrupa ekonomisini yeniden kurmak için 1952- 1954 yılları arasında Almanya, Fransa, Belçika, Avusturya, Hollanda gibi ülkeler kalkınma hamlesi başlatmış, bu hamle sonucu yetersiz gelen işgücünü karşılamak için dış ülkelere işçi talebinde bulunmak zorunda kalmışlardır.”²¹⁴

²¹² Nafiz Tok, Recep Korkut, Küreselleşme Ve Yerinden Olma Sorununun Çevresel Güvensizliklere Bağlı Değişen Tabiatı Bağlamında İklim Mültecileri, Akademik Bakış Dergisi, Eylül-Ekim, 2012, S: 32, s. 2. Erişim: [<http://www.akademikbakis.org>], Erişim Tarihi: 20.01.2013.

²¹³ Aksoy, Uluslararası Göç., a.g.d. , a.g.m. , s 294.

²¹⁴ Erişim: [<http://www.cogrfyaciyiz.com/dersler/nufushareketleri.html>], Erişim Tarihi:25.01.2013.

Gelişmiş ülkeler eskisine nazaran göçmen politikalarında artık pek esnek davranmamaktadırlar ve özellikle niteliksiz işçi taleplerini durdurdukları gibi izinsiz geçişlere de müsamaha göstermemektedir. Fakat siyasi sığınmacı veya savaş mültecileri diye vasıflandırılan göçler bu uygulamaların dışında tutulduğu biliniyor.

“1952’de Federal Almanya yabancı işçi çalıştırmaya başlamıştır. Avrupa’da yukarıda sayılan gelişme hamlesi başlatan ülkeler de Almanya’yı takip ederek yabancı işçi çalıştırmaya başlamışlardır. Bunlara karşılık ise gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkelerde yaşanan işsizlik sonucu birçok ülke dış ülkelere işgücü göçü vermeye başlamışlardır. Avrupa’da Yunanistan, İspanya, Portekiz, Yugoslavya, İtalya vb, Afrika’da Cezayir, Fas, Tunus, gibi sömürge devletleri de Avrupa ülkelerine işgücü vermişlerdir. Bu gün ise dünyada başta Asya, Afrika, Güney Amerika’nın gelişmekte olan ve geri kalmış ülkeleri başta Avrupa, Kuzey Amerika, (ABD, Kanada) ve Avustralya’ya işgücü vermektedir. Özellikle bu gelişen ülkeler artık vasıfsız işçileri pek almamakta yetişmiş, kaliteli eğitimli insanları almaktadır. Artık bu olay daha çok beyin göçüne doğru dönüşmüştür. Türkiye’de yurt dışına işgücü veren ülkelerin başında gelmektedir. Ülkemizde iş gücü göçleri 1960’tan sonra başlamıştır. Türkiye göç veren bir ülke olmaya başladı. Bu yıllarda başta batı Avrupa ülkelerine olmak üzere Avrupa’nın diğer ülkelerine de işgücü göçü meydana gelmiştir.”²¹⁵

Globalleşen dünya beraberinde göçü teşvik eden veya kolaylaştıran bir dünya haline gelmiştir. Alınan tüm tedbirler dolaylı olarak hem göç veren hem de göç alan ülkeler için uzun vadede bir getiri sayılabilecek bir nüfuzu dışarıda tutmaya yetmemektedir. Daha doğru bir ifade ile bu ülkeler artık nitelikli işçi arayışı içindedirler bu yüzden göçü kontrollü bir şekilde kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaya gayret etmektedirler. Gelişen ulaşım imkânları ve iletişim aygıtları sayesinde insanlar çok rahat bir şekilde sınır dışına bir şekilde çıkabilmektedirler. Sınırlar alınan tüm tedbirlere karşın, gelişen karşı teknolojiler ile yine de bir şekilde aşılacaktır. Hızlı gelişen ve yaşlanan nüfuzunu desteklemek için dışarıdan işçi alan veya sınırını bir şekilde ihlal eden insanları kendi bünyesine dâhil eden bu ülkeler için bir yere kadar bu akım oldukça olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Verilen rakamlar bize 2005 itibari ile 160 milyon insanın göçmen durumunda olduğunu söylemektedir bu da

²¹⁵ Erişim: [<http://www.cografyacyiz.com/dersler/nufushareketleri.html>], Erişim tarihi: 25.01.2013.

bize yeryüzündeki her 35 kişiden birinin göçen durumunda olduğu anlamına gelmektedir.

Uluslar arası göç ile ilgili olarak üretilen birkaç teori vardır.

1. Neo-Klasiklerin Makro Ekonomik Teorisi: “Ekonomik gelişme süreci içerisinde emek göçünün gelişmesini açıklamaktadır. Bu teoriye göre, emek piyasasındaki arz ve talep farklılıkları, göçün ana nedenini oluşturur.”²¹⁶ Bu teori temelinde emeğin kendisine sunulan bir talebi cevaplamasından ibaret olduğuna inanmaktadır. Emeğin daha yüksek ücretlerle kendisini cezbeden dış ülkelere veya kentlere doğru göçtüğüne inanan teori için göçün temel nedeni ülkeler arası ücret farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Bu ücretlerin arasındaki farklılıkların oranı göçün şiddetinde oldukça belirleyici etkiye sahiptir.

2. Dünya Sistem Teorisi: “Bu tezin odak noktası, kapitalist sistemdir. Dünya ekonomik sistemi içerisinde kapitalist yapıya sahip olan ülkeler, diğer ülkelerden ucuz işgücü ithal ederek maliyetleri düşürmeyi amaçlamaktadırlar.”²¹⁷ Bu teori aslında kapitalist sistemi ülkeler üstü bir konuma oturarak bu sistemin sürekli olarak maliyetleri düşürmek adına ucuz iş gücü bulma gayretine dikkat çeker bu ihtiyacın varlığının şiddeti nispetinde göçlerin şiddetinin artıp azalacağını öngörür. Bu teori ucuz iş gücü elde etme ve karlarını olabildiğine maksimize etme eğiliminin bir yansıması olarak dünya devletlerinin üstünde bir kapitalist eğilimin yasadışı veya yasal göçü teşvikini ifade eder. Kapitalizmin sürekli büyüme ve genişleme, sermayesini sürekli olarak artırma eğilimi üzerinden yürüyen ekonomik yapısı olabildiğinde düşük maliyetli ürün elde etmeyi amaçlar ki bu ucuz iş gücü demektir. Ucuz iş gücü ise belli bir doyuma ulaşmış, sosyal güvenceye kavuşup, sendikal kazanımlar sayesinde oldukça refaha ulaşmış batılı işçilerle sağlanamayacağı ise kesindir.

3. Bağımlılık Teorisi: “Tezin temelini oluşturan düşünce, sanayileşen bir merkez ve tarımsal bir çevre arasındaki eşitsiz ilişkilerdir. Uluslararası boyutta düşünüldüğünde, merkezde bulunan ülke, çevresindeki üçüncü dünya ülkelerinin sömürerek gelişmesine devam eder.”²¹⁸ Bu teori esasında iç göçe yönelik olarak yapılan bir akıl yürütmenin ve çıkarımların dizgesi ağırlıklıdır. Sanayileşen ve ekonomik olarak kalkınan bir şehrin veya uyarılma ile ülkenin merkez haline

²¹⁶ Özdemir, Türkiye’de İçgöç..., a.g.e. , s. 17.

²¹⁷ Özdemir, Türkiye’de İçgöç..., a.g.e. , s. 18.

²¹⁸ Özdemir, Türkiye’de İçgöç..., a.g.e. , s. 19.

dönüştüğünü buna karşılık ülke ölçeğinde kırsal alanın ise çevre birim olarak çekiciliğini kaybetmiş, sanayi kollarının getirisi yüksek işlerinden dolayı cazibe merkezlerine dönüşen kentler kırsaldan beslenmektedir. Fakat bu kentin bağlı olduğu veya ihtiyaç duyduğu bir şeydir. Aynı teori merkezleşen ve cazibeleri oldukça yüksek düzeye ulaşan sanayileşmiş ülkelerin bu anlamda üçüncü dünya ülkelerinin insanlarını kendisine çekmekte ve onları emek konusunda sömürerek karlılıklarını artırmaktadır.

Göçün bir kuralı veya yasa var mıdır? Ernst Georg Ravenstein günümüzde halen kullanılan kanunlar öne sürmüştür. “Göç olgusu üzerine yazılan ilk açıklayıcı bilgi 1885 yılında Ernst Georg Ravenstein tarafından yazılan “The Laws of Migration (Göç Kanunları)” isimli yazıdır. Ravenstein, göç olgusunun çeşitli kanunlara bağlı olduğunu ve bu kanunlara bağlı kalınarak göç eyleminin gerçekleştiğini iddia etmiştir.”²¹⁹ Bu kanunları birkaç madde altında toplanabilir.

Göçmenler ile göçü bir yaşam stili olarak benimseyen insanlar ile iç veya dış göç yapan insanların statüleri farklıdır; göçmenler kısa mesafede hareket ederken diğerleri deniz aşırı dahi yolculuk yapabilirler.

Uzun mesafede hareket eden göç edenler yolculuklarını daha çok sanayileşmiş veya kalkınmış en azından kendi ülkesinden daha iyi imkânlarla sahip ülkelere doğru yaparlar. Kırsal alan insanı kentlerde yaşayanlara oranla göçe daha yatkındır. Kırsalın kalkınmışlığının veya iş bulma imkânının daha düşük olması tarımsal üretimden sanayi üretimine geçilmesi, insanların beklentilerinin yükselmesi ile mevcut kazancın onlara yetmemesi etkili sebeplerdendir.

Şehirler bu göç dalgasından daha da büyüyerek çıkar ve modern kentler bu süreçlerin neticesinde şimdiki hallerine kavuşmuşlardır. Göç hareketi göç ettiği yeri şehirleşme olarak geliştirdiği gibi ekonomisine, bayındırlığına da çok olumlu etkiler ve katkılar sağlar. Göçün ana eksenini günümüzün şartlarında şehirlere doğru veya en büyük şehirlere doğru olmaktadır. Göçün en temel tetikleyici ekonomiktir. İster bu göçmenler için olsun ister diğer göçer tipleri için olsun temelde ekonomik kaygılar ile hareket edilir.

²¹⁹ Özdemir, Türkiye’de İçgöç..., a.g.e., s.16.

5.3. İç Göç

Göçleri, ülke sınırlarının içine doğru yapılan veya ülkenin sınırlarının dışına doğru yapılan göçler diye ayırmak mümkündür ki bu tiplmeyi mesafe ve ülke sınırlar belirlemektedir. “Göç çalışmalarının sınıflandırılmasının en temel ayrımlarından birisi hiç şüphesiz ulusal sınırlar içindeki göç (içgöç) ile uluslararası göç (dış göç) arasındaki ayrımdır.”²²⁰ Göçün çok fazla sebeplerden kaynaklanan bir olgu olduğunu bilmekteyiz; bireyler bu sebeplerden birinin veya bir kaçının etkisi ile bulunduğu mekânı terk ederek yeni bir umutları ile birlikte mekân değiştirir. İstatistikler bize başlıca sebepler olarak işsizlik, gelir adaletsizliği, yoksulluk, savaşlar, siyasi baskılar gibi birkaç başlığı ön plana çıktığını göstermiştir ama bu başlıkların bir kaçını ekonomik sebepler adı altında toplayabiliriz. “Yapılan, bir araştırmaya göre deneklerin % 40,2’i bir diğer araştırmaya göre ise % 35,8’i “iş bulmak” maksadıyla göç ettiklerinin ortaya konması bu gerçeğin varlığına ışık tutmaktadır.”²²¹ İnsanlar ekonomik sebeplere dayanarak önce kendilerine en yakın şehirlere orda da iş bulamazsa veya umduğunu elde edemezse daha büyük bir şehre olmadı en son ihtimal ise yurt dışına göç etmektedir. Ayrıca önceden göç etmiş bireylerin ikinci bir göçe daya yatkın olduğu da biliniyor. Yani daha önceleri büyük şehirlerin birine göç etmiş bireylerin yurt dışı göçe daha meyilli olduğunu görmek mümkündür. İç göç bireylerin köyden kasabaya, kasabadan şehre, şehirden büyük şehre doğru yaptığı ve aynı ülkenin sınırları içinde kalan göçlerdir.

İç göç olgusunun her ülkenin dış göç olgusunda olduğu gibi kendisine has bir takım özel sebepleri olmasına karşın temelinde yatan en önemli neden yine ekonomidir. Göç olgusunun içinde inceleyebileceğimiz iç göç olgusu göç olgusunda olduğu gibi temelinde insanların ekonomik kaygıları ve refaha kavuşma umudu yatmaktadır. İş kollarının çokluğu ve çeşitliliği niteliksiz işçiler için oldukça cazip çalışma ortamları sağlamaktadır. Geçici, yorucu, güvenceleri pek olmayan bu işler geçici bir şekilde çalışarak kısa dönemde bir gelir elde etme uğraşısında olan birey için cazip iken uzun vadede ise ülkenin çalışma ve sosyal hayatına zararları dokunan bir yapı meydana getirmektedir. Sanayi çarklarının çalışması için çok gerekli olan bu göç hareketlerinin devamlılığı hayati olduğu gibi bu hareketin kontrolsüz ve ekonomik

²²⁰ Şahin, Aydın örneğinden..., a.g.e. , s. 96.

²²¹ Taşçı, Bir Sosyal..., a.g.d. , a.g.m. , s. 186.

çalışma sektörlerinin bu hareketi karşılayamaması sorunlar doğurur. Bu sorunları gecekondulaşma ve iş gücünün ucuzlaması neticesinde emeğin çok düşük oranlarda nemalandırılması gibi iki önemli başlıkta toplamamız mümkündür.

İç ve dış göç arasındaki ülke sınırları aslında sosyolojik olarak çok şey ifade etmektedir. “İçgöçün ve dış göçün sonuçlarının farklı boyutlarda olduğunu, bunun yanında uyum ve bütünleşme sorunlarının aynı özellikleri taşımadığını söylemek mümkündür. Çünkü iç göç hareketinde en büyük problemin daha çok ekonomik sorunlar üzerine kurulduğunu, yapılan çalışmalardan hareketle bilmekteyiz. Buna karşılık iç göç hareketinde bütünleşmenin diğer unsurları olan kültürel, sosyal, dilsel ve dinsel faktörler açısından bireyler sosyal sermayeleri yönüyle “sıfır” noktasından başlamamaktadır. Buna karşılık dış göç araştırmalarının verileri de göstermektedir ki; dış göçün ekonomik bütünleşme sorunsalının yanında kültürel, dilsel, siyasal, sosyal, dinsel pek çok konuda daha büyük sorunlarla karşı karşıya kalınabilmektedir.”²²²

İç göç özellikle kentlerin gelişmesi ve büyümesi için oldukça önemli katkılara sahiptir. Sürekli artan nüfuslarının emeği üzerine yükselen bu kentlerin gelen göçü iyi bir şekilde ve başarılı bir pozisyonda karşılayabilmesi marifettir. Aksi takdirde gelen göçün sağlıklı ve planlı bir karşılaması hem kentleşme adına bir yıkım hem de sosyo-ekonomik hayatta yabancılaşma ve anomi gibi sorunlara sebep olur. Bu tür plansız ve hazırlıksız göçler gecekondulaşma gerçeğini doğurmaktadır. İşgal edilen devlet veya şahıs arazileri üzerine kurulu kayıtsız dolayısıyla eğitimden, vergilendirmeden uzak ve suçla yakın bir nüfus yaratılmış olur. Bu göçlerin sebebi olan iş imkânlarının gelen nüfusu doyuracak veya tatmin edecek derece bir maddi tatmin sağlaması veya çeşitlilik sergilemesi şarttır. Aksi takdirde yeniden ve yine bu tür işsizlikler ortaya çıkar. Yoğun göçle birlikte işgücü ucuzlar, iş gücü için iş alternatifleri azalacağından dolayı kaçak ve sağlıksız ortamlarda çalışma oranı artar, yasal olmayan yollarla gelir elde edilmeye çalışılır ve ardından sosyal kontrol mekanizmalarından arınmış bireyler için yasa dışılık en sık başvurulan ve tercih edilen bir yol olur. Kısacası az gelişmiş ülkelerin kaderi veya sorunsal durumundaki gecekondulaşma gerçeğinin temeli sanayinin gelişimin göçle gelen nüfusu karşılayamaması veya onu eritememesi sorunudur.

²²² Şahin, Aydın Örneğinden..., a.g.e., s. 96.

4.3.1 İç Göç ve Türkiye Örneği

Her ülkenin kendisine özel bir takım toplumsal koşullarının olduğu ve bu koşulların çerçevesinde göçün zamanı, yönü, sebepleri çeşitlilik ve farklılıklar göstermiştir. Ülkelerin sahip olduğu özel koşullara karşın, daha önce değindiğimiz gibi göçünde bağlı olduğu evrensel kurallar veya kanunlar söz konudur. Türkiye bu genel kurallara veya kanunlara bağlı ve kendi özel sebeplerine göre tarihinde göç ve kentleşmeyi gerçekleştirmiştir. Özer İnan'a göre; "Türkiye'de 1950'lerden itibaren yaşanan kapitalistleşme sürecinde sanayileşme ve tarımdaki hızlı makineleşme kırsal alanda toprak-nüfus dengesinin bozulması, toprak mülkiyetinde kutuplaşma gibi nedenler üretim dışı kalan işgücünün yeni geçim kaynakları elde etmek için büyük kentlere göçe yöneltmiştir."²²³ Türkiye cumhuriyetinin dünya ülkelerinden çokta farklı olmayan göç serüveni böylece başlamış oldu.

"Osmanlı Devleti'nin tarih sahnesinden çekilmesiyle birlikte Cumhuriyet Türkiye'si, dünya tarihinin "klasik anlamdaki son imparatorluğunun" bıraktığı sosyal yapıyı da devralmıştı. İmparatorluğun gücünü aldığı büyük toprak sistemi, geride tam anlamıyla köylü bir toplum bırakmıştı. Devralınan sosyal yapı içinde, "bu dönemde Nüfusun % 80'inden fazlası köylerde yaşamaktadır."²²⁴ Türkiye de kendine has toplumsal sebepler dolayısıyla belli dönemlerde dalgalanan göçlere kendi şehirlerini muhatap etmiştir. Ama en nihayetsinde ülkemizin de dâhil olduğu göçün evrensel kuralları vardır ve bu kuralların şekillendiği dünyanın konjonktürel siyaseti ve dengeleri söz konusudur. Bu evrensel kurallara daha önceki konularda değinmiştik ve biliyoruz ki günümüzün modern göçünün doğasının artık sanayileşen, ekonomik olarak büyüyen kentlere doğru bir nüfus akımı söz konusudur. Tarım sektörünün makineleşmesi ve eski karlılığının kalkması, artan nüfusu besleyemez olması ile köy cazibesini yitirmiştir. Bu dönemde özellikle genç nüfus büyük şehirlere iş bulmak ve çalışmak umudu ile akmıştır. Türkiye gibi sanayileşmeye başlayan ve kentli nüfusun yaklaşık olarak sadece % 16,4'ü kentlerde yaşayan bir ülke için kentlerin nüfus akımları ile beslenmesi şarttır.²²⁵

Kentleşme açısından Türkiye örneği, imparatorluktan sonra kurulmaya çalışılan Cumhuriyet rejiminin yüklenmiş olduğu yeni bir devlet sisteminin inşası misyonu ile

²²³ Özer, Kentleşme..., a.g.e. , s. 24.

²²⁴ Şahin, Aydın Örneğinden..., a.g.e. , s. 125.

²²⁵ Şahin, Aydın Örneğinden..., a.g.e. , s.125.

paralellik arz eder. Zira Cumhuriyet ideolojisi kırsal üzerine kurulu eski toplumsal ve geleneksel yapının kentleşme sayesinde muasır medeniyetler seviyesine evrilmesini hedeflenmiştir. “Bu nedenle, ‘eski sistemin’, toprak üzerine kurulu bir sistem olması yönüyle, yeni sistemin kentler üzerine kurulu bir sistem olması gerekliliği ortaya çıkmıştı. Bu gereklilikle, yeni kurulan devletin modernleşme tahayyülleri de mekâna farklı anlamlar yüklemişti. Yani yeni devletin mekânsal yerleşiminin, onun yeni kimliğini ortaya koyacağı düşünülüyordu. Bu nedenle eskiden kopuşu ve yeni ideolojiyi ortaya koyan, ‘yeni kentlere’ ihtiyaç vardı.”²²⁶ Bu yapılanmanın en büyük esirinin Ankara olduğunu görürüz. Göçlerin kentleri modern anlamdaki kentlere dönüştürdüğü ve ardından bunların bazılarını metropollere doğru olgunlaştırdığı, nüfusu çoğalan kentlerin ise ülkenin tüm ekonomik, kültürel ve siyasi yönelimlerini kendisine doğru kanalize ettiğini biliyoruz. Yeni kurulan bir rejim için kentlerin bu modernleştirme işlevleri oldukça hayatidir. “Batı medeniyeti, sistemli kentler üzerine kurulmaktaydı ve kentli bir medeniyetti. Osmanlı imparatorluğu ise tamamıyla köylü ve toprağa dayalı bir sistem üzerine kurulmuştu. Bu sebeple onun Batı’nın ulaştığı modernleşme sürecini yaşaması imkânsızdı.”²²⁷ Toprağa dayalı bir halk eğitilemez ve medenileştirilemezdi. Kentli topluma okullar ve yaygın eğitim kurumları yolları ile ulaşmak ve istedik doğrultuda bu insanlar üzerinde değişiklik sağlamak mümkün görülmektedir.

Türkiye modern dünyaya dâhil olmak isteyen bir ulus devlet olarak ketleşmeye ayrıca bir önem atfetmiştir. Türkiye’nin kentleşmesi için özellikle 1945 ile 1950’li yılları bir dönüm noktasıdır. “Bu dönemin başından itibaren, verilere yansıyan rakamlarla görülmektedir ki kırdaki büyük miktarlarda kopuşlar ortaya çıkmıştır. Dönemin hemen başında “köyden kente net iç göç 1945–1950 arasında 214.000 iken, 1950–1955 arasında 904.000’e çıkmıştır.”²²⁸ Bu tarihten itibaren insanlar İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli, Mersin gibi şehirlere yoğun olarak göç etmiştir. Bu göçlerde Türkiye’nin Marshall yardımlarını meyvelerinin topladığı anlamı çıksa da²²⁹ bu göçlere kırsalın makineleşmesinin yani iticiliğinin artması da eklenilebilir. “1948’den bu yana Türkiye’de tarım üretimi önemli ölçüde modernleştirilmiştir. Genişletilen tarımsal kredi, artan traktör sayısı, yaygınlaştırılan sulama alanları, artan

²²⁶ Şahin, Aydın Örneğinden..., a.g.e. , s.125.

²²⁷ Şahin, Aydın Örneğinden..., a.g.e. , s.127.

²²⁸ Şahin, Aydın Örneğinden..., a.g.e. , s. 139.

²²⁹ Şahin, Aydın Örneğinden..., a.g.e. , s. 135.

gübre kullanımı ve her şeyden önce küçük köylü işletmelerinin yerine büyük işletmeleri çalıştıran çiftçilerin geçmesi, hızla küçük toprak sahiplerini kentlere göç etmeye zorlamıştır.”²³⁰ Bu iş eksenli yoğun göç ardından ailelerin bu kentlere taşınması ile birlikte daha da yoğunlaşmıştır. “Beşer yıllık nüfus sayımı dönemlerindeki gelişmeler incelendiğinde, görülmektedir ki; son 47 yıldaki nüfus artışının ortalama olarak 5’te 4’ü kentlerde yer almıştır. Bu dönem içinde, kırsal nüfus yılda ortalama % 1 oranında arttığı halde, genel nüfusun ortalama artış hızı % 2,5’e yakın olmuştur.”²³¹ Özellikle 1970 ile 1980 yılları arası artmaya devam eden kırdan kente göç ülkenin sanayisinin hızını aşmış böylelikle göç eden fakat işsiz veya vasıfsız düşük ücretlerle çalışan bir kitle ortaya çıkmıştır. Sanayileşmenin hızı göçün hızının altında kalınca gelen göç dalgası sanayi kolları tarafından karşılanacak düzeyde olmamıştır. Böylelikle gecekondulaşma sorunu doğmuştur. Kentte yaşayan fakat kentli olamamış bu insanlar mekân itibarı ile de kentten çok uzak yaşamak zorunda kalmışlardır. “Gecekondu henüz köylü kültüründen ve ilişkilerinden kurtulamamış, kentli-modern değer ve yaşam tarzını benimseyememiş, ne köylü ne de kentli olan bir kişi olarak görülmektedir.”²³² Kenti karşılayamayan bu göçerler için tam manası ile arada kalma durumu söz konusudur.

Oransal olarak bakıldığında ise artık Türkiye’nin bir kentsel bir ülkeye dönüştüğünü görebilmekteyiz. “1980’li yılların başına gelindiğinde Türkiye’de en azından istatistikî anlamda da olsa, bir birine denk kırsal ve kentsel nüfus ortaya çıkmıştı. Hemen akabinde ki yıllarda da bu oran kentsel nüfus lehine dönmeye başlamıştı. Yani 1980 ve sonrasında artık Türkiye, kentli bir toplum ve sayısal olarak da hızla, gelişmiş ülkelerin kent rakamlarına doğru ilerleyen bir ülke haline gelmişti. Yani Cumhuriyetin hemen basında % 20’leri dahi zor bulan kentli nüfus miktarı 1980’lerde toplumun yarısından fazlasının kentlerde yaşadığı bir görünüme kavuşmuştu.”²³³ Kent nüfusunun kırsal nüfusa oransal olarak daha fazla artıyor olduğunu görmekteyiz. “ 1945 ile 1997 yılları arasında geçen 50 yıllı aşkın sürede

²³⁰ Şahin, Aydın Örneğinden..., a.g.e. , s.37.

²³¹ Keleş, Türkiye’de..., a.g.e. , s. 57.

²³² Pınar Uğur, Modernleşme ve Arabesk Kültür, Sosyoloji Notları, Üç Aylık Dergi, Sayı: 7, Ankara, 2009, , s. 9.

²³³ Şahin, Aydın Örneğinden..., a.g.e. , s. 153.

Türkiye nüfusu 3 kat artış göstermiştir. Oysa aynı dönemde kentsel alanların (il ve ilçe merkezleri) nüfuslarında 9 kata yaklaşan bir artış olmuştur.²³⁴

Türkiye'nin nüfus istatistikleri aşağıda verilmiştir.²³⁵

Grafik -2 :1927-2012 Yılları arasında Kırsal ve Kentsel Nüfusun Sayısal ve Yüzde Dağılımı				
Yıl	Kır	Kent	Kır (%)	Kent (%)
1927	10.342.391	3.305.879	75,8	24,2
1935	12.355.376	3.802.642	76,5	23,5
1940	13.474.701	4.346.249	75,6	24,4
1945	14.103.072	4.687.102	75,1	24,9
1950	15.702.851	5.244.337	75,0	25,0
1955	17.137.420	6.927.343	71,2	28,8
1960	18.895.089	8.859.731	68,1	31,9
1965	20.585.604	10.805.817	65,6	34,4
1970	21.914.075	13.691.101	61,5	38,5
1975	23.478.651	16.869.068	58,2	41,8
1980	25.091.950	19.645.007	56,1	43,7
1985	23.798.701	26.865.757	47,0	53,0
1990	23.146.684	33.326.351	41,0	59,0
2000	23.797.653	44.006.274	35,1	64,9
2010	17.500.632	56.222.356	23,7	76,2
2012	17.178.953	58.448.431	22,7	77,2

1980'li yıllar Türkiye'nin göç haritasındaki yoğunluğun Doğu illerine doğru kaymış olduğu yıllardır. Zira bu yıllar terör örgütünün eylemlerini başlattığı ve can güvenliğinin tehlikeye girdiği yıllardır. Daha önceleri Karadeniz ve İç Anadolu ile birlikte göç veren bu bölge ki özellikle Güneydoğu Anadolu bölgesinde artan terör olayları ve kolluk kuvvetlerinin de yanlış uygulamaları ile birlikte en fazla göç veren bölgeler konumuna yükselmiştir. "Siyasal karışıklıklar zorunlu göçlere yol açıyordu. Bazı köyler güvenlik nedeniyle boşaltıldı, bazı köylerde güvenliğin yanı sıra siyasal karışıklıkların da arttırdığı ekonomik nedenlerle boşalmaya başladı. Siyasal nedenli göç, etnik grupları kentlere getirdi ve yerleştirdi. Yeni gelenler ya kentlerin çeperlerinde dönüşemeyen eski gecekondu mahallelerine kiracı olarak eklendiler ya da

²³⁴ Özer, Kentleşme..., a.g.e., s. 25.

²³⁵ Erişim: http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye_demografisi. Erişim Tarihi: 20.05.2013

kent merkezinde zenginlerin çeperdeki yeni konut alanlarına yerleşmesi ve ticaret, küçük imalatın dışı kaçması ile boşalan çöküntü alanlarına girdiler.²³⁶

Özellikle 1990'lı yıllar doğunun olağanüstü hali yaşadığı yıllardır bu yıllarda insanların özellikle devlet kanallı şiddetle yâda zorlama ile yerlerini terk etmeleri merkezi yönetime karşı bir nefrete sebep olmuştur. Doğu ve Güney Doğu Anadolu'da son rakamlara göre, devletin güvenlik nedeniyle boşalttığı 3.193 köy ve göçe zorlanan 385.000 köy sakini var.²³⁷ Zorunlu göç konusunda yapılan araştırmalarda, zorunlu göç edenlerin 1990 sonrasında önemli bir yüzdesinin bölgede can ve mal güvenliklerinin sağlanmaması nedeniyle göç ettikleri vurgulanmakta. Böylece can ve mal güvenliğinin sağlanmadığına inanan bu grup, bunun nedenleri olarak, araştırmanın yapıldığı yöreye göre değişen oranlarda PKK terörünü ve kolluk kuvvetlerinin baskısını göstermekte. Böylelikle terörle mücadele ortamında doğan yeni mağduriyetlerin mağdurları aynı gecekondu sakini olarak siyasi olarak örgütlenip belirli bir siyasi olgunluğa getirildiler. Bu göçler ve oluşan yeni tip varoşlarda yasadışı sol ve bölücü sol örgütlerin aktif etkileme alanları doğmuştur. Göç eden bireylerin baştan beri sahip olduğu memnuniyetsizlik duygusuna yani zorla yerinden edilme mecburiyetine bir de ekonomik sorunlar da eklenince ortaya oldukça gayri memnun bir kitle çıkmıştır. Tüm bu unsurlara şehir merkezlerinin nimetinden faydalanamamanın yani öteki olmanın da verdiği varoş isyanı ile birleşince ortaya garip bir harman çıkmıştır.

Göç İstanbul gibi bir metropolü doğurmuş, Adana ve Mersin gibi devlerin yaratılmasına sebep olmuştur. Doğuda Van, Diyarbakır ve Şanlıurfa gibi doğu merkezli cazibe merkezlerini yaratmıştır. Batı illerinin kenar mahalleri Kürt kökenli veya doğu illerinden gelen göçler ile çeşitlenmiştir. Bu bölgeler arası bir tanışıklığı artırmış her ilin merkezinde her bölgeden insanı görmek mümkün hale gelmiştir. Fakat niteliksiz suçlar, sağlıksız şartlar, eksik alt yapı sorunları, kayıt dışı ekonomi, kontrolsüz bölgeler ve tabii ki terör örgütleri için yatkın eğitimsiz işsiz genç kitle bu göçlerin neticesinde büyük şehirlerin tanıştıkları sorunlar olmuştur.

²³⁶ Şahin, Aydın Örneğinden..., a.g.e., s. 157.

²³⁷ Erişim:<http://www.dersindir.net/indir/turkiyede-ic-goc.doc>. Erişim Tarihi: 11.09.2013

4.3.2. İç Göç ve Uyum Sorunları

Göç modern toplumların oluşmasının en büyük müsebbibi ve modern kentleri meydana getiren en önemli etkidir, sanayinin çarkları göçten alınan taze iş gücü sayesinde dönebilmiş ve küresel ölçekte bir ekonomik kalkınma bu sayede sağlanabilmiştir. Kırsalın nüfusu son iki veya üç yüzyıl boyunca meydana gelen bu yer değiştirme olgusunu tam olarak yerine getirmeseydi ve onun yerine yerinde kalmayı tercih etseydi bu dediklerimizin tamamını yaşamak imkânsızdı. Yerinde kalkınmak, sanayileşebilmek veya modernleşebilmek imkân dâhilinde olabilecek bir şey değildir bizce. Şehirlerin belli bir nüfus yoğunluğuna ulaşması ve kendi hizmet sektörünü, alternatif meslek çeşitliliğini doğurması ve böylelikle yoğun nüfusun avantajlarının bu sayede değerlendirilmesi söz konusu olabilir. Bir arada olmak eğitim, alt yapı, kültürleme, sağlık, güvenlik gibi bir takım hizmetlerin hem kolay hem de ucuz bir şekilde verilmesini sağlamakta bu hizmetlere ulaşmayı kolaylaştırmaktadır. Bu nazarla göçe baktığımızda göçün modernleşmenin, kapitalizmin, modern kentleşmenin belki baş müsebbibi olmasında bu üç önemli oluşumun devamı ve oluşumunda oldukça etkin roller üstlendiğini söyleyebiliriz. Göç olgusunu bu üç önemli oluşumdan söküp alma imkânımız olsa bunlardan geriye bir şey kalır mıydı veya oluşumları bu şekilde ve düzeyde olur muydu bilinmez. Göç kentlere getirdiği gecekondu gibi şekilsel bozulmalara, gettolar gibi kültürel bozukluklar, yabancılaşma gibi ruhsal ve psikolojik bozukluklara, rağmen bu kentlere çok şey kazandırmış bir toplumsal harekettir.

Göçü özellikle az gelişmiş ülkeler için sorun yapan nedenlerden biri şüphesiz onun yeterince hazırlıklı bir şekilde karşılanamamasıdır. Gecekonduların kendisine has uyum sorunları ve ayrıca kentleşmenin doğası gereği olarak insanların üzerinde meydana getirdiği diğer başka uyum sorunları şeklinde diye üç ayrı başlıkta incelenebilir. Kentlerin bir doluluk oranı ve göçü karşılayabilme düzeyi vardır bu düzey aşıldığı zaman ortaya yeni taşındığı ilde işsiz kalmış ve ortamını yani sosyal kontrol araçlarını yitirmiş, kentli olamamış ara form diyebileceğimiz mekânlarda yaşayan bireyler kalır. Türkiye'deki sanayileşme hızı ile nüfus artış hızı şehirlerde aynı doğrultuda olamamıştır; yani sanayi sektörü gelen göç dalgasını tam manası ile karşılayamamıştır. Bunun biricik nedeni ise makineleşmeye başlayan tarım sektörünün hızının şehirlerin sanayi sektörü ile aynı hızda olamamış olmasıdır, tarım sektörünün işsizleri yani tarımın makineleşmesinin getirdiği fazlalık sanayi sektörüne yönelmiştir

ve iş bulma ümidine kapılmışlardı. “Türkiye’de kısa zaman aralığında çok yoğun bir göç yaşanmıştır. Sanayileşmenin eşlik etmediği bu süreç önemli sosyo-ekonomik sorunlara neden olmuştur.”²³⁸ Sanayileşme hızının yüksekliği ve göçlerin çok kısa bir süre zarfında meydana gelmiş olması ki bu da önemli bir etkidir zira günümüzde sanayileşmiş veya sanayi sonrası ülkeler diye adlandırdığımız ülkelerde bu süreç yüzyıllara yayılarak sağlanmışken Türkiye örneğinde bu olgu 30–40 yıllık bir zaman dilimine yayılmaya çalışılmıştır. Belirli bir zaman dilimine yayılmayan bu sanayi göçlerini ememeyen kentler oldukça fazla işsizle veya niteliksiz iş gücü ile dolmaya başlamıştır.

İç Göç ile yer değiştiren bireylerin yaşadıkları uyum sorunlarının uluslararası göçlerde yaşandığı düzeydeki kadar yüksek bir seviyede olmadığı aşikârdır. Lakin şu iyi bilinmelidir ki yaşadığı yeri kendi tabirimiz ile memleketini her ne sebeple olursa olsun bırakıp giden biri için uyum problemleri gözlemlenecektir. Zira bireyler alışkanlıkları üzere doğar ve bu alışkanlıklarının devamı onların hayatlarını kolaylaştırır bu alışkanlıklar zamanla bireyin geleneği, örfü, âdeti oluverir. Bu elde edilen sosyal kazanımların bireyin davranış kalıplarına sirayet etmesi ve bireylerin zihin dünyasında kendisine yer bulmaya, zamanı ve yeri geldiğinde ise kendini tekrarlanma isteğinde bulunması çok doğal bir durumdur. Bireyler karşılaştıkları bu yeni ortamlarla kıyaslayacakları kendi geleneksel kalıplarına sahip olarak geldikleri bu kentlerde kendilerine göre bir takım ön yargılar ve tepkiler geliştirirler. Uyum süreci ise bu yeni durum ile kendi kalıplarının uyumlanması anlamına gelecektir. “Geleneksel kültürel değerlerin göç edilen ortamlarda yaşatılmaması, göç edilen yerle de ortak değerlerin oluşturulmaması pek çok sorunu gündeme getirmiştir.”²³⁹

İrade esasına göre göçleri zorunlu ve gönüllü göçler diye ayrabiliriz sanırım. “Göç, fertlerin kendi inisiyatifleriyle gerçekleştirdikleri, serbestçe oluşan bir mobilite olabileceği gibi, fertlerin arzuları dışında çeşitli kuvvetlerin etkisiyle de gerçekleşebilir. Fertler daha iyi hayat şartları, is imkânları, mali olanaklar, emniyet, istikrar ve çeşitli sosyal imkânlar elde edebilmek arzusu ile serbestçe yer değiştirebilirler.”²⁴⁰ Ekonomik çerçevede meydana gelen bu göçler isteğe bağlı, gönüllü göçlerdir en azından savaşımlardan, baskılardan, zulümlerden kaçan veya sürgün

²³⁸ Özer, Kentleşme..., a.g.e. , s. 28.

²³⁹ Özer, Kentleşme..., a.g.e. , s. 29.

²⁴⁰ Şahin, Aydın Örneğinden..., a.g.e. , s. 97.

edilen bireylerin yaşadıkları düzeyde bir kırgınlık veya mecburiyeti içermemektedir bu göçler. Türkiye’de ve dünyada göçlerin ekseriyetinin gönüllü ekonomik göçler olduğunu varsayarak uyum sorununa yaklaşmakta fayda vardır. Fakat bu göçlerin gerekçeleri böyle olsa dahi 1980 li yıllarından itibaren gerek askeri darbeler ile dış ülkelere sürgün veya baskı yoluyla siyasi sığınmacı olarak giden insanların varlığı gerek ise artan terör olayları yüzünden güvenlik endişesi ile yerlerini terk eden veya terke zorlanan insanların varlığı bizim kaidemizi bozacak göç hadiselerindedir.

Gerekeceyi ister ekonomik ki çoğunluk bu minvalde, isterse de terör veya siyasi baskı olarak alalım, her ne sebeple olursa olsun yer değiştirme eylemi birey için yeni ortam demektir. Göç hem bireysel hem de toplumsal bir olgudur göçenler hem ayrıldıkları yerleri hem de taşındıkları yerleri etkilemektedir. Bizler bireylerin her ne surette olursa olsun yer değişikliği esansında ortam değiştirdiğini ve değişiklikten kaynaklanan sorunların doğduğuna inanmaktayız. Sosyal bir organizasyon olan toplum, kendisine sonradan eklenen bu unsurları savurarak onları öteki yâda diğeri yapabileceği gibi bu organizasyonun ahenginin bu yeni toplumsal unsurlar tarafından bozulması da beklenebilir. Bu ahenk çoğu zaman çete faaliyetleri, yasadışı örgütsel faaliyetler, mafyavari yapılanmalar, hırsızlık, gasp, kapkaç gibi basit veya organize suçlar olarak kendisine isim bulur.

Gecekondu Gibi Mekânların Doğurduğu Uyum Sorunları; uyum problemi aslında kendini mekânsal olarak şehrin ayrı bir yerinde tutmalarından anlaşılacağı gibi bireylerin kent ile kendilerini kaynaştıracak olanağa bir nevi sahip olamamasından kaynaklanır. “Kent göçmenleri, kendileri gibi onanlarla çevrili durumdadırlar, akraba, hemşeri ve kendisi gibi köyden göçmüş komşularıyla birlikte yaşamakta ve çoğu zamanını onlarla geçirmektedirler. Bu durum, kentte geçirilen yıllarla değişmemektedir.”²⁴¹ Kentlere ilk etapta göçen bireyler geçiş formları diye adlandırılacak gecekondu gibi mekânları seçerek belirli bir maddi imkâna kavuştuktan sonra kentlerin merkezlerine doğru daha iyi yerlere taşınarak kentle ve onun kültürü ile bütünleşirler. “Kırsal tarımsal yapıdaki değişme ile kentsel endüstriyel yapıdaki değişme arasındaki hız farkı yüzünden kentlere yığılmış üretici olmayan küçük hizmet işlerinde çalışıp çok az bir geliri bulunan büyük yığınların gerek çalıştıkları işte

²⁴¹ Tahire Erman, Kentteki Göçmenin Bakış Açısından Kent/Köy Kimliği: “Niçin Köylüyüz Hala?”, Erişim: http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/51/1/18_tahire_erman.pdf. Erişim Tarihi: 21.05.2013, s. 295.

gerekse kazandıkları küçük gelirlerinde bir güvenlikleri yoktur.”²⁴² Böylece yaklaşık olarak birkaç yıl sürecek bu geçici barınma mekânları bireyler için bir kültür yaşama ve oluşturma yeri olmadan terk edilerek kentlerle bütünleşmek ve onun asıl renklerini taşıyan mekânlara yerleşeceklerdir. Yani gecekondular gibi mekânlar bu yönü ile oldukça işlevsel görülmektedir. Bu süreç sanayileşmiş ve göç oranları düşük olan ve olan göçü ise çok rahat bir şekilde emebilen bir ekonomik yapıya sahip ülkeler için geçerli, olağan ve ideal bir süreçtir. “ Çağdaş olmayan kentlerde kırlardan göçenlerin, yöresel olarak kentin kenarlarına yerleşmeleri olağandır. Çağdaş endüstriyel kentlerde ise, göçenlerin önce geçiş alanlarına yerleştikleri (gecekondular) ve sonradan kentsel sisteme özümledikleri bilinmektedir. Sanayi öncesi ve sanayileşmiş toplumlarda, yani dengeli toplumlarda kırdan göçenlerin, kentten açıkça farklı yerleşme biçimi oluşturdukları pek görülmez. Oysa bugün, sanayileşmekte olana toplumlarda kentte göçen toplum mekâna, göçtükleri kente hiçbir ilişkileri yokmuş gibi yerleşmektedirler.²⁴³ Bu sürecin tam manası ile sağlıklı bir şekilde yaşanmadığı ülkemizde gecekonduların büyük kentlerdeki nüfusa oranının kentlerin toplam yerleşim birimlerinin oranının yarısından çok fazla olmuştur. Ülkemizde gecekondularda oturma sürelerinin ortalama 20 yılı olduğunu söyleniliriz bu da bize bu insanların gecekondularını geçici barınma yerleri için kullanmadıklarını göstermektedir. Kendilerini belki, bir üst basamağa taşıyacak adımları attırmayan ekonomik nedenlerden dolayı bu insanların bu konutlarda yarı izole kültür ortamlarında kalmaya devam ederek kentlerin gecekonduların sakinleri olarak kentin dokusunun bir ilmeği olarak kalırlar.

Gecekondular nüfusunu ememeyen bir kent çoğalan göçebe bireylerin kendi kültür yapılarını bu mekânlarda devam ettirmelerinin de önüne geçemez. Gecekondular nüfusunu eritecek kadar kalabalık ve hâkim bir kültür büyük şehirlerimizde azınlık durumuna düşmüştür. Bu azınlık olma hali kentlerin kültürleme işlevini kaybettiği anlamına gelecektir ki bu durumu nüfus oranlarında anlayabilmek imkânına sahibiz. Gelen yeni göçleri içine çekerek onu kendi bünyesine katabilecek kadar iyi bir ekonomik koşul ve kültürel hazır bulunmuşluk sağlayamayan bu şehirlerin etraflarından her biri oldukça kozmopolit, kentin hâkim renklerini taşımayan kültür adacıkları olarak belirmeye başlarlar. Köylü kentlilerin devri ise bu gecekondularda ortaya çıkacaktır. Bireyler bu mekânlarda tam manası ile kentlileşemezler yani kente

²⁴² Kıray, Kentleşme..., a.g.e., s. 102.

²⁴³ Kıray, Kentleşme..., a.g.e., s. 90.

ve onun kültürel, sosyal ve çalışma hayatına ayak uyduramaz zira yaşadıkları şey kent hayatı değildir kendi küçük memleket mahallerini kumuşlardır çoktan. Fakat işlerini mekânlarını, sosyal ortamlarını yani akraba çevrelerinin büyük kısmını da geride bırakmışlardır.

Kısacası gecekonduların ara form olma özellikleri sayesinde oldukça işlevsel mekânlara dönüştürmekte böylelikle kültürel şoklar bireyler için yaşanmamış olur. “Kitlesel göç olgusunun sarsıcı etkilerin hafifleten en temel kurum gecekondu olmuştur.”²⁴⁴ Ekonomik düzeyini zaman içinde artıramayan ve artı değer üretemeyen bu bireyler bir üst basamağa çıkamayabilirler. Bir üst basamağa çıkabilmek için ekonomik doyuma kavuşması gereken bireyler yavaş işleyen sanayi kolları yüzünden bu mekânlarda kalma süreleri artar. Daha önce kentleşme ve onunla bütünleşme araçları olabilecek olan bu mekânlar birer kültür üretme merkezine döner böylelikle kentle bütünleşmesi gereken bu kitle alt veya yan kültürler oluşturarak ana gövdeye bağlanamazlar ki bu uyumu zorlaştırır hatta çatışmaya götürür. “Türkiye’de kentleşme bir uyum sürecini hızlandırmaya başladıysa da bu kültürel entegrasyonun tamamlanması uzunca bir süre alacaktır. Dolayısıyla, bir kentli kimliği oluşturulamadığı gibi pek çok değer de alt üst olmuştur.”²⁴⁵

Kentin Veya Göçün Mantığından Kaynaklanan Uyum Sorunları; İç göç yapan bireyin uyumuna engel bir başka konu bireyin sahip olduğu geleneksel değerler ile kentin modern değerlerinin veya yaşam şeklinin uyuşmaması durumudur. Eski örf ve adetlerini devamı konusunda ısrarcı olan bir Diyarbakırlı ailelerin ‘evimizin içi yine Diyarbakır dışarısı İstanbul’ diyerek tavrını ortaya koyması buna örnek olabilir. Fakat kentteki ferlerin eğitim düzeyleri arttıkça ve tek para kazanan birey baba olmadığı yeni yerleşim yerinde ailenin ekonomik araçları değişmiş ve bu değişim ailenin fertleri arasındaki ilişkileri de değişikliğe uğratmıştır. Ailenin karşılaştığı bir başka değişim ise sosyal çevre farklılığından kaynaklanan değişimdir. “Büyük kentlere gelenlerin çoğu baba ocaklarından alışagelmış oldukları çevrelerinden uzaklaşmış olduklarından, gereksindikleri özdeksel ve tinsel destekten yoksun kalırlar. Parlak iş hayalleri ile geldikleri büyük kentlerde çoğu kez bunları gerçekleştiremediğini görür; işsiz yâda gizli işsiz durumuna gelirler. Küçük köy topluluğunun oynadığı denetim işlevin etkisi azaldığından toplum için yararlı olmayan, hatta zararlı yallara kapılmaları olasılığı da

²⁴⁴ Özer, Kentleşme..., a.g.e. , s. 33.

²⁴⁵ Özer, Kentleşme..., a.g.e. , s. 28.

artar.’’²⁴⁶ Kırsal alanda her bireyin üzerinde akraba çevresinin, büyüklerin söz söyleme, ayıplama, uyarma, kınama hakkı vardır. Herkes birbirlerini tanıır ve bilirler bu yüzden herkesin bir diğeri üzerinde bir denetleme yetkisi ve görevi söz konusudur. Herhangi bir bireye yapılan bir yanlış en yakın akrabadan başlayarak tüm aileyi ve aşireti veya köyü karşına almak demektir ki; bu durum ferdin yanlışlarının da aynı silsile ile denetlenebileceği anlamına gelir. Bu yanlış veya doğru denilen normlar yazısız olup genel itibari ile din tarafından şekillendirilen bir takım yasakları veya özendirmeleri içermektedir Bireyler bu yoğun ve şekilsel kontrol araçlarından uzaklaştıklarında onlarda başkalaşmaya veya davranışlarında başıbozukluklara sebep olacaktır. “İnsanların evvelce içinde yer aldığı, ihtiyaçlarını karşıladığı doğal cemaatlerin birincil ihtiyaçlarının kentlerde karşılanamaması sebebiyle bazı sorunlar yaşanmasına yol açmıştır. Kısacası köylüler kentlerin kalabalıkları arasında kaybolmakla, kentte kendine yeni bir dünya kurmak ve geleneklerinden vazgeçmek arasında bir tercih yapmak zorunda kalmıştır.’’²⁴⁷

Göçle birlikte kente gelen ailelerin yapısal değişiklik sorunları yaşadıkları, değişime ayak dırettikleri gözlemlenir. Bu değişim sonradan kent nüfusuna dâhil olan ailelerin daha çok yaşlı nüfusta ön plandadır gençler kısmen daha uyumlu bir tavır içindedirler. Daha önce çevrenin ona sağladığı ortamsal baskı veya denetim sayesinde çocuklarını kontrol altına alabilen ebeveyn onlara tam manası ile bu yasakların hakikatinin altında yatan kendisinin de tam manası ile bilmediği sebeplerini anlatma gereğini duymamıştır. Bu denetim zaten sağlanmakta, ortamsal olarak bu eğitimler taklit yoluyla kopyalanmaktaydı; fakat yeni ortamlarda bu şekilde aile fertlerinin kopyalayacağı hazır kalıplar mevcut değildir; olanlar ise ebeveynin isteyeceği türden değildir.

Göçle ilgili olarak her ülkenin kendisine özgün bir takım nedenlerden kaynaklanan sebeplerden dolayı göçün şekillenebildiğini ifade etmiştik. Türkiye’deki iç göç genel göçü göç prensiplerine bağlı kalmak suretiyle incelediğimiz vakit Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizdeki terör merkezli göç hareketlerini görmezden gelemeyiz. Büyük şehirler doğru olan bu göç hareketinin muhatabı bireyler göçleri zorunlu göçe gireceği için bu insanların uyumu daha zor olacaktır. Ayrıca bu bireylerin etnik vurgularının arttığı da bir başka gerçekliktir. “Doğu ve Güneydoğunun büyük

²⁴⁶ Keleş, Türkiye’de..., a.g.e., s. 70.

²⁴⁷ Öztürk, Cumhuriyet Dönemi..., a.g.e., s. 117.

kentleri ile Batının kentlerine göç edenler arasında yapılan karşılaştırma ‘etnik kimlik’ üzerine vurgunun Batı’ya göç edenlerde daha yaygın olduğunu ortaya koymaktadır.”²⁴⁸ Batı illerindeki bu etnik vurgunun yüksekliğinin altında birçok sebebi vardır şüphesiz fakat bu göçerlerin hem kültür hem de etnik farklılıktan kaynaklanan paydalarının kent tarafından eşitlenemediğinin yani bu bireylerin kente uyumlanamadığının çok bariz bir şekilde görülmektedir. Etnik veya kültürel farklılıkların kente bütünleşememesi sorunu yani uyum sorununun bir başka boyutu da kentin yerlilerinin bu yabancı kültüre bakış açılarının altında yatmaktadır. “Türkiye’de kentleşme sorununun bir boyutunu da köyden kente göçenlerin kentleşmesi, kentli değer yargılarını ve yaşam biçimlerini kabullenmesi sorunu oluşturmaktadır. Kentle bütünleşmesinin birinci engelini, kentlilerin tepkisi oluşturur.”²⁴⁹ Kentlinin nazarlarında kendi kimliklerini yeniden inşa eden bu insanlarda etnik veya bölgesel kimlik savunmaları ön plana çıkararak kendilerini savunmaya alarak kültürlerini koruma eğilimine girebilirler.

Din kırsalda yaşadığı kadar ne gecekodu mekânlarında ne de kentlerde bu kadar içten ve geleneksel olarak yaşanmaktadır ama bu mekânlarda da din tam manası ile de ihmal edilmemektedir. Aile fertlerini bir arada tutacak din ve gelenekler ne seküler bir şehir anlayışı çerçevesinde terk edilmekte ne de kırsaldaki kadar güncel veya geleneksel yaşanmaktadır. Kentleşemeyen bu çoğunluğun fertlerinin hâkim kültürün renkleri ile tam manası ile boyanamaması onların kendi kültürünü de yaşayamaması yeni ne ondan ne de diğerinden olan arabesk bir kültürü doğurmuştur. “Bu ikilem evresinde gelenek ile modern yâda kır ile kent arasında karma bir arabesk kültür oluşmuş; bu yeni kültür aidiyetsiz bir niteliğe sahip olmasından ötürü ne eskiye (geleneğe) ne de yeniye (moderne) ait bir kültür haline gelmiştir. Bahsedilen bu yeni kültürün barındığı ve geliştiği mekânlar gecekondular olmuştur.”²⁵⁰ Bu kültürün çocukları büyük umutlarla geldikleri kentlerden umduğunu bulamayan, özenbilecekleri fakat ulaşmayacakları yaşam örneklerine her gün şahit olan ve bu yüzden içinde buldukları duruma isyan eden bir kültürü yaratmışlardır. Kaderlerini isyan ve lanet eden bu fakir kız ve erkek kader kurbanları kentli olamadıklarının farkında fakat köyleri de olmayan bir kitleyi temsil ederler. Kendilerine ait olmayan bir

²⁴⁸ Özer, Kentleşme..., a.g.e., s.30.

²⁴⁹ Özer, Kentleşme..., a.g.e., s.70.

²⁵⁰ Uğur, Modernleşme ve..., a.g.d., a.g.m., s.12.

ortamın içinde uyum sorunları ile boğuşan bu bireyler kendilerine alternatif yollar bulma gayretine girmişlerdir. Arabesk kültür oldukça kestirme ve eğitimden yoksun bir kitle için oldukça yüksek seviyede söylediği şarkıları ile bu insanların isyanına sözcülük edebilmektedir. Göçer kentli insandan duruşu, giyimi, şivesi hatta müziği ile farklı olduğunu belli etmekte bu belirginlik zamanla onun bu kimliğe sığınmasını sağlayacaktır. Göçer aslında kente karşı değil ve arabesk kültür de geçmişe özlem içermektedir. “Bu direniş görünürde kente karşı gibi görünse de aslında modernleşmenin dayatmış olduğu değişimlere karşı bir direniştir.”²⁵¹

Din gerçekliliğinin kırsalda daha canlı yaşandığını pratiklerinin gündelik yaşamda daha fazla rastlanır olduğunu bilmekteyiz. Evde ibadetini yapan ebeveynler çocukları için iyi birer örnek olurken başörtüsü, camiiler, yaz Kur’an kursları, mevlitler, Cuma ve teravih namazları gibi bir takım simge ve pratikler bireylerin gündelik yaşamının bir parçası olurlar ve bu parçaların içleri zaman içinde anılarla doldurularak duygusal bağları sağlanmış olur. Bireyler yapmış oldukları her pratikte duygusal bağlantılar kurmak sureti ile ilahi âlem ile bağlantı kurabilirler böylelikle bireyler pratiğini günlük yaşamdan aldığı bu eylemlerin duygusal bağlarını zaman içinde Allah’a ulaşma vasıtası olarak kullanırlar. Göçer gittiği yerde dinin belki biraz daha bilinçli ve geleneksel olmayan yönlerini cemaatler ve tarikatlar sayesinde tanışma imkânına sahiptir ki bu din ile daha iyi bir iletişim içine girmesini sağlar. Bu yönü ile kentlinin genel dini bakış açısına ters veya aykırı bir yönelim sergileyerek kentin seküler insanlarından çok farklı eğilimlere sahiptirler ki biz bu eğitimleri onların tercih ettikleri siyasi partilerden, imam hatip, Kur’an kurslarına devam oranları ile ölçebiliriz.

Bireyin kendi kimliğini bir tarafa bırakarak yüzde yüz olarak o kentin kültürüne dâhil olmasını beklemek en azından birinci nesilden bunu beklemek abes olur. Kentin yaşamına karşılayacak düzeyde bir ekonomik refaha sahip olamayan bir bireyin kentleşmesi için gerekli ortamı bulamaması uyumun önündeki en büyük engeldir. “Bu grubun bütünleşmemelerinin nedeni, şimdiki gelir ve eğitimleri ile kendilerine bütünleşme vermeyen bir düzenin parçası olmak zorunda kalmalarıdır.”²⁵² Gecekonduya yaşayan göçerin kırsal ile bağlantısının devam ettiğini orda bulunan evini veya tarlasını satmadığını her fırsatta memlekete gittiğini oradan haberler

²⁵¹ Uğur, Modernleşme ve..., a.g.d., a.g.m., s. 12.

²⁵² Kiray, Kentleşme..., a.g.e., s. 99.

aldığını, kurduğu kahvehanelerle köylüleri ile irtibatını korumaya devam ettiğini görmekteyiz. Bu bireyin büyükşehre olan güvensizliğinin ve tam manası ile adapte olamadığının bir göstergesidir. Her ne kadar köye dönmek istemediğini söyleseler de bu insanların köy fikrini de akıllarının bir tarafında tuttuğunun veya eski yaşam kültürleri ile bağlarını koparmak istemediklerini gösterir; bu emareler bize bu insanların ketleşemediklerinin de ipuçlarını verir.

4.3.3 Iğdır'daki İç Göç Ve Iğdır'a Etkisi:

Iğdır çevre illere nazaran iklim koşulları bakımından oldukça elverişli bir iklime sahip olmasından ve sınır kapılarının mevcudiyetinden dolayı çevre illerden ve özellikle Ağrı ilinden ve ilçelerinden oldukça fazla göç almaktadır. Fakat terör olayları il özellikle İstanbul'a oldukça yoğun göç vermektedir ki; bu göçün son yıllarda gerileme olmasına karşın yine de devam ettiğini görmek mümkün. Yapmış olduğumuz alan araştırmasında Iğdır'ın çevre illerden almış olduğu göçten ziyade kendi iç göçünü daha yoğun aldığını yönündedir. "İlimiz Iğdır'ın nüfusu ise Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2011 Nüfus Sayımı Sonuçlarına göre 188. 857 kişiye ulaştı. 2010 yılında 184. 418 olan nüfusumuz 2011 yılında 4 bin 439 kişi artarak 188.857 kişi oldu. TÜİK'in verilerine göre 77.038 Iğdırlı İstanbul'da yaşıyor. Iğdır şehir merkezi nüfusu ise 95.550 olarak tespit edildi." ²⁵³ Sayısal verilerden Iğdır'ın bir Ekonomik eksenli göç yaşadığını görmemiz mümkündür ki bu göç İstanbul gibi İş imkânlarının olduğu bir şehre doğru yapılması bunun göstergesidir. Bu verimizi desteklemek amacı ile TOBB tarafından yapılan bir araştırmanın tablosundan aldığımız Iğdır iline yönelik olarak verileri içeren tabloyu da vereceğiz.

Grafik- 3: Iğdır İlinin 2009 ile 2010 Yılları arasındaki Göç Hareketleri

İl	2010 nüfus	Aldığı Göç	Verdiği göç	Net Göç	Net Göç Hızı %
Iğdır	184.418	6.667	8.353	-1.686	-9,1

²⁵³ Erişim:<http://igdirdogusgazetesi.tr.gg/2011-nufus-sayimina-gore-igdirin-nufusu-4-.439-kisi-artti.htm>. Erişim Tarihi:09.02.2013

Kaynak: 2009–2010 Dönemi ADNKS Sonuçları.²⁵⁴

2009 yılında TÜİK verilerini kendisine haber yapan yerel bir gazete göç konusunda Iğdır hakkında şu tespitlere yer vermektedir; “Verilere göre, geçtiğimiz yıl Doğu Anadolu Bölgesinde en fazla göç hızı Erzurum’da gerçekleşti. Erzurum’un net göç hızı binde 31.23 olarak ölçülürken, onu Muş binde 26,7 olarak ölçüldü. Iğdır ise verdiği 9 bin 356 göçle bölgede Hakkâri ve Tunceli’nin ardından sondan 3. oldu.”²⁵⁵

Modernizmin kentleri ve kent yaşamını oldukça cazip kıldığını ve kapitalizmin ise kaptan köşklerini kentlere inşa ettiğini biliyoruz. Iğdır ise kentlere olan akımdan nasibini almış ve kendi iç göçünü ilçelerden ve köylerden almak sureti ile gerçekleştirmiştir. Yedi Kasım Mahallesi Iğdır ilinin en yoğun iç ve dış göçüne sahne olan merkezidir ve bu mahalle oldukça fazla bir nüfusa sahiptir ve halen bir gecekondu havasındadır. Iğdır’ın yerlisi için yani kentli için bu mahalle pek hoş bir imaja ve izlenime sahip değildir. Tam manası ile kent havasının yaşanmadığı ve oldukça ciddi alt yapı sorunları ile boğuşan mahalle bir köy havasına da sahip değil. Bu mahallenin neredeyse tamamı bir şekilde dışarıdan bir köyden göçmüştür ailenin reisleri yani birinci kuşak köyde büyümüş ama şimdinin gençleri ise çoğunlukla bu yarı kent atmosferini solumaktadır.

Yedi Kasım Mahallesinin kısmen haksız da olsa kötü imajı ihmal edilen alt yapı hizmetleri, hızlı büyüyen yapılaşması ve arazilerinin çoğunluğunun halen mera olması gibi sebeplerden dolayı ciddi bir kentleşme yapılamamaktadır. Ayrıca bizler buradaki sosyal sorunların büyük bir kısmının geleneksel değerlere sahip birincil nesil ile bu kültürün mele desenlerini üzerinde barındıran ve sosyal kontrol araçlarından azade ikinci kuşak arasında olduğuna inanmaktayız. Ayrıca aile reislerinin çok büyük bir kısmının gurbetçi yani evden uzun süreli bir şekilde uzak kaldıklarını ve evin gençlerinin ise ufak tefek de olsa belli bir yaşa kadar şehirde bir işte çalıştıklarını biliyoruz bu ekonomik nedenin de aile bağlarının çözümlenmesine ve fertler arası ilişkilerin bozulmasına sebep olmaktadır.

²⁵⁴ Erişim: http://gen.tobb.org.tr/ggnot/images/bilgi_notu/181_S1312010GOC.pdf Erişim tarihi: 11.03.2013

²⁵⁵ Erişim: http://guvengazetesi.com.tr/index.php?option=com_k2&view=item&id=507:i%C4%9Fdir-g%C3%B6%C3%A7-verme-hizinda-siralamada-yok&Itemid=133 ErişimTarihi:11.03.2013

II. KISIM

UYGULAMALI ARAŞTIRMA

Araştırmamızın bu bölümünde Iğdır ilinin en çok göç alan üç mahallesinde ve 260 adet deneğe uygulanan anket neticesinde elde ettiğimiz tablolar incelenecektir. Bu tablolar, verilerin nitelikleri bakımından tarafımızdan dört ayrı başlık altında toplanmıştır.

Bu göre bulgular bölümünde veriler şu başlıklar şu başlıklar altında rapor edilecektir:

- A) Olgusal Durum, örneklemin demografik yapısı.
- B) Göçün sebebi sonucu ve kaynağı.
- C) Göçerin dindarlığının boyutları, alışkanlıkları dini ritüellere katılım sıklığı ve dine olan eğilimleri.
- D) Deneklerin demografik yapıları ile onların dindarlıkları eğilimleri arasındaki ilişkileri.

A.OLGUSAL DURUM

Araştırmanın deneye dayalı kısmı Iğdır ilinin en çok göç alan üç mahallesinde anket yöntemi kullanılmak sureti ile elde edilen verilerden ibarettir. Olgusal durum başlığı altında araştırmaya katılan deneklerin demografik durumlarını ortaya koymaya yönelik olarak hazırlanan sorular ve bu sorulara verilen cevaplarından ibarettir.

Örneklemlerimizin demografik özellikleri olan; cinsiyet, yaş, gelir durumu, medeni durum, göç ettiği il gibi değişmeyen bireyin olgusal özeliğini bu sorular vasıtası ile ortaya konacaktır. Bu demografik özellikler bize sağlıklı bir veri toplama olanağı sağlayacağı için özellikle cinsiyet ve sayı konusunda hassasiyetli davrandığı bilinmelidir.

1.Örneklem ve Yaş Kategorilerine Göre Dağılım

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşılrlı Yüzde
16-25 yaş arası	35	13,5	13,5	13,5
25-35 yaş arası	57	21,9	21,9	35,4
36-45 yaş arası	98	37,7	37,7	73,1
46-54 yaş arası	56	21,5	21,5	94,6
55 ve üstü	14	5,4	5,5	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre yaş durumlarını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Araştırmaya katılanların yaş aralıklarına baktığımızda katılımcıların % 13,5 nin 16 ile 25 yaş Aralığında, % 21,9'unun 26 ile 35 yaş Aralığında, % 37,7'sinin 36 ile 45 yaş Aralığında, % 21,5'inin 46 ile 54 yaş aralığında olduğu ve % 5,4'nün ise 55 yaş üstü olduğu görülmektedir. Bu durumda deneklerimizin ağırlıklı olarak 36 ile 45 yaş aralığında olduğunu görmekteyiz.

2. Örneklem ve Cinsiyet Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre cinsiyet durumlarını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşılrlı Yüzde
Erkek	154	59,2	59,2	59,2
Kadın	106	40,8	40,8	40,8
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılanlardan % 59,2'si erkek, % 40,8'i ise kadındır. Bu durumda denekler içinde erkeklerin sayısı fazla görünse de kadın denek sayısı da azımsanamayacak bir sayısal oranda olduğunu görebiliyoruz.

3. Örneklem ve Medeni Duruma Kategorilerine Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre medeni durumlarını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Evli	190	73,1	73,1	73,1
Bekâr	33	12,7	12,7	85,8
Nişanlı	18	6,9	92,	97,7
Boşanmış	1	,4	,4	93,1
Dul	18	6,9	6,9	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılanlar, medeni durum bakımından şöyle bir tablo çizmektedirler. Deneklerin % 73,1'i Evli , %12'si Bekâr, % 6,9'u Nişanlı, % 0,4'ü Boşanmış ve % 18 'nin ise dul olduğu görülür. Bu durumda deneklerin çok büyük bir oranının evli olduğu eşi ve çocukları ile yaşadığı ortaya çıkmaktadır.

4. Örneklem ve Geldiği İle Göre Kategorilerine Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre medeni durumlarını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
İğdır	209	80,4	80,4	80,4
Kars	16	6,2	6,2	86,5
Ağrı	30	11,5	11,5	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılanların %80,4'ü İğdır'ın köylerinden göçenlerden, %11,5'i Ağrı ilinden, % 6,2'si ise Kars'tan göçerek bu mahalleye taşınmıştır.

Bu verilerden anlaşılacağı gibi deneklerimizin çok büyük bir oranını Iğdır ilinin çevre köy ve ilçelerinden göçüp geldikleri anlaşılmaktadır.

5.Örneklem ve Kaç Yıl Önce Iğdır'a Geldiklerine Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre Iğdır iline kaç yıl önce geldikleri durumlarını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
1 ile 5 Yıl	21	8,1	8,1	8,1
6 İle 10yıl	30	11,5	11,5	19,6
11 İle 15 Yıl	43	16,5	16,5	36,2
16 İle Üzeri	166	63,8	63,8	100
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılanların “Kaç yıl önce Iğdır'a geldiniz?” sorusuna yıl aralığı itibari ile % 8,1'i 1 ile 10 yıl Aralığında, % 11,5'i 11 ile 6 ile 10 yıl aralığında. Deneklerin % 16,5'i 11 ile 15 yıl Aralığında, % 63,8'lik büyük bir çoğunluk ise 16 yıl ve üstündeki bir yıl aralığında Iğdır'a taşındığını beyan etmiştir.

Tablodaki verilerden anlaşılacağı gibi deneklerin çok büyük bir kısmının Iğdır iline en az 16 yıl önce göç ederek gelmişlerdir.

6.Örneklem ve Meslek Grupları Kategorisine Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre sahip oldukları mesleki durumlarını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
İnşaat	57	21,9	21,9	21,9
Hamamlılık ve Gündelik İşler	24	9,2	9,2	31,2
İşsizim	113	43,5	43,5	74,6

Çobanlık	29	11,2	11,2	85,8
Lokanta Mağazada Çalışarak Gibi	21	8,1	8,1	93,8
Gurbette Çalışmaya Giderek	16	6,2	6,2	100,0
Toplam	260	100	100	

Araştırmaya katılanların “Şimdi ne iş yapıyorsunuz?” sorusunu % 21,9’u İnşaat, % 9,2’si Hamallık ve Gündelik İşler, % 43,5’i işsiz olduğunu, % 11,2’isi Çobanlık yaptığını, % 8,1’i Lokanta ve Mağaza Gibi yerlerde çalıştığını belirtirken son olarak ise deneklerin % 6,2’si Gurbette Çalışmaya Gittiğini söylemiştir.

Bu verilerden yola çıkarak ankete katılan kadın deneklerin büyük bir çoğunluğunun kendisinin işsiz olarak nitelendirdiğini de hesaba katarak en yüksek meslek grubunun % 21,9 ile inşaat olduğunu söylemek yerinde olur.

7.Örneklem ve Ailede Birlikte Yaşadıkları Birey Sayılarına Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre birlikte yaşadıkları aile bireylerinin sayılarını gösteren veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
1 ile 3 Kişi	40	15,4	15,4	15,4
4 ile 6 kişi	100	38,5	38,5	53,8
7 ile 10 kişi	101	38,8	38,8	92,7
11 ile 15 kişi	19	7,3	7,3	92,7
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılanların örneklemelerin ailelerinin fert sayısını ortaya koymaya yönelik olarak “Ailede Siz dâhil Kaç Kişi yaşıyorsunuz? ” sorusunu deneklerin % 15,4’ü ailedeki fert sayısı 3 kişi iken , % 38,5’inin fert sayısının 4 ile 6 kişi arasında , % 38,8’inin fert sayısının 7 ile 10 kişi arasında, % 7,3’ünün ise fert sayısının 11 ile 15 kişi arasında olduğunu söylemişlerdir.

Bu durumda araştırmamıza katılan denklemin büyük bir bölümünün birlikte yaşadıkları birey sayısının 4 ile 10 arasında olduğunu görmekteyiz ki bu veri bize devam eden geleneksel yaşamın bir belirtisi olarak yansıtmaktadır.

8.Örneklem ve Ailede Çalışan Birey Sayısına Göre Dağılım

Araştırmaya katılan denklemin beyanlarına göre ailede çalışan birey sayılarını gösteren veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
1 kişi	148	56,9	56,9	56,9
2 kişi	62	23,8	23,8	80,8
3 kişi	29	11,2	11,2	91,9
4 kişi	12	4,6	4,6	96,5
5 kişi	9	3,5	3,5	100
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan örneklemde “Ailede Kaç Kişi Çalışıyor” sorusuna araştırmacıların % 56,9’u 1 kişinin çalıştığını ifade ederken, araştırmacıların % 23,8’i 2 kişi, %11,2’si 3 kişinin, % 4,6’sının 4 kişi, son olarak ise denklemin %3,5’inin ailesinde 5 kişi çalışmaktadır.

Yukarıdaki sayısal verilerden de anlaşılacağı gibi bu ailelerde genelde bir tek bireyin çalıştığı ve evin geçiminin bu birey üzerinden sağlandığını görebilmekteyiz.

9. Örneklem ve Yaşadığı Evin Kendisine Ait Olup Olmadığını Göre Dağılım

Araştırmaya katılan denklemin beyanlarına göre Ailenin oturduğu evin kendisine ait olup olmadığını gösteren veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Evet	180	69,2	69,2	69,2

Hayır	39	15,0	15,0	84,2
Ev benim Değil Ama Kira Ödemiyorum	41	15,8	15,8	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmacıların şu an için barındıkları evlerinin durumlarını ortaya koymaya yönelik olarak sorduğumuz “Kaldığınız Ev Size mi Ait” sorusuna araştırmacıların % 69,2’si **Evet** yanıtını verirken % 15’i ise **Hayır** yanıtını tercih etmiş. Aynı soruya % 15,8’i ev benim değil ama kira da ödemiyorum cevabını vermiştir.

Araştırmaya katılan deneklerin büyük bir kısmının kendi evinde oturduklarını görmek mümkündür.

10. Örneklem ve Yaşadığı Evin Tapusunun Olup Olmadığını Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre Ailenin oturduğu evin tapusunun olup olmadığını gösteren veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Evet var	157	60,4	60,4	60,4
Hayır Yok	103	39,6	39,6	100
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılanlara “Kaldığınız Evin Tapusu Var mı?” sorusuna % 60,4’ü **Evet** demiştir, aynı soruya deneklerin % 39,5’si ise bu soruya **Hayır** yanıtını vermiştir.

Deneklerin çok büyük bir oranın kaldığı evin tapusunun olduğunu söylemesine karşın bu mahallerin kurulu oldukları arazinin özelliğinden kaynaklanan sebeplerden dolayı % 39,6 gibi yüksek bir tapusuz ev oranı da karşımıza çıkmıştır.

11. Örneklem ve Para Biriktirebilmelerine Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre deneklerin para biriktirebilme durumlarını gösteren veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur

Tablo-11: Örneklemin Para Biriktirebilmelerine Göre Dağılımı.				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Evet Biriktirebiliyorum	34	13,1	13,1	13,1
Hayır, Ancak Masrafları Karşılatabiliyorum	226	86,9	86,9	100
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan deneklerin % 13,1'i **Evet** yanıtı vermiştir. Aynı soruya deneklerin % 86,9'luk büyük bir çoğunluk **Hayır** yanıtını vermiştir. Deneklerin verdikleri cevaptan çok büyük bir oran ile geçim sıkıntısı çektiklerini görebilmekteyiz.

12. Örneklem ve Aylık Gelirlerinin Masraflarını Karşılıyıp Karşilamadığına Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre deneklerin gelirlerinin masraflarını karşılıyıp karşilamadığını gösteren veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur

Tablo-12: Örneklemin Gelirinin Masrafları Karşılıyıp Karşilamadığını Göre Dağılım.				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Eve Karşılıyor	76	29,2	29,2	29,2
Hayır Karşilamıyor	184	70,8	70,8	100
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan deneklere yönelttiğimiz ‘‘Aylık geliriniz, masraflarınızı karşılıyor mu?’’ sorusuna deneklerin % 70,8'lik ezici bir çoğunluk **Hayır** derken % 29,2'si ise **Evet** demiştir.

Bu verilere bakarak deneklerin çok büyük bir kısmı aylık gelirlerinin ev masraflarını karşilamadığını ifade etmiştir.

13. Örneklem ve Eğitim Seviyesine Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre eğitim seviyelerini gösteren veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur

Tablo-13: Örneklemin Eğitim Seviyesini Göre Dağılım.

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Sadece Okur Yazar	86	33,1	33,1	33,1
İlk Okul	84	32,3	32,3	65,4
Orta Okul	44	16,9	16,9	82,3
Lise	40	15,4	15,4	97,7
Üniversite	6	2,3	2,3	100
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan deneklerin % 86'sı sadece **Okur Yazar** seviyesinde olduğu, % 32,3'ü **İlkokul** mezunu olduğu, % 16,9'u **Ortaokul** mezunu olduğu % 15,4'ü ise **Lise** mezunu olduğunu beyan ettiğini görmekteyiz. Aynı soruya yanıt veren deneklerin % 2,3'ü ise **Üniversite Mezunu** olduğu anlaşılmaktadır.

14. Örneklem ve Suça Karışıp Karışmadıklarına Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre Herhangi bir suça bulaşmış bulaşmadıklarını gösteren veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur

Tablo-14: Örneklem Suça Bulaşmış Bulaşmadığına Göre Dağılım.				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Karakola Düştüm	12	4,6	4,6	4,6
Ceza Aldım Parasını Ödedim	18	4,6	4,6	11,5
Hapis Cezası aldım, Yattım Çıktım	12	4,6	4,6	16,2
Hiç Başım Belaya Girmedi	218	83,8	83,8	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Deneklerin içinde suça bulaşma oranlarını göstermesi açısından “Herhangi bir suçtan dolayı başınız belaya girdi mi?” sorusuna deneklerin % 83,8'i **Hayır** cevabını verirken deneklerin % 16,2 'si bir şekilde suça bulaştığı veya karakola gitmek zorunda kaldığını beyan etmiştir.

Deneklerin verdiği cevaplardan yola çıkarak deneklerin çok büyük bir çoğunluğunun herhangi bir suça bulaşmadıklarını söyleyebiliriz.

B) GÖÇÜN SEBEBİ SONUCU VE KAYNAĞI

Araştırmamızın bir önceki bölümünde sorulan sorular deneklerin demografik özelliklerini ortaya çıkarmaya yönelik verilerin toplanmasını amaçlamaktaydı. Araştırmamızın bu kısımdaki sorular ise deneklerin göç etme sebepleri, kaynakları ve neticeleri hakkında bizlere veriler sunmaya yönelik olacaktır.

Sorulan sorulara verilen cevaplarla oluşan tablolarda deneklerin göç olgusuyla doğrudan ilintili bir takım sebep ve sonuçları ortaya çıkarmaya yönelmiştir. Deneklerin göç olgusu ile doğrudan veya dolaylı ilgili olan tutum ve davranışları ortaya konmuştur.

15. Örneklem ve Geldiği Yeri Geçim Sıkıntısından Terk Ettiklerini Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre geldikleri yeri geçim sıkıntısından dolayı terk edip etmediğini yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur

Tablo-15: Örneklemın Geldikleri Yeri Geçim Sıkıntısından dolayı terk Göre Dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Evet	187	71,9	71,9	71,9
Hayır	73	28,1	28,1	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılanların “Geldiğin yeri Geçim sıkıntısından dolayı mı terk ettin?” sorusuna % 71,9’u Evet yanıtını vermiş geriye kalan % 28,1’i Hayır cevabını vermiştir. Bu verilerden anlaşılacağı üzere deneklerin yapmış oldukları göçlerin altında yatan en önemli etkenin ekonomik etkenler olduğu ortaya çıkmaktadır.

16. Örneklem ve Geldiği Yeri Şehir Hayatının Çekiciliğinden Dolayı Terk Edip Etmediklerine Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre geldikleri yeri şehir hayatının çekiciliğinden dolayı terk edip etmediğini yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur

Tablo-16: Örneklemin Geldikleri Yeri Şehir Hayatının Çekiciliğinden Dolayı Terk Edip Etmediğine Göre Dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Evet	47	18,1	18,1	18,1
Hayır	213	81,9	81,9	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılanların “Geldiğin yeri şehir hayatının çekiciliği nedeniyle mi terk ettin?” sorusuna deneklerin % 81,9’u Hayır, % 18,1’i ise Evet cevabını vermeyi tercih etmiştir.

Deneklerin verdikleri cevap bir önceki tabloyu doğrular niteliktedir. Deneklerin büyük bir kısmı bu soruya olumsuz yanıt vererek kent hayatının çekiciliğinin göçleri üzerinde etki yapmadığını dile getirmiştir.

17. Örneklem ve Geldiği Yeri Terörden Dolayı Terk Edip Etmediklerine Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre geldikleri yeri Terör olaylarından dolayı terk edip etmediğini yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-17: Örneklemin Geldikleri Yeri Terör Olayları Dolayı Terk Edip Etmediğine Göre Dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Evet	23	8,8	8,8	8,8
Hayır	237	91,2	91,2	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılanların “Geldiğin yeri terör nedeniyle mi terk ettin? ” sorusuna % 91,2’si Hayır derken, % 8,8’i Evet cevabını vermiştir.

Bu verilerden yola çıkarak bir önceki tablonun doğruladığı bir hakikatin bu veriler tarafından bir daha doğrulandığını görebilmekteyiz. Ankete katılan deneklerin ancak % 8,8’i terörü göç nedeni arasında saymıştır.

18. Örnekleme ve Geldiği Yeri Devlet Köyümüzü Boşalttığından Dolayı Terk Edip Etmediklerine Göre Dağılım

Araştırmaya katılan denklemin beyanlarına göre geldikleri yeri Devlet köyümüzü boşalttığından dolayı terk edip etmediğini yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-18: Örneklemin Geldikleri Yeri Devlet Köyümüzü Boşalttığından Dolayı Terk Edip Etmediğine Göre Dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Evet	15	5,8	5,8	5,8
Hayır	245	94,2	94,2	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılanların “Geldiğin yeri devlet köyümüzü boşalttığı için mi terk ettin?” sorusuna % 94,2’si Hayır, % 5,8’i ise Evet cevabını vermiştir.

19. Örnekleme ve Geldiği Yeri Yeni Bir Meslek Edinmek İçin Terk Edip Etmediklerine Göre Dağılım

Araştırmaya katılan denklemin beyanlarına göre geldikleri yeri yeni bir meslek edinmek için terk edip etmediğini yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur

Tablo-19: Örneklemin Geldikleri Yeri Yeni Bir Meslek Edinmek İçin Terk Edip Etmediğine Göre Dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Evet	50	19,2	19,2	19,2
Hayır	210	80,8	80,8	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılanların “Geldiğin yeri yeni meslek edinmek için mi terk ettin?” sorusuna % 80,8’i Hayır, % 19,2’si Evet cevabını vermiştir.

20. Örneklem ve Geldiği Yeri Çocukların Eğitimi İçin Terk Edip Etmediklerine Göre Dağılım

Araştırmaya katılan denklemin beyanlarına göre geldikleri yeri Çocukların Eğitimi için terk edip etmediğini yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Evet	81	31,2	31,2	31,2
Hayır	179	68,8	68,8	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılanların “Geldiğin yeri çocukları eğitimi için mi terk ettin?” sorusuna % 31,2’si Evet, % 68,8’i ise Hayır cevabını vermeyi tercih etmiştir.

21. Örneklem ve Geldiği Yeri Kan Davası Yüzünden Terk Edip Etmediklerine Göre Dağılım

Araştırmaya katılan denklemin beyanlarına göre geldikleri yeri kan davası yüzünden terk edip etmediğini yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Evet	22	8,5	8,5	8,5
Hayır	238	91,5	91,5	100
Toplam	260	100,0	100,00	

Araştırmaya katılanların “Geldiğin yeri kan davasından dolayı mı terk ettin?” sorusuna % 91,5’i Hayır, % 8,5’i Evet cevabını vermiştir.

Bu verilerinden anlaşılacağı üzere denklemin göç sebepleri arasında kan davası % 8,5 gibi bir oranda kaldığını görebilmekteyiz.

22. Örneklem ve Şimdiki Hayatınız mı İyi Yoksa Eski Hayatınız mı Sorusuna Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre geldiklere yerle veya köyleri ile bağlantılarının olup olmadığına veya görüştükleri birilerinin olup olmadığını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-22: Örneklem Şimdiki Hayatını mı daha iyi yoksa Eski Hayatınız mı Sorusuna Göre Dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Eski hayatım daha iyiydi fakat mecbur olduğum için buradayım	69	26,5	26,5	26,5
Burası daha iyi	191	73,5	73,5	100
Toplam	151	100,0	100,0	

Tablodan da anlaşılacağı üzere deneklerin % 69'u şimdiki yerlerini eski yerlerine tercih ederek **Burası Daha İyi** şeklinde cevap vermiştir. Aynı soruya deneklerin % 26,5'i **Eski hayatım daha iyiydi fakat mecbur olduğum için buradayım** şeklinde cevap vermiştir.

Denklerin geçim sıkıntısı çekmelerine karşın (Tablo: 15) ve para biriktirememelerine rağmen (Tablo: 11) % 69'u burayı eski yerine tercih ettiğini görmekteyiz.

23. Örneklem ve Geldikleri Yere Tekrar Geri Dönmek İsteyip İstemediklerine Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre geldikleri yere geri dönmek isteyip istemediklerini yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-23: Örneklem Geldikleri Yere Geri Dönmeyi İsteyip İstemediklerine Göre Dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Evet	57	21,9	21,9	21,9
Hayır, Bu Mahalleyi Seviyorum Gitmek İstemiyorum	203	78,1	78,1	78,1
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmamızda deneklere sorduğumuz “Köyünüze veya Geldiğiniz yere Gitmek İsterimsiniz ?” sorusuna deneklerin % 74,8’li ezici bir çoğunluğu **Hayır, Bu Mahalleyi Seviyorum Gitmek İstemiyorum** şeklinde cevap vermiştir. Aynı soruya deneklerin % 25,2’li bir kesim **Evet** geri gitmeyi isterim şeklinde cevap vermeyi tercih etmiştir.

Elde edilen verilerden de anlaşılacağı üzere deneklerin % 78,1’inin geldikleri yere geri gitmek gibi bir niyetinin olmadığı buldukları mahalleyi sıkıntı ve eksikliklerine rağmen terk etmek istemedikleri görülmüştür.

24. Örneklem ve Geldikleri Yerle Halen Bağlantılarının Olup Olmadığına Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre geldiklere yerle veya köyleri ile bağlantılarının olup olmadığına veya görüştükleri birilerinin olup olmadığını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Evet, Bağlantım var Hala	164	63,1	63,1	63,1
Hayır, Hiç bir bağlantım kalmadı	96	36,9	36,9	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmamızda deneklerin geldikleri yer ile bağlantılarının olup olmadığı yönelik soruya deneklerin % 63,1’i **Evet, Bağlantım var Hala** şeklinde cevap verirken deneklerin % 36,9’u ise **Hayır, Hiç bir bağlantım kalmadı** şeklinde olumsuz bir cevap vermiştir.

Deneklerin buldukları mahalle memnuniyetlerinin düşük olmasına rağmen köylerine geri dönmek istememektedir (Tablo: 22) fakat tüm bunlara karşın deneklerin doğup büyüdükları topraklarla irtibatını koparmadıklarını da görebiliyoruz.

25. Örnekleme ve Yurtdışında Bir Ülkeye Geri Dönmemek Üzere Gitmek İsteyip İstemediklerine Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre yurtdışında bir ülkeye geri dönmemek üzere gitmek isteyip istemediklerini yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-25: Örneklemin Yurtdışında Bir Ülkeye Geri Dönmemek Üzere Gitmek İstemelerine Göre Dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Evet, Gitmek İsterim	86	33,1	33,1	33,1
Hayır, Gitmek istemem	174	66,9	66,9	66,9
Toplam	260	100,0	100,0	

Bu soruyu deneklerin % 66,9'u **Hayır**, Gitmek istemem şeklinde cevaplayarak Ülkesini ve mahallesini sevdiğini beyan ederken deneklerin % 33,9'luk bir kesimi ise **Evet** şeklinde cevap vermiştir.

Deneklerin hem Iğdır ile hem de ülkelerine olan bağlılıklarını ortaya koymaya yönelik olan bu soruya deneklerin büyük bir bölümü ülkede kalmayı tercih ettikleri görülmüştür.

26. Örnekleme ve Başka Bir Mahalleye Taşınmak İsteyip İstemediklerine Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre başka bir mahalleye taşınmak isteyip istemediklerini yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-26: Örneklemin Başka Bir Mahalleye Taşınmak İstemelerine Göre Dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Evet isterim	95	36,5	36,5	36,5
Hayır, mahallemi seviyorum	165	63,5	63,5	100
Toplam	260	100,0	100,0	

Deneklere şimdi yaşadıkları mahalleden taşınmak isteyip istemediklerine dair sorduğumuz soruya deneklerin % 63,5'i **Hayır, mahallemi seviyorum** şeklinde cevap verirken, % 36,5'i ise tam tersi cevap vererek **Evet İsterim** demiştir.

Denekler yurtdışında gitme konusunda gösterdikleri kalma yönündeki reflekslerini mahallerinde kalma yönünde de kullanmışlardır ve deneklerin % 63'ü taşınmak istemediğini belirtmiştir.

26. Örneklem ve Mahallenizin Sizi Rahatsız Eden Eksiliği Nedir Sorusuna Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre Mahallelerinde onları en çok rahatsız eden eksikliği yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

	Say	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Yollar çok Kötü	134	51,5	51,5	51,5
Suç Olayları çok	51	19,6	19,6	71,2
Dini hayatı tam yaşamıyorum	17	6,5	6,5	77,7
Şehir merkezine çok uzak	28	10,8	10,8	88,5
Ahlaksızlık Çok	16	6,2	6,2	94,6
Eğitim Şartları Çok Kötü	14	5,4	5,4	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Deneklerin % 51'i mahallerinin Yollarının Çok Kötü olduğundan şikâyetçi iken, %19,6'lık bir denek kitlesi **suç olayları çok yüksek** olduğunu, % 10,8'i **şehir merkezine çok uzak** şeklinde cevap vermişlerdir. Bu cevapları, % 6,2'si **Ahlaksızlığın çok olmasından**, % 6,5'i ise **Dini hayatı tam yaşayamıyor** olmasından şikâyetçidir.

27. Örneklem ve Devlet Size Yeterince Yardım Ediyor mu Sorusuna Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre sosyal yardımlardan yeterince yararlanıp yararlanamadıklarını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-27: Örneklemin Devlet size yeterince Yardım ediyor mu Sorusuna Göre Dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Evet ediyor	32	12,3	12,3	12,3
Ediyor fakat daha fazlasına İhtiyacım var	73	28,1	28,7	40,4
Hayır, yeterince değil	65	25,0	25,0	65,4
Hiç yardım etmiyor	90	34,6	34,6	100
Toplam	260	100,0	100,0	

“Devlet Size yeterince yardımda bulunuyor mu?” şeklindeki soruya araştırmaya katılan deneklerin % 34,6’sı bir kısmı **Hiç yardım etmiyor** şeklinde cevap verirken deneklerin % 25’i ise bir önceki yanıtı yakın bir yanıtı **Hayır, yeterince değil** şeklindeki yanıtı tercih etmiştir. Aynı soruya deneklerin% 28,1’li bir kesim ise **ediyor fakat daha fazlasına ihtiyacım var** derken % 12,3’lük bir kesim ise **evet, yardım ediyor** diyerek devletin yardımlarının kendilerine ulaştığı yönünde cevabı tercih etmiştir.

28. Örneklem ve Iğdır İlinde En Çok Yapmak İstediklerine Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre deneklerin Iğdır ilinden beklentilerine göre en çok yapmak istediklerini yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-28: Örneklemin Iğdır’da en Çok Yapmak İstediginize Göre Dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Başka Bir mahalleye taşınmak ve güzel bir ev almak	66	25,4	25,4	25,4
İş sahibi olmak	88	33,8	33,8	59,2
Çocukların Güzel bir meslek sahibi olması	82	31,5	31,5	90,8
Devletin İmkânlarından Daha Fazla Yaralanmak	15	5,8	5,8	96,5
Bir araba Almak	9	3,5	3,5	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Deneklere göç ettikten sonra Iğdır'a dair beklentileri ve umdukları şeylere dair sorduğumuz bu soruya deneklerin % 33,8'inin İş Sahibi olmak istediğini belirtmiştir. Bu soruya geriye kalan deneklerin % 31,5'i Çocukların Güzel bir meslek sahibi olması, % 25,4'ü Başka Bir mahalleye taşınmak ve güzel bir ev almak, 5,8'ü ise Devletin İmkânlarından Daha Fazla Yaralanmak, % 3,5'i ise Bir araba Almak olarak beklentilerini sunmuşlardır.

29. Örneklemin ve Şu an Taşındığınız Mahallede Akrabalarının Olup Olmadığına Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre deneklerin Iğdır iline taşınırken mahallenizde akrabalarının olup olmadığını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-29: Örneklemin mahallenizde Akrabanız var mı? Sorusuna Göre Dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Evet var	216	83,1	83,1	81,5
Hayır, burada hiç akrabam yok	44	16,9	16,9	100
Toplam	260	100,0	100,0	

Deneklerin buldukları mahalleye gelirken akrabalarından yardım alıp almadıkları veya onların teşviklerinin etkisini ortaya koymaya yönelik sorduğumuz soruya % 83,1'i Evet Var diye cevap verilmiştir. Deneklerin % 16,9'u ise Hayır, burada hiç akrabam yok diye cevap vererek taşınmasında bu etkenin etkisi olmadığını söylemektedir.

Verilerden de anlaşılacağı üzere deneklerin büyük bir kısmının yaşadıkları mahallerinde akrabaları ile birlikte yaşamaktadır. Bu veriler bize göçerlerin geldikleri ilde tanıdık bir çevrenin teşviki ve koruyuculuğunu aradıklarını göstermektedir.

C) GÖÇERİN DİNDARLIĞININ BOYUTLARI

Kent ve kentleşmenin dini hayata ve dindarlığa tesirinin deneklerimiz üzerindeki etkilerini ölçmeye amacına yönelik olarak bu bölümde hazırlanmış olan sorular vasıtası ile veriler toplanmıştır. Sorularımız dindarlığın hem teorik boyutu sayılabilecek inanç yönünü ortaya çıkarmaya yönelik olduğu gibi onun yansıması sayılabilecek bireylerin ibadetlerini de ölçmeye yönelmektedir.

Deneklerin dini inançlarını, sosyal hayatın pratiklerine ne derece yansıta bildiklerini veya inançlarının onların siyasal, kültürel veya etniksel kimlikleri üzerinde ne derece etki yaptığı da bu bölümün hedeflediğimiz sorunsallardan biri olacaktır. Bu bölümde ayrıca bireylerin dini ayinle ilgili sayılabilecek mezar ziyaretleri, adak adama, kabirde Kur'an'ı Kerim okunması, mevlit okutma, dini mekân ziyaretleri gibi geleneksel eylemlere ne kadar katılım gösterdikleri de ortaya konmaya çalışılmıştır.

30. Örneklem ve Size Göre Kadınların Çalışması Günah mı? Sorusuna Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre deneklerin geleneksel ve dini eğilimlerini tespit amacına yönelik olarak kadınların çalışmasının caiz olup olmadığını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-30: Örneklem Kadınlara Çalışmaları Günah mı? Sorusuna Göre Dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Evet Günahtır	106	40,8	40,8	40,8
Hayır, Günah değil çalışabilirler	154	59,2	59,2	100
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmamıza görüşleri ile katkıda bulunan deneklerin sosyal hayatta çalışan ve ev ekonomisine katkıda bulunan kadınlara bakış açısını yansıtan ve bunun dine uygun bulup bulmadıklarına yönelik sorduğumuz soruya deneklerin % 59,2'si **Evet Günahtır** kadın çalışmamalıdır demiştir. Bu oranın tam karşısındaki seçeneğe ise % 40,8'lik bir destek gelerek **Hayır Günah Değil** kadınlar çalışabilirler demiştir.

Bu soruya verilen yanıtlara bakıldığında çok ciddi bir ayrışma görünmese dahi kadınların çalışmasının bu mahalle sakinleri tarafından pek hoş görülmediği ortaya çıkmaktadır.

31. Örneklem ve Televizyonda Daha Çok Hangi Konulardaki Programları Takip Edersiniz? Sorusuna Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre gün boyunca konularına göre en çok izledikleri televizyon programlarını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-31: Örneklemde Televizyonda İzlediği Programlara Göre Dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Haberler	84	32,3	32,3	32,3
Dini İçerikli Programlar	66	25,4	25,4	57,7
Diziler	28	10,8	10,8	68,5
Müzikler	6	2,3	2,3	70,8
Tartışma Programları	26	10,0	10,0	80,8
Filmler	42	16,2	16,2	96,9
Yarışma Programları	5	1,9	1,9	98,8
Magazin Programları	3	1,2	1,2	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmacıların televizyonda izlemiş oldukları programların dağılımlarını ortaya koymak amacıyla sorduğumuz “Televizyonda Daha Çok Hangi Konuları İzlersiniz?” sorusuna ağırlıklı olarak deneklerin %32,3’ü **Haberleri** izlediğini söylerken, ikinci sırada % 25,4’ü ise dini konulu **Filmler, Programlar Ve Müziklerin** izlediklerini görmekteyiz. Ardından % 16,2 ile **Film** izlenirken % 10 ve % 10,8 ile sırası ile Tartışma ve Diziler izlenmektedir.

Elde edilen verilerden yola çıkarak bireylerin izledikleri programların cinsiyet ve yaşlarına göre değişmektedir. Bu grafiklerin karşılaştırmalı tablo analizlerinde daha net ortaya konulacaktır. Bireysel ve toplumsal dindarlığın bu alanda ortaya çıkmadığını

görmekte mümkündür zira bu anlamda dini içerikli programlara ciddi bir yönelimin olmadığı ortaya çıkmaktadır.

32. Örneklemin Evde Bulundurduğu Kitaplara Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre deneklerin eğitim, dini ve ideolojik dini yönünü ortaya koymaya yönelik olarak evde bulundukları kitapların varlıklarını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-32: Örneklemin Evde Bulundurduğu Kitaplara Göre Dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Roman	27	10,4	10,4	10,4
Kur'an'ı Kerim	183	70,4	70,4	80,8
Atatürk'e ait Kitaplar	2	0,8	0,8	81,5
Dini Kitaplar	46	17,7	17,7	99,2
Hikâye Kitapları	2	0,8	0,8	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Örnekleme sorulan ve evde bulunan kitapları ortaya koyan “Evinizde Hangi Kitaplar Bulunur?” sorusuna ezici bir çoğunlukla örneklemelerin % 70,4 ‘ü **Kur’an-ı Kerim** olarak işaretlerken, % 17,7’si ikinci sırada **Dini Kitapları** işaretlemiştir. Ardından % 10’u Roman bulunduğunu söylemiştir.

Bu veri bize deneklerinin yaklaşık olarak % 88’inin evinde dini kitap veya Kur’an’ı Kerim bulundurduğunu göstermektedir ki bu bize bireylerin dini yönelimlerini ortaya koyması açısından önemli bir veri olmuştur.

33. Örneklem ve Düzenli Kur’an’ı Kerim Okuyup Okumadığına Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre düzenli olarak Kur’an’ı Kerim okuyup okumadıklarını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-33: Örneklemin Düzenli Kur’an’ı Kerim Okuyup Göre Dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Evet Okurum	96	36,9	36,9	36,9

Hayır, okumayı bilmiyorum ama okumak isterdim	101	38,8	38,8	75,8
Hayır Okumuyorum	63	24,2	24,2	100
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan deneklerin % 36,8’u Kur’an’ı bildiklerini ve düzenli olarak okuduklarını söylerken derekelerin% 38,8’ü ise Okumasını bilmediği için okuyamadığını fakat Kuran’ın öğrenmeyi de çok istediklerini beyan etmişlerdir. Deneklerin % 24,2’si ise Kur’an’ı hiç okumadığını söylemiştir.

Deneklerin verdikleri cevaplardan elde ettiğimiz veriler bize deneklerin çok ciddi bir kısmının Kur’an’i Kerim okumayı bilmediği ortaya çıkmaktadır. Bu yönde cevap veren bireylerin yanıtları da olumlu olarak algılandığında deneklerin yaklaşık olarak % 75 Düzenli olarak Kur’an’i Kerim okuma yönünde irade belirttiği ortaya çıkmaktadır.

34. Örneklemin Çocuklarını Kur’an Kursuna Gönderip Göndermediğine Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre ebeveynlerin veya kardeşlerin evdeki çocukları Yaz Kur’an kurslarına gönderip göndermediklerini yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-34: Örneklemin çocuklarını Kur’an kursuna gönderip göndermediğine göre dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Gönderiyorum	193	74,2	74,2	74,2
Göndermiyorum Çünkü Kurs Uzakta	36	13,8	13,8	88,1
Hayır Göndermiyorum	31	11,9	11,9	100
Toplam	260	100,0	100,0	

Deneklerin çocuklarını Kur’an Kursuna gönderip göndermediklerine dair sorduğumuz soruya % 74,2’si **Evet** cevabını verirken deneklerin % 13,8’i ise göndermek istediğini fakat Bunu için ya kursun uzakta olduğunu ya da bulunmadığını söylemişlerdir. Geriye kalan deneklerin % 11,9’u ise **göndermiyorum** demiştir.

Denkleri beyanlarından elde edilen verilere bakarak kur'an kursunun uzak olmasından dolayı çocuğunu bu kurslara göndermeyen velileri de olumlu cevap verenler içine katarak velilerin yaklaşık olarak % 88'i çocuklarını adı geçen kurslara bir şekilde göndermek istediklerini ortaya koymuşlardır.

35. Örneklem ve Dünya Memnuniyet Algısına Göre Dağılım

Araştırmaya katılan denklemin beyanlarına göre birey olarak dünya memnuniyet algısını ortaya koymaya yönelik sorduğumuz *Dünyaya Geldiğinize Memnun musunuz?* Sorusunun cevaplarını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-35: Örneklem Dünıya Memnuniyet Algısına Göre Dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Memnunum	102	39,2	39,2	39,2
Elimde Olsaydı hiç gelmezdim	45	17,3	17,3	56,5
Zengin Olarak gelmek isterdim	11	4,2	4,2	60,8
Allah'ın Verdiğinden fazlasını İstemem Halimden Memnunum	102	39,2	39,2	100
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmacıların dünya memnuniyetini ölçek amacıyla sorduğumuz “Dünyaya Geldiğinize Memnun musunuz ?” soruya deneklerin % 39,2’si Memnunum derken % 39,2’si ise bu cevaba çok yakın sayılan “Allah’ın Verdiğinden fazlasını İstemem Halimden Memnunum” cevabını vermiştir. Deneklerin geriye kalan % 17,3’ü ise “Elimde Olsaydı hiç gelmezdim” derken, deneklerin geriye kalan kısmını % 4,2’si ise “Zengin Olarak gelmek isterdim” şeklinde cevap vermiştir.

Elde edilen verilerden bireysel dünya memnuniyet algısının deneklerde oldukça yüksek olduğu yönündedir. Zira araştırmaya katılan bireylerin % 78 içinde yaşadığı bu şartlarda yine dünyaya gelmek istediğini ifade etmiştir. Bireyin bireysel dindarlık algısına ortaya koyan ve tevvekül duygusunun bireyde ne derece hâkim olduğuna yönelen *Allah’ın verdiğiinden fazlasını istemem* yönündeki soru deneklerin % 39’u tarafından işaretlenmiştir.

36. Örneklem ve Toplumdaki Dürüst Meslek Grubu Algısına Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre birey olarak dünya memnuniyet algısını ortaya koymaya yönelik sorduğumuz *Dünyaya Geldiğinize Memnun musunuz?* Sorusunun cevaplarını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-36: Örneklem Toplumdaki Dürüst Meslek Grubu Algısına Göre Dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Öğretmenler	58	22,3	22,3	22,3
Din Adamları ve dindar insanlar	129	49,6	49,6	71,9
İşçiler	15	5,8	5,8	77,7
Gazeteciler	14	5,4	5,4	83,5
Siyasiler ve Politikacılar	1	0,4	0,4	83,5
Köylüler	14	5,4	5,4	88,8
Yoksullar	29	11,2	11,2	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Denklere yönelttiğimiz “Toplumda Sizce Aşağıdakilerin Hangisi Daha Dürüst Ve Ahlaklıdır” sorusuna % 49,6 ‘si “**Din Adamları ve dindar insanlar**” diye cevap vermiştir, bu cevabı % 22,3 ile **Öğretmenler** seçeneği takip etmiştir. Ardından % 11,2 ile **yoksullar**, % 5,4 ile **Köylüler**, % 5,8 ile **İşçiler** cevabı takip etmiştir.

Deneklerin meslek gruplarına yönelik olarak sahip olduğunu dürüstlük algısını ölçmeye yönelik olarak sorulan sorudan elde edilen veriler bize deneklerin % 50 sinin din görevlilerini ve dindar insanları dürüst olarak gördüğünü göstermektedir.

37. Örneklem ve “Şu An Türkiye’nin En Önemli Meselesi Nedir?” Sorusuna Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre Şu an Türkiye’nin en önemli meselesi nedir? Sorusunun cevaplarını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-37: Örneklem Şu An Türkiye’nin En Önemli Meselesi Nedir? Sorusuna verilen cevaba Göre Dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde

İşsizlik Ve Geçim Sıkıntısı	133	51,2	51,2	51,2
İnsanların İman ve Ahlak Sorunu	57	21,9	21,9	73,1
Kürt Meselesi	41	15,8	15,8	88,8
Terör meselesi	19	7,3	7,3	96,2
Enflasyon ve Pahalılık Sorunu	10	3,8	3,8	100
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmamızın deneklerine sorduğumuz “Sizce Şu An Türkiye’nin En Önemli Meselesi Nedir ?” sorusuna deneklerin % 51,2’si **İşsizlik Ve Geçim Sıkıntısı** cevabını verirken, % 21,9’u **İnsanların İman ve Ahlak Sorunu**, % 15,8’i **Kürt Meselesi**, % 7,3 ‘ü Terör Meselesi. % 3,8’i ise Enflasyon ve Pahalılık Sorunu Türkiye’nin en büyük sorunu olarak algılamaktadır.

Bireylerin güncel mesellere ve ülke gündemine hangi gözlükle baktıklarını ortaya çıkarmaya yönelik olarak sorulan bu soruya **İnsanların İman ve Ahlak Sorunu** cevabının ikinci sıraya yerleşik bireylerin ülkede bu yönde bir sorunun olmadığını düşündüklerini ortaya koymuştur.

38. Örneklem ve “Kendinizi Öncelikle Ne Olarak Hissediyorsunuz?” Sorusuna Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre Şu an Türkiye’nin en önemli meselesi nedir? Sorusunun cevaplarını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Müslüman	219	84,2	84,2	84,2
Kürt	22	8,5	8,5	92,7
Türk	19	7,3	7,3	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmamızda deneklerin kimlik tanımlamalarını ortaya koymaya yönelik olarak sorduğumuz “Kendinizi Öncelikle Ne Olarak Hissediyorsunuz ?” sorusuna

deneklerin % 84,2'si kendisini Müslüman kimliği ile tanımlamaktadır, aynı soruyu % 8,5'i Kürt, % 7,3'ü ise Türk olarak kendisini görmektedir.

elde edilen verilerin ışığında deneklerin % 84'ünün kendisini Müslüman kimliği altında öncelikle tanımlamaktadır ki bu bize bireysel dindarlık algısı konusunda önemli ipuçları vermektedir.

39. Örneklem ve Hangi Terbiyenin Önce Geldiğine Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre Şu an Türkiye'nin en önemli meselesi nedir? Sorusunun cevaplarını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Okulun Terbiyesi	28	10,8	10,8	10,8
Ailenin Terbiyesi	109	41,9	41,9	52,7
Kur'an'ı Kerimin Terbiyesi	123	47,3	47,3	100
Toplam	260	100,0	100,0	

Deneklere sorduğumuz ve “Sizce hangi terbiye daha önce gelir ?” sorusuna deneklerin % 41,9'u **Ailenin terbiyesi** önce gelir derken deneklerin % 47,3'ü ise **Kur'an-ı Kerimin Ahlakı** cevabını tercih etmiştir. Aynı soruya deneklerin % 10,8'lik bir kısmı ise **Okul Terbiyesi** önce gelir diye cevap verir.

Bu sorudan elde edilen verilerin ışığında bireyler hem dini hem de geleneksel refleksleri ölçülmeye gayret edilmiştir. Elde edilen veriler seküler sayılacak okul gibi kurumların vereceği ahlakın bireysel ahlak üzerinde etkin olmadığı algısı hâkim konumdadır. Denekler bireysel ve toplumsal ahlakın şekillenmesi hususunda Kur'an'ı Kerim'in etkin rol oynadığını belirterek dini algılarını ortaya koyarken % 41'9'luk bir denek oranı ise bu cevapla paralel sayılabilecek Ailenin ahlak üzerindeki aşılacağı ve devam ettirici rolüne dikkat çekmiştir.

40. Örneklem ve Mahallenizde Bir Kur'an'ı Kerim Kursu veya İmama Hatip Lisesi Açılmasını İster misiniz? Sorusuna Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre yaşadıkları mahallerinde bir İmam hatip Lisesi ve Kur'an'ı Kerim kursu isteyip istemediklerine yönelik sorulan Sorusunun cevaplarını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-40: Örneklem Mahallerinde bir Kur'an Kursu veya İmama Hatip İsteyip İstemediklerine Göre Dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Gerek yok Cami var zaten	72	27,7	27,7	27,7
İsterim	188	72,3	72,3	100
Toplam	260	100,0	100,0	

Deneklere yönelttiğimiz bu soruya deneklerin % 72,3'ü mahallerinde kendilerine yakın bir İmam Hatip Lisesi veya Kur'an Kursu açılmasını isterken, % 27,7'si ise **Gerek yok Cami var** diyerek camilerin kendileri için yerli hizmeti sunduğunun inanmaktadırlar.

Elde edilen veriler deneklerin kendi mahallerindeki Kur'an'ı Kerim kursu eksikliğine bir daha dikkat çekilmiş oldu. Deneklerin % 72 lik bir kısmının bu konuda bir eksikliğin bulunduğunu beyan ettikleri görülmektedir.

41. Örneklem ve Çocuklarını Düz Liseye mi Yoksa İmam hatip Lisesine mi Göndermek İstedikleri? Sorusuna Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre ebeveynlerin çocuklarını imam hatip lisesine göndermek isteyip istemediklerini ölçmeye yönelik olarak sorulan Sorusunun cevaplarını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-41: Örneklem Çocuklarını Hangi Okula Göndermek İstediklerine Yöneldiklerine Göre Dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
İmam Hatip Lisesine	152	58,5	58,5	58,5
Fark etmez hangisini isterse	76	29,2	29,2	87,7
Düz Liseye	32	12,3	12,3	100

Tablo-41: Örneklemin Çocuklarını Hangi Okula Göndermek İstediklerine Yöneldiklerine Göre Dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
İmam Hatip Lisesine	152	58,5	58,5	58,5
Fark etmez hangisini isterse	76	29,2	29,2	87,7
Düz Liseye	32	12,3	12,3	100
Toplam	260	100,0	100,0	

Kendilerine yönetilen bu soruya deneklerin % 58,5'lik bir kısmı **İmam Hatip Lisesine** tercih ettiğini söylemiştir, % 29,2'lik bir kısmı ise **Fark etmez hangisini isterse** şeklinde verdiği cevapla tercihin seçimini öğrenciye vermektedir. Soruya cevap veren deneklerin % 12,3'si ise düz liseyi öğrencileri için tercih etmektedir.

Denklerden alınan veriler ışığında deneklerin büyük bir kısmının çocuklarını İmam Hatip Lisesine gitmesi konusunda istekli olduğu görülmektedir.

42. Örneklem ve Yapılan En Son Seçimde Tercihlerini Belirleyen Etmene Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre yapılan en son seçimde deneklerin tercihlerini yönlendiren en önemli etmeni yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-42: Örneklemin Siyasi tercihlerini Belirleyen Etmene Göre Dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
İrkım	47	18,1	18,1	18,1
Dinim	134	51,5	51,5	69,6
Türkiye'nin iyiliği	46	17,7	17,7	87,3
İğdır ve mahallemin iyiliği	26	10,0	10,0	97,3
Akraba ve arkadaşların ricası	7	2,7	2,7	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Deneklere en son seçimde sizin oy verme tercihlerinizi etkileyen en önemli şey ne oldu şeklinde sorduğumuz soruya deneklerin % 51,5'lik büyük bir çoğunluk **Dinim** cevabını vermişken, ikinci sırada % 18,1 ile **İrkım** benim tercih sebebim oldu demiştir. Bu sıraya sırası ile % 17,7 ile **Türkiye'nin İyiliğini** düşünerek oy verdim, % 10'u ise mahalli seçimlerin de etkisiyle olacak **İğdır ve mahallemin iyiliği** seçeneğini terci etmiştir.

elde edilen verilere göre yapılan en son seçimde oy kullanan veya siyasi terhini herhangi bir siyasi harekete yönelik olarak kullanan deneklerimizin en önemli motivasyon ögesinin din olduğu ortaya çıkmaktadır. Deneklerin % 51'i oy kullanma tercihinin din unsuru tarafından şekillendiğini ileri sürdüğü ortaya çıkmaktadır.

43. Örneklem ve Sahip Olunan Dini Bilginin Kaynağına Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre bireylerin sahip oldukları dini bilgileri elde etme vasıtalarını ortaya koyan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-43: Örneklem Sahip Olunan Dini Bilginin Kaynağına Göre Dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Aileden Öğrendim	145	55,8	55,8	55,8
Akraba çevremden birinden öğrendim.	1	0,4	0,4	56,2
Okuldan Öğrendim	31	11,9	11,9	68,1
Camiden	29	11,2	11,2	79,2
Arkadaş çevresi	6	2,3	2,3	81,5
Cemaat veya Tarikat sohbetlerinden	19	7,3	7,3	88,8
Dini kitaplardan	29	11,2	11,2	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmacılara yönelmiş olduğumuz ve onların sahip oldukları dini bilgilerin kaynağını ortaya çıkarmaya yönelik soruya % 55,8'si **Aileden Öğrendim** diyerek geleneksel yolarla dikkat çekmiştir bu yanıtı % 11,2 ile **Dini kitaplar** takip ederken ardından ise % 11,9'luk eşit bir oran ile **Okuldan Öğrendim** ve % 11,2 **Camiden Öğrendim** yanıtları gelmektedir. Deneklerin kayda değer diğer bir yanıtı ise % 7,3 'luk bir oran ile **Cemaat veya Tarikat sohbetlerinden** yanıtı gelmektedir.

Deneklerden aldığımız veriler doğrultusunda bireylerin sahip oldukları dini bilgiyi elde etme kaynakları bakımından ailenin önemli bir rol oynadığını görmekteyiz. Bu soru Sizce Hangi Terbiye daha Önce gelir? (Tablo:38) soruya verilen yanıtı benzer olarak geleneksel toplum kurumları sayılan aile ve dini kurumların bu konuda halen belirleyici rol oynadığını bize göstermektedir.

44. Örneklem ve Okullarda Baş Örtüsü Yasağına Yönelik Tutuma Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre yapılan en son seçimde deneklerin tercihlerini yönlendiren en önemli etmeni yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-44: Örneklem Baş Örtüsü Yasağına Yönelik Olan Tutuma Göre Dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
İzin verilmeli	233	89,6	89,6	89,6
Hayır, gerek yok	27	10,4	10,4	100
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan bireylere yönelttiğimiz “Sizce İlk Ve Liselerde Kız Öğrencilerin Baş Örtüsü Takmalarına İzin Verilmeli mi?” sorusuna deneklerin ezici çoğunluğu yani % 89,6’i İzin **Verilmeli** demektedir. Aynı soruya deneklerin % 10,4’si **Hayır gerek yok** demektedir. Elde edilen veriler deneklerin dini bir emir olan başörtüsünün okullarda serbest bırakılması yönünde tercihte bulunmaktadır.

45. Örneklem ve Kamu Çalışanlarına Yönelik Baş Örtüsü Yasağına Yönelik Tutuma Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre yapılan en son seçimde deneklerin tercihlerini yönlendiren en önemli etmeni yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-45: Örneklem Kamu Çalışanlarına Baş Örtüsü Yasağına Yönelik Olan Tutuma Göre Dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
İzin Verilmeli.	232	89,2	89,2	89,2

Hayır, devletin koyduğu yasalar var onlara uysunlar.	28	10,8	10,8	100
Toplam	260	100,0	100,0	

Denekler bu konu oldukça ezici bir çoğunlukla % 89,2 **İzin Verilmeli** şeklinde cevap verirken deneklerin % 10,8'si ise **Hayır, devletin koyduğu yasalar var onlara uysunlar** şeklinde karşı cevap vermiştir.

Elde edilen veriler bir önceki tablodaki (Tablo: 44) soruya bir benzer soru olmanın da verdiği bir kolaylığın da etkisi ile yakın veriler olmuşlardır. Deneklerin ezici bir çoğunluğu bu konudaki yasağı desteklememektedir.

46. Örneklem ve Allah'ın Varlık Algısı İle İlgili Tutuma Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre yapılan en son seçimde deneklerin tercihlerini yönlendiren en önemli etmeni yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-46: Örneklem Allah'ın Varlık Algısı İle İlgili Tutuma Göre Dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Allah'ın varlığına hiç bir delile ihtiyaç duymadan inanıyorum	218	83,8	83,8	83,8
Allahın varlığına mantıklı delillerle inanıyorum	31	11,9	11,9	95,8
Allahın varlığı veya yokluğu beni ilgilendirmiyor	3	1,2	1,2	96,9
Allahın varlığına inanmıyorum	8	3,1	3,1	100
Toplam	260	100,0	100,0	

Deneklere Allah'ın varlığına ilişkin olarak sormuş kendi algılamaları doğrultusunda sorduğumuz soruya deneklerin % 83,8'i **Allah'ın varlığına hiç bir delile ihtiyaç duymadan inanıyorum** şeklinde bir cevap vermiştir deneklerin % 11,9 'u ise bir önceki yanıtı yakın bir cevap olan **Allahın varlığına mantıklı delillerle inanıyorum** cevabını vermeyi tercih etmiştir.

Bireydeki Tanrı algısının ne düzeyde olduğuna yönelik olarak sorulan bu soru deneklerin kayıtsız ve şartız inanç konusunda oldukça yüksel bir tercih yaptığı (%

83,8) gözükmektedir ki İslam'ın Allah anlayışını deneklerin büyük bölümünde yer ettiğinin bir kanıtı mahiyetindedir.

47. Örneklem ve Hangi Dini Ritüelli Daha Sık Yaptığına Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre yapılan en son seçimde deneklerin tercihlerini yönlendiren en önemli etmeni yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-47: Örneklem Hani Dini Ritüelli Daha Sık Yaptığına Göre Dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Hatim İndirmek	87	33,1	33,1	33,1
Evde Mevlit Okutma	80	30,8	30,8	64,2
Hani babaya Gitmek ve Kurman Kesmek	46	17,7	17,7	81,9
Adak Adamak	9	3,5	3,5	85,4
Mezarlıkta Kur'an Okumak veya okutmak	38	14,6	14,6	100
Toplam	260	100,0	100,0	

Deneklerin günlük yaşamlarında çok sık bir şekilde yaptıkları ve geleneğe dönüşen dini alışkanlıklarını ölçmeye yönelik olarak sorduğumuz soruyu deneklerin % 33,1'i Hatim indirdiğini, % 30,8'i Evde Mevlit Okuttuğunu, % 17,7'si ise Ahmedî Hani Hz. Türbesini ziyaret ettiğini ve kurban kestiğini ifade etmiştir. Deneklerin içerisinde başkada dikkat çeken rakam ise % 14,6'lı bir oran ile mezarlıkta Kur'an Okuduğunu veya yakınlarının mezarında Kur'an okuttuğunu ifade etmiştir.

Deneklerin bu soruya verdikleri cevaplar doğrultusunda günlük hayatlarında önemli yer tutan dini ve geleneksel ritüellerine yapmada birbirlerine yakın cevaplar verdiğini görmek mümkün. Kur'an'ı kerim okuma ve mevlit Okutma en çok başvurulan ritüeller olduğu görülmektedir.

48. Örneklem ve Dini Konuların İlk Danışma Mercisine Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre yapılan en son seçimde deneklerin tercihlerini yönlendiren en önemli etmeni yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-48: Örneklem Dini Konuların İlk Danışma Mercisine Göre Dağılımı

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Kur'an Kerim	150	57,7	57,7	57,7
Dini Kitaplar	41	15,8	15,8	73,5
Cami İmamına	39	15	15	88,5
Müftülük yâda Diyanet İşlerine	8	3,1	3,1	91,5
Aile Büyüklerine	12	4,6	4,6	96,2
Dini cemaatlere	8	3,1	3,1	99,2
Arkadaş ve tanıdıklar	2	0,8	0,8	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan bireylerin dolaylı olarak dini hayatlarının şekillendirilmesinde rol oynayan kaynakların ortaya konması adına onların bu konuda başvuru kaynağı olarak kullandıkları araçları ortaya konması adına sorduğumuz soruya % 57,7'lik yüksek bir İlk Kaynak Olarak **Kur'an-ı Kerimi** göstermiştir. Kendilerine ikinci derece başvuru kaynağı olarak ise % 15,8 ile Cami İmamlarını gösteren denklemler üçüncü kaynağa ise % 15 ise Dini kitapları işaret etmiştir.

49. Örneklem ve Kandil Günlerinde Mevlit Okutulması Tercihine Göre Dağılım

Araştırmaya katılan denklemlerin beyanlarına göre kandil gün ve gecelerinde daha çok yapmayı tercih ettikleri dini ritüel tercihini yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-49: Örneklemde Kandil Günlerinde Mevlit Okutulması Tercihine Göre Dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Her zaman	86	33,1	33,1	33,1
Çoğunlukla	78	30,0	30,0	63,1
Ara sıra	56	21,5	84,6	94,7
Nadiren	18	6,9	6,9	91,5
Hiçbir Zaman	22	8,5	8,5	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan denklemin ancak % 33,1'ı kandil gecelerinde Her zaman Mevlit Okuttuğunu ifade ederken % 30'lik bir kısmı bu alışkanlığı Çoğunlukla yaptığını % 21'i ise bunu Ara sıra yaptığını belirtmiştir.

50. Örneklem ve Kandil Günlerinde Yakınların Arayıp Günün Kutlanması Tercihine Göre Dağılım

Araştırmaya katılan denklemin beyanlarına göre kandil gün ve gecelerinde daha çok yapmayı tercih ettikleri dini ritüel tercihini yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-50: Örneklemde Kandil Günlerinde Yakınlarını Arayıp Günlerini Kutlaması Tercihine Göre Dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Her zaman	168	64,6	64,6	64,6
Çoğunlukla	42	16,2	16,2	80,8
Ara sıra	30	11,5	11,5	92,3
Nadiren	11	4,2	4,2	96,5
Hiçbir Zaman	9	3,5	3,5	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan denklemin ancak % 64,6'sı kandil gecelerinde Her zaman Yakınlarını aradığını ifade ederken % 16,2'lik bir kısmı bu alışkanlığı Çoğunlukla yaptığını % 11,5'i ise bunu Ara sıra yaptığını belirtmiştir.

Veriler denklemin büyük bir kısmının bu yönde bir tercih sergilemeyerek yakınlarını arayarak kandillerini kutladığını ifade etmiştir.

51. Örneklem ve Kandil Günlerinde Camiye Gitme Alışkanlığına Göre Dağılım

Araştırmaya katılan denklemin beyanlarına göre kandil gün ve gecelerinde daha çok yapmayı tercih ettikleri dini ritüel tercihini yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-51: Örneklemde Kandil Camiye Gitme Alışkanlığına Göre Dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Her zaman	96	36,9	36,9	36,9

Çoğunlukla	32	12,3	12,3	49,2
Ara sıra	70	26,9	26,9	76,2
Nadiren	22	8,5	8,5	84,6
Hiçbir zaman	40	15,4	15,4	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Aştırmamızda görüşlerine başvurduğumuz denklemin % 36,9'u Kandil Gecelerinde camiye gitme alışkanlığına Her Zaman başvurduğunu , % 26,9'u ise Ara sıra camiye gittiğini söylerken denklemin % 12,3'ü Çoğunlukla bu gecelerini Camide değerlendirdiğini ifade etmiştir.

52. Örneklem ve Düzenli Namaz Kılma Alışkanlığına Göre Dağılım

Araştırmaya katılan denklemin beyalarına göre düzenli olarak namaz kılma alışkanlığını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırli Yüzde
Evet	191	73,5	73,5	73,5
Hayır	69	26,5	26,5	100,0
Toplam	260	100,0		

Deneklerin % 73,5'i günlük hayatlarında beş vakit namazı düzenli olarak kıldığını ifade ettiğini gördüğümüz ankette araştırmamızda denklemin % 26,5'i ise düzenli olarak namaz kılmadıklarını söylemişlerdir. Bu veriler bize deneklerin düzenli namaz kılma yönündeki yönelim ve isteklerini de açık etmesi açısından da önemli olduğu kanısındayız.

53. Örneklem ve Düzenli Cuma Namazını Kılma Alışkanlığına Göre Dağılım

Araştırmaya katılan denklemin beyalarına göre düzenli olarak cuma namaz kılma alışkanlığını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırli Yüzde

Evet	153	58,8	58,8	58,8
Hayır	107	41,2	41,2	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan deneklerin % 58,8'i düzenli olarak **Cuma Namazlarını Kıldığını** ifade ederken deneklerin % 41,2'lik bir kısmı ise **Kılmadıklarını** ifade etmiştir.

Bir önceki tabloda % 78 oranında düzenli namaz kılma oranına karşın % 58'lik Cuma Namazı Kılma oranı bu denekler içerisindeki kadınların önemli bir bölümünün Cuma namazına gitmemesinden, onlara bu namazın farz kılınmamış olmasından kaynaklandığı karşılaştırmalı tablolarda ortaya çıkmaktadır.

54. Örneklem ve Düzenli Olarak Kur'an'ı Kerim Okuma Alışkanlığına Göre Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyalarına göre düzenli olarak Kur'an'ı Kerim Okuma alışkanlığını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-54: Örneklem Düzene Kur'an'ı Kerim Okuma Alışkanlığına Göre Dağılımı				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Yoğunlaşırılı Yüzde
Evet	117	45,0	45,0	45,0
Hayır	143	55,0	55,0	100,0
Toplam	260	100,0	100,0	

Soru yöneltilmiş olduğumuz deneklerin % 55'sinin **Kur'an Okumadıklarını** ifade ettiklerini % 45'inin ise hayatlarında düzenli olarak Kur'an okuduklarını görmekteyiz.

E) Karşılaştırmalı Tablo Analizleri Yoluyla Deneklerin Demografik Yapıları İle Dindarlıkları Ve Göç Eğilimleri Arasındaki Karşılaştırmalı İlişkileri.

Araştırmamızın bu bölümünü deneklerden elde ettiğimiz sayısal veri analiz tablolarını kullanarak bu tabloları birbirleri ile karşılaştırmaya ayıracağız. Değişenler

arasındaki anlamlı ilişkilerin düzeylerinin ölçülmesine yönelik yapacağımız çalışmalar bize anlamlı veriler sunacaktır.

Elde ettiğimiz demografik veriler ile deneklerin dini yönelim ve göç olgusu ile bağlantılarını bu tablolar üzerinden tespit etmeye çalışacağız. Deneklerin sahip oldukları yaş, cinsiyet, medeni durum, maddi durum gibi değişkenler ile dini eğilim ve tutumlar arasında anlamlı bir takım bağlantıların bu tablo analizleri sayesinde ortaya çıkacaktır.

Göç eden bireyin göç nedenleri ve kaynakları ile onun demografik özelliği ve dini tutum ve inanışları arasında varsa anlamlı bir bağ yine bu tabloların karşılaştırmaları ortaya çıkacaktır. Ortaya çıkan bu veriler sayesinde teorik kısmında öne sürmüş olduğumuz bir takım tezlerimiz bu şekilde sınanmış olacaktır.

55. Cinsiyet Değişkeni İle “Geldiğim Yeri Geçim Sıkıntısından Dolayı Terk Ettim.” Bağımlı Değişkeni Arasındaki İlişki Dağılımı.

Araştırmaya katılan deneklerin beyalarına göre onların cinsiyeti ile “Geldiğim yeri geçim sıkıntısından dolayı terk ettim.” Bağımlı Değişkeni Arasındaki İlişki Dağılımını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-55: Örneklemin Cinsiyeti ile “Geldiğim Yeri Geçim Sıkıntısından Dolayı Terk Ettim.” Sorusuna Verdiği Yanıtlarına Göre Dağılımı					
			Geldiğim yeri geçim sıkıntısından dolayı terk ettim.		Toplam
			Evet	Hayır	
Cinsiyetiniz?	Erkek	Toplam Denek	97	57	154
		% within Cinsiyetiniz?	63,0%	37,0%	100,0%
		% within Geldiğim yeri geçim sıkıntısından dolayı terk ettim.	51,9%	78,1%	59,2%
		Toplam Yüzde	37,3%	21,9%	59,2%
	Kadın	Toplam Denek	90	16	106
		% within Cinsiyetiniz?	84,9%	15,1%	100,0%
		% within Geldiğim yeri geçim sıkıntısından dolayı terk ettim.	48,1%	21,9%	40,8%
		Toplam Yüzde	34,6%	6,2%	40,8%
Toplam		Toplam Denek	187	73	260

	% within Cinsiyetiniz?	71,9%	28,1%	100,0%
	% within Geldiğim yeri geçim sıkıntısından dolayı terk ettim.	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam Yüzde	71,9%	28,1%	100,0%

Chi-Square Tests					
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	14,937 ^a	1	,000		
Continuity Correction^b	13,871	1	,000		
Likelihood Ratio	15,773	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	14,880	1	,000		
N of Valid Cases^b	260				
a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 29,76.					
b. Computed only for a 2x2 table					

Symmetric Measures					
		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	-,240	,056	-3,966	,000 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	-,240	,056	-3,966	,000 ^c
N of Valid Cases		260			
a. Not assuming the null hypothesis.					
b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.					
c. Based on normal approximation.					

Yukarıda yapılan cinsiyet bağımsız değişkeni ile geldiğim yeri geçim sıkıntısından dolayı terk ettim bağımlı değişkeni arasında benzer yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Bu soruya olumlu yanıt veren kadınların oranı % 84,9 iken aynı soruya erkeklerin sadece % 63'ü olumlu yanıt vermiştir. Buna göre kadınların geldikleri yeri terk etmelerinde geçim sıkıntısı faktörü daha etkin olduğu ortaya çıkmıştır. Yâda kadınlar erkeklere nazaran göç sebepleri arasında göçü daha kuvvetli bir etken olarak görmektedir.

56. Cinsiyet Değişkeni İle Para Biriktirme Tutumu Arasındaki İlişki Dağılımı

Araştırmaya katılan deneklerin beyalarına göre onların cinsiyeti ile “Para Biriktirebiliyor musunuz?” Bağımlı Değişkeni Arasındaki İlişki Dağılımını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-56: Örneklemin Cinsiyeti ile “Para Biriktirebiliyor musunuz ?.” Sorusuna Verdiği Yanıtlarına Göre Dağılımı					
		Para Biriktire biliyor musunuz?			Toplam
		Evet Biriktirebiliyorum.	Hayır Anca Masrafları karşılayabiliyorum.		
Cinsiyetiniz?	Erkek	Toplam Denek	29	125	154
		% within Cinsiyetiniz?	18,8%	81,2%	100,0%
		% within Para Biriktirebiliyor musunuz?	85,3%	55,3%	59,2%
		Toplam Yüzde	11,2%	48,1%	59,2%
	Kadın	Toplam Denek	5	101	106
		% within Cinsiyetiniz?	4,7%	95,3%	100,0%
		% within Para Biriktirebiliyor musunuz?	14,7%	44,7%	40,8%
		Toplam Yüzde	1,9%	38,8%	40,8%
Toplam	Toplam Denek	34	226	260	
	% within Cinsiyetiniz?	13,1%	86,9%	100,0%	
	% within Para Biriktirebiliyor musunuz?	100,0%	100,0%	100,0%	
	Toplam Yüzde	13,1%	86,9%	100,0%	

Chi-Square Tests					
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	11,003 ^a	1	,001		
Continuity Correction ^b	9,797	1	,002		
Likelihood Ratio	12,380	1	,000		

Fisher's Exact Test				,001	,001
Linear-by-Linear Association	10,961	1	,001		
N of Valid Cases ^b	260				
a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 13,86.					
b. Computed only for a 2x2 table					

Symmetric Measures					
		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	,206	,049	3,377	,001 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	,206	,049	3,377	,001 ^c
N of Valid Cases		260			
a. Not assuming the null hypothesis.					
b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.					
c. Based on normal approximation.					

Yukarıda ‘cinsiyet’ bağımsız değişkeni ile “ Para Biriktire Biliyormusunuz?” bağımlı değişkeni arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Böylelikle yukarıdaki tablodan anlaşıldığına göre; para biriktirme konusunda çok yüksek bir olumsuz yanıtlarda ciddi bir farklılaşma dikkat çekmektedir. Deneklerin verdikleri olumlu yanıtların erkeklerde % 18,8’i kadınlarda ise % 4,7’ye kadar düşmektedir.

57. Cinsiyet Değişkeni İle “ Dünyaya Geldiğinize Memnun musunuz?” Bağımlı Değişkenleri Arasındaki İlişkiyi Gösteren Dağılım

Araştırmaya katılan deneklerin beyalarına göre onların cinsiyetleri ile “ Dünyaya geldiğinize memnun musunuz?” sorusuna verilen cevapların bağımlı değişkeni arasındaki ilişki dağılımını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-57: Örneklemin Cinsiyeti ile “Dünyaya Geldiğinize Memnun musunuz ?.” Sorusuna Verdiği Yanıtlarına Göre Dağılımı	
	Dünyaya Geldiğinize Memnun musunuz? Toplam

			Memnunum	Elimde Olsaydı hiç gelmezdim	Zengin Olarak gelmek isterdim	Allah'ın Verdiğinden fazlasını İstemem Halimden Memnunum	
Cinsiyetiniz?	Erkek	Toplam Denek	82	27	8	37	154
		% within Cinsiyetiniz?	53,2%	17,5%	5,2%	24,0%	100,0%
		% within Dünyaya Geldiğimize Memnun musunuz?	80,4%	60,0%	72,7%	36,3%	59,2%
		Toplam Yüzde	31,5%	10,4%	3,1%	14,2%	59,2%
	Kadın	Toplam Denek	20	18	3	65	106
		% within Cinsiyetiniz?	18,9%	17,0%	2,8%	61,3%	100,0%
		% within Dünyaya Geldiğimize Memnun musunuz?	19,6%	40,0%	27,3%	63,7%	40,8%
		Toplam Yüzde	7,7%	6,9%	1,2%	25,0%	40,8%
	Toplam	Toplam Denek	102	45	11	102	260
		% within Cinsiyetiniz?	39,2%	17,3%	4,2%	39,2%	100,0%
% within Dünyaya Geldiğimize Memnun musunuz?		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
Toplam Yüzde		39,2%	17,3%	4,2%	39,2%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	42,016 ^a	3	,000
Likelihood Ratio	43,483	3	,000
Linear-by-Linear Association	39,161	1	,000
N of Valid Cases	260		
a. 1 cells (12,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,48.			

Symmetric Measures					
		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	,389	,056	6,779	,000 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	,393	,056	6,866	,000 ^c
N of Valid Cases		260			
a. Not assuming the null hypothesis.					
b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.					
c. Based on normal approximation.					

Yukarıda ‘cinsiyet’ bağımsız değişkeni ile “Dünyaya Geldiğinize Memnun musunuz?” bağımlı değişkeni arasında anlamlı ve olumlu yönlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Elden edilen verilerden erkek ve kadın denelerin gayri memnun oranlarının birlerine denk oldukları görülür. Dünya memnuniyet algıları bakımından sadecememnunum diyen erkeklerin sayısının **53,2%** olarak kaydedilmiştir bu cevabın kadınlarda % 18,9 da kaldığı gözlemlenmiştir. Dünya algısının olumlu bir yanıtı sayılan bir başka cevap olan “Allah’ın Vediğinden Fazlasını İstemem” yanıtını kadın deneklerde 61,3’ü tercih etmişlerdir aynı soruya cevap erkeklerde bu oran % 24’tür.

Bu durumda dünya memnuniyet algıları birbirine yakın olan cinslerin özellikle tevvekül ağırlıklı bir cevap sayılan “Allah’ın Vediğinden Fazlasını İstemem” yanıtında farklılık sergilemeleri cinslerin bireysel din algılarının birbirlerinden farklı olduğunu ortaya koymaktadır.

58. Cinsiyeti Değişkeni İle

“Size Göre Burası mı Daha İyi Yoksa Eski Hayatınız mı?” Bağımlı Değişkeni Arasındaki İlişki Dağılımı

Araştırmaya katılan deneklerin beyalarına göre onların cinsiyetleri ile “Size Göre Burası mı İyi Yoksa Eski Hhayatını mı?” sorusuna verilen cevapların bağımlı değişkeni arasındaki ilişki dağılımını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-58: Örneklemin Cinsiyeti ile “Size Göre Burası mı İyi Yoksa Eski hayatınız mı ?.” Sorusuna Verdiği Yanıtlara Veri Göre Dağılımı					
		Size Göre Burası mı Daha İyi Yoksa Eski hayatınız mı?			Toplam
			Eski hayatım daha iyiydi fakat mecbur olduğum için buradayım	Burası daha iyi	
Cinsiyetiniz?	Erkek	Toplam Denek	50	104	154
		% within Cinsiyetiniz?	32,5%	67,5%	100,0%
		% within Size Göre Burası mı Daha İyi Yoksa Eski hayatınız mı?	72,5%	54,5%	59,2%
		Toplam Yüzde	19,2%	40,0%	59,2%
	Kadın	Topalm Denek	19	87	106
		% within Cinsiyetiniz?	17,9%	82,1%	100,0%
		% within Size Göre Burası mı Daha İyi Yoksa Eski hayatınız mı?	27,5%	45,5%	40,8%
		Toplam Yüzde	7,3%	33,5%	40,8%
Toplam		Toplam Denek	69	191	260
		% within Cinsiyetiniz?	26,5%	73,5%	100,0%
		% within Size Göre Burası mı Daha İyi Yoksa Eski hayatınız mı?	100,0%	100,0%	100,0%
		Tplam Yüzde	26,5%	73,5%	100,0%

Chi-Square Tests					
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)

Pearson Chi-Square	6,811 ^a	1	,009		
Continuity Correction ^b	6,086	1	,014		
Likelihood Ratio	7,041	1	,008		
Fisher's Exact Test				,010	,006
Linear-by-Linear Association	6,785	1	,009		
N of Valid Cases ^b	260				
a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 28,13.					
b. Computed only for a 2x2 table					

Symmetric Measures					
		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	,162	,058	2,635	,009 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	,162	,058	2,635	,009 ^c
N of Valid Cases		260			
a. Not assuming the null hypothesis.					
b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.					
c. Based on normal approximation.					

Yukarıda ‘cinsiyet’ bağımsız değişkeni ile “ Size göre şimdi hayatını mı güzel yoksa eski hayatını mı ?” Bağımlı değişkeni arasında anlamlı ve olumlu yönlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Veriler incelendiğinde cinsler arasında kadınların göç ettikleri yeni yerlerini beğeniler açısından erkeklerden daha fazla bir memnuniyet derecesine sahip oldukları görülmüştür. Kadın deneklerin % 82,1’i göç ettikleri mahallelerini eski mahallerine tercih etmişlerdir ki bu oran erkeklerde de % 67, 5 olarak ölçülmüştür.

Bu durumdagöçün sonuçlarından her iki cinste memnuniyet duyarken bu oran kadınlarda erkeklere oranla daha yüksek olduğu için kadınların göç edilen mahallede daha mutlu olduklarını söyleyebiliriz.

59. Cinsiyeti Değişkeni İle “Mahalleniz de Size Yakın Bir Kur’an Kursu veya İmam Hatip Lisesi Açılmasını İsternisiniz?” Bağımlı Değişkeni Arasındaki İlişki Dağılımı

Araştırmaya katılan deneklerin beyalarına göre onların cinsiyetleri ile “Mahallenizde Size yakın bir Kur’an Kursu ve İmam Hatip Lisesi açılmasını ister

misiniz?” sorusuna verilen cevapların bağımlı değişkeni arasındaki ilişki dağılımını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-59: Örneklem Cinsiyeti ile “Mahallenizde Bir Kur'an Kursu veya İmam Hatip Lisesi Açılmasını İster misiniz ?” Sorusuna Verdiği Yanıtlara Göre Veri Dağılımı					
		Mahallenizde size yakın bir Kur'an Kursu veya İmamhatip Lisesinin açılmasını istermisiniz?			Toplam
			Gerek yok Cami var zaten	İsterim	
Cinsiyetiniz?	Erkek	Toplam Denek	55	99	154
		% within Cinsiyetiniz?	35,7%	64,3%	100,0%
		% within Mahallenizde size yakın bir Kur'an Kursu veya imamhatip lisesinin açılmasını istermisiniz?	76,4%	52,7%	59,2%
		Toplam Yüzdellik	21,2%	38,1%	59,2%
	Kadın	Toplam Denek	17	89	106
		% within Cinsiyetiniz?	16,0%	84,0%	100,0%
		% within Mahallenizde size yakın bir Kur'an Kursu veya imamhatip lisesinin açılmasını istermisiniz?	23,6%	47,3%	40,8%
		Toplam Yüzdellik	6,5%	34,2%	40,8%
Toplam	Toplam Denek	72	188	260	
	% within Cinsiyetiniz?	27,7%	72,3%	100,0%	
	% within Mahallenizde size yakın bir Kur'an Kursu veya imamhatip lisesinin açılmasını istermisiniz?	100,0%	100,0%	100,0%	
	Toplam Yüzdellik	27,7%	72,3%	100,0%	

Chi-Square Tests					
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	12,140 ^a	1	,000		
Continuity Correction ^b	11,177	1	,001		
Likelihood Ratio	12,729	1	,000		
Fisher's Exact Test				,001	,000
Linear-by-Linear Association	12,093	1	,001		
N of Valid Cases ^b	260				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 29,35.				
b. Computed only for a 2x2 table				

Symmetric Measures					
		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	,216	,057	3,555	,000 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	,216	,057	3,555	,000 ^c
N of Valid Cases		260			
a. Not assuming the null hypothesis.					
b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.					
c. Based on normal approximation.					

Yukarıda ‘cinsiyet’ bağımsız değişkeni ile “Mahallenizde size yakın bir Kur'an Kursu veya imam hatip lisesinin açılmasını istemisiniz?” Bağımlı değişkeni arasında anlamlı ve olumlu yönlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Bu soruyu verilen cevapların cinsler ölçeğinde her iki cinstede ağırlıklı olarak olumlu yönde görüş bildirilmişlerdir. Denekler kendi mahallelerinde bir Kur'an kursu veya İmam Hatip Lisesinin açılması talebi konusunda verdikleri olumlu cevap oranlarında ayrıştıkları gözlemlenmiştir. Bu soruyu Erkeklerin % 76,4'ü “Gerek yok Cami var zaten” şeklinde yanıtlarken, aynı yanıtı Kadınların % 23,6'si bu yanıtı vermiştir.

Bu verilerden yola çıkarak kadınların bu konuda bir eksikliğin olduğu konusunda erkeklerden daha hassas davrandıkları ortaya çıkmaktadır.

60. Cinsiyeti Değişkeni İle “İğdir’da Yapmayı En Çok İsteddiğiniz Şey Nedir? ” Bağımlı Değişkeni Arasındaki İlişki Dağılımı

Araştırmaya katılan deneklerin beyalarına göre onların cinsiyetleri ile “ İğdir Yapmayı En Çok İsteddiğini Şey Nedir? ” sorusuna verilen cevapların bağımlı değişkeni arasındaki ilişki dağılımını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-60: Örneklemin Cinsiyeti ile “İğdir da yapmayı en çok istediğiniz nedir?” Sorusuna Verdiği Yanıtlara Veri Dağılımı

		İğdır da En çok yapmayı en çok istediğiniz nedir?						Toplam
			Başka Bir mahalleye taşınmak ve güzel bir ev almak	İş sahibi olmak	Çocukların Güzel bir meslek sahibi olması	Devletin İmkanlarından daha fazla yayalanmak	Bir araba Almak	
Cinsiyetiniz?	Erkek	Toplam Denek	40	61	44	7	2	154
		% within Cinsiyetiniz?	26,0%	39,6%	28,6%	4,5%	1,3%	100,0%
		% within İğdır da En çok yapmayı en çok istediğiniz nedir	60,6%	69,3%	53,7%	46,7%	22,2%	59,2%
		Toplam Yüzdeler	15,4%	23,5%	16,9%	2,7%	,8%	59,2%
	Kadın	Toplam Denek	26	27	38	8	7	106
		% within Cinsiyetiniz?	24,5%	25,5%	35,8%	7,5%	6,6%	100,0%
		% within İğdır da En çok yapmayı en çok istediğiniz nedir	39,4%	30,7%	46,3%	53,3%	77,8%	40,8%
		Toplam Yüzdeler	10,0%	10,4%	14,6%	3,1%	2,7%	40,8%
Toplam	Toplam Denek	66	88	82	15	9	260	
	% within Cinsiyetiniz?	25,4%	33,8%	31,5%	5,8%	3,5%	100,0%	
	% within İğdır da En çok yapmayı en çok	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

	istediğiniz nedir						
	Toplam Yüzdeler	25,4%	33,8%	31,5%	5,8%	3,5%	100,0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,899 ^a	4	,028
Likelihood Ratio	11,012	4	,026
Linear-by-Linear Association	5,686	1	,017
N of Valid Cases	260		
a. 1 cells (10,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,67.			

Symmetric Measures					
		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	,148	,062	2,407	,017 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	,130	,063	2,112	,036 ^c
N of Valid Cases		260			
a. Not assuming the null hypothesis.					
b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.					
c. Based on normal approximation.					

Yukarıda ‘cinsiyet’ bağımsız değişkeni ile “İğdır’da yapmayı en çok istediğiniz şey nedir?” Bağımlı değişkeni arasında anlamlı ve olumlu yönlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Bu soruyu verilen beş cevaptan özellikle ikisinde erkek ile kadın deneklerin ayrıştıklarını görebilmekteyiz. İğdır’da yapmayı en çok istediğiniz şey nedir diye sormuş olduğumuz soruya kadın denlerin % 35’i çocuklarının iyi bir eğitim almasını isterim demiştir ki bu seçeneği erkeklerin % 28’i işaretlemişlerdir. Erkeklerin ise özellikle yeni bir iş bulma yönünde ağırlıklı olarak tercihte bulunduğu görülmüştür % 39,6. Kadın ise bu seçeneğe % 25,5 oranında katılım göstermiştir.

**61. Cinsiyeti Değişkeni İle “İbadet Olarak Aşağıdakilerin Hangisini Yaparsınız?”
Bağımlı Değişkeni Arasındaki İlişki Dağılımı**

Araştırmaya katılan deneklerin beyalarına göre onların cinsiyetleri ile “İbadet olarak aşağıdakilerden hangisini yaparsınız?” sorusuna verilen cevapların bağımlı değişkeni arasındaki ilişki dağılımını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-61: Örneklemenin Cinsiyeti ile “İbadet Olarak Aşağıdakilerden Hangisini Yaparsınız?” Sorusuna Verdiği Yanıtlara Veri Dağılımı									
			Hatim İndirmek	Cevapsız	Evde Mevlit okutma	Hani babaya Gitmek ve Kurman Kesmek	Adak Adamak	Mezarda Kur’an Okumak veya okutmak	Toplam
Cinsiyetiniz?	Erkek	Toplam Denek	45	0	55	31	7	16	154
		% within Cinsiyetiniz?	29,2%	,0%	35,7%	20,1%	4,5%	10,4%	100,0%
		% within Aşağıdakilerin hangisini yaparsınız?	52,3%	,0%	68,8%	67,4%	77,8%	42,1%	59,2%
		% of Total	17,3%	,0%	21,2%	11,9%	2,7%	6,2%	59,2%
	Kadın	Count	41	1	25	15	2	22	106
		% within Cinsiyetiniz?	38,7%	,9%	23,6%	14,2%	1,9%	20,8%	100,0%
		% within Aşağıdakilerin hangisini yaparsınız?	47,7%	100,0%	31,2%	32,6%	22,2%	57,9%	40,8%
		% of Total	15,8%	,4%	9,6%	5,8%	,8%	8,5%	40,8%
	Toplam	Count	86	1	80	46	9	38	260
		% within Cinsiyetiniz?	33,1%	,4%	30,8%	17,7%	3,5%	14,6%	100,0%
% within Aşağıdakilerin hangisini yaparsınız?		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

	% of Total	33,1%	,4%	30,8%	17,7%	3,5%	14,6%	100,0%
--	------------	-------	-----	-------	-------	------	-------	--------

Symmetric Measures					
		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	,035	,064	,558	,577 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	-,018	,064	-,293	,769 ^c
N of Valid Cases		260			
a. Not assuming the null hypothesis.					
b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.					
c. Based on normal approximation.					

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,319 ^a	5	,021
Likelihood Ratio	13,766	5	,017
Linear-by-Linear Association	,312	1	,576
N of Valid Cases		260	
a. 3 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,41.			

Yukarıda 'cinsiyet' bağımsız değişkeni ile İbadet olarak Aşağıdakilerden Hangisini yaparsınız? bağımlı değişkeni arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Denekler bu konuda kendilerine sunulan beş seçeneklerden özellikle iki tanesinde cinsiyete göre farklı sayılabilecek cevaplar vermiştir. İbadet olarak düzenli olarak hatim indirirm diyen kadınların oranıyüdelik dilim olarak erkeklerden on puan daha yüksek olduğunu görmekteyiz. Kadınların % 38,7'si erkeklerin ise % 29,2'si bu ibadeti yerine getirdiğini elde edilen verilerden anlaşılacaktır. Ayrıca kadınların % 20,8'i mazar başında Kur'an okuduğu anlaşılırken bu oran erkeklerde % 10,4 olarak ölçülmüştür.

**62. Cinsiyeti Değişkeni İle “Düzenli Namaz Kılma ” Bağımlı Değişkeni
Arasındaki İlişki Dağılımı**

Araştırmaya katılan denklemin beyalarına göre onların cinsiyetleri ile “Düzenli olarak namaz kılarm” sorusuna verilen cevapların bağımlı değişkeni arasındaki ilişki dağılımını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-62: Örneklemin Cinsiyeti ile “Düzenli Namaz Kılarm” Sorusuna Verdiği Yanıtların Veri Dağılımı					Toplam
			Evet	Hayır	
Cinsiyetiniz?	Erkek	Toplam Denek	106	48	154
		% within Cinsiyetiniz?	68,8%	31,2%	100,0%
		% within İbadet olarak düzenli olarak namaz kılarm.	55,5%	69,6%	59,2%
		Toplam Yüzde	40,8%	18,5%	59,2%
	Kadın	Toplam Denek	85	21	106
		% within Cinsiyetiniz?	80,2%	19,8%	100,0%
		% within İbadet olarak düzenli olarak namaz kılarm.	44,5%	30,4%	40,8%
		Toplam Yüzde	32,7%	8,1%	40,8%
Toplam	Toplam Denek	191	69	260	
	% within Cinsiyetiniz?	73,5%	26,5%	100,0%	
	% within İbadet olarak düzenli olarak namaz kılarm.	100,0%	100,0%	100,0%	
	Toplam Yüzde	73,5%	26,5%	100,0%	

Chi-Square Tests					
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	4,154 ^a	1	,042		
Continuity Correction ^b	3,592	1	,058		
Likelihood Ratio	4,254	1	,039		
Fisher's Exact Test				,046	,028
Linear-by-Linear Association	4,138	1	,042		
N of Valid Cases ^b	260				
a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 28,13.					
b. Computed only for a 2x2 table					

Symmetric Measures					
		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	-,126	,059	-2,047	,042 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	-,126	,059	-2,047	,042 ^c
N of Valid Cases		260			
a. Not assuming the null hypothesis.					
b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.					
c. Based on normal approximation.					

Yukarıda ‘**cinsiyet**’ bağımsız değişkeni ile “**Düzenli Olarak Namaz Kılmam**” bağımlı değişkeni arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Elde edilen veriler bize cinsler arasında namaz kılma oranının kadınlarda erkeklere nazaran daha yüksek olduğunu göstermektedir. Kadınlarda namaz kılma oranı % 80,2 iken bu oran erkeklerde % 68,2 olarak ölçülmüştür. Bu durumda bireysel dindarlık oranının kadınlarda daha yüksek olduğunu söylemek uygun düşer.

63. Cinsiyet Değişkeni İle “Düzenli Oruç Tutma” Bağımlı Değişkeni Arasındaki İlişki Dağılımı

Araştırmaya katılan deneklerin beyalarına göre onların cinsiyetleri ile “İbadet olarak Düzenli Bir Şekilde Oruç Tutarım?” sorusuna verilen cevapların bağımlı değişkeni arasındaki ilişki dağılımını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-63: Örneklemin Cinsiyeti ile “Düzenli olarak oruç tutarım” Sorusuna Verdiği Yanıtların Veri Dağılımı					Toplam
			Evet	Hayır	
	Erkek	Toplam Denek	128	26	154
		% within Cinsiyetiniz?	83,1%	16,9%	100,0%
		% within İbadet olarak düzenli olarak oruç tutarım.	56,4%	78,8%	59,2%
		Toplam Yüzde	49,2%	10,0%	59,2%

	Kadın	Toplam Denek	99	7	106
		% within Cinsiyetiniz?	93,4%	6,6%	100,0%
		% within İbadet olarak düzenli olarak oruç tutarım.	43,6%	21,2%	40,8%
		Toplam Yüzde	38,1%	2,7%	40,8%
Toplam		Toplam denek	227	33	260
		% within Cinsiyetiniz?	87,3%	12,7%	100,0%
		% within İbadet olarak düzenli olarak oruç tutarım.	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam Yüzde	87,3%	12,7%	100,0%

Chi-Square Tests					
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	5,987 ^a	1	,014		
Continuity Correction ^b	5,095	1	,024		
Likelihood Ratio	6,444	1	,011		
Fisher's Exact Test				,014	,010
Linear-by-Linear Association	5,964	1	,015		
N of Valid Cases ^b	260				
a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 13,45.					
b. Computed only for a 2x2 table					

Symmetric Measures					
		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	-,152	,054	-2,466	,014 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	-,152	,054	-2,466	,014 ^c
N of Valid Cases		260			
a. Not assuming the null hypothesis.					
b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.					
c. Based on normal approximation.					

Yukarıda ‘*cinsiyet*’ bağımsız değişkeni ile “*Düzenli Olarak Oruç Tutarım*” bağımlı değişkeni arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Elde ettiğimiz verilerden cinsiyet göre oruç ibadetinin yapılam yüzdesinin oldukça yüksek olmasına karşın kadın deneklerin erkek deneklere nazaran bu ibadeti daha bir özenle ve yüksek çoğunlukla yerine getirdiği anlaşılmaktadır. Ankete katılan kadın deneklerin % 93,4’ü düzenli olarak oruç tutğunu ifade ederek bu konuda oldukça yüksek bir dindarlık belirtisi sergilemiştir. Erkek deneklerin ise yine oldukça yüksek bir oran olan % 83,1’lik bir namaz kılma oranına ulaşmalarına rağmen kadın deneklerine oranladıklarında bu ibadete daha az sayıda katılım gösterdiklerini söyleyebiliriz

64. Yaş Değişkeni İle “Düzenli Olarak Namaz Kılma” Bağımlı Değişkeni Arasındaki İlişki Dağılımı

Araştırmaya katılan deneklerin beyalarına göre onların Yaş ile “İbadet olarak düzenli bir şekilde Namaz kılarım?” sorusuna verilen cevapların bağımlı değişkeni arasındaki ilişki dağılımını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur

Tablo-64: Örneklemin Yaş ile “Düzenli olarak Namaz Kılarım” Sorusuna Verdiği Yanıtların Veri Dağılımı					Toplam
			Evet	Hayır	
Yaşınız?	16-25 arası	Toplam Denek	19	16	35
		% within Yaşınız?	54,3%	45,7%	100,0%
		% within İbadet olarak düzenli olarak namaz kılarım.	9,9%	23,2%	13,5%
		Toplam Yüzde	7,3%	6,2%	13,5%
	26-35 arası	Toplam Denek	35	22	57
		% within Yaşınız?	61,4%	38,6%	100,0%
		% within İbadet olarak düzenli olarak namaz kılarım.	18,3%	31,9%	21,9%
		Toplam Yüzde	13,5%	8,5%	21,9%
	36-45 arası	Toplam Denek	78	20	98
		% within Yaşınız?	79,6%	20,4%	100,0%
		% within İbadet olarak düzenli olarak namaz kılarım.	40,8%	29,0%	37,7%
		Toplam Yüzde	30,0%	7,7%	37,7%
46-55	Toplam denek	47	9	56	

	arası	% within Yaşınız?	83,9%	16,1%	100,0%
		% within İbadet olarak düzenli olarak namaz kılarım.	24,6%	13,0%	21,5%
		% of Total	18,1%	3,5%	21,5%
	55 ve üstü	Count	12	2	14
		% within Yaşınız?	85,7%	14,3%	100,0%
		% within İbadet olarak düzenli olarak namaz kılarım.	6,3%	2,9%	5,4%
Toplam	Toplam Yüzde	4,6%	,8%	5,4%	
	Toplam Denek	191	69	260	
	% within Yaşınız?	73,5%	26,5%	100,0%	
	% within İbadet olarak düzenli olarak namaz kılarım.	100,0%	100,0%	100,0%	
	Toplam Yüzde	73,5%	26,5%	100,0%	

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	16,967 ^a	4	,002
Likelihood Ratio	16,552	4	,002
Linear-by-Linear Association	14,818	1	,000
N of Valid Cases	260		
a. 1 cells (10,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,72.			

Symmetric Measures					
		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	-,239	,060	-3,957	,000 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	-,242	,060	-4,009	,000 ^c
N of Valid Cases		260			
a. Not assuming the null hypothesis.					
b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.					
c. Based on normal approximation.					

Yukarıda ‘Yaş’ bağımsız değişkeni ile “İbadet Olarak Düzenli Bir Biçimde Namaz Kılarım” bağımlı değişkeni arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın bulguları bize yaş ilerledikçe düzenli namaz kılma oranının arttığını göstermektedir. Bu bağlamda en yüksek namaz kılma oranının 55 yaş ve üstü grupta % 85,7’lik bir oranda olduğunu ve en düşük namaz kılma oranının ise % 54,3’le 16–25 yaş grubunda görülmektedir bu düşük nama kılma oranını 26–35 yaş grubunu % 61,4 lük bir oranla takip ettiğini görebilmekteyiz.

Bu bulgulardan hareketle bireysel dindarlık ile yaş arasında anlamlı ve düzenli bir ilişkiden söz edebiliriz. Elde ettiğimiz verilerden insanların bireysel dindarlık algılarının yaş ilerledikçe yükseldiğini söylemekte bir sakınca yoktur.

65. Yaş Değişkeni İle “Düzenli Cuma Namaz Kılarım” Bağımlı Değişkeni Arasındaki İlişki Dağılımı

Araştırmaya katılan denklemin beyanlarına göre onların Yaş ile “Düzenli Olarak Cuma Namazı Kılarım?” sorusuna verilen cevapların bağımlı değişkeni arasındaki ilişki dağılımını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-65: Örneklemin Yaş ile “Düzenli olarak Cuma Namaz Kılarım” Sorusuna Verdiği Yanıtların Veri Dağılımı					Toplam
			Evet	Hayır	
Yaşınız?	16-25 arası	Toplam Denek	20	15	35
		% within Yaşınız?	57,1%	42,9%	100,0%
		% within İbadet olarak düzenli bir biçimde cuma namazına giderim	13,1%	14,0%	13,5%
		% of Total	7,7%	5,8%	13,5%
	26-35 arası	Toplam Denek	21	36	57
		% within Yaşınız?	36,8%	63,2%	100,0%
		% within İbadet olarak düzenli bir biçimde cuma namazına giderim	13,7%	33,6%	21,9%
		Toplam Yüzde	8,1%	13,8%	21,9%
	36-45 arası	Toplam Denek	62	36	98
		% within Yaşınız?	63,3%	36,7%	100,0%
		% within İbadet olarak düzenli bir biçimde cuma namazına giderim	40,5%	33,6%	37,7%
		Toplam Yüzde	23,8%	13,8%	37,7%
46-55 arası	Toplam Denek	41	15	56	
	% within Yaşınız?	73,2%	26,8%	100,0%	
	% within İbadet olarak düzenli bir biçimde	26,8%	14,0%	21,5%	

		cuma namazına giderim			
		Toplam Yüzde	15,8%	5,8%	21,5%
55 ve üstü		Toplam Denek	9	5	14
		% within Yaşınız?	64,3%	35,7%	100,0%
		% within İbadet olarak düzenli bir biçimde cuma namazına giderim	5,9%	4,7%	5,4%
		Toplam Yüzde	3,5%	1,9%	5,4%
Toplam		Toplam Denek	153	107	260
		% within Yaşınız?	58,8%	41,2%	100,0%
		% within İbadet olarak düzenli bir biçimde cuma namazına giderim	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	58,8%	41,2%	100,0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	17,173 ^a	4	,002
Likelihood Ratio	17,217	4	,002
Linear-by-Linear Association	7,400	1	,007
N of Valid Cases	260		
a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,76.			

Symmetric Measures					
		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	-,169	,061	-2,755	,006 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	-,190	,061	-3,103	,002 ^c
N of Valid Cases		260			
a. Not assuming the null hypothesis.					
b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.					
c. Based on normal approximation.					

Yukarıda 'Yaş' bağımsız değişkeni ile "İbadet Olarak Düzenli Bir Biçimde Namazımı Kılarım" bağımlı değişkeni arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın bulguları bize yaş ilerledikçe Düzenli Olarak Cuma Namazına Gitme oranının yükseldiğini göstermektedir. Bu veriler tablo: 62’de ulaşılmış olduğumuz çıkarım ile paralellik arz etmektedir. Bu bağlamda en yüksek namaz kılma oranının 55 yaş ve üstü deneklerde rastlanırken en düşük Cuma Namazına gitme oranı ise 16–25 ve 26–36 yaş grubu deneklerde görülmektedir.

66. Geldiği İl Değişkeni İle “En Son Seçimde Sizin Tercihinizi Etkileyen En Önemli Etken Ne Oldu” Bağımlı Değişkeni Arasındaki İlişki Dağılımı

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre onların Geldiği İl ile “En Son Seçimde Tercihinizi Belirleyen Şey Ne Oldu?” sorusuna verilen cevapların bağımlı değişkeni arasındaki ilişki dağılımını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-66: Örneklemin Geldiği İl ile “En Son Seçimde Tercihinizi Belirleyen Şey Ne Oldu?” Sorusuna Verdiği Yanıtların Veri Dağılımı								
Yapılan En son seçimde sizin tercihinizi belirleyen en önemli şey ne oldu?								
			İrkım	Dinim	Türkiyenin iyiliği	İğdır ve mahalemin iyiliği	Akraba ve arkadaşların ricası	Toplam
Geldiği İl	İğdır	Toplam Denek	38	109	40	18	4	209
		% within Geldiği İl	18,2%	52,2%	19,1%	8,6%	1,9%	100,0%
		% within Yapılan En son seçimde sizin tercihinizi belirleyen en önemli şey ne oldu?	80,9%	81,3%	87,0%	69,2%	57,1%	80,4%
		Topalm Yüzde	14,6%	41,9%	15,4%	6,9%	1,5%	80,4%
	Kars	Toplam Denek	2	9	1	4	0	16
		% within	12,5%	56,2%	6,2%	25,0%	,0%	100,0%

		Geldiği İl						
		% within Yapılan En son seçimde sizin tercihinizi belirleyen en önemli şey ne oldu?	4,3%	6,7%	2,2%	15,4%	,0%	6,2%
		Topalm Yüzde	,8%	3,5%	,4%	1,5%	,0%	6,2%
	Ağrı	Toplam Denek	7	16	5	2	0	30
		% within Geldiği İl	23,3%	53,3%	16,7%	6,7%	,0%	100,0%
		% within Yapılan En son seçimde sizin tercihinizi belirleyen en önemli şey ne oldu?	14,9%	11,9%	10,9%	7,7%	,0%	11,5%
		Topalm Yüzde	2,7%	6,2%	1,9%	,8%	,0%	11,5%
	Erzurum	Count	0	0	0	2	3	5
		% within Geldiği İl	,0%	,0%	,0%	40,0%	60,0%	100,0%
		% within Yapılan En son seçimde sizin tercihinizi belirleyen en önemli şey ne oldu ?	,0%	,0%	,0%	7,7%	42,9%	1,9%

		Topalm Yüzde	,0%	,0%	,0%	,8%	1,2%	1,9%
Toplam	Toplam Denek		47	134	46	26	7	260
	% within Geldiği İl		18,1%	51,5%	17,7%	10,0%	2,7%	100,0%
	% within Yapılan En son seçimde sizin tercihinizi belirleyen en önemli şey ne oldu ?		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Topalm Yüzde		18,1%	51,5%	17,7%	10,0%	2,7%	100,0%

Symmetric Measures					
		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	,131	,083	2,123	,035 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	,057	,068	,923	,357 ^c
N of Valid Cases		260			
a. Not assuming the null hypothesis.					
b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.					
c. Based on normal approximation.					

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	78,189 ^a	12	,000
Likelihood Ratio	33,170	12	,001
Linear-by-Linear Association	4,449	1	,035
N of Valid Cases	260		
a. 11 cells (55,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,13.			

Yukarıda ‘Geldiniz İl’ bağımsız değişkeni ile “En son seçimde oy kullanırken sizin tercihinizi belirleyen en önemli etken ne olmuştur?” bağımlı değişkeni arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Elde edilen bulgular bize deneklerin genel itibari ile oy kullanma eğiliminde dinin çok önemli bir güdeleyici rol oynadığı konusunda hem fikirler. Diğer seçeneklerden özellikle İrkım iyiliği seçeneği bu denek grubu için ikinci tercih sebebi olmuştur. Deneklerin verdikleri cevaplar incelendiğinde özellikle Ağrı ilinden göçenlerin en son seçimde tercihinin belirleyen en önemli şeyin ne olduğuna yönelik soruya verdikleri cevaptaki *İrkım* cevabının diğer deneklerin kendi içlerinde verdikleri cevaplardan daha yüksek çıktığını görmekteyiz. Bu soru Ağrılılarda % 23,3 oranı ile cevap bulurken en yakın ikinci oranı ise % 12,5 ile İğdırılılarda görülmektedir.

Bu soruyu Kars ilinden göç eden deneklerin % 25’lik belirgin bir yüzde ile İlimin Ülkemin iyiliği için oy kullandım diyerek kendisini diğer deneklerden ayırtmışlardır.

67. Meslek Değişkeni İle “Eğitim Seviyesi” Bağımlı Değişkeni Arasındaki İlişki Dağılımı

Araştırmaya katılan deneklerin beyanlarına göre onların Meslek değişkeni ile “Eğitim Seviyesi ?” sorusuna verilen cevapların bağımlı değişkeni arasındaki ilişki dağılımını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo-67: Örneklemin Mesleği ile Eğitim Düzeyi Değişkeninin Veri Dağılımı								Toplam
			Okur Yazar	İlkokul	Orta Okul	Lise	Üniversite	
Şimdi Ne İş Yapıyorsunuz?	İnşaat	Toplam Denek	12	27	6	11	1	57
		% within Şimdi Ne İş Yapıyorsunuz?	21,1%	47,4%	10,5%	19,3%	1,8%	100,0%
		% within Eğitim Seviyeniz Ne?	14,0%	32,1%	13,6%	27,5%	16,7%	21,9%
		Toplam Yüzde	4,6%	10,4%	2,3%	4,2%	,4%	21,9%
	Hammlık ve Gündelik İşler	Toplam Denek	7	11	5	1	0	24
		% within Şimdi Ne İş Yapıyorsunuz?	29,2%	45,8%	20,8%	4,2%	,0%	100,0%
		% within Eğitim Seviyeniz Ne?	8,1%	13,1%	11,4%	2,5%	,0%	9,2%
		Toplam Yüzde	2,7%	4,2%	1,9%	,4%	,0%	9,2%
	İşsizim	Toplam Denek	44	25	16	23	5	113
		% within Şimdi Ne İş Yapıyorsunuz?	38,9%	22,1%	14,2%	20,4%	4,4%	100,0%
		% within Eğitim Seviyeniz Ne?	51,2%	29,8%	36,4%	57,5%	83,3%	43,5%
		Toplam Yüzde	16,9%	9,6%	6,2%	8,8%	1,9%	43,5%
	Çobanlık	Toplam Denek	19	7	2	1	0	29
		% within Şimdi Ne İş Yapıyorsunuz?	65,5%	24,1%	6,9%	3,4%	,0%	100,0%
		% within Eğitim Seviyeniz Ne?	22,1%	8,3%	4,5%	2,5%	,0%	11,2%
		Toplam Yüzde	7,3%	2,7%	,8%	,4%	,0%	11,2%
	Lokanta Mağzalarda Çalışarak Gibi	Toplam Denek	4	3	13	1	0	21
		% within Şimdi Ne İş Yapıyorsunuz?	19,0%	14,3%	61,9%	4,8%	,0%	100,0%
		% within Eğitim Seviyeniz Ne?	4,7%	3,6%	29,5%	2,5%	,0%	8,1%
		Toplam Yüzde	1,5%	1,2%	5,0%	,4%	,0%	8,1%
Gurbette Çalışmaya Giderek	Toplam Denek	0	11	2	3	0	16	
	% within Şimdi Ne İş Yapıyorsunuz?	,0%	68,8%	12,5%	18,8%	,0%	100,0%	

		% within Eğitim Seviyeniz Ne?	,0%	13,1%	4,5%	7,5%	,0%	6,2%
		Toplam Yüzde	,0%	4,2%	,8%	1,2%	,0%	6,2%
Toplam		Toplam Denek	86	84	44	40	6	260
		% within Şimdi Ne İş Yapıyorsunuz?	33,1%	32,3%	16,9%	15,4%	2,3%	100,0%
		% within Eğitim Seviyeniz Ne?	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam Yüzde	33,1%	32,3%	16,9%	15,4%	2,3%	100,0%

Symmetric Measures					
		Val	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	-,007	,053	-,114	,909 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	-,034	,056	-,552	,581 ^c
N of Valid Cases		260			
a. Not assuming the null hypothesis.					
b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.					
c. Based on normal approximation.					

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	79,976 ^a	20	,000
Likelihood Ratio	77,023	20	,000
Linear-by-Linear Association	,013	1	,909
N of Valid Cases	260		
a. 14 cells (46,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,37.			

Yukarıdaki tabloda deneklerin meslekleri ile bağımsız değişkeni ile “Eğitim Seviyeniz Ne?” bağımlı değişkeni arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Göçerlerin yaptıkları iş ile onların eğitim durumlarını karşılaştırmalı ele alan tabloda kendisi Hamlalık ve Gündelik İşler yapan biri olan tanıtılanların % 45,8’inin İlkokul mezunu olduklarını görebilmektedir fakat eğitim seviyesi ilkokul olan en yüksek meslek sahibi kendisini Gurbette çalışan bireylerdir. Tablonun diğer dikkat çeken verisi ise çobanlık yapan bireylerin % 65’inin Okur Yazar olduğu nu beyan etmektedir. Ayrıca ilkokul mezunlarının yine % 47,7’sinin inşaat işçisi olduğu ortaya çıkmaktadır.

**68. Aylık Gelir Değişkeni İle “Size Göre Türkiye’nin En Önemli meselesi Nedir”
Bağımlı Değişkeni Arasındaki İlişki Dağılımı**

Araştırmaya katılan denklemin beyanlarına göre onların Meslek değişkeni ile “Eğitim Seviyesi?” sorusuna verilen cevapların bağımlı değişkeni arasındaki ilişki dağılımını yansıtan veriler aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,338 ^a	4	,023
Likelihood Ratio	10,881	4	,028
Linear-by-Linear Association	2,058	1	,151
N of Valid Cases	260		
a. 1 cells (10,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,92.			

Symmetric Measures					
		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Interval by Interval	Pearson's R	-,089	,063	-1,438	,152 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	-,102	,061	-1,639	,102 ^c
N of Valid Cases		260			
a. Not assuming the null hypothesis.					
b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.					
c. Based on normal approximation.					

Tablo-68 : Örneklemin Aylık Geliri İle İle “Türkiye’nin En Önemli Meselesi Nedir?” Değişkeninin Veri Dağılımı							
Aylık Geliriniz, masraflarınızı karşılıyor mu?		Sizce şu an Türkiye’nin en Önemli Meselesi Nedir?					Toplam
		İşsizlik Ve Geçim Sıkıntısı	İnsanların İman ve Ahlak Sorunu	Kürt Meselesi	Terör meselesi	Enflasyon ve Pahalılık Sorunu	
Eve Karşılıyor	Toplam Denek	31	25	9	6	5	76
	% within Aylık Geliriniz, masraflarınızı karşılıyor mu?	40,8%	32,9%	11,8%	7,9%	6,6%	100,0%
	% within Sizce şu an Türkiye’nin en Önemli Meselesi Nedir?	23,3%	43,9%	22,0%	31,6%	50,0%	29,2%
	Toplam Yüzde	11,9%	9,6%	3,5%	2,3%	1,9%	29,2%
Hayır Karşılmıyor	Toplam Denek	102	32	32	13	5	184
	% within Aylık Geliriniz, masraflarınızı karşılıyor mu?	55,4%	17,4%	17,4%	7,1%	2,7%	100,0%
	Masraflarınızı karşılıyor mu? % within Sizce şu an Türkiye’nin en Önemli Meselesi Nedir?	76,7%	56,1%	78,0%	68,4%	50,0%	70,8%
	Toplam Yüzde	39,2%	12,3%	12,3%	5,0%	1,9%	70,8%
Toplam	Toplam Denek	133	57	41	19	10	260
	% within Aylık Geliriniz, masraflarınızı karşılıyor mu?	51,2%	21,9%	15,8%	7,3%	3,8%	100,0%
	% within Sizce şu an Türkiye’nin en Önemli Meselesi Nedir?	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam Yüzde	51,2%	21,9%	15,8%	7,3%	3,8%	100,0%

Yukarıda “Aylık Geliriniz Masraflarınızı Karşılıyor mu?” bağımsız değişkeni ile “Türkiye’nin en önemli sorunu” bağımlı değişkeni arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Aylık gelirlerinin masraflarını karşıladığını söyleyen deneklerin % 40,8’i Türkiye’nin en önemli Sorunun İşsizlik ve Geçim Sıkıntısı olduğuna inanmaktadır. Aynı cevabın aylık gelirlerinin masraflarını karşılamadığını söyleyen deneklerden sadece % 55,4’tür. Aylık gelirinin Masraflarını karşılamadığını söyleyen deneklerin özellikle Türkiye’nin en önemli meselesinin Kürt meselesi (% 78) ve Terör meselesi (% 68,4) olduğunu beyan ederek bu iki yanıtta ayrışma sağlamıştır.

III. KISIM

GENEL DEĞERLENDİRME

Elde ettiğimiz verileri tablolar haline getirerek onları yorumladık. Ayrıca elde ettiğimiz denek demografik özellikler ile denegin bazı sorulara verdiği cevaplar arasındaki anlamlı bir takım ilişkiler olduğunu gördük. Karşılaştırmalı tablo analizleri sırasında ortaya çıkan bu yeni ve anlamlı ilişkileri yine tablolar halinde sunarak onların altına tabloyla ilgili yorumlar açıklamalar ekledik. Gerekli analiz e bulgu yorumlamaları sonrasında şu sonuçlara ulaştık:

1. Demografik Özellikler

Ankete katılan göçerlerin yaş durumları tarafımızdan belirli bir yaş profilinde tutulmuştur her yaş grubunun birbirlerine yakın yüzdelere sahip olmasına rağmen deneklerin % 37,7 sinin 36–45 yaş aralığında olduğunu görmek mümkün. Deneklerin % 73'ü evli olduğu sorularımıza yanıt verenlerin % 59,2'si erkek % 40,8'i ise kadın olduğu görülmektedir. Göçerlerin çok büyük bir oran olan % 80,4 ile Iğdır'ın ilçe veya köylerinden göçtüklerini görmekteyiz ki bu da bize Iğdır'ın çevre illerin ciddi bir çekim merkezi olmadığını göstermektedir. Iğdır'a oldukça yakın durumda bulunan Ağrı ilinin Doğubayazıt ilçesinden Iğdır'a ekseriyetten göç olduğunu görmekteyiz. Ağrılı göçmenlerin göçerler içindeki oranı ise % 11,5.

Araştırmamıza katılan deneklerin % 43 kendisini işsiz olarak nitelendirmektedir bu oranın bu kadar yüksek olmasında genç dahi olsa bayan deneklerin de bu şıkkı işaretlemelerinde büyük payı olduğuna inanmaktayız. Denekler içinde kadınların çalışma oranı oldukça düşük ve ev reisleri iş bulmakta zorlanmaktadırlar. Göçerler arasındaki ikinci en yüksek dereceli meslek ise inşaat işçiliği % 21,9.

Deneklerin sahip oldukları aile tipinin ekseriyetinin geniş aile olduğunu görebilmekteyiz. Araştırmaya katılan deneklerin sadece % 15'i 1 ile 3 arasında aile bireyelerine sahip olduğunu söylemektedir. Deneklerin % 85'inin birey sayısı 4 ve daha fazla. Bu rakamlar bizlere bu insanların geleneksel toplum değerlerini halen muhafaza ettiklerini göstermektedir.

Deneklerin sahip oldukları demografik özelliklerinden biri de onların maddi durumları ile ilgili olandır, bu konudaki durumlarını ortaya koymaya yönelik iki soru sorduk bu soruların her ikisi de bir birlerine yakın sonuçlar verdi. Deneklerin % 86,9'u para biriktiremediklerini ifade ederken bu minvaldeki diğer bir soruya ise deneklerin % 70,8'i gelirlerinin giderlerini karşılayamadığını söylemiştir. Bu cevaplar bize deneklerin maddi zorluk çektiklerini göstermektedir. Fakat deneklerin maddi zorluk çekme ile göçtükleri yerde mutlu olmaları veya tekrar köylerine geri dönmek istemeleri ile alakalı olarak araştırmamızın teorik kısmında daha önce değindiğimiz gibi düşük maddi imkânlarla sahip olsalar dahi bu insanların memleketlerine geri gitmek istemediklerini öne sürmüştük. Araştırmamız bu tezimizi destekler nitelikte bulgular ortaya koymaktadır. Örneklemin şimdi yaşadığı mahalleden daha önce geldiğini köyüne geri dönmek istemediğini (Tablo:24, % 78,1) , bu mahalleden başka bir mahalleye taşınmak istemediğini (Tablo:26, % 63,5), hatta başka bir ülkeye dahi gitmek istemediğini (Tablo:25 % 66,9) yanıtladığı sorulardan anlamaktayız.

Birbirleri ile çelişir gibi görünen bu veriler bizleri daha önce Orhan Türkoğan'ın da tespit ettiği gibi deneklerin düşük maddi imkânlarla sahip olsalar dahi burada kırsaldan kazandıklarından çok daha fazlasını kazandıkları ve kentlerin imkânlarından burada daha fazla yararlanabilmelerini, dolayısıyla göçer kentte bu nedenlerden dolayı kalmayı tercih ettiklerini söyleyebiliriz.

Deneklerin eğitim seviyesinin oldukça düşük düzeyde olduğunu görebilmekteyiz özellikle yaş seviyesi düştükçe eğitim seviyesinin düştüğünü elde ettiğimiz verilerden söylemek mümkün. Genç kuşağın kentte büyüdüğünü bize gösteren veriden yola çıkarak bu insanların kentin eğitim imkânlarından yararlanarak çocuklarını okula gönderdiğini, kente sonradan göçmüş daha çok orta yaşlı ve yaşlı kuşakta eğitim seviyesi düşük, genelde ise deneklerin % 65,4'ü okuryazar veya ilkokul seviyesindedir.

2. Iğdır İline Göçün Sebebi ve Göçün Genel Karakteri

Bu bölümde Iğdır iline yapılan göçün atında yatan sebepleri ve sebeplerin doğurduğu sonuçları elde ettiğimiz verilerden yola çıkarak anlamaya çalışacağız. Modern zaman göçlerinin ve kentleşmesinin altında yatan en büyük etkenin ekonomik sebepler olduğunu daha önce dile getirmiştik ki elde ettiğimiz veriler bu tezimizi

destekler niteliktedir. Deneklerin % 71,9'u ekonomik sebeplerden dolayı göç ettiğini beyan etmiştir. Deneklerin göçün sebeplerini ortaya koymaya yönelik olarak sorduğumuz bir başka soruya da % 31,2'lik bir oranla yeni bir iş sahibi olmak için göç ettim diye cevap vermiştir. Deneklere sorulan bir başka soruda Türkiye'deki en önemli sorunun işsizlik ve geçim sıkıntısı (% 51,2) olduğunu yönündeki beyanlar dolayısıyla Iğdır iline yapılan göçün küresel ölçekteki modern göçten pek farklı olmadığını ve ekonomik sebeplerin ağırlık taşıdığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Göçerlerin Iğdır ilinden beklentisinin oldukça çeşitlenmesine rağmen iki ana başlık altında yani ekonomik ve şehir hayatının imkânların yararlanmak başlıkları altında toplanabileceğini söyleyebiliriz. Deneklerin % 33,8'i iş sahibi olmak istediğini, % 31,5'i ise çocuklarının güzel bir meslek sahibi olması için eğitim olanaklarından daha çok faydalanmayı kendisine amaç edindiğini dile getirmiştir. Bu cevapta göçerin göç ederken yine ekonomik sebepleri ne derece ön plana aldığını bize açık etmiştir.

Iğdır iline yapılan göçlerin ekseriyetinin Iğdır'ın içinden olduğunu ve deneklerin ise % 63,1'inin halen geldiği yer ile bağlantılarını koruduğunu söyleyebiliriz. Fakat bireylerin 78'inin geldiği yere geri dönmek istemediğini % 63,5'inin ise başka bir mahalleye taşınmak istemediğini, % 66,9'u yurt dışına dahi taşınmak istemediğini söylediğini görmekteyiz. Bu bulgular bize göçerlerin ikinci bir göçe niyetlerinin olmadığını ve buldukları yeri kendilerine yuva edindikleri göstermektedir. Deneklerin şikâyetçi oldukları konuların onların buldukları yerden kurtulmak için gerekçe teşkil etmediğini sadece bunları daha iyi bir ortam yaratma gayreti olduğunu söyleyebiliriz. Deneklerin mahalleri ile ilgili şikâyetlerinin odak noktasının alt yapı hizmetleri veya yollar olduğunu görmekteyiz % 51,5

Deneklerin % 83,1'i şu an göç ettikleri mahallelerinde yâda komşularının arasında akrabasının olduğunu ifade etmiştir. Bu veri bizlere göçün bu insanlar üzerinde organize edildiği akrabaların birbirlerine ev, arsa sağlama konusunda yardımlaştığını göstermektedir. Ayrıca bireylerin kentin yabancı ortamında yalnız kalmak istemediklerini, kendilerini akrabaları ile güvende hissetliklerinin de sonucuna vardırırlar.

3. Göçerin Dindarlık ve Geleneksellik Eğilimleri, Alışkanlıkları Dini Ritüellere Katılım Sıklığı Ve Dine Olan Eğilimleri

Tezimizin temel savlarında biri de göçerin halen ve dini geleneksel reflekslere sahip olduğudur. Bu insanların ekseriyetinin kent yaşamı ile sonradan tanışmışlardır bu yüzden halen geleneksel ve dini reflekslerini ara form olarak nitelendirdiğimiz bu mekânlarda yaşamaya devam ettirmeye çalışmaktadırlar.

A) Göçerin Geleneksel Toplum Eğilimleri

Kadınların evlerinin dışındaki herhangi bir mekânda çalışamayacağına yönelik geleneksel çıkışın deneklerimizde kısmen de olsa kırıldığını görmekteyiz. Denklerin % 59,2'si kadınların çalışmasında herhangi bir sakınca olmadığını dile getirmektedir. Denklerin yaklaşık olarak % 60'ının kadınların çalışmasında bir sakınca görmemesi, her ne kadar bu oran kentli nüfusta daha yüksek bir oranda olduğunu tahmin etsek bile, bu toplulukta % 59,2'lik bir oran bu insanların kentleşmeye doğru evrildiklerini göstermektedir. Bu soru geleneksel reflekslerin devam ettiği yönündeki savımızı kısmen de olsa doğrulamaktadır zira erkek ve yaşları ilerlemiş denklemin bu konuda oldukça yüksek oranda itirazları halen devam etmektedir. Fakat genel olarak veriler bizlere mahallenin ara form vazifesini sürdürdüğünü ve bireyleri yavaşta olsa değiştirdiği yönündedir.

Geleneksel toplumlarda aile oldukça önemli ve merkezi bir kurumdur. Bu kurumun modern toplumlarda küçülerek önemini yitirdiğini ve işlevlerinin bir kısmını seküler devlet kurumlarına devrettiğini biliriz. Aile kurumunun etkinliği geleneksel yapının devamına da işarettir. Deneklerimizin % 41,9'unun terbiyenin aileden alındığına inanmaktadır. Deneklerin geleneksel yönüne işaret eden bir başka veri ise onların sahip olduğu dini bilgilerin kaynağını % 55,8'lik bir oran ile aile kurumunu işaret etmiş olmalarıdır. Fakat ilginçtir dini konuların ilk danışma mercii olarak aile % 4,6'lık oldukça düşük bir yüzde almıştır. Bu oran bize, denekler tarafından aile büyüklerinin dini konuda yeterince yüksek düzeyde bir bilgi birikimine sahip olduklarına inanmadıklarını göstermektedirler. Dini direkt kaynağından anlaşılması ve soruların bu yolla cevaplanması yönündeki eğilim % 57,7'dir.

B) Göçerin Dini Eğilimleri

Deneklerin % 70'i kitap denildiğinde evlerinde bulunan ve ilk akıllarına gelen kitabın Kur'an'ı Kerim olduğunu görmekteyiz. Deneklerin % 36,9'unun Kur'an'ı düzenli okuduğunu ve % 38,8'inn ise okumayı bilmediğini ve öğrenmeyi çok istediğini ifade etmişlerdir. Aynı deneklerin % 74'ü çocuklarını Kur'an'ı Kerim kursuna gönderdiğini ifade etmiş, bu minvalde sorulan bir başka soruya % 47,3'lük bir denek oranı Kur'an'ı Kerim terbiyesinin tüm terbiyelerden önce geldiğini ifade etmişlerdir. Deneklerin % 72,3'ü mahallerinde caminin dışında her zaman açık bir Kur'an kursuna ihtiyaç olduğunu ifade ederken aynı deneklerin % 58,5'i çocuklarının dini eğitim almaları için İmam Hatip Lisesine göndermek istediğini ifade etmiştir. Tüm bu veriler deneklerin dinin en sağlam ve temel referans kaynağı olan Kur'an'ı Kerim'e olan bağlılıklarının ve güvenlerinin göstergesi olması açısından bize önemli bildirimler sunduğunu düşünmekteyiz. Elde edilen sayısal verilerin genel itibari deneklerin yüksek dini hassasiyetlere sahip olduğu yönündedir.

Deneklerin dini düzenli ritüellerine olan ilgilerine gelince; deneklerin % 73,5'i düzenli olarak namaz kıldığını, % 58,8'i düzenli olarak Cuma Namazı kıldığını ifade etmektedir ki bunun içindeki kadın deneklerin varlığı unutulmasın.

Bireylerin sahip oldukları Allah inancın % 83,8 düzeyde ve kayıtsız, şartsız hiçbir delil olmadan inama şeklinde olduğunu görmekteyiz. İslam inancının Allah'ın varlığının kayıtsız şartsız birşekilde inanılması gerektiği husus daha ağır basmıştır. Ama yeri geldiğinde de onun varlığının yeryüzündeki bir takım yaratılış delilleri ile kanıtlanabileceği yönündeki akıl yürütmeler veya kanıtlar ileri sürmenin deneklerde pek itibar edilmediğini söylemek mümkün. Bu itibar ile deneklerin bu tarz bir akıl yürütmeyi inancına zarar verir korkusu ile girmediklerini savunabiliriz.

Deneklerin % 84,2'si kendisini öncelikle Müslüman kimliği ile tanımlamaktadır, aynı deneklerin siyasi tercih konusunda % 51,5 dini referans aldığını ifade etmektedir. Bireylerin kendisini bireysel dindarlık alanında bu derece yüksek bir İslam referansı ile tanımlamasına karşın (% 84,2) siyasi tercihinde dinin temel referans olma özelliğini azaltması bireylerde Sekülerleşme düzeyinin yükseldiğini bir göstergesi olduğunu kanıttır. Birey sahip olduğu bireysel dindarlığı siyasi davranışlarını yansıtmayarak bir çelişkiyi ortaya koymaktadır. Gecekondu tarzı yerlerin ara form olma özelliklerinden biri olan bu çelişiklik halinin bu verilerle ortaya çıktığını görmekteyiz.

Denklerin en yüksek eğilim gösterdikleri bir başka konunun başörtüsü konusudur. Denkler bu konuda sorulan iki soruya % 89,6 ve % 89,2'lik yüksek oranlarda destek vermişlerdir. Denkler kamu dairelerinde memurlar ve okullarda öğrencilerin başörtüsü ile var olmaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Başörtüsü hem geleneksel yönü ağır basan hem de dini yönü olan bir simgedir. Bu simge dinin emri olarak algılandığı gibi geleneksel toplumlarda namus ile eşdeğer olarak görülmektedir. Bu soruya verilen cevapların bu iki alanın bir birlerine geçmiş girift yönlerini açık ettiğine inanmaktayız.

4.Denklerin Demografik Özellikleri İle Onların Dindarlıkları ve Göç Eğilimleri Arasındaki İlişkileri

Bu bölümde bireylerin daha önce tespit ettiğimiz demografik özellikleri onların, onların geleneksel, dini ve göçerlikleri ile alakalı yönlerini ortaya çıkarmaya yönelik sorduğumuz soruların karşılaştırılması neticesinde elde ettiğimiz bir takım sonuçları değerlendireceğiz.

A) Göçerin Demografik Özellikleri Dini Eğilimleri Arasındaki İlişki

Şimdi ise bireysel dindarlık veya dini bir takım pratiklerin cinsiyete göre farklılıklarına değinelim; din ile birebir ilintili olsa dahi toplumsal birer duruma da dönüşen mevlit, hatim indir, Mezar başında Kur'an okuma veya okutma eylemlerine göz attığımızda kadınların en çok yapmayı tercih ettikleri ritüelin % 38,7 ile hatim indirme ardında ise % 20,8 ile mezar başlarında Kur'an-ı Kerim okuma veya okutma gelmektedir. Erkek deneklerin ise daha çok maddi yönü ağır basan bir dini gelenek olan evde mevlit okutma alışkanlığını % 35,7'lik bir oran ile kadınlardan daha fazla tercih ettikleri görülür ki bu ritüel aynı zamanda evin reisinin bir toplumsal güç gösterisi yapma ve misafirperverliğini sergilemesi aracıdır.

Bireysel dindarlığın en önemli göstergesi olan düzenli namaz kılma oranının Kadınlarda % 80,2 iken Erkeklerde ise bu oran % 68,8 olmuştur. Düzenli oruç tutma oranının kadınlarda % 93,4 iken erkeklerde bu oran % 83,1 olduğu gözlemlenir. Cinsiyetin Dünya memnuniyet algılarında özellikle Allah'ın verdiğiinden fazlasını istemem, halimden memnunum şeklindeki cevabı kadın deneklerin % 61,3 iken bu

oran erkeklerde % 24'te kalmıştır bu şıkkın daha fazla tevvekül içerdiği için dindarlığı ölçesi açısından belirleyici olacağını söylenebilir. Son olarak bireysel dindarlık bağlamındaki ayrışmanın Kur'an Kursu veya İmam Hatip Lisesi taleplerinde de görmek mümkün. Kadın deneklerin % 84,4'ü kendi mahallerinde bu tarz bir kurumun varlığına ihtiyaç olduğunu söylerken bu oran erkeklerde % 64,3'te kalmıştır. Sonuç olarak; bireysel dindarlık bağlamında elde ettiğimiz tüm veriler kadınların erkeklerden daha fazla dindar olduklarını ve dini hassasiyeti daha çok ön plana aldıklarını söyleyebiliriz.

Erkeklerin bireysel dindarlıklarındaki farklılığın onların daha fazla dünyevileşmesi ile alakalı olduğunu sanmaktayız. Bu bireyler kadınlara nazaran evin geçiminde daha fazla beklenti altında oldukları için dışarıda çalışmakta ve dünya işleri ile daha fazla meşgul olmaktadır ki bu onları meşgul ve seküler yapmaktadır. Ayrıca evin reisi veya erkek bireyi kadın bireye oranla daha özgür ve toplumsal kontrolden nispetten daha azadedirler. Çok daha fazla sosyalleşebilen bu birey aynı zamanda seküler eğitimlerle daha fazla muhatap olmaktadır. Kadınlar ise ailenin namusu olarak kabul görmekte sürekli toplumsal baskı ve koruma kanatları altında ve ailenin kadınlarının tavsiyeleri doğrultusunda daha hassas bir şekilde yetiştirilmektedirler.

B) Göçerin Demografik Özellikleri Göç ve Sosyal Eğilimler Arasındaki İlişki

Bireylerin göç sebeplerinin en büyük etkenlerden sayılan ekonomik sebeplerin kadın deneklerde daha ağır bastığını Tablo:53 incelendiğinde anlıyoruz. Geçim sıkıntısını göç sebebi sayma oranının kadınlarda % 84,9 iken bu oranın erkeklerde % 63 olduğunu görmekteyiz. Göçerin cinsiyet bağlamında Iğdır'dan beklentilerinin de farklılaştığını görebiliyoruz; Erkek deneklerin % 39,6'sının yeni ve düzenli bir iş beklentisine karşın kadın deneklerde bu oran % 25,5 civarında olmuştur. Cinsiyetin bir başka ekonomik aktivite olan para biriktirme veya artı değer üretme konusunda da ayrılığa düştüğünü görmekteyiz. Kadın deneklerin ancak % 4,7'si para biriktirebildiğini ifade ederken erkek deneklerin % 18,8'i para biriktirebildiğini ifade etmiştir. Elde ettiğimiz bu bulgular göç sebebi olan ekonomi üzerinden cinslerin farklı yaklaşımlar sergilediğini göstermiştir ki erkeklerin geçim sıkıntısını kadınlara nazaran daha fazla nazara almaları onlara geleneksel ve dini sebeplerle biçilen evi geçindirme sorumluluğun ağırlığından kaynaklandığına inanmaktayız.

Göç sonrası bireylerin buldukları yeni durumların memnuniyet algılarında da cinsiyet bakımından bir farklılığın olduğunu görmek mümkün. Zira kadınların % 82,1'inin şu an yaşadıkları mahallerinde memnun olduğu görülürken erkeklerde bu oran % 67,5 olarak ölçülmüştür. Bu durumun erkeklerin en büyük beklentisi olan düzenli bir iş bulma beklentilerinin Tablo:6'da (% 43,5) görüldüğü üzere karşılanamamasından kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Deneklerin sahip oldukları bir başka olgusal durum olan göç edilen yerdir. Deneklerimizin ekseriyetinin İğdırlı olmasına karşın azımsanamayacak düzeyde Ağrı ve Kars illerinden gelen denekte mevcuttur. Bu deneklerin siyasi tercihlerinde bir farklılaşmanın yaşadığını görmekteyiz; araştırmaya katılan Ağrılı deneklerin % 23,3'ünün oy kullanırken Irkının iyiliğini gözettiği görülürken bu diğer illerden gelenlerden oldukça yüksek düzeyde bir düzeydedir. Karst'tan gelen göçerin ise % 56,2'lik bir oran ile din seçeneğini ön plana aldığını görebilmekteyiz.

Deneklerin sahip oldukları eğitim seviyeleri ile edindikleri meslekler arasındaki ilişkinin anlamlı bir düzeyde olduğunu Tablo:65 incelendiğinde anlaşılır. Çobanlık mesleğini yapanların % 65,5'inin okula hiç gitmediği okumaya sonradan kendi gayretleri ile söktükleri anlaşılıyor ve Gurbette çalışmaya giden deneklerin % 68,8'inin ilkökul düzeyinde bir eğitime sahip olduğu anlaşılmaktadır. Lokanta, mağaza gibi toplumla birebir iletişim gerektiren meslekleri icra eden bireylerin % 61,9'unun en az ortaokul düzeyinde eğitim gören genç nesil olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum eğitim seviyesi değiştikçe göçerinde kentli meslekler sayılacak bir takım işlere yönelebildiklerini bizlere göstermektedir. Göçerin sahip olduğu eğitim ile yaptığı meslekleri arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu anlaşılmaktadır.

6. Hipotezlerin Değerlendirmesi

Birinci Hipotez; din ile göç arasındaki ilişkinin dinin göç etmede geçerli bir etken olmadığı anlaşılmıştır. Fakat dinin göç ile birlikte kent ortamında yeni bir takım yüzler edindiği söylenebilir.

İkinci Hipotez; dindarlık ile göç dair tutum ve davranışlar arasında doğrudan bir ilişkinin olmadığı göçün büyük tetikleyicinin ekonomi kurumu olduğu anlaşılmaktadır. Din günümüz toplumlarında göç için bir tetikleyici unsur olmaktan

uzaktır dolayısıyla göçerin bireysel dindarlık eğilmeleri ile göç ve göçerlik sebepleri arasında herhangi bir anlamlı ilişki olmadığından bu hipotezimiz doğrulanmamıştır.

Üçüncü Hipotez; deneklerin göç sebepleri ile onların kentleşme, kentte umduğunu bulma ve kentte kalma eğilmeleri arasında doğrudan ve anlamlı bir ilişkinin olmadığı karşılaştırmalı tablo analizlerinde ortaya çıkmaktadır. Dolayısı ile bu hipotezimiz elde edilen veriler ile doğrulanmamıştır.

Dördüncü Hipotez; deneklerin olgusal durumları ile bireysel dindarlık algıları arasında doğrudan ve anlamlı bir ilişkinin olduğu anlaşılmaktadır. Karşılaştırmalı tablo analizleri neticesinde elde ettiğimiz bulgular bizlere yaş, cinsiyet veya maddi durum gibi olgusal durumlar ile dindarlık algısı, dini ritüellere katılım arasında anlamlı bir ilişkinin varlığını ortaya koymaktadır. Elde edilen verilerden hareketle olgusal özelliklerle bireysel dindarlık arasındaki bağa dair öne sürdüğümüz hipotezimiz doğrulanmıştır.

Beşinci Hipotez; göç olgusunun modern zamanlardaki en önemli motive edici aracının ekonomi olduğu ve göç eden bireyin bu unsurun yoğun etkisinde göç ettiği yaptığımız alan araştırmamızın verileri tarafından sınanmış ve bu hipotezimizin doğruluğu kanıtlanmıştır. Bireyler kentin imkânlarından daha fazla yararlanma, kan davası gibi sosyal ve terör gibi politik nedenlerden dolayı da göç edebilmektedir ki elde ettiğimiz veriler bu hipotezimizi de doğrular niteliktedir.

Altıncı Hipotez; deneklerin çok büyük bir kısmının göç ettiği mahallede veya çevrede akrabasının veya tanıdıklarının olduğunu veya bu insanların desteği ile bu yerlere göç ettiği ortaya çıkmıştır. Bireylerin göç ederken tanıdıklarının oldukları yeri tercih etmeleri bu yönde öne sürmüştüğümüz hipotezimizi doğrulanmıştır.

Yedinci Hipotez; elde ettiğimiz veriler deneklerin halen kalabalık ailelere sahip olduğunu, kadınların çalışması konusunda yasakçı bir tutum sergiledikleri ve ailenin bireyler üzerindeki eğitimini ön planda tuttukları görülmüştür. Bu tarz geleneksel reflekslerinden ve olgusal durumların varlığından yola çıkarak bu hipotezimizin doğrulandığını söyleyebiliriz.

SONUÇ

Modern tabir ile kentler veya geleneksel ifadesi ile şehirler insanlığın kadim tarihi içinde genç denilecek kadar yakın zamanlara uzanan bir geçmişleri olmasına rağmen insanlığın maddi ve manevi değerleri için oldukça hayati öneme sahip kültür besleyicileri, barındırcıları ve kuluçka merkezleri olagelmışlerdir. Şehirlerin modern zamanların kültürel yapı taşlarının birer kuluçka merkezine döndüğü bu dönemde göç bu mekânlar için en önemli beslenme ve büyüme kaynağı haline gelmiştir. Günümüz modern şehirleri kent kavramı ile ayrıca geleneksel dönemin bu mekanlarından kendisini hem taşıdığı nüfus potansiyeli ile hem de farklılaştırdığı işlevleri ile ayrılmaya çalışılmıştır. Bu farklılaştırmanın en önemli etkeni ise göç olmuştur. Göçün kentleşme için hayati önemi araştırmamızın teorik kısmının savunduğu en önemli tezlerinden biri oldu. Göçün getirdiği uyum ve farklılaşma sorunsalları ve onların dini hayata olan tesiri araştırmamızda değindiğimiz bir başka konu oldu.

Göç kentleri değiştiren ve farklılaştıran en önemli etkendir. Bu etkenin Iğdır ili üzerindeki etkileri yaptığımız anket araştırmasının konularından birini teşkil etmiştir. Iğdır iline diğer illerden veya kendi köylerinden yapılan göçlerin Iğdır'ın demografik, kültürel, siyasi, dini ve kentsel etkileri yaptığımız anket çalışması ile tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca bu insanların sahip oldukları dini hassasiyetler ve onları göç sebepleri yine araştırmamızın ilgi odaklarından bir oldu. Bu araştırma ayrıca göçerlerin kentle ne derece bütünleşe bildiklerini ve buldukları mekânları ve kenti ne kadar benimseyebildiklerini de tespiti çalışmıştır. Bireysel dindarlık kadar geleneksel cemaat vari reflekslerin de ölçülmeye gayret edildiği bu anketten edinilen verilerin özelde Iğdır'ın genelde ise göçerlerin genel karakterleri hakkında bize bir takım kanaatler sağlamıştır. Bu mütevazı girişimin amacına ulaşmış olmasını umut ederiz.

KAYNAKÇA

ARSLANTÜRK Zeki, Sosyal Bilimciler İçin Araştırma Metot ve Teknikleri, V.Baskı, İstanbul: Çamlıca Yay. , 2001.

KIRAY Mübeccel, Kentleşme Yazıları, Bağlam Yay. , Ankara, 1998.

KELEŞ Ruşen, Kentleşme Politikası, İmge Dağıtım, Ankara, 2010.

KELEŞ Ruşen, Türkiye’de Şehirleşme, Konut ve Gecekondu, Gerçek Yayın Evi, İstanbul, 1972.

TÜRKDOĞAN, Orhan, Değişim Kültür ve Sosyal Çözülme, Birleşik Yay. , İstanbul, Haziran, 1990.

TÜRKDOĞAN Orhan, Osmanlıdan Günümüze Türk Toplum Yapısı, Çamlıca Yay., İstanbul, 2004

GİDDENS Anthony, Sosyoloji, Birey Yay. , İstanbul, 1994.

GİDDENS Anthony, PİERSON, Christopher. Modernliği Anlamak. Alfa yay., Bursa, 2001.

GİDDENS Anthony, Elimizden Kaçıp Giden Dünya, Çev. Osman Akınay, İstanbul, Alfa Yay. , 2000.

ÖZALP, Enver, Sosyolojiye Giriş, Anadolu Üniversitesi Yay. , Eskişehir, 1995.

DEMİRKAN, Yaşar, Kentleşme Sürecinde Dini Yaşam (Eryaman Örneği), (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Sosyolojisi Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2003.

ŞAHİN Kadir, Aydın Örneğinden Hareketle Göç Ve Kentle Bütünleşme: Kemer Ve Osman Yozgatlı Mahalleleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma, Yüksek Lisan Tezi, Aydın, 2008.

ÖZER İnan, Kentleşme ve Kentlileşme, Ekin Kitapevi, Bursa, 2004.

HURMA Hüseyin, Türkiye’de Kentleşme Ve Göç Olgusunun Siyasal Katılıma Etkisi, Yüksek Lisan Tezi. Muğla, Haziran, 2003.

GÖLE Nilüfer, İslam’ın Yeni Kamusal Yüzleri, Metis Yay., İstanbul, 2000.

BULAÇ Ali, Din-Kent-Cemaat. Ufuk Kitap. İstanbul, 2008.

BULAÇ Ali, Göçün ve Kentin Siyaseti, Çıra Yay., İstanbul, 2009.

YILDIRIM Aziz, Kentleşme Ve Kentleşme Sürecinde Göçün Suç Olgusu Üzerindeki Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004.

ERSOY, Ersan, Tarihsel Kapitalizmden Güncel Kapitalizme Küreselleşme, İnönü Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları; Malatya, 2008.

SÜNNEY, Fatma Hürrem, Max Weber’in Sosyoloji Bilimine Katkıları, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008.

FUSETH Inger, REPSTAD Pal, Din Sosyolojisine Giriş, Çev: İhsan Çapçioğlu, Halik Aydınalp, Birleşik yay. , Ankara, 2011.

BİLGİN, Vejdi, Sosyal Çözülme ve Din, Etüt Yay., Samsun, 1997.

UZUN Mehmet, ÇETE Mehmet. Gelişmekte Olan Ülkelerde Yasadışı Yerleşim Sorunlarının Çözümü İçin Bir Model Yaklaşım Önerisi. Jeodesi, Jeoinformasyon Ve Arazi Yönetim Dergisi, 2005, S:II.

TAŞÇI, Faruk, Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç, İstanbul Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bolumu, Kamu-İş Dergisi. İstanbul, 2009, C:X, S:4

ALTIKARDEŞ İsmet, Din ve Sosyal Bütünleşme, Rağbet Yay., İstanbul, 2004, s. 274.

ARSLANTÜRK Zeki, AMMAN Tayfun, Sosyoloji, Çamlıca Yay. , İstanbul, 2011.

AĞAOĞLLARI, M. Ali, KÖKER, Levent, Tanrı Devletinden Kral Devletine, İmge Yay., Ankara, 1997.

KARPAT Kemal, Ortadoğu'da Millet, Milliyet, Milliyetçilik,.Timaş Yay., İstanbul, 2011.

AKYÜZ Niyazi, ÇAPÇIOĞLU, İhsan, Ana Başlıkları ile Din Sosyolojisi, Gündüz Eği. Yay. ,İstanbul, 2008.

AKYÜZ Niyazi. Ankara'nın Boğaz içi semtinde dini hayat ve kentleşme üzerine bir araştırma. Doktora Tezi, Ankara, 1994.

BERGER L. Peter, Melekler Hakkında Söylenti, Rağbet Yay. , İstanbul, 2002.

GEZGİN Mehmet Fikret, Genel Köy Sosyolojisi İlişkileri, İ.Ü. Basım Evi, İstanbul, 1997.

KÖSEMİHAL Nurettin Şazi, Sosyoloji Tarihi, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2010.

GÜLEN Ahmet, Yalçın, Kentleşme Sürecinde Dinî Tutum Ve Davranışların Değişimi (ANKARA ÖRNEĞİ), Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.

MARDİN, Şerif, Bediüzzaman Said Nursi Olayı, İletişim Yay., İstanbul, 1995.

MARDİN Şerif, Türkiye, İslam ve Sekülerizm, İletişim Yay., İstanbul, 2011.

49/ Hucurat Suresi/10

Hezekiel: 34/31

İbraniler: 8/10, I.Petrus: 2/9, Vahiy: 21/3; Tesniye: 19/5; 26/19, I.Samuel: 12/22, Mezmur: 29/11.

BERGER L. Peter & BERGER Brigitte & KALLNER Hansfried, Modernleşme ve Bilinç, Pınar Yay., İstanbul, 2010.

LUCKMANN, Thomas, Görünemeyen Din, Çeviren: Prof. Dr. Ali Coşkun/ Yrd. Doç. Dr. Fuat Aydın, Rağbet Yay. Yayın Yılı: 2003.

AKTAŞ, Cahit, Habitat 2 Kent Zirvesi, İstanbul, 1996, C:I, Ailenin Evsizleşmesi.

Sosyal Bilimler Ansiklopedisi, Risale Yay. , Fatih, İstanbul, Ocak, 1991, C:II.

GÖRMEZ Kemal, Kent ve Siyaset, Gazi Kitapevi, Ankara,1997.

DURAN, Bünyamin, Sekülerleşme Krizi Ve Çıkış Yolları, Timaş Yay. , İstanbul,1996.

ATTAS, S. Nakib, İslam, Sekülerizm ve Geleceğin Felsefesi, İnsan Yay., İstanbul, 1995.

CİPRİANİ Roberto,. Din Sosyolojisi, Rağbet Yay., İstanbul, 2011.

AKTAN Coşkun Can, VURAL İstiklal Yaşar, Globalleşme Fırsat mı, Tehdit mi?, Zaman Kitap Yay., İstanbul, 2004.

KILIÇ, Gökçen, Hayat Zengin Muhafazakâr Yerel Yönetim Çerçevesinde Küresel Kentleşme Deneyimi: Kayseri Üzerine Bir Değerlendirme, Çağdaş Yerel Yönetimler, Kayseri. Ekim 2012, C:XXI, S:4.

OFLUOĞLU Gökhan, BUYUKYILMAZ Ozan, Yabancılaşmanın Teorik Gelişimi Ve Tarihsel Süreç içinde Farklı Alanlarda Görünümleri. Kamu-İs; Der. C:10, S:1, 2008.

WALLACE A. Ruth, WOLF Alison, Çağdaş Sosyoloji Kuramları, Punto Yay., İzmir, 2004.

FICHTER Joseph, Sosyoloji Nedir? , çev: Nilgün Çelebi, Toplum Yay., Ankara, 2009.

BERKES Niyazi, Türkiye’de Çağdaşlaşma, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2002.

DOĞAN İsmail, Sosyoloji-Kavram ve Sorunlar, Sistem Yay., İstanbul, 1996.

MARDİN, Şerif, Türkiye, İslam ve Sekülerizm, İletişim Yay., İstanbul, 2011.

ÖZTÜRK, Emine,. Din Ve Kültürel Ritüelleriyle Caferilik, Rağbet Yay., İstanbul, 2011.

ÖZTÜRK Emine, Cumhuriyet Dönemi Aydın Kimliği Sekülerleşme ve Köy Enstitüleri, Rağbet Yay. , İstanbul, 2012.

AKSOY Zeynep, Uluslararası Göç ve Kültürler Arası İletişim, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:5, Sayı:20, 2012.

ZAHAR Renat, Sömürgecilik ve Yabancılaşma. İnsan Yay., İstanbul, 1999.

KANDİYOTİ Deniz & SAKTANBER Ayşe, Kültürel Fragmanlar, Metis Yay., İstanbul, 2012.

LİNDERNER, Rudi Paul, Göçebeler ve Osmanlılar, İmge Yay., Ankara, 2000.

EKİNCİ Ayşe, İbn Haldun’ da Adalet Anlayışı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008.

YILDIZ, Mustafa, İbn Haldun'da Tarihselci Devlet Kuramı, Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi, 2010, Güz, S:10, Erişim: [<http://www.flfsdergisi.com/sayi10/25-55.pdf>]
Erişim Tarihi: 15.08.2013

ÖZDEMİR Murat, Türkiye'de İçgöç Olgusu, Nedenleri ve Çorlu Örneği, Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bil. Enst. , Edirne, 2008.

TOK, Nafiz, KORKUT, Recep, Akademik Bakış Dergisi, Küreselleşme Ve Yerinden Olma Sorununun Çevresel Güvensizliklere Bağlı Değişen Tabiatı Bağlamında İklim Mültecileri,. Eylül-Ekim/2012, S: 32.

UĞUR Pınar, Modernleşme ve Arabesk Kültür Sosyoloji Notları, Üç Aylık Dergi, Sayı: 7, Ankara, 2009.

KARAMAN Kasım, Türkiye'de Şehirleşme Olgusu Ve Gecekondulu Sorunu, Fırat Üniversitesi Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi (DEUM), S:4, 2003.

ÖZYURT Cevat, Yirminci Yüzyıl Sosyolojisinde Kentsel Yasam, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt 10 Sayı 18 Aralık 2007 ss.111-126.

Mustafa Keskin, Din ve Toplum İlişkileri Üzerine Bir Genelleme, Din bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, C:IV, S:2, Erişim:[www.dinbilimleri.com/DergiPdfDetay.aspx?ID=419.] Erişim tarihi: 31.01.2013.

KONGAR, Emre, Türk Toplum Bilimcileri, Remzi Kitapevi Yayınları, İstanbul, 1982,

İNTERNET KAYNAKÇASI

Erişim Tarihi: 09.02.2013. <http://igdiridogusgazetesi.tr.gg/2011-nufus-sayimina-gore-igdirin-nufusu-4--439-kisi-artti.htm>. adlı web sitenden alınmıştır.

Erişim Tarihi: 20.01.2013, <http://www.akademikbakis.org>, web sayfasından yararlanılmıştır.

Erişim Tarihi: 11.03.2013
http://gen.tobb.org.tr/ggnot/images/bilgi_notu/181_S1312010GOC.pdf adlı web sitesinde alınmıştır.

Erişim Tarihi: 11.03.2013, http://guvengazetesi.com.tr/index.php?option=com_k2&view=item&id=507:i%C4%9Fdir-g%C3%B6%C3%A7-verme-hizinda-siralamada-yok&Itemid=133 adlı web sayfasından alınmıştır.

Erişim Tarihi: <http://www.cografyacyiz.com/dersler/nufushareketleri.html>. Erişim Tarihi: 25.01.2013

Erişim Tarihi: 28.04.2013; [http://tr.wikipedia.org/wiki/I%C4%9Fd%C4%B1r_\(il\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/I%C4%9Fd%C4%B1r_(il)) adlı web sayfasından alınmıştır. Erişim Tarihi: 28.04.2013. [http://tr.wikipedia.org/wiki/I%C4%9Fd%C4%B1r_\(il\)#cite_note-17](http://tr.wikipedia.org/wiki/I%C4%9Fd%C4%B1r_(il)#cite_note-17) adlı web sayfasından alınmıştır.

Erişim: <http://www.dersindir.net/indir/turkiyede-ic-goc.doc>. Erişim Tarihi: 11.09.2013
Tahire Erman, Kentteki Göçmenin Bakış Açısından Kent/Köy Kimliği: “Niçin Köylüyüz Hala?”,
Erişim: http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/51.1.18_tahire_erman.pdf. Erişim Tarihi: 21.05.2013, s. 295.

ANKET FORMU

Araştırmamız Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bünyesinde yürütülmekte olan Sanayileşme, Göç ve Kentleşme doğrultusunda Oluşan Yeni Din Algısı isimli tez çalışmasının Anket Formu, soruları dikkatlice cevaplayacağınıza inanıyor ve şimdiden teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Yrd. Doç. Dr. Emine ÖZTÜRK - Hasan KOCAR

1.Cinsiyet

Erkek ()

Kadın ()

2.Yaş:.....:

3.Medeni Durumu:

1-Evli ()

2-Bekâr ()

3-Nişanlı ()

4-Boşanmış()

5-Dul ()

4.Geldiğiniz İl :

1.Iğdır: ()

2.Kars:()

3.Ağrı:()

4.Erzurum: ()

5.Ardahan: ()

5.Geldiğiniz Yeri Niçin Terk Ettiniz: (Önem sırasına göre 1,2,3 şeklinde parantezlere yazın)

1. Geçim Sıkıntısı.()

5. Yeni Meslek Edinmek İçin.()

2. Şehir Hayatının Çekiciliği.()

6. Çocukların eğitimi İçin.()

3. Terör Yüzünden.()

7. Kan Davası Yüzünden.()

4. Devlet Köyümüzü Boşalttığı için.()

6.Kaç yıl Önce geldiniz Buraya Geldiniz?

1. 1 ile 5 yıl ()

2. 6 ile 10 yıl ()

3. 11 ile 15 yıl. ()

4. 16 ve üzeri.()

7. Şimdi ne iş Yapıyorsunuz?

1. İnşaat.()

4. Çobanlık.()

2. Hamallık ve Gündelik İşler.()

5. Lokanta, Mağazalarda çalışarak gibi()

3. İşsizim.()

6. Gurbete Çalışmaya Giderek.()

8. Ailede Siz Dâhil kaç Kişisiniz?

1. 1 ile 3 kişi.()

2. 4 ile 6 kişi.()

3. 7 ile 10 kişi.()

4. 11 ile 15 kişi.()

9. Ailede Siz dâhil Kaç kişi çalışıyor?

1. 1 kişi. ()

2. 2 kişi. ()

3. 3 kişi.()

4. 4 kişi. ()

5. 5 kişi. ()

10. Ev Kendinize mi Ait?

1. Evet. ()

2. Hayır kiracıyım.()

3. Ev benim değil ama kira ödemiyorum.()

11. Evin tapusu var mı?

1. Evet Var.()

2. Hayır Yok.()

12. Para Biriktire biliyor musunuz?

1. Evet Biriktiriyorum.() 2. Hayır ancak masrafları karşılıyorum.()

13. Aylık geliriniz, Kazancınız Masraflarınızı karşılıyor mu?

1. Evet karşılıyor.() 2. Hayır karşılamıyor.()

14. Eğitim seviyeniz ne?

1. Okur Yazar () 2. İlkokul () 3. Ortaokul ()
4. Lise() 5. Üniversite()

15. Herhangi bir suçtan dolayı başınız belaya girdi mi?

1. Karakola düştüm.() 3. Hapis Cezası aldım yattım çıktım.()
2. Ceza aldım parasını verdim.() 4. Hiç Başım Belaya Girmedim.()

16. Televizyonda daha çok hangi konuları seyredersiniz?(Bu şıklardan istediğiniz kadar işaretleyebilirsiniz)

1. Haberler .() 5. Tartışma Programları.()
2. Dini Konulu Film ve Müzikler.() 6. Filmler.()
3. Diziler.() 7. Yarışma Programları.()
4. Müzik.() 8. Magazin Programları.()

17. Zengin olmayı İsterimsiniz?

1. Evet çok isterim () 2. Hayır, halimize şükrediyorum.()

18. Aşağıdaki kitapların hangisi evinizde bulunur? (Bu şıklardan istediğiniz kadar işaretleyebilirsiniz)

1. Roman () 2. Kur'an'ı Kerim() 3. Atatürk' e ait kitaplar ()
4. Dini Kitaplar () 5. Hikâye Kitapları()

19. Düzenli Kur'an okuyor musunuz?

1. Evet okurum () 2. Hayır okumayı bilmiyorum ama okumak isterdim()
3. Hayır okumuyorum.()

20. Çocuklarınız yazın Kur'an kursuna gönderiyor musun?

1. Gönderiyorum. () 2. Göndermiyorum çünkü kurs yok veya çok uzakta. ()
3. Hayır göndermiyorum.()

20. İbadet olarak ne yaparsınız? (Bu şıkların istediğiniz kadar işaretleyebilirsiniz)

1. Namazımı düzenli olarak kılarım.() 2. Cuma Namazına giderim.()
3. Oruç Düzenli Olarak Tutarım. () 4. Kur'an'ı Düzenli Olarak Okurum.()

21. Bu Dünyaya Geldiğinize memnun musunuz?

1. Memnunum.() 2. Elimde olsaydı hiç gelmezdim.()
3. Zengin olarak gelmek isterdim.()
4. Allahın verdiğiinden fazlasını istemem bu halimden memnunum.()

22. Toplumumuzda sizce aşağıdakilerin hangileri daha dürüst ve ahlaklıdır? (İstediğiniz Kadar şıkkı işaretleyebilirsiniz)

1. Öğretmenler.()
 2. Din adamları ve dindar insanlar. ()
 3. İşçiler.()
 4. Gazeteciler.()
 5. Siyasiler, Politikacılar.()
 6. Köylüler.()
 7. Yoksullar.()
23. Sizce şu an Türkiye'nin en önemli mesele nedir? (Sadece bir şıkkı işaretleyin)
1. İşsizlik ve Geçim sıkıntısı.()
 2. İnsanların iman ve ahlak sorunu. ()
 3. Kürt meselesi.()
 4. Terör olayları. ()
 5. Enflasyon ve Pahalılık Sorunu.()
24. Kendinizi öncelikle ne olarak hissediyorsunuz? (Sadece Bir şıkkı işaretleyin)
1. Müslüman.()
 2. Kürt.()
 3. Türk.()
25. Sizce Hangi terbiye daha önce gelir? (Sadece bir şıkkı işaretleyin)
1. Okulun Terbiyesi.()
 2. Ailenin terbiyesi.()
 3. Kur'an-i Kerim'in Terbiyesi.()
26. Köyünüze veya geldiğiniz yere geri gitmek istiyor musunuz?
1. Evet. ()
 2. Hayır bu mahalleyi seviyorum gitmek istemiyorum.()
27. Köyünüze veya geldiğiniz yere gidip geliyor musunuz, görüştüğünüz birileri var mı?
1. Evet bağlantım var hala. ()
 2. Hayır hiçbir bağlantım kalmadı. ()
28. Size Göre burası mı daha iyi yoksa eski hayatınız mı?
1. Eski hayatım daha iyiydi fakat mecbur olduğum için buradayım.()
 2. Burası daha iyi.()
29. Devlet size yeterince yardımda buluyor mu sizce?
1. Evet ediyor.()
 2. Ediyor fakat daha fazlasına ihtiyacım var. ()
 3. Hayır yeterince değil.()
 4. Hiç yardım etmiyor.()
30. İmkânınız olsa Yurtdışında bir ülkeye dönmek üzere gitmek ister misiniz?
1. Evet gitmek isterim. ()
 2. Hayır gitmek istemem.()
31. Bu mahalleden başka bir mahalleye taşınmak isterimsiniz?
1. Evet isterim.()
 2. Hayır mahallemi seviyorum.()
32. Mahallenizin en çok hangi eksikliği sizi rahatsız ediyor? (istediğiniz kadar şıkkı işaretleyebilirsiniz)
1. Yolları çok kötü.()
 2. Suç Olayları çok.()
 3. Dini hayatı tam yaşayamıyorum.()
 4. Şehir Merkeze çok uzak. ()
 5. Ahlaksızlık çok.()
 6. Eğitim şartları kötü.()
33. Mahallenizde Size yakın bir Kur'an Kursu veya İmam hatip Lisesinin açılmasını isterimsiniz?
1. Gerek yok camii var zaten ()
 2. İsterim.()
34. Çocuklarınızın Düz liseye mi yoksa İmam hatip Lisesine mi gitmesini daha çok istersiniz?

1. İmam Hatip Lisesine.() 3. Düz Liseye.()
2. Fark etmez hangisini İsterse.()

35. İğdır'da yapmayı en çok istediğiniz nedir? (En Fazla İki Şıkkı İşaretleyin)

1. Başka bir mahalleye taşınmak ve güzel bir ev almak. ()
2. İş sahibi olmak.()
3. Çocuklarımlın güzel bir meslek sahibi olması. ()
4. Devletin imkânlarından daha fazla yararlanmak.()
5. Bir araba almak.()

36. Yapılan en son seçimde oy kullanırken sizin tercihiniz belirleyen en önemli şey ne oldu?(Bu seçeneklerden 3 tanesini işaretleyebilirsiniz)

1. İrkım.() 2. Dinim.() 3. Türkiye'nin İyiliği.()
4. İğdır'ın ve mahallemin İyiliği.() 5. Akriba ve arkadaşların ricası.()

37. Sahip olduğunu dini bilgileri kimden öğrendiniz? (Bu seçeneklerden en fazla 3 tanesini işaretleyebilirsiniz)

1. Aileden öğrendim.() 4. Arkadaş çevresinden öğrendim.()
2. Okulda öğrendim.() 5. Cemaat veya tarikat sohbetlerinden öğrendim.()
3. Camiden öğrendim.() 6. Dini Kitaplardan.()

38. Sızce ilkokullarda ve liselerde kız öğrencileri başörtüsü takmalarına izin verilmeli mi?

1. İzin verilmeli.() 2. Hayır gerek yok.()

39. Sızce devlet dairelerinde Memurlar ve okulda öğretmenler başörtüsü takmalarına izin verilmeli mi?

1. İzin verilmeli herkes istediği gibi giyinmeli.()
2. Hayır devletin koyduğu yasalar var onlara uysunlar. ()

40. Şu anki mahallenizde komşularınızdan akrabalarınız var mı?

1. Evet var.() 2. Hayır burada hiç akrabam yok. ()

41. Allah'ın varlığına ilişkin inancınız nedir?

- () Allah'ın varlığına hiç bir delile gerek duymaksızın inanıyorum.
() Allah'ın varlığına mantıklı delillerle inanıyorum.
() Allah'ın varlığı ya da yokluğu beni ilgilendirmiyor.
() Allah'ın varlığına inanmıyorum.

42. Aşağıdakilerden hangilerini yaparsınız? (Yaptığımız 3 şıkkı işaretleyin.)

- () Hatim indirmek (veya indirtmek)
() Evde mevlit okutmak
() Hani Baba'ya gitmek ve kurban kesmek.
() Adak adamak.
() Mezarda Kur'an okumak / okutturmak.

Silinmiş: 1

43. Dini nitelikli bir konuyu danışmak istediğinizde, aşağıdakilerden hangilerine müracaat edersiniz? (öncelik sırasına göre üç seçeneği numaralandırınız; 1- birinci derece önemli, 2- ikinci derece önemli, 3- üçüncü derece önemli)

☐ Kur'an-ı Kerim'e / kutsal kitaba	☐ Aile büyüklerine
☐ Dini kitaplara	☐ Dini cemaatlerin büyüklerine
☐ Cami imamına	☐ Arkadaşlarıma / tanıdıklarıma
☐ Müftülük veya Diyanet İşleri Başkanlığına	☐ Akrabalarıma ve yakınlarıma

44. Kandil günleri ve gecelerinde aşağıdakilerden hangilerini, ne sıklıkla yaparsınız?

	Her zaman	Çoğunlukla	Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman
1) Dua ederim	☐	☐	☐	☐	☐
2) Mevlit dinlerim	☐	☐	☐	☐	☐
3) Camiye giderim	☐	☐	☐	☐	☐
4) Yakınlarımda Kandilini kutlarım	☐	☐	☐	☐	☐

45. Sizce kadınların çalışmaları dine göre caiz mi, Allah çalışan kadınlara günah yazar mı?

1. Evet günahtır kadın çalışmamalı evinde çocuklarına bakmalıdır. ()
2. Hayır günah değil çalışabilir. ()